Anton Pavlovici Cehov
OPERE
volumul II

Povestiri
1883–1884
Traducere de Anda Boldur
Note de K. D. Muratova
EDITURA CARTEA RUSĂ
Bucureşti, 1955

A. P. CEHOV

Opere, vol.2

Kindle eBook: noiembrie 2012
- versiune definitivă -

Cuprins:

Anton Pavlovici Cehov
LUCRĂRI INCLUSE DE A. P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE „OPERE”

– 1884 –
Decoraţia
Meditatorul
Cântăreţii
Condica de reclamaţii
Perpetuum mobile
Cititul
Albumul
Spiritele sunt în mare fierbere
Examen de înaintare în grad
Chirurgia
Cameleonul
Din lac în puţ
Măsuri de rigoare
Vintul
La cimitir
Masca
Căsătorie din interes
Domnii cetăţeni
Stridiile
O noapte de groază
Prost dispus

LUCRĂRI CARE N-AU FOST INCLUSE DE A.P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE „OPERE”

– 1883 –
Travestiţii
Două romane
Romanul unui avocat
Doi inşi într-unul
Gândurile unui cititor de ziare şi reviste
Dragoste neîmpărtăşită
Spovedanie
Singurul mijloc
Cazuri de mania grandiosa

O şedinţă de hipnotism
A plecat
Cuiul
Ce-i mai bine?
O femeie fără prejudecăţi
Un om recunoscător
Sfatul
Un om plin de râvnă
Colecţia
Visuri poetice
Boul şi domnişoara
Mototoală
Ridichea
În secolul nostru practic, când ş.a.m.d.
O povestire căreia e greu să-i găseşti un titlu
Frăţiorul
Un filantrop
Un caz din practica judiciară
Spre ştiinţa trântorilor
Cavaleri fără frică şi fără prihană
Salcia
Culmea culmilor
Delapidatorul
Foaia de semnături
Vorbe, vorbe şi iar vorbe
Gustarea
Soacra-avocat
Motanul
Concert în beneficiul privighetorii
Insulele zburătoare, de Jules Verne
Delegatul sau cum s-a pomenit Desdemonov fără 25 de ruble
Cuconiţa-eroină
Cum m-am însurat
O dată pe an
Leit bunicu-meu
Adevărul gol
Ţap sau nemernic
Un cârciumar plin de virtuţi
Protecţie
Rob ieşit la pensie

Proasta sau căpitanul la pensie
Talmeş-balmeş
În landou
Toamna
Neamţul recunoscător
Fata consilierului de comerţ
Tutorele
Un semn al timpului
Şeful de gară
În salonaş
A înţeles!
În noaptea de ajun

– 1884 –
Liberalul
75.000
Comicul
Birjarul
La vânătoare
Ah, femeile, femeile!…
Două scrisori
Maria Ivanovna
Câteva cugetări despre suflet
Un om mândru
Gânduri năstruşnice
Lauda de sine
Vilegiaturista
S-a certat cu nevasta
Scrisoare către un reporter
Vodevilul
Dureri neştiute
Eclipsa de Lună
Taifas de gânsaci
Cine are limba lungă oriunde poa’ s-ajungă!
La azilul de bătrâni şi bolnavi fără leac
Despre dramă
Şi binele trebuie să aibă margini
Cuvântarea şi cureluşa
La căpătâiul unui bolnav
Cea mai noua călăuză de stil epistolar

Nuntă cu general
O bomboană de liberal
Ordin scris

A. P. CEHOV
După un tablou neterminat, de N.P. Cehov
(Moscova, începutul deceniului 1880–1890)

LUCRĂRI INCLUSE DE A. P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE „OPERE”

1884

Decoraţia

Lev Pusteakov[1], profesoraş la gimnaziul militar, era vecin cu prietenul său locotenentul Ledenţov[2]. În dimineaţa Anului Nou, Pusteakov se înfiinţă la uşa acestuia.

— Uite ce e, Grişa, îi spuse el după obişnuitele urări. N-aş fi venit să te supăr dacă nu m-aş găsi într-o situaţie foarte neplăcută. Împrumută-mi astăzi „Stanislavul”[3] tău. Sunt poftit la masă la Spicikin[4]. Tu îl ştii, dragul meu, pe păcătosul ăsta de negustor: e mort după decoraţii şi, dacă cineva nu poartă agăţat de gât sau pe piept aşa ceva, aproape că-l socoteşte un terchea-berchea. Unde mai pui că are două fete... pe Nastia şi pe Zina... Îţi vorbesc ca unui prieten... Cred că mă înţelegi, dragul meu. Dă-mi decoraţia, fă-mi serviciul ăsta!

---

[1] Pentru a ilustra unul dintre importantele procedee artistice de tipizare folosite de autor, care adeseori dă numelor proprii un anumit tâlc, la acestea vom indica în note cuvintele din limba rusă de la care derivă, precum şi traducerea lor în limba română. De pildă *Pusteakov* derivă de la *pusteak* – în limba română *fleac.* În unele povestiri, având posibilitatea, fără a denatura intenţia autorului, să redăm anumite nume proprii ruse prin echivalenţe româneşti sugestive, am introdus în text chiar numele traduse, indicând în note pe cele din original. (N. red. rom.)

[2] *Ledenet* – acadea. (N. red. rom.)

Pusteakov îngăimă toate acestea roşind şi privind mereu cu un aer încurcat spre uşă. Locotenentul trânti o înjurătură, dar se învoi.

La ceasurile două după-amiază, Pusteakov se îndrepta cu birja spre locuinţa lui Spicikin; din când în când îşi desfăcea şuba şi îşi admira pieptul pe care strălucea aurul şi smalţul „Stanislavului" împrumutat.

„Parcă te simţi alt om când ai aşa ceva", se gândea profesorul tuşind uşor. „E un fleac, o nimica toată, costă numai cinci ruble şi totuşi îi dă gata pe toţi."

Ajuns la locuinţa lui Spicikin, coborî din birjă, îşi desfăcu şuba şi plăti pe îndelete trăsura. I se păru că birjarul rămăsese cu gura căscată văzându-i epoleţii[5], nasturii de metal şi „Stanislavul". Tuşi încântat şi intră în casă. În timp ce-şi scotea şuba în antreu, aruncă o privire spre salonul cel mare unde vreo cincisprezece persoane şedeau în jurul unei mese lungi şi mâncau. Vocile mesenilor, amestecate cu zăngănitul tacâmurilor, ajungeau până la el.

— Cine a sunat? întrebă gazda. A, Lev Nikolaici! Poftim, poftim. Ai cam întârziat dar n-are a face... Abia am început masa.

Pusteakov scoase pieptul înainte, înălţă capul şi, frecându-şi mulţumit mâinile, intră în salon. Aici însă îi fu dat să vadă un lucru îngrozitor. La masă, alături de Zina, şedea colegul lui, Tremblant[6], profesorul de franceză. Să se arate franţuzului cu "Stanislavul" însemna să stârnească o seamă de întrebări dintre cele mai neplăcute, să se facă de ruşine pe toată viaţa şi să ajungă de râsul lumii. Primul lui gând fu aşadar să-şi smulgă din piept decoraţia sau să fugă; dar fuga nu mai era cu putinţă, iar decoraţia fusese bine cusută. Acoperindu-şi "Stanislavul" cu mâna dreaptă, Pusteakov se ghemui, răspunse cu stângăcie la salutul tuturor şi, fără să întindă nimănui mâna, se lăsă greoi pe un scaun liber, drept în faţa colegului său.

„Se vede treaba că-i băut!" îşi spuse Spicikin, văzându-i mutra năucă.

I se puse în faţă o farfurie cu supă; Pusteakov apucă lingura cu mâna stângă dar, aducându-şi aminte că într-o societate aleasă nu se cade să mănânci cu stânga, declară că luase masa şi că îi era peste putinţă să mai prânzească o dată.

— Vedeţi… eu… am mâncat… Mersi… bolborosi el. M-am dus să fac o vizită unchiului meu, protoiereul Eleiev[7], care m-a rugat să… să iau masa cu el.

Şi Pusteakov îşi simţi inima copleşită de un amestec de jale, ciudă şi chiar mânie: supa răspândea un miros nespus de îmbietor, iar rasolul de nisetru făcea să-i lase gura apă. Profesorul încercă să-şi libereze mâna dreaptă şi să acopere decoraţia cu stânga, dar în cele din urmă renunţă.

„Or să bage de seamă… Cum să stau cu braţul întins peste tot pieptul, ca şi cum m-aş pregăti să cânt? Doamne, de s-ar isprăvi odată şi cu masa asta! De mâncat, am să mănânc la birt!”

După felul al treilea, Pusteakov trase sfios cu coada ochiului spre franţuz. Din cine ştie ce pricină, Tremblant trăgea şi el cu ochiul la colegul său cu un aer la fel de încurcat şi nici el nu mânca. După ce se cercetară astfel chiorâş, amândoi se fâstâciră şi mai tare şi coborâră privirile în farfuriile goale.

„Mi-a văzut decoraţia, nemernicul, îşi spuse Pusteakov. Simt după mutra lui că mi-a văzut-o! Şi dobitocul ăsta e o mare cutră. Cu siguranţă că o să raporteze chiar mâine directorului!”

Gazdele şi oaspeţii isprăviră felul al patrulea, apoi, cu voia lui Dumnezeu, şi pe al cincilea…

Un domn înalt, cu nări largi, păroase, cu nas coroiat şi ochi pe jumătate acoperiţi de pleoape grele, se ridică în picioare. Îşi netezi cu mâna creştetul şi rosti cu glas răsunător:

— E… e… eu propun să bem pentru prosperitatea doamnelor aici prezente.

Toţi se ridicară cu zgomot şi înălţară cupele. Un „ura” puternic răsună prin toate odăile. Doamnele şi domnişoarele zâmbiră şi întinseră paharele să ciocnească. Pusteakov se sculă şi el şi ridică cupa cu mâna stângă.

— Lev Nikolaici, fii bun şi dă-i acest pahar Nastasiei Timofeevna! îl rugă un domn, întinzându-i paharul. Îndeamn-o să-l bea!

Spre marea lui groază Pusteakov fu nevoit să folosească şi mâna dreaptă. “Stanislavul”, cu panglica roşie mototolită, văzu în sfârşit lumina zilei şi prinse a străluci. Profesorul se îngălbeni, lăsă capul în jos şi aruncă o privire deznădăjduită spre franţuz. Acesta se uită la el cu ochi miraţi, întrebători. Buzele-i zâmbeau şiret şi stinghereala i se ştergea încet, încet de pe faţă.

— Iuli Avgustovici! se adresă gazda franţuzului. Treci sticla asta mai departe!

Tremblant întinse nehotărât mâna dreaptă spre sticlă şi… vai, fericire! Pusteakov zări şi pe pieptul lui o decoraţie. Şi ce decoraţie! Nu un „Stanislav”, ci coşcogeamite „Anna”[8]! Aşadar franţuzul făcuse şi el aceeaşi şmecherie! De bucurie Pusteakov începu să râdă şi îşi reluă tacticos locul pe scaun… Acum nu mai avea de ce să-şi ascundă “Stanislavul”! Amândoi păcătuiseră la fel şi deci n-avea cine să denunţe şi să facă pe celălalt de râs…

— A-a-a…! mugi Spicikin, zărind decoraţia pe pieptul profesorului.

— Da! spuse Pusteakov. Foarte ciudat! Când te gândeşti, Iuli Avgustovici, ce puţine propuneri pentru decorare s-au făcut la noi înainte de sărbători! Personalul nostru este foarte numeros şi totuşi numai dumneata şi cu mine am fost decoraţi. Fo-ar-te ciudat!

Tremblant dădu vesel din cap şi îşi scoase pieptul înainte; pe reverul stâng al hainei strălucea în toată frumuseţea ei o „Sfânta Anna” clasa a III-a.

După masă Pusteakov se plimbă prin toate odăile arătându-le domnişoarelor decoraţia. I se luase o piatră de pe inimă şi se simţea la largul lui, cu toate că îi cam chiorăiau maţele de foame.

«Dacă aş fi ştiut, îşi zicea el, uitându-se cu jind la Tremblant care discuta cu Spicikin despre decoraţii, mi-aş fi trântit pe piept un „Vladimir”[9]. Cum naiba de nu mi-a dat prin cap?»

Era singurul lucru care-l mai sâcâia. Încolo se simţea pe deplin fericit.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”[10], 1884, Nr. 2, 14 ianuarie. Semnată: A. Cehonte. A fost inclusă fără modificări în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Numai cu câteva fraze eliminate, a intrat în ediţiile de la a 2-a la a 14-a ale acestei culegeri (1892—1899). A fost inclusă în culegerea de „Opere” din anul 1900, vol. II, cu mici corectări de stil şi abrevieri de text. Publicăm textul din 1900.

Meditatorul

Egor Ziberov, elev în clasa a VII-a de liceu, îi întinde cu un aer de superioritate mâna lui Petea Udodov[11]. Petea, un băieţaş de vreo doisprezece ani, cu obraji rumeni, bucălaţi, fruntea mică şi părul tuns perie, îmbrăcat într-o hăinuţă cenuşie, îl salută respectuos şi se repede la dulap, după caiete. Meditaţia începe.

Aşa cum s-a înţeles cu tatăl lui Udodov, Ziberov îl meditează pe băiat două ceasuri pe zi, osteneală pentru care primeşte şase ruble pe lună. Îl pregăteşte pentru clasa a II-a de liceu. (Anul trecut l-a pregătit pentru clasa I-a, dar Petea a căzut la examen.)

— Ei… începe Ziberov, aprinzând o ţigară. Pentru astăzi ai avut de învăţat declinarea a patra. Declină „fructus”!

Petea începe să decline.

— Iar n-ai învăţat-o! spune Ziberov, ridicându-se de pe scaun. E a şasea oară că-ţi dau să înveţi declinarea a patra şi tot n-ai habar de ea. Când ai să începi odată să-ţi înveţi lecţiile?

— Iar n-a învăţat? se aude de dincolo de uşă un glas întretăiat de tuse, şi în odaie intră tatăl lui Petea, secretar gubernial în retragere. Iar? Pot să ştiu şi eu de ce n-ai învăţat? Măgarule! Măgarule! Mă crezi, Egor Alexeici? Chiar ieri i-am tras o chelfăneală!

Şi, oftând din greu, Udodov se aşează lângă fiul său, uitându-se din când în când în „Kühnerul”[12] făcut ferfeniţă.

---

[11] *Udod* – pupăză. (N. red. rom.)

[12] *Kühner* – autorul unui manual de limba latină folosit în liceele ţariste. (N. red. rom.)

Ziberov începe să-l asculte pe Petea de faţă cu tatăl lui. Să vadă şi netotul ăsta de tată cât de netoată îi este odrasla! Încetul cu încetul liceanul, îmbătat de rolul său de examinator, ajunge să-l urască, să-l dispreţuiască pe puştiul ăsta prostănac cu obraji rumeni şi ar fi în stare să-l şi bată. Aproape că îi pare rău când băieţaşul răspunde corect, atât de nesuferit îi este!

— Nu ştii nici măcar declinarea a doua, Petea! Nici pe-a întâia nu o ştii! Învăţătură e asta? Ia spune-mi cum e vocativul de la „meus filius”?

— De la „meus filius”? „Meus filius”… e… e…

Petea se uită îndelung la tavan mişcând din buze, dar nu răspunde nimic.

— Şi cum e dativul plural de la „dea”?

— „Deabus… filiabus”! răspunde Petea răspicat.

Tatăl încuviinţează din cap. Lui Ziberov, care nu se aştepta la un răspuns bun, îi este ciudă.

— Şi ce alt substantiv mai are dativul în „abus”? întreabă el.

Apoi lămureşte că şi „anima-sufletul” are dativul în „abus”, ceea ce nu este menţionat în „Kühner”.

— Ce sonoră e limba latină! exclamă Udodov! Alon… tron… bonus… antropos… Ce înţelepciune! Şi când te gândeşti că e nevoie de toate acestea! adăugă el oftând.

„Dobitocul ăsta mai rău ne încurcă, îşi spune Ziberov. Stă aici proţap şi mă supraveghează. Nu pot suferi să fiu controlat!”

— Ei, se adresează el lui Petea. Pentru lecţia viitoare vei pregăti la latină acelaşi lucru. Să trecem acum la aritmetică… Ia-ţi tăbliţa. Care-i problema următoare?

Petea scuipă pe tăbliţă şi o şterge cu mâneca.

Meditatorul ia cartea şi dictează:

— Un negustor a cumpărat 138 arşini de stofă neagră şi de stofă albastră cu 540 ruble. Câţi arşini a cumpărat el din fiecare, dacă stofa albastră a costat 5 ruble arşinul, iar cea neagră 3 ruble? Repetă problema.

Petea repetă problema şi pe loc, fără să spună un cuvânt, începe să împartă 540 cu 138.

— Pentru ce împarţi? Stai niţel! De altfel, aşa-i… continuă! Rămâne un rest? Aici nu poate fi rest. Dă-mi tabla, să fac eu împărţirea!

Ziberov face împărţirea, obţine 3 cu un rest şi şterge repede totul.

„Ciudat… gândeşte el, trecându-şi degetele prin păr şi roşind. Cum naiba s-o fi rezolvând? Hm!… Asta e o problemă de algebră cu două necunoscute, şi nu o problemă de aritmetică…”

Meditatorul se uită la soluţii şi vede 75 şi 63.

„Hm!… curios… Oare cum se face? Se adună 5 cu 3, şi apoi se împarte 540 la 8? Aşa o fi? Nu, nu-i aşa”.

— Hai, rezolv-o! îi spune el băiatului.

— Ce te gândeşti atâta? Problema e simplă de tot! îi spune şi Udodov lui Petea. Mare tâmpit mai eşti! Rezolvă-i-o dumneata, Egor Alexeici.

Egor Alexeici ia condeiul în mână şi se apucă să rezolve. Începe să se bâlbâie, roşeşte, păleşte.

— La drept vorbind, e o problemă de algebră, spune el. Poate fi rezolvată prin x şi y. Dar poate fi rezolvată şi aşa. Vezi, facem împărţirea… ai înţeles de ce? Pe urmă scăderea… Pricepi? Sau, ştii ce… Gândeşte-te şi rezolv-o singur pentru mâine…

Petea zâmbeşte şiret. Udodov zâmbeşte şi el. Amândoi au înţeles încurcătura profesorului. Elevul de clasa a VII-a se ruşinează şi mai rău, se scoală în picioare şi începe să se plimbe dintr-un colţ în altul al încăperii.

— Se poate rezolva şi fără algebră, spune Udodov oftând şi întinzând mâna spre abac. Poftim…

Ţăcăneşte cu bilele abacului şi obţine 75 şi 63, ceea ce şi trebuia.

— Uite… aşa socotim noi, cei fără multă ştiinţă.

Meditatorul e din ce în ce mai stânjenit. Cu inima strânsă se uită la ceas şi vede că până la sfârşitul lecţiei a mai rămas o oră şi un sfert – o veşnicie!

— Ia să facem acum o dictare.

După dictare, urmează geografia, apoi religia şi limba rusă; multe ştiinţe mai există pe lumea asta! Dar iată că dă Dumnezeu şi se sfârşesc şi cele două ceasuri de meditaţie. Ziberov îşi ia şapca, întinde mâna lui Petea cu acelaşi aer de superioritate şi îşi ia rămas-bun de la Udodov.

— N-aţi putea să-mi daţi astăzi ceva bani? se roagă el sfios. Mâine trebuie să plătesc taxele la şcoală. Îmi sunteţi dator pentru şase luni.

— Eu? A, da, da… bolboroseşte Udodov, fără să-l privească în faţă. Cu multă plăcere! Atât că acum n-am; am să vă plătesc peste o săptămână… sau două…

Ziberov se învoieşte şi, după ce îşi încalţă galoşii grei şi murdari, pleacă la altă meditaţie.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 6, 11 februarie, cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A fost inclusă fără subtitlu în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Numai cu unele fraze eliminate şi cu o serie de cuvinte modificate, a fost inclusă în culegerea de „Opere” din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Cântăreţii

Cu binevoitorul concurs al judecătorului de pace, care primise o scrisoare din Petersburg, în Efremovo se răspândi zvonul că moşierul din localitate, contele Vladimir Ivanîci avea să sosească în curând. Data exactă a sosirii nu o ştia însă nimeni.

— O să pice ca hoţul, în puterea nopţii, spune părintele Kuzma, un popă mărunţel, cărunt şi îmbrăcat într-un anteriu liliachiu. Şi dacă soseşte, n-o să mai ai loc de puhoiul de boieri şi de tot soiul de oameni cu vază. Toţi vecinii au să dea buzna aici. Dă-ţi toată silinţa, Alexei Alexeici… Te rog din suflet…

— Eu nu am de ce să mă prăpădesc cu firea, mormăi Alexei Alexeici morocănos. Eu îmi văd de treaba mea. Numai duşmanul meu să-şi cânte ecteniile în ton. Că parcă într-adins face…

— Lasă, lasă… îl rog eu frumos pe diacon… şi ai să vezi că-l înduplec…

Alexei Alexeici este dascăl la biserica „Trei Ierarhi” din Efremovo. Tot el îi învaţă şi pe băieţii de la şcoală să cânte cântece bisericeşti şi laice, treabă pentru care primeşte de la administratorul contelui şaizeci de ruble pe an. În schimbul acestei învăţături, şcolarii au îndatorirea să cânte la biserică. Alexei Alexeici este un bărbat înalt, bine legat, cu mers falnic şi cu faţa rasă, rotofeie, ca un uger de vacă. Înfăţişarea lui impunătoare şi bărbia cu două caturi îl fac să semene mai curând cu un înalt dregător decât cu un ţârcovnic. Era ciudat să-l vezi pe omul ăsta chipeş şi arătos făcând vlădicii închinăciuni până la pământ, sau – cum s-a întâmplat o dată în urma unei gâlcevi cu Evlampi Avdiesov – stând două ceasuri în genunchi, la porunca cuviosului părinte. Măreţia se potriveşte mai bine cu înfăţişarea sa decât umilinţa.

Aşadar, în urma zvonurilor despre sosirea contelui, Alexei Alexeici face zilnic, dimineaţă şi seară, repetiţii cu corul. Acestea au loc la şcoală. Nu s-ar putea spune că stingheresc prea mult lecţiile, fiindcă în timp ce unii şcolari cântă, învăţătorul Serghei Makarîci îi pune pe ceilalţi, care nu sunt în cor, să facă exerciţii de caligrafie, iar el se alătură tenorilor în calitate de amator.

Repetiţiile decurg cam în felul următor: Alexei Alexeici intră în sală suflându-şi nasul şi trântind uşa. Sopranii şi altiştii ies zgomotos din bănci. Din curte năvălesc tropăind, de parcă ar fi cai, tenorii şi başii, care aşteaptă să înceapă. Fiecare îşi ocupă locul lui. Alexei Alexeici se îndreaptă din şale, face linişte şi dă tonul.

— Ta-ta-ti-ta-tam… Do-mi-sol-do!

— A-a-a-a-min!

— Adaggio… adaggio… încă o dată…

După „amin” urmează „Doamne miluieşte” din ectenia cea mare. Toate aceste cântări sunt de mult învăţate şi repetate de mii de ori; se ştiu şi cu ochii închişi, şi se reiau aşa, mai mult „proforma”. Sunt cântate alene, mecanic. Alexei Alexeici dă liniştit din mână şi ţine isonul, când cu glas de tenor, când cu glas de bas. Totul merge strună… Dar când vine rândul „Heruvicului”, înainte de a începe să cânte, întregul cor se porneşte deodată să-şi sufle nasul, să tuşească şi să răsfoiască înfrigurat notele. Dirijorul se întoarce cu spatele şi începe să-şi acordeze vioara cu un aer misterios. Pregătirile ţin vreo două minute.

— Treceţi la locurile voastre! Uitaţi-vă bine la note… Başii să nu cânte prea tare… mai lin…

Se alege „Heruvicul” Nr. 7 de Bortnianski. La un semn, se face linişte. Privirile tuturor se aţintesc asupra notelor şi sopranii deschid gura. Alexei Alexeici lasă încet mâna în jos.

— Piano… piano… Nu vedeţi că e scris „piano”… Mai uşurel, mai uşurel!

— …vi… i… mii…

Când trebuie cântat piano, pe chipul lui Alexei Alexeici se revarsă o blândeţe şi o încântare de parcă ar vedea în vis o zacuscă straşnică.

— Forte… forte! Apăsat!

Când trebuie cântat forte, pe faţa grăsană a dirijorului se întipăreşte un fel de teamă, de groază chiar.

„Heruvicul” este cântat foarte bine, atât de bine încât ceilalţi şcolari uită de caligrafie şi încep să urmărească mişcările dirijorului. Trecătorii se opresc sub ferestre; paznicul Vasili intră în clasă, încins cu un şorţ şi cu un cuţit de bucătărie în mână, şi ascultă şi el, furat de vraja cântecului. Părintele Kuzma răsare ca din pământ cu faţa îngrijorată… După „toată grija cea lumească să o lepădăm”, Alexei Alexeici îşi şterge sudoarea de pe frunte şi se apropie emoţionat de el.

— Nu-nţeleg, părinte Kuzma, îi spune dirijorul, dând din umeri, de ce poporul rus pricepe atât de greu! Nu-nţeleg! Să mă bată Dumnezeu! E un popor atât de incult, încât nici nu poţi să-ţi dai bine seama ce are în gât: o beregată sau cine ştie ce altă măruntaie? Ce-i cu tine, te-ai înecat? se adresează el basului Ghennadi Semiciov, fratele cârciumarului.

— De ce?

— Ce-i cu glasul tău? Sună hodorogit ca o tingire. Se vede treaba că aseară iar ai tras la măsea! Da, da! Când deschizi gura parcă s-ar deschide uşa cârciumii… O-o-of! Ţărănoiule! Necioplitule! Cântăreţ eşti tu, care bei cu mujicii la cârciumă? Un bou, asta eşti!

— E păcat, mare păcat… intervine şi părintele Kuzma. Dumnezeu vede totul… Nimic nu-i poţi ascunde…

— De asta nu ştii să cânţi fiindcă ţi-e gândul numai la votcă şi nu la lucruri dumnezeieşti, dobitocule!

— Lasă-l! Nu te necăji, nu-ţi face sânge rău… spune părintele Kuzma. Vorbesc eu cu el şi să vezi că-l înduplec.

Părintele Kuzma se apropie de Ghennadi Semiciov şi începe să-l înduplece:

— De ce faci asta? Doar eşti om cu judecată. Cel care cântă trebuie să se ferească de băutură, fiindcă are un gâtlej… gingaş… cum s-ar zice.

Ghennadi se scarpină la ceafă şi se uită pieziş spre fereastră ca şi cum n-ar fi vorba de el.

După „Heruvic” urmează „Crezul”, apoi „Cu vrednicie şi cu dreptate”; toţi cântă cu multă simţire, fără greşeală, până la „Tatăl nostru”.

— Părinte Kuzma, spune dirijorul, părerea mea e că „Tatăl nostru” simplu sună mai frumos ca cel din note. Cred că pe acesta ar trebui să-l cântăm în faţa contelui.

— Nu, nu… Cântă-l pe cel din note. Contele merge la biserică prin capitale, nici n-o să vrea să audă alte cântece decât cele din note… Frumos trebuie să mai cânte corurile pe acolo… Ce mai note trebuie să aibă!…

— După „Tatăl nostru” coriştii încep iar să tuşească, să-şi sufle nasul şi să răsfoiască notele. Rămâne să se execute lucrul cel mai greu: concertul. Alexei Alexeici studiază cu ei două bucăţi: „Cine este Dumnezeu mare” şi „Pre ceea ce este slava a toată lumea”. Piesa cea mai bine cântată va fi executată în faţa contelui. În timp ce dirijează concertul, Alexei Alexeici se înflăcărează. Expresia de blândeţe alternează mereu cu expresia de groază. Dă din mâini, mişcă din degete, saltă din umeri…

— Forte! bolboroseşte el. Andante! Ssst! Lăsaţi-o mai uşor… mai uşor…! Cântă, iroade! Ei, tenorilor, nu vă aud deloc! Ta-ta-ti-ta-tam… Sol… şi… sol, dobitocule! „Mare!” Ei, başilor, „ma-a… ma… re…”

Arcuşul lui se agită peste capetele şi umerii sopranilor şi altiştilor care cântă fals. Cu mâna stângă îi trage mereu de urechi pe micii cântăreţi. O dată chiar, în focul pasiunii, i-a dat un bobârnac sub falcă basului Ghennadi. Dar cântăreţii nu plâng şi nu se supără: ei înţeleg toată importanţa misiunii lor.

După concert urmează câteva clipe de tăcere. Alexei Alexeici, asudat, roşu la faţă, sleit de puteri, se aşază pe pervazul ferestrei şi plimbă asupra celor de faţă o privire tulbure, grea, dar triumfătoare. Spre marea sa nemulţumire, zăreşte în mulţimea auditorilor pe diaconul Avdiesov. Diaconul, un bărbat înalt, vânjos, cu faţa rumenă, pistruiată, şi cu părul de culoarea paiului, stă rezemat de sobă şi zâmbeşte dispreţuitor.

— Cântă, cântă! Dă-i zor cu notele! mormăie el cu glas adânc, de bas. Mare nevoie are contele de cântatul tău! Ori cu note, ori fără note, lui totuna îi este, că e ateu…

Părintele Kuzma se uită speriat în jurul lui şi începe să-şi frământe degetele.

— Ei, diacone… şopteşte el. Taci din gură! Te rog…

După concert mai urmează „Să se umple gurile noastre de lauda ta, Doamne”, apoi repetiţia se sfârşeşte. Cântăreţii se împrăştie, urmând să se adune din nou seara pentru o nouă repetiţie. Şi asta zi de zi.

Trece o lună, apoi alta…

Într-o zi, administratorul primeşte înştiinţarea că contele urmează să sosească. Şi iată că, în cele din urmă, jaluzelele de la ferestrele casei boiereşti sunt ridicate şi în Efremovo răsună glasul unui pian răguşit, dezacordat. Părintele Kuzma tânjeşte, fără să ştie nici el de ce: de bucurie sau de grijă… Diaconul se plimbă de colo-colo zâmbind ironic.

Sâmbătă seara, părintele se înfiinţează la dirijor acasă. E galben la faţă, cu umerii gârboviţi; până şi splendoarea rasei lui liliachii a pălit.

— Am fost chiar acum la Luminăţia Sa, îi spune el dirijorului bâlbâindu-se. E un domn foarte cult, cu păreri alese… Dar, cum să-ţi spun… ţi-e ciudă, frate… „La ce oră, zic, porunceşte Luminăţia Voastră să se tragă mâine clopotele pentru liturghie?” „Când vrei… zice dânsul. Numai, dacă s-ar putea, să nu ţină slujba prea mult, să fie mai scurtă şi… fără cor”. Fără cor! Auzi tu fără cor…

Alexei Alexeici se face stacojiu. Mai bine ar mai sta încă o dată două ore în genunchi decât să audă asemenea vorbe! Nu poate închide ochii toată noaptea. Nu-i e atâta necaz că întreaga lui trudă s-a dovedit zadarnică, cât îl supără gândul că de acum înainte Avdiesov nu-l va mai slăbi nicio clipă cu batjocurile sale. Fiindcă nu încape îndoială că Avdiesov se bucură de nenorocirea lui. A doua zi, în tot timpul liturghiei, diaconul trage dispreţuitor cu ochiul spre strana în care Alexei Alexeici, singur cuc, dă răspunsurile cu glasul său de bas. Scuturând cădelniţa prin faţa stranei, Avdiesov mormăie:

— Dă-i zor cu notele, hai, ce stai! Dă-ţi toată silinţa! Contele va dărui corului o hârtie de zece ruble!

După liturghie dirijorul, cătrănit şi aproape bolnav de supărare, porneşte spre casă. La poartă îl ajunge din urmă Avdiesov, roşu la faţă.

— Stai, Alioşa, îi spune diaconul. Stai niţel, prostule, nu te supăra! Şi eu am păţit-o, nu numai tu! După slujbă, părintele Kuzma s-a apropiat de conte şi l-a întrebat: „Ce părere aveţi despre glasul diaconului, Luminăţia Voastră? Nu-i aşa că are o octavă minunată?” Şi ştii ce-a răspuns contele? Un mare compliment! „Oricine, zice el, e în stare să zbiere; dar la om, zice, mintea face mai mult decât vocea”. Deşteptul de la Piter! Ateul tot ateu rămâne! Haidem, frate dragă, să tragem câte o duşcă, să ne înecăm amarul.

Şi, braţ la braţ, duşmanii intră pe poartă…

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 8, 25 februarie. Semnată: A. Cehonte. A fost inclusă fără modificări în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886, şi a intrat în toate ediţiile următoare ale culegerii (de la a 2-a până la a 14-a, Sankt Petersburg 1891—1899). Inclusă cu mici corectări în culegerea de „Opere” din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

Condica de reclamaţii

Condica cu pricina se află într-un mic birou al unei gări, anume destinat pentru aceasta. Cheia biroului „se găseşte în păstrarea jandarmului gării”; de fapt însă nu e nevoie de nicio cheie, deoarece uşa e întotdeauna descuiată. Răsfoiţi condica şi iată ce veţi găsi:

„Stimate domn, dă-mi voie să-mi încerc şi eu pana!”

Sub aceste cuvinte este desenată o mutră cu nas lung şi coarne. Dedesubt stă scris:

„Eu sunt portretul chipului tău;
Eu sunt deştept, iar tu, nătărău.”

„Apropiindu-mă de această gară şi aplecându-mă pe fereastră ca să admir peisajul, mi-a zburat pălăria.

I. Iarmonkin.”

„Cine-o fi scris, eu nu ştiu, zău,
Dar că citesc, tâmpit sunt eu.”

„Las spre amintire aceste rânduri şi mă iscălesc: şeful biroului de plângeri, Kolovroev”.

„Adresez celor mari plângerea mea împotriva conductorului Kucikin[13] pentru mojicia cu care s-a purtat faţă de nevastă-mea. Nevastă-mea n-a făcut deloc scandal, ci dimpotrivă şi-a dat toată silinţa să fie cât mai multă linişte. De asemenea protestez împotriva jandarmului Kleatvin[14], care m-a apucat grosolan de

umăr. Domiciliez la moşia lui Andrei Ivanovici Işceev, care cunoaşte felul meu de a mă purta. Funcţionarul Samolucişev”[15].

„Nikandrov e socialist!”

„Fiind încă sub impresia proaspătă a faptei revoltătoare… (şters). Trecând prin această gară, am fost revoltat până în adâncul sufletului de următoarele… (şters). Sub ochii mei s-a petrecut următorul eveniment revoltător, care ilustrează în culori vii ordinea ce domneşte la căile noastre ferate… (mai departe totul este şters afară de iscălitură.) Alexei Zudiev[16], elev de clasa a VII-a la liceul din Kursk.”

„Aşteptând plecarea trenului, am inspectat fizionomia şefului gării şi am rămas foarte nemulţumit de ea. Fac cunoscut acest lucru pe traseu. Un vilegiaturist vesel.”

„Ştiu cine a scris rândurile de mai sus! Le-a scris M. D.”

„Domnilor! Telţovski este un escroc!”

„Jandarmereasa a fost ieri dincolo de râu cu bufetierul Kostea. Le dorim toate cele bune. Nu te pierde cu firea, domnule jandarm!”

„Trecând prin gară, fiindu-mi foame şi gândindu-mă ce aş putea mânca, n-am putut găsi mâncare de post. Diaconul Duhov.”

„Haleşte ce se nimereşte”.

„Cine va găsi o tabacheră de piele n-are decât s-o dea la casă, lui Andrei Egorîci.”

„Dat fiind că mă dă afară din slujbă, sub cuvânt că sunt beţiv, declar că sunteţi toţi nişte potlogari şi nişte hoţi. Telegrafistul Kozmodemianski.”

„Împodobiţi-vă cu virtutea.”

„Katenka, te iubesc la nebunie!”

„Rog a nu scrie în condica de reclamaţii lucruri străine de ea. Pentru şeful gării, Ivanov al şaptelea.”

„Ăi fi tu al şaptelea, dar tot dobitoc rămâi.”

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 10, 10 martie, cu subtitlul: (Copie). Semnată: A. Cehonte. Revăzută şi fără subtitlu, a intrat în culegerea de „Opere” din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Când a ales-o pentru culegerea de „Opere”, Cehov a eliminat din ea unele vulgarisme, a modificat unele nume, a introdus o frază şi a mutat la sfârşit notiţa făcută de şeful de gară şi răspunsul la această notiţă, ceea ce a dat povestirii o încheiere mai izbutită.

Perpetuum mobile

Judecătorul de instrucţie Grişutkin, un bătrânel care intrase în această slujbă încă înainte de dezrobirea ţăranilor, şi doctorul Svistiţki[17], un domn melancolic, se duceau cu trăsura la o autopsie. Era toamnă. Trăsura mergea pe un drum de ţară. Se făcuse întuneric beznă şi turna cu găleata.

— Ce ticăloşie, mârâia judecătorul de instrucţie.

— N-avem nici măcar o climă ca lumea, ca să nu mai vorbesc de civilizaţie şi de omenie. Halal ţară! Când te gândeşti că suntem în Europa… Şi ce ploaie, ce ploaie! Parcă ar fi tocmită, afurisita! Mână mai repede, nemernicule, că de nu, îţi mut fălcile din loc, dobitocule, boule! strigă el argatului care şedea pe capră.

— Ciudat lucru, Ahei Alexeici! spuse doctorul oftând şi înfofolindu-se în şuba udă. Nici nu bag de seamă că-i vreme rea. Mă apasă o presimţire ciudată, grea. Mi se pare că dintr-o clipă într-alta o să mă lovească o nenorocire. Eu cred în presimţiri. De aceea… aştept. Câte nu se pot întâmpla? Orice: o infectare de la un cadavru… moartea unei fiinţe iubite…

— Măcar faţă cu Mişka ar trebui să-ţi fie ruşine să vorbeşti de presimţiri, muiere ce eşti. Mai rău decât ţi se întâmplă acum nici nu se poate. Există pe lume ceva mai îngrozitor decât o ploaie ca asta? Ştii ce, Timofei Vasilici? Nu mă simt în stare să merg mai departe. Omoară-mă, fă-mi ce vrei, dar nu mai pot. Trebuie să ne oprim şi să tragem undeva. Cine stă pe aici prin apropiere?

— Ivan Ivanîci Ejov[18], răspunse Mişka. Dincolo de pădure, peste pod.

— Ejov? Hai la Ejov. În treacăt fie zis, n-am mai fost de mult pe la păcătosul ăsta de moşneag.

Ocoliră pădurea, trecură podul, o luară la stânga, apoi la dreapta, şi intrară în ograda generalului-maior în retragere Ejov, preşedintele adunării judecătorilor de pace.

— E acasă! spuse Grişutkin, coborând din trăsură şi privind la ferestrele luminate. Bine că-i acasă. Vom bea bine, vom mânca bine şi vom dormi… Ejov ăsta e mare puşlama, dar trebuie să recunoşti că e foarte primitor.

În vestibul fură întâmpinaţi de însuşi stăpânul casei, un bătrânel mărunt, zbârcit, al cărui cap semăna cu un ghemotoc ţepos.

— Aţi nimerit tocmai bine, domnilor, tocmai bine… spuse el. Abia ne-am aşezat la cină, suntem la friptura de purcel. Treizeci şi trei[19] la moment. Şi substitutul de procuror e la mine. A trecut să mă ia, drăguţul de el. Mâine mergem împreună la adunare. Da, mâine avem şedinţă… treizeci şi trei la moment…

Grişutkin şi Svistiţki intrară în salonul cel mare. Văzură o masă întinsă, acoperită cu aperitive şi vinuri. În capul mesei şedea fiica gazdei, Nadejda Ivanovna, o tânără oacheşă, în mare doliu după răposatul ei soţ; lângă ea, substitutul de procuror, Tiulpanski[20], un tânăr cu favoriţi subţiri şi cu faţa acoperită de o reţea de vinişoare albastre.

— Vă cunoaşteţi? spuse Ejov, arătându-i pe rând cu degetul. Procurorul… fata mea…

Femeia cea tânără şi oacheşă zâmbi şi, închizând puţin ochii, întinse mâna noilor sosiţi.

— Prin urmare… veniţi de la drum, domnilor! spuse Ejov, umplând trei păhărele. Nu vă sfiiţi, oameni buni! Beau şi eu cu voi, treizeci şi trei la moment… Ei, să trăim cu toţii…

Musafirii şi gazda băură. Grişutkin gustă din castraveţi şi atacă friptura. Doctorul îşi goli paharul şi oftă. Tiulpanski aprinse o ţigară de foi, cerând în prealabil voie doamnei, cu un zâmbet atât de larg, încât ai fi zis că are cel puţin o sută de dinţi în gură.

— Ei, domnilor? Aţi uitat că păhărelelor nu le place să aştepte? Nu-i aşa? Procurorule! Doctore! Să bem pentru medicină! Eu unul apreciez mult medicina. Şi mi-e drag şi tineretul, treizeci şi trei la moment. Orice s-ar zice, tineretul va păşi întotdeauna în frunte. Ei, în sănătatea tuturor!

Conversaţia deveni generală. Toată lumea vorbea, afară de procurorul Tiulpanski, care şedea nemişcat, suflând pe nări fumul de ţigară. Era vădit că se considera aristocrat şi că dispreţuia şi pe doctor, şi pe judecătorul de instrucţie. După cină, Ejov, Grişutkin şi substitutul de procuror se aşezară să joace whist în trei. Doctorul şi Nadejda Ivanovna se instalară lângă pian şi începură să discute.

— Mergi la autopsie? îl întrebă drăgălaşa văduvioară. Să faci autopsia unui cadavru? Ah! Ce putere de voinţă, ce caracter de oţel trebuie să ai, ca să ridici cuţitul şi să-l implânţi până la plăsele într-un trup neînsufleţit, fără să clipeşti, fără să te înfiori. Ştii că am o adevărată veneraţie pentru doctori. Sunt oameni deosebiţi, sfinţi. Dar de ce eşti aşa de trist?

— Simt un fel de nelinişte... Mă apasă o presimţire ciudată, grea. Ca şi cum m-ar aştepta pierderea unei fiinţe dragi.

— Eşti însurat, doctore? Ai rude apropiate?

— N-am pe nimeni. Sunt singur şi n-am nici măcar cunoscuţi. Spuneţi-mi, doamnă, credeţi în presimţiri?

— Oh, da, cred.

În timp ce doctorul şi văduvioara discutau despre presimţiri, Ejov şi judecătorul de instrucţie Grişutkin se ridicau mereu de la masa de joc şi se duceau la masa cu aperitive. La ora două noaptea, Ejov, care pierduse cam mult, îşi aduse deodată aminte de adunarea de a doua zi şi se bătu peste frunte.

— Doamne! Şi eu care uitasem! Suntem nişte nelegiuiţi, da, nişte nelegiuiţi! Mâine în zori trebuie să plecăm la adunare, şi noi jucăm! La culcare, la culcare, treizeci şi trei la moment! Nadia, şterge-o la culcare! Declar şedinţa închisă.

— Eşti fericit, doctore, că poţi să dormi pe o noapte ca asta! spuse Nadejda Ivanovna, luându-şi rămas-bun de la Svistiţki. Eu nu pot să dorm când ploaia îmi bate darabana în geam şi când îi aud gemând pe bieţii mei brazi. Dar ce să fac? Mă duc să-mi omor vremea citind o carte oarecare. De închis ochii însă, nici vorbă. De obicei, când în coridorul cel mic, pe fereastra din faţa uşii mele, arde o lampă, înseamnă că nu dorm şi că mă roade plictiseala...

În camera anume pregătită pentru ei, doctorul şi Grişutkin găsiră aşternute pe jos două uriaşe saltele de puf. Doctorul se dezbrăcă şi se băgă sub plapumă cu cap cu tot. Judecătorul de instrucţie se dezbrăcă şi se culcă şi el, dar se răsuci mult timp

fără să poată adormi. Într-un târziu se sculă şi începu să se plimbe dintr-un colţ într-altul al încăperii. Era o fire neliniştită.

— Mă tot gândesc la femeia cea tânără, începu el să vorbească. Frumoasă văduvioară! O splendoare de femeie! Mi-aş da şi viaţa pentru ea! Ochii, umerii, picioruşele cu ciorapi liliachii… Şi e spirt nu altceva! Se vede cât de colo! Dar ce folos! De frumuseţea ei se bucură un terchea-berchea, un jurist, un procuror! Dobitocul ăla vânos cu mutră de englez! Nu pot să-i sufăr pe jurişti! Crăpa de gelozie când te auzea vorbind cu ea de presimţiri! Ce să mai vorbim!… Straşnică femeie! Nemaipomenită! O minune a naturii!

— Da, e o persoană respectabilă, spuse doctorul scoţând capul de sub plapumă. O persoană impresionabilă, nervoasă, înţelegătoare, plină de sensibilitate. Dumneata şi cu mine vom adormi îndată, dar ea, sărăcuţa, nu. Nervii ei nu suportă o noapte de furtună ca asta. Mi-a spus că se va plictisi toată noaptea citind o carte. Biata femeie! Probabil că în faţa uşii ei arde acum lampa…

— Care lampă?

— Mi-a spus că dacă pe fereastra din faţa uşii ei arde o lampă înseamnă că nu doarme.

— Ţi-a spus asta? Ţie?

— Da, mie.

— Atunci nu te înţeleg! Dacă ţi-a spus aşa ceva, înseamnă că eşti cel mai fericit dintre muritori! Bravo, doctore! Bravo ţie! Te admir, frate! Te invidiez, dar te admir! Nu mă bucur atât pentru tine, cât mă bucur de păţania acestui jurist, acestei canalii roşcovane! Mă bucur că ai să-i pui coarne! Hai, îmbracă-te! Înainte, marş!

Când era beat, Grişutkin îi tutuia pe toţi.

— Ce-ţi trece prin minte, Ahei Alexeici! Zău aşa, răspunse timid doctorul.

— Hai, nu mai discuta, Esculape! Îmbracă-te şi şterge-o… Cum dracu’ era cântecul acela din „Viaţa pentru ţar”[21]? „Şi pe-al dragostei drum rupem o zi, cum am rupe o floare…” Îmbracă-te, dragul meu. Hai odată! Timoşa! Doctore! Ce mai stai, dobitocule!

— Iartă-mă, dar nu te înţeleg.

— Ce-i aşa de greu de înţeles? Doar nu e astronomie! Îmbracă-te şi du-te la lampa ta, asta e tot!

— Mă mir că ai o părere atât de proastă despre această doamnă şi despre mine.

— Ia lasă filozofia! se supără Grişutkin. Cum poţi să mai stai la îndoială? Ăsta-i cinism!

Degeaba căută să-l convingă pe doctor, supărându-se, rugându-l, îngenunchind chiar în faţa lui. Văzând că nu ajunge la niciun rezultat, trase o înjurătură zdravănă, după care scuipă şi se trânti pe saltea. După un sfert de oră însă, sări deodată în picioare şi-l trezi pe doctor.

— Ascultă! Refuzi categoric să te duci la ea? întrebă el aspru.

— Ce să caut acolo? Zău, ce om apucat eşti şi dumneata, Ahei Alexeici! E groaznic să plece cineva cu dumneata la o autopsie!

— Ei, atunci mă duc eu, dracu' să te ia! Eu… eu nu sunt mai prejos decât un jurist sau un doctor care nu-i decât o muiere. Mă duc!

Se îmbrăcă în grabă şi păşi spre uşă.

Doctorul îl privi nedumerit, părând a nu înţelege, apoi sări în picioare.

— Sper că glumeşti, spuse el, tăindu-i drumul.

— N-am timp de palavre… Lasă-mă să trec!

— Cum am să te las? Ahei Alexeici, culcă-te… Eşti beat!

— Cu ce drept nu mă laşi să trec, Esculape?

— Cu dreptul unui om a cărui datorie este de a apăra o femeie cinstită! Vino-ţi în fire, Ahei Alexeici, dă-ţi seama ce faci! Eşti bătrân! Ai şaizeci şi şapte de ani!

— Eu, bătrân? se supără Grişutkin. Care-i nemernicul care ţi-a spus că sunt bătrân?

— Ai băut şi eşti excitat, Ahei Alexeici. Nu-i frumos! Nu uita că eşti om, şi nu dobitoc! Numai dobitoacele se lasă conduse de instincte, dar dumneata eşti rege al naturii, Ahei Alexeici!

Regele naturii se făcu stacojiu şi îşi înfundă mâinile în buzunare.

— Te întreb pentru ultima oară: îmi dai sau nu drumul? urlă el deodată, ca şi cum ar fi strigat pe câmp, la un surugiu. Canalie!

Dar îndată se sperie singur de glasul său şi, depărtându-se de uşă, se duse la fereastră. Cu toate că era beat, i se făcuse ruşine de ţipătul lui strident, care cu siguranţă trezise toată casa. După o lungă tăcere, doctorul se apropie de el şi îi atinse umărul. Ochii îi erau umezi, obrajii îi ardeau…

— Ahei Alexeici! spuse el cu glas tremurător. După aceste cuvinte tari, după ce dumneata, uitând de orice bună-cuviinţă, m-ai făcut canalie, vei înţelege că nu mai putem rămâne sub acelaşi acoperiş. Mă simt grav insultat... Să admitem că aş fi vinovat, dar... în fond, cu ce sunt vinovat? Avem de-a face cu o doamnă cumsecade, cu o femeie cinstită, şi dumneata îţi permiţi, netam-nesam, asemenea vorbe. Iartă-mă, dar nu mai suntem prieteni.

— Foarte bine! Nici n-am nevoie de prietenia dumitale.

— Plec chiar acum. Nu mai pot să rămân cu dumneata, şi... sper să nici nu ne mai întâlnim.

— Cu ce pleci?

— Cu caii şi trăsura mea.

— Dar eu cu ce am să plec? Ce înseamnă asta? Vrei să fii ticălos până la capăt? M-ai adus cu trăsura dumitale; eşti obligat să mă duci tot cu trăsura dumitale.

— Am să te duc, dacă vrei. Dar imediat... Plec chiar acum. Sunt atât de enervat, încât nu mai pot rămâne aici.

Grişutkin şi Svistiţki se îmbrăcară fără a mai schimba un cuvânt şi ieşiră în curte. Îl treziră pe Mişka, apoi se aşezară în trăsură şi porniră.

— Cinicule... mormăia pe drum judecătorul de instrucţie. Dacă nu ştii să te porţi cu femei cinstite, să stai acasă şi să nu te mai duci prin casele lor...

Era greu de înţeles dacă se ocăra pe sine însuşi sau pe doctor. Când trăsura se opri în dreptul locuinţei sale, sări jos şi spuse intrând pe poartă:

— Nici nu te mai cunosc!

Trecuseră trei zile. Doctorul îşi isprăvise vizitele şi stătea întins pe divanul său. Neavând ce face, citea în „Anuarul medicilor” numele colegilor săi din Petersburg şi Moscova, căutând să descopere pe cel mai sonor şi mai frumos. Îşi simţea sufletul calm, împăcat, senin, ca un cer de vară, în al cărui albastru pluteşte, nemişcată, o ciocârlie, şi aceasta datorită faptului că visase foc, ceea ce însemna noroc. Deodată auzi clinchetul clopoţeilor unei sănii, care se opri lângă casă (căzuse zăpadă), şi în prag apăru judecătorul de instrucţie Grişutkin. Era un musafir cu totul neaşteptat. Doctorul se ridică în capul oaselor şi îl privi ruşinat, speriat chiar. Grişutkin tuşi, lăsă ochii în jos şi se îndreptă încet spre divan.

— Am venit să-ţi cer scuze, Timofei Vasilici, începu el. Am fost cam nedelicat cu dumneata; mi se pare chiar că ţi-am spus ceva neplăcut. Cred că vei înţelege starea mea de atunci: eram excitat în urma vişinatelor băute la acea canalie bătrână. Sper că mă ierţi…

Doctorul sări în picioare şi, cu lacrimi în ochi, strânse mâna ce i se întindea.

— Să nu mai vorbim! Maria, adu ceai!

— Nu, nu iau ceai… N-am timp. Dacă eşti drăguţ, spune să ne aducă cvas. Vom bea câte un păhărel şi apoi vom merge la autopsie.

— Ce autopsie?

— A subofiţerului. Aceeaşi, la care am plecat atunci şi n-am ajuns.

Grişutkin şi Svistiţki băură cvas şi plecară la autopsie.

— Fireşte, îţi cer scuze, spuse pe drum judecătorul de instrucţie. M-am cam înfierbântat atunci, dar să ştii că tot mi-e ciudă că n-ai pus coarne c-ccanaliei de procuror.

Trecând prin Alimonovo, zăriră la poarta cârciumii troica lui Ejov…

— Ejov e aici! spuse Grişutkin. Sunt caii lui. Hai să intrăm, să-l vedem… Să bem sifon şi, cu acest prilej, o mai vedem şi pe crâşmăriţă. Aici e o crâşmăriţă vestită! Straşnică femeie! O minune a naturii!

Drumeţii coborâră din sanie şi intrară în cârciumă. Ejov şi Tiulpanski şedeau la o masă şi beau ceai cu suc de fructe.

— Unde vă duceţi? De unde veniţi? se miră Ejov, zărindu-i.

— Pornim mereu la o autopsie şi nu mai ajungem. Ne tot învârtim pe loc. Dar dumneavoastră unde mergeţi?

— La adunare, taică!

— De ce atât de des? Parcă aţi mai fost şi acum trei zile!

— Da’ de unde… Pe procuror l-au durut măselele şi nici eu nu prea m-am simţit în apele mele zilele astea. Ei, ce beţi? Luaţi loc, treizeci şi trei la moment. Votcă sau bere? Dă-ne şi una şi alta, soro. He-hei, ce crâşmăriţă!

— Da, îi merge vestea, se învoi judecătorul de instrucţie. E o crâşmăriţă cum rar se vede. Straşnică femeie!

După vreo două ore, Mişka, argatul doctorului, ieşi din cârciumă şi-i spuse vizitiului să deshame şi să plimbe caii.

— Aşa a poruncit boierul... S-au aşezat la cărţi! spuse el făcând un gest de resemnare cu mâna. Acum nu mai plecăm de aici până mâine. Hait, uite că vine şi ispravnicul! Înseamnă că stăm aici până poimâine!

Ajungând în dreptul cârciumii, ispravnicul recunoscu caii lui Ejov, se opri zâmbind, apoi urcă în grabă scările...

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 11, 17 martie, cu subtitlul: (Povestire). Semnată: A. Cehonte. Revăzută şi fără subtitlu, a intrat în culegerea de „Opere” din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Când a fost aleasă pentru culegerea de „Opere”, povestirea a suferit o însemnată revizuire stilistică, iar unele scene au fost refăcute. Au fost modificate numele personajelor, şi caracterizarea tinerei văduve a fost întru câtva schimbată.

Referatul unui membru al Comitetului ştiinţific de pe lângă Ministerul Instrucţiunii Publice asupra volumului II al culegerii de „Opere” ale lui Cehov, discutat în şedinţa din 1 ianuarie 1905 a Comitetului ştiinţific, socoteşte povestirea nepotrivită pentru bibliotecile şi sălile de lectură populare cât şi pentru bibliotecile şcolare, „deoarece prezintă într-o lumină foarte defavorabilă pe un judecător de instrucţie şi pe un medic, care, în drum spre o autopsie, se lasă de mai multe ori pradă patimii jocului de cărţi şi îşi uită de îndatoririle lor”. (Jurnalul de şedinţe al Comitetului ştiinţific de pe lângă Ministerul Instrucţiunii Publice pe anul 1905. Arhiva centrală de stat pentru documente de politică internă, cultură şi moravuri, Leningrad.)

Cititul
POVESTIREA UNUI VULPOI BĂTRÂN

Într-o zi, antreprenorul teatrului orăşenesc, Galamidov, şedea în biroul şefului nostru, Ivan Petrovici Semipalatov, şi discuta cu el despre jocul şi frumuseţea actriţelor.

— Nu sunt de părerea dumitale, spunea Ivan Petrovici, iscălind ordine de plată. Sofia Iurievna are mult talent, multă originalitate! E atât de drăguţă, graţioasă... Are atâta farmec, atâta...

Ivan Petrovici voi să continue, dar, de încântat ce era, nu mai putu să rostească nicio vorbă. În schimb zâmbi atât de larg, atât de dulce încât, privindu-l, antreprenorul simţi în gură gust de zahăr.

— Ceea ce îmi place mai cu seamă la ea este emoţia, felul cum freamătă şi se zbuciumă pieptul ei tânăr când îşi spune monologurile. Parcă arde! Parcă arde! În astfel de clipe mă simt... gata la orice! Poţi să i-o spui!

— Excelenţă, binevoiţi vă rog a iscăli răspunsul la adresa direcţiunii poliţiei din Herson cu privire la...

Semipalatov îşi ridică faţa zâmbitoare şi dădu cu ochii de funcţionarul Merdiaev. Acesta stătea înaintea lui, privindu-l cu ochii holbaţi, şi îi prezenta o hârtie la iscălit. Semipalatov se încruntă: proza întrerupsese poezia tocmai acolo unde era mai interesantă.

— Ai fi putut să mi-o dai şi mai târziu, spuse el. Vezi doar că stau de vorbă! Ce oameni prost crescuţi, lipsiţi de delicateţă! Vezi, domnule Galamidov... Spuneai că nu mai avem tipuri ca în Gogol... Poftim! Găseşti că dumnealui nu e un tip? Uită-te la el:

neîngrijit, cu haina ruptă în cot, saşiu… nu se piaptănă niciodată… Şi priveşte, te rog, cum scrie! Mai mare ruşinea! Ca un analfabet, anapoda… parcă ar scrie cu picioarele! Priveşte numai!

— Mda… mormăi Galamidov, cercetând hârtia.

— Într-adevăr… Se vede că nu prea obişnuieşti să citeşti, domnule Merdiaev.

— Aşa nu se poate, stimabile! continuă şeful.

— Mi-e ruşine pentru dumneata! Ia să faci bine şi să citeşti ceva cărţi…

— Cititul înseamnă mult! spuse Galamidov şi oftă. Foarte mult! Încearcă şi ai să vezi cum pe loc o să ţi se lărgească orizontul. Poţi face rost de cărţi oriunde. Bunăoară la mine… îţi împrumut cu plăcere. Chiar mâine am să-ţi aduc câteva cărţi, dacă vrei.

— Mulţumeşte, stimabile! spuse Semipalatov.

Merdiaev salută stângaci, mişcă buzele şi ieşi.

A doua zi, Galamidov sosi cu un teanc întreg de cărţi şi cu aceasta începe povestea noastră. Posteritatea nu-i va ierta niciodată lui Semipalatov fapta lui uşuratică! Aşa ceva s-ar putea ierta poate unui tânăr, dar unui consilier activ de stat cu experienţă, niciodată! După sosirea antreprenorului, Merdiaev fu chemat în biroul şefului.

— Poftim, stimabile, apucă-te de citit! spuse Semipalatov, întinzându-i o carte. Citeşte-o cu atenţie.

Merdiaev luă cartea cu mâini tremurătoare şi ieşi din birou. Era palid. Privirea neliniştită a ochilor lui saşii rătăcea în toate părţile, cerând parcă ajutor. Îi luarăm din mână cartea şi începurăm s-o răsfoim prudent.

Era „Contele de Monte Cristo”.

— Dacă şeful vrea aşa, n-ai ce-i face! spuse oftând bătrânul nostru contabil, Prohor Semionîci Budîlda[22]. Dă-ţi şi tu silinţă, încearcă… Citeşte câte puţin, poate dă Dumnezeu şi uită şeful, şi atunci ai să poţi să te laşi. Nu te speria… Şi, mai ales, nu încerca să înţelegi… Citeşte şi nu căuta să pricepi această intelectualitate.

Merdiaev înfăşură cartea într-o hârtie şi se aşează la scris. Dar de data aceasta n-avea poftă de lucru. Mâinile îi tremurau, iar ochii i-o luaseră razna: unul privea în tavan, celălalt în călimară. A doua zi sosi la serviciu plâns.

— De patru ori am început-o, spuse el, dar nu înţeleg nimic… E vorba de nişte străini…

După cinci zile, Semipalatov, trecând printre mese, se opri înaintea lui Merdiaev şi-l întrebă:

— Ei, cum merge? Ai citit cartea?

— Am citit-o, Excelenţă.

— Despre ce ai citit, stimabile? Ia povesteşte-ne!

Merdiaev ridică capul şi mişcă buzele.

— Am uitat, Excelenţă… spuse el după un minut.

— Înseamnă că n-ai citit, sau, hm… ai citit neatent! În mod au-to-mat! Nu se poate aşa! Citeşte-o încă o dată! În general, domnilor, vă recomand un lucru. Citiţi! Citiţi cu toţii! Luaţi cărţi de la mine – sunt în birou pe geam – şi citiţi. Paramonov, du-te şi ia-ţi o carte! Podhodţev, du-te şi dumneata, stimabile! Şi dumneata la fel, Smirnov! Duceţi-vă cu toţii, domnilor! Vă rog.

Toţi se duseră şi îşi luară câte o carte. Numai Budîlda îndrăzni să protesteze. Făcu un gest de neputinţă cu braţele, clătină din cap şi spuse:

— Pe mine să mă iertaţi, Excelenţă… Mai curând îmi dau demisia… Ştiu eu unde duc criticile şi scrierile astea. Din cauza lor nepotul meu mai mare o face de proastă pe propria lui mamă şi înghite la lapte cât ţine postul. Să mă iertaţi!

— Dumneata nu înţelegi nimic, spuse Semipalatov, care-i ierta de obicei bătrânului toate obrăzniciile.

Dar Semipalatov greşea: moşneagul le înţelegea pe toate. Peste o săptămână văzurăm şi roadele acestei învăţături. Podhodţev, care citea volumul al doilea din, „Jidovul rătăcitor”, îl făcu pe Budîlda „iezuit”; Smirnov începu să se prezinte la serviciu în stare de ebrietate. Asupra nimănui însă cititul nu avu un efect atât de puternic ca asupra lui Merdiaev. Slăbi, se pipernici, începu să bea.

— Prohor Semionîci! se jeluia el lui Budîlda. Am să mă închin o viaţă întreagă pentru dumneata! Du-te la Excelenţa Sa şi roag-o să mă ierte… Nu mai pot! Citesc zi şi noapte, nu mai dorm, nu mai mănânc… Nevastă-mea s-a istovit, citindu-mi cu glas tare, dar, să mă bată Dumnezeu, dacă pricep ceva! Milostiveşte-te de mine!

Budîlda îndrăzni să-i raporteze de câteva ori lui Semipalatov, dar acesta se mulţumea să facă gesturi nerăbdătoare cu mâna şi, plimbându-se cu Galamidov prin serviciu, să-i dojenească pe

toţi pentru ignoranţa lor. Trecură astfel două luni, apoi într-o bună zi, povestea sfârşi într-un mod îngrozitor.

Sosind într-o dimineaţă la serviciu, Merdiaev, în loc să se aşeze la biroul lui, se aruncă în genunchi în mijlocul încăperii, începu să plângă şi spuse:

— Iertaţi-mă, oameni buni, că fabric bancnote false!

Apoi intră în biroul lui Semipalatov şi, îngenunchind şi în faţa lui, spuse:

— Iertaţi-mă, Excelenţă, ieri am aruncat un prunc în fântână.

Se bătu cu fruntea de podea şi izbucni în hohote de plâns…

— Ce înseamnă asta?! se miră Semipalatov.

— Asta înseamnă, Excelenţă, spuse Budîlda, ieşind înainte cu ochii înlăcrămaţi, că a înnebunit! A căpiat, sărmanul! Iată ce a făcut Galamidov al dumneavoastră cu cărţile lui! Dumnezeu vede totul, Excelenţă. Iar dacă vorbele mele nu vă sunt pe plac, v-aş ruga să-mi acceptaţi demisia. Mai bine mor de foame decât să văd la bătrâneţe astfel de lucruri!

Semipalatov păli şi începu să se plimbe prin odaie.

— Să nu-l mai primiţi pe Galamidov! spuse el cu glas înăbuşit. Iar dumneavoastră, domnilor, liniştiţi-vă. Acum îmi dau seama de greşeala pe care am făcut-o. Iar ţie, moşule, îţi mulţumesc!

De atunci încoace nu s-a mai întâmplat nimic la noi. Merdiaev s-a însănătoşit, dar nu de tot. Şi astăzi, când vede o carte, începe să tremure şi întoarce capul în altă parte.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 12, 24 martie, cu titlul: Mai încet cu focul! (Povestirea unui „vulpoi bătrân”). Semnată: A. Cehonte. Cu unele modificări stilistice şi schimbări de nume a intrat în culegerea de „Opere” din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Albumul

Consilierul titular Kraterov, un om lung şi subţire ca săgeata amiralităţii[23], făcu un pas înainte şi spuse, adresându-se lui Jmîhov:

— Excelenţă! Tulburaţi şi mişcaţi până în adâncul sufletului de îndelungata dumneavoastră şefie şi de grija părintească pe care ne-o purtaţi…

— De mai bine de zece ani, îi suflă Zakusin.

— De mai bine de zece ani, noi, subalternii dumneavoastră, oferim Excelenţei Voastre în această zi atât de însemnată pentru noi… drept semn al stimei şi al profundei recunoştinţe ce vă purtăm, acest album cu portretele noastre, dorind ca în tot cursul însemnatei dumneavoastră vieţi, adică încă mulţi, mulţi ani, până la ultima dumneavoastră suflare, să nu ne părăsiţi…

— Prin felul părintesc în care ne-aţi îndrumat pe calea adevărului şi a progresului… adăugă Zakusin, ştergându-şi fruntea de sudoarea care-l năpădise deodată; (se vedea că moare să vorbească şi, după toate probabilităţile, pregătise şi el un discurs). Şi să fâlfâie încă mult timp steagul dumneavoastră pe tărâmul geniului, al muncii şi al conştiinţei obşteşti! isprăvi el.

O lacrimă se prelinse pe obrazul stâng, zbârcit, al lui Jmîhov.

— Domnilor! răspunse el cu glasul tremurând de emoţie. Nu mă aşteptam, nici nu-mi închipuiam măcar că veţi sărbători modestul meu jubileu… Sunt mişcat… chiar… foarte… Nu voi uita această clipă până în mormânt, şi credeţi-mă… credeţi-mă, dragi prieteni, că nimeni nu vă doreşte atât de mult binele, cum vi-l doresc eu… Iar dacă, poate, au avut loc vreodată între noi mici neînţelegeri, a fost tot spre folosul dumneavoastră…

Şi Jmîhov, consilier activ de stat, îl îmbrăţişă pe consilierul titular Kraterov care, surprins de o asemenea onoare, păli de încântare. Şeful făcu apoi cu mâna un gest, vrând să arate că emoţia îl împiedică să vorbească şi începu să plângă, ca şi cum nu i s-ar fi dăruit, ci, dimpotrivă, i s-ar fi luat un album scump... După ce se linişti puţin, Jmîhov mai rosti câteva cuvinte bine simţite, dădu mâna pe rând cu toată lumea şi, însoţit de urale puternice, coborî scara, se urcă în trăsură şi plecă, copleşit de atâtea binecuvântări. În trăsură, simţi în piept afluxul unei bucurii pe care nu-i fusese încă dat să o cunoască şi mai trase un ropot de plâns.

Acasă îl aşteptau noi bucurii. Familia, prietenii şi cunoscuţii îi făcură o primire atât de entuziastă încât ajunse la concluzia că adusese într-adevăr mult folos patriei şi că, de n-ar fi fost el, aceasta s-ar fi aflat poate la ananghie. Prânzul jubiliar se scurse de la început până la sfârşit în toasturi, cuvântări, îmbrăţişări şi lacrimi. N-ar fi crezut niciodată Jmîhov ca meritele lui să fie apreciate atât de sincer şi atât de călduros.

— Domnilor! spuse el înainte de desert. Acum două ore am fost răsplătit pentru toate suferinţele pe care le are de îndurat un om care se află – dacă pot să mă exprim aşa – în slujba datoriei, şi nu a formei, nu a literei. În tot timpul serviciului meu m-am călăuzit neîncetat de principiul: nu publicul este acel care există pentru noi, ci noi existăm pentru public. Şi astăzi am primit cea mai înaltă răsplată cu putinţă! Subalternii mei mi-au oferit un album... Iată-l! Nici nu ştiţi cât m-a mişcat.

Feţele festive se aplecară asupra albumului şi începură să-l răsfoiască.

— Ce frumos e! spuse Olia, fata lui Jmîhov.

— Trebuie să fi costat cel puţin cincizeci de ruble. E minunat! Dă-mi-l mie, tăticule. Auzi? Am să ţi-l păstrez cu grijă... E aşa de frumos!

După masă, Olia duse albumul în odaia ei şi-l încuie în sertar. A doua zi îl luă, îi scoase pe funcţionari, îi azvârli, iar în locul lor puse fotografiile prietenelor ei de la pension. Fracurile de uniformă cu nasturi metalici cedară locul micilor pelerine albe. Kolea, băieţelul Excelenţei Sale, îi culese pe funcţionari de pe jos şi le coloră hainele cu roşu. Celor fără mustaţă, le făcu mustăţi verzi, iar celor fără barbă, bărbi cafenii. Când nu mai avu ce colora, îi decupă, le scoase ochii cu un ac, îi făcu soldaţi şi

începu să se joace cu ei. După ce-l decupă din fotografie pe consilierul titular Kraterov, îl prinse pe o cutie de chibrituri goală şi se duse să-l arate tatălui său, în birou.

— Parcă-i o statuie! Ia uită-te, tăticule!

Jmîhov râse cu hohote, apoi, înduioşat, se aplecă şi sărută apăsat obrăjorul lui Kolea.

— Drăcuşorule! Du-te şi arată-l mamei. Să-l vadă şi ea.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 18, 5 mai. Semnată: A. Cehonte. Revăzută, a intrat în culegerea de „Opere” din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Cu prilejul alegerii ei pentru culegerea de „Opere”, Cehov a revizuit-o stilistic, a adăugat câteva fraze şi a eliminat o lungă caracterizare a funcţionarilor, făcută de şef.

Spiritele sunt în mare fierbere
DIN LETOPISEŢUL UNUI ORAŞ

Afară era iadul pe pământ. Soarele de după-amiază dogorea cu atâta îndârjire, încât chiar şi „Réaumurul” din biroul accizarului se zăpăcise şi, ajuns la 35,8 grade, se oprise nemaiştiind ce să facă... Locuitorii oraşului asudau ca nişte dobitoace muncite peste măsură – dar de lene nici nu-şi mai ştergeau năduşeala, ci o lăsau să se zvânte.

În piaţa cea mare, prin faţa caselor cu obloanele trase, treceau doi cetăţeni: administratorul financiar Poceşihin şi avocatul Optimov care era totodată şi un străvechi corespondent al ziarului „Sîn Otecestva”. Mergeau tăcuţi, moleşiţi de atâta zăpuşeală. Optimov i-ar fi înjurat pe cei de la primărie pentru praful şi murdăria de pe uliţe, dar, cunoscând firea împăciuitoare şi opiniile moderate ale tovarăşului său de drum, tăcea.

În mijlocul pieţii, Poceşihin se opri deodată şi începu să privească în sus.

— La ce te uiţi, Evpl Serapionîci?

— La stolul acela de grauri. Sunt curios unde or să se aşeze. Vezi ce mulţi sunt? Un adevărat nor! Mă gândesc că dacă ai trage în ei la grămadă, şi dacă apoi i-ai aduna... şi dacă... Hait! S-au aşezat în grădina părintelui protoiereu!

— Nicidecum, Evpl Serapionîci. Nu la părintele protoiereu, ci la părintele diacon Vratoadov. Iar dacă ai trage în ei de aici n-ai omorî niciunul. Alicele-s mici şi până să ajungă la ţintă şi-ar pierde puterea. Şi, la urma urmei, de ce să-i omori, spune şi dumneata! E drept că păsările astea cam strică fructele, dar

sunt şi ele fiinţe, vietăţi. Graurul, de pildă, cântă... Şi pentru ce cântă el oare, te întreb? Pentru ca să aducă laude. Toată suflarea îl laudă pe Domnul. Dar... mi se pare că tot la părintele protoiereu s-au aşezat!

Pe când cei doi prieteni stăteau astfel de vorbă, trecură încetişor pe lângă ei trei băbuţe, în opinci şi cu nişte boccele în spinare. Se uitară mirate la Poceşihin şi Optimov, care îşi ţineau ochii aţintiţi spre casa părintelui protoiereu, apoi îşi încetiniră mersul şi, după ce mai făcură câţiva paşi, se opriră, se mai uitară o dată la cei doi prieteni şi începură şi ele să privească în partea aceea.

— Da, ai avut dreptate, la părintele protoiereu s-au aşezat, urmă Optimov. în grădina lui s-au copt vişinele. Sigur, s-au dus acolo să ciugulească!

Pe portiţa grădinii protoieriei ieşi însuşi părintele protoiereu Vosmistişiev însoţit de dascălul Evstignei. Văzând că oamenii se uită cu luare aminte spre protoierie şi neînţelegând despre ce e vorba, începură şi ei să privească într-acolo.

— Se vede că părintele Paisi se duce la vreo slujbă, spuse Poceşihin.. Dumnezeu să-l ajute!

Prin piaţă trecură mai mulţi muncitori de la fabrica negustorului Purov care se întorceau de la scăldat. Văzându-l pe părintele Paisi privind ţintă spre cer şi pe băbuţe, nemişcate, zgâindu-se în sus, se opriră şi începură să se uite şi ei. Acelaşi lucru îl făcu şi un băieţaş, care ducea de braţ un cerşetor orb, şi un mujic care căra un butoiaş de scrumbii stricate pentru a-l goli desigur în piaţă.

— Pesemne că s-a întâmplat ceva, spuse Poceşihin. O fi vreun foc? Dar nu, nu se vede fum nicăieri! Hei, Kuzma! îi strigă el mujicului care se oprise. Ce s-a întâmplat?

Mujicul răspunse ceva, dar nici Poceşihin, nici Optimov, nu auziră ce. În toate uşile dughenelor se iviră vânzători somnoroşi. Zugravii care văruiau hambarul negustorului Fertikulin coborâră de pe scări şi se alăturară muncitorilor. Pompierul, care se învârtea desculţ pe platforma foişorului de foc, se opri şi, după ce se uită câteva clipe jos, coborî. Foişorul de foc rămase pustiu, ceea ce păru suspect.

— Te pomeneşti că arde pe undeva? Ia nu mă-mbrânci, porcul dracului!

— Unde vedeţi că arde? Unde arde? Împrăştiaţi-vă, domnilor! Vă rog cu tot respectul!

— S-o fi aprins pe dinăuntru!

— Ne roagă cu tot respectul şi ne dă brânci cu pumnii! Să nu dai brânci! Ăi fi tu şef, dar nu ai niciun drept să dai brânci!

— M-ai călcat pe bătătură! Călca-te-ar dracu'!

— Cine a fost călcat? Oameni buni, a fost călcat un cetăţean!

— De ce s-a adunat atâta lume? Ce s-a întâmplat?

— A fost călcat un om, Înălţimea Voastră!

— N-auziţi? Împrăştiaţi-vă! Domnilor, vă rog cu tot respectul! Te rog cu tot respectul, dobitocule!

— Îmbrânceşte-i cât vrei pe mujici, dar nu-ţi permit să te atingi de persoanele cu vază! Să nu pui mâna pe mine!

— Oameni sunt ăştia? Parcă înţeleg, blestemaţii, cu frumosul! Diavolilor! Sidorov, dă fuga după Akim Danilîci! Repede! De ce nu vreţi să înţelegeţi, domnilor, că până la urmă tot în capul dumneavoastră o să se spargă! Dacă vine Akim Danilîci, o s-o păţiţi! Şi tu eşti aici, Parfen?! Şi doar eşti orb, omul lui Dumnezeu! Nu vede nimic şi tot se înghesuie! Poftim! Eu îi vorbesc şi el habar n-are! Smirnov, notează-l pe Parfen!

— Am înţeles, să trăiţi! Ordonaţi să notez şi pe muncitorii lui Purov? Ăsta cu obrazul umflat e de-al lui Purov!

— Până una alta, nu nota pe oamenii lui Purov… Mâine e ziua lui onomastică!

Graurii se ridicară ca un nor întunecat deasupra grădinii părintelui protoiereu, dar Poceşihin şi Optimov nu-i mai vedeau; stăteau, privind mereu în sus, încercând să înţeleagă de ce se adunase atâta popor şi la ce se uitau cu toţii. Curând apăru şi Akim Danilîci. Mestecând ceva şi ştergându-şi buzele, scoase un urlet şi intră în mulţime ca un bolid.

— Pompieri, fiţi gata! Împrăştiaţi-vă! Domnule Optimov, împrăştie-te, că tot dumneata ai s-o păţeşti până la urmă! Decât să scrii în ziare fel de fel de critici despre oamenii cumsecade, ai face mai bine să încerci să te comporţi dumneata însuţi mai substanţial! Din ziare nu putem învăţa nimic bun!

— Te rog să nu te atingi de publicistică! sări Optimov ca ars. Sunt literat şi nu-ţi dau voie să te atingi de publicistică, cu toate că, din datorie cetăţenească, te stimez ca pe un părinte şi un binefăcător.

— Pompieri, apă!

— N-avem apă, Înălţimea Voastră!

— Vorr-ba! Duceţi-vă după apă! Marş!

— N-avem cu ce merge, Înălţimea Voastră. Domnul maior a plecat cu caii pompieriei să însoţească o mătuşă a dumisale.

— Împrăştiaţi-vă! Dă-te înapoi, dracu' să te ia… Ce stai? Mai vrei una? Ia notează-l şi pe diavolul ăsta!

— Am pierdut creionul, Înălţimea Voastră…

Mulţimea creştea întruna, creştea mereu… Dumnezeu ştie cât ar mai fi crescut, dacă în cârciuma lui Greşkin nu i-ar fi dat cuiva prin cap să încerce noua flaşnetă, primită abia de câteva zile de la Moscova. Auzind cântecul „Vânătoraşul" mulţimea tresări şi dădu buzna în cârciumă. Nimeni nu a aflat niciodată de ce se adunase atâta popor, iar Optimov şi Poceşihin uitară de grauri – adevăraţii vinovaţi. Peste un ceas oraşul zăcea din nou în amorţire şi nu se mai vedea decât un singur om: pompierul care se plimba pe platforma foişorului de foc…

În aceeaşi seară, Akim Danilîci şedea în băcănia lui Fertikulin, bea limonadă gazoasă cu coniac şi scria: „Pe lângă raportul oficial, îmi permit, Excelenţă, să adaug şi de la mine un oarecare supliment. Părintele şi binefăcătorul nostru! Numai datorită rugăciunilor soţiei dumneavoastră, plină de virtute, care stă într-o vilă salubră din apropierea oraşului nostru, afacerea nu a ajuns la limitele extreme! Am suferit atâtea în ziua aceea, încât nici nu pot să vă descriu. Spiritul de iniţiativă şi dârzenia lui Kruşenski şi a maiorului de pompieri Portupeev nu pot găsi o calificare demnă de ele. Mă mândresc cu aceşti destoinici slujbaşi ai patriei! În ceea ce mă priveşte, am făcut tot ce poate face după puterile lui un om care nu doreşte nimic altceva afară de binele aproapelui şi, aflându-mă acum în mijlocul căminului meu familiar, mulţumesc cu lacrimi în ochi Aceluia care nu a lăsat lucrurile să ajungă la vărsare de sânge. Din lipsa unor dovezi suficiente, cei vinovaţi stau deocamdată închişi, dar am de gând să le dau drumul peste o săptămână. Au călcat porunca din neştiinţă!"

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", 1884, Nr. 24, 16 iunie, cu subtilul: (Frântură din letopiseţul oraşului Nişcegladsk). Semnată: A. Cehonte. Cu eliminarea a două fraze, a intrat în culegerea „Povestiri felurite", Sankt Petersburg, 1886. A intrat în culegerea de

„Opere” din anul 1899, vol. I, cu subtitlul modificat şi cu modificări de stil. Publicăm textul din 1899.

Povestirea fusese mai întâi intitulată „Spiritele sunt în mare agitaţie”, dar cenzura nu fusese de acord cu acest titlu. N. Leikin scria lui Cehov (18 iunie 1884): «În povestirea „Spiritele sunt în mare agitaţie”, cenzorul a şters peste tot cuvântul „agitaţie”, şi de aceea am introdus într-un loc „spiritele sunt în mare fierbere” ca povestirea să aibă totuşi un sens. Am făcut acest lucru pe propriul meu risc după primirea corecturii definitive şi nu s-a întâmplat nimic; modificarea a mers, şi numărul a apărut».

Leikin a mai introdus în povestire şi o frază finală. În această privinţă el scria lui Cehov (22 iunie 1884): „Acest lucru era neapărat necesar. Numai datorită lui povestirea a fost admisă de cenzură. Trebuia lămurit că totul s-a întâmplat din pricina graurilor. Altfel nu se înţelegea. Apoi şi titlul „Spiritele sunt în mare fierbere” inducea în eroare. S-ar fi putut crede că graurii sunt una, şi fierberea spiritelor alta, şi că mulţimea nu s-a adunat deloc din pricina graurilor, ci din altă cauză. Am căutat un loc în afară de scrisoare, unde să se poată intercala această frază, dar cu toată obişnuinţa mea în această privinţă, n-am dat de niciunul mai potrivit; altfel ar fi trebuit modificată toată discuţia mulţimii”.

Fraza introdusă de Leikin a fost ştearsă de Cehov când povestirea a fost aleasă pentru culegere.

Examen de înaintare în grad

— Profesorul nostru de geografie, Galkin, are pică pe mine: parcă văd că mă trânteşte astăzi la examen, spunea asudând şi frecându-şi nervos mâinile Efim Zaharîci Fendrikov, impiegat la oficiul poştal din oraşul X, om cărunt, bărbos, cu o chelie respectabilă şi o burtă cât toate zilele. N-am să trec... Asta-i sigur... Şi când te gândeşti, e supărat pe mine pentru nişte fleacuri. O dată a venit la ghişeul meu cu o scrisoare recomandată, a dat pe toată lumea la o parte şi mi-a cerut să primesc întâi scrisoarea lui şi numai după aceea pe celelalte. Îţi dai seama că asta nu se poate... O fi făcând el parte din pătura cultă, dar nu înseamnă să nu-şi aştepte rândul ca toţi ceilalţi. I-am atras atenţia în mod respectuos: „Aşteptaţi să vă vină rândul, domnule”. Da’ el, ce crezi? S-a făcut foc şi de atunci mă urmăreşte precum Saul... Lui Egoruşka, băiatul meu, îi pune mereu nota unu, iar mie îmi scorneşte fel de fel de porecle, pe care le împrăştie prin tot oraşul. Bunăoară, într-o zi când treceam prin dreptul birtului lui Kuhtin, a apărut la fereastră cu tacul de biliard în mână şi, beat cum era a strigat de s-a auzit în toată piaţa: „Priviţi, domnilor, trece o marcă boţită!”

Profesorul de limba rusă, Pivomedov, care stătea cu Fendrikov în vestibulul şcolii judeţene din X, fumând cu condescendenţă ţigara oferită, ridică din umeri şi-i dădu un răspuns liniştitor:

— Fii pe pace. Încă nu s-a pomenit la noi ca un funcţionar ca dumneata să fi fost trântit la examen. Totul se face de formă.

Fendrikov se linişti, dar nu pentru mult timp. În vestibul se ivi Galkin, un tânăr cu bărbuţă rară, jumulită parcă, îmbrăcat cu pantaloni de pânză şi frac albastru nou-nouţ. El îi aruncă lui Fendrikov o privire severă şi trecu înainte.

După aceea se răspândi zvonul că soseşte inspectorul. Fendrikov simţi cum îl ia cu frig şi începu să aştepte, cuprins de teamă, ca un inculpat sau ca un elev care se prezintă pentru prima oară la examen. Hamov[24], epitropul titular al şcolii judeţene, străbătu în fugă vestibulul şi se repezi în stradă. După el se grăbi să iasă în întâmpinarea inspectorului părintele Zmiejalov[25], profesorul de religie, cu camilafcă pe cap şi cruce pe piept. În urma lui păşiră şi ceilalţi profesori. Inspectorul de învăţământ primar Ahahov le dădu cu glas tare bună ziua, îşi exprimă nemulţumirea pentru faptul că pe stradă era atâta praf şi intră în localul şcolii. Peste cinci minute începură examenele.

Mai întâi fură examinaţi doi fii de popă, pentru postul de învăţător rural. Unul reuşi, celălalt nu. Cel trântit îşi suflă nasul într-o batistă roşie, rămase un timp locului, se gândi ce se gândi şi plecă. Apoi fură examinaţi doi voluntari cu termen redus, din categoria a treia. După aceea îi sună ceasul şi lui Fendrikov…

— Unde faci dumneata serviciul? i se adresă inspectorul.

— Sunt funcţionar al oficiului poştal local, însărcinat cu primirea corespondenţei, Înălţimea Voastră, răspunse el, luând poziţie de drepţi şi silindu-se să-şi ascundă tremurul mâinilor. Fac serviciul de douăzeci şi unu de ani, Înălţimea Voastră, iar acum s-au cerut relaţii pentru avansarea mea la gradul de registrator de colegiu, în care scop îndrăznesc să mă prezint la examenul pentru obţinerea primului grad din ierarhia civilă.

— Bine… Scrie o dictare.

Pivomedov se sculă, tuşi şi începu să dicteze cu un glas de bas, gros şi pătrunzător, silindu-se să-l încurce pe cel examinat cu cuvinte care se scriu altfel decât se pronunţă: „haraşa halodnaia vada, kagda hociţa pit”[26] şi altele.

Dar oricâtă silinţă îşi dădu ingeniosul Pivomedov, dictarea ieşi bine. Viitorul registrator de colegiu nu făcu decât puţine greşeli, cu toate că acordase mai multă atenţie rotunjirii literelor decât ortografiei. Scrise „înecat” cu doi de „n”, scrise „egzact” în loc de „exact”, iar cu cuvântul „exhibiţie” trezi un zâmbet pe faţa inspectorului, deoarece scrisese „eschibiţie”; dar toate acestea nu erau, la drept vorbind decât chichiţe.

— Dictarea este satisfăcătoare, spuse inspectorul.

— Îndrăznesc să aduc la cunoştinţa Înălţimii Voastre, începu Fendrikov, încurajat de cuvintele inspectorului, dar trăgând cu coada ochiului la duşmanul său, Galkin, îndrăznesc să vă

raportez că am studiat geometria după manualul lui Davîdov, iar în parte am învăţat-o de la nepotul meu, Varsonofi, care a venit în vacanţă de la seminarul Vifan, de lângă lavra Troiţe-Serghievskaia. Am învăţat şi planimetria şi stereometria... toate le-am învăţat...

— Programul nu prevede stereometria.

— Nu prevede? Şi eu care am muncit o lună întreagă la ea... Ce păcat! oftă Fendrikov.

— Dar să lăsăm deocamdată geometria la o parte. Să ne ocupăm mai bine de o ştiinţă care trebuie să-ţi fie dragă, dat fiind că eşti funcţionar la poştă: geografia, ştiinţa poştaşilor.

Toţi profesorii zâmbiră respectuos. Fendrikov nu prea era de acord cu afirmaţia că geografia ar fi ştiinţa poştaşilor (nicăieri nu se pomenea de acest lucru – nici în regulamentele poştale, nici în circularele pe regiune), dar pentru a nu se arăta nerespectuos spuse: „Desigur”. Tuşi nervos şi începu să aştepte întrebările cu groaza în suflet. Galkin, duşmanul lui, se lăsă pe speteaza scaunului şi, fără să-l privească, întrebă tărăgănat:

— Ei... ia să-mi spui, te rog, ce formă de guvernământ are Turcia?

— Ce guvernământ poate să aibă... Unul turcesc...

— Hm!... turcesc... E o noţiune cam vagă. Turcia are o formă de guvernământ constituţională. Şi ce afluenţi ai Gangelui cunoşti dumneata?

— Am studiat geografia după manualul lui Smirnov şi, iertaţi-mă, nu am reţinut-o tocmai bine... Gangele este râul care curge în India... şi vine de se varsă în Ocean.

— Răspunde la ceea ce te întreb eu. Ce afluenţi are Gangele. Nu ştii? Dar Araxul unde curge? Nici asta nu ştii! Cum se poate? ... În ce gubernie este Jitomirul?

— Şoseaua principală 18, localitatea 121.

Fruntea lui Fendrikov se îmbrobonă de o sudoare rece. Începu să clipească des şi înghiţi în sec cu atâta putere încât o clipă i se păru că-şi înghiţise limba.

— Vă spun ca în faţa lui Dumnezeu cel adevărat, Înălţimea Voastră, începu el să bolborosească. Părintele protoiereu mi-e martor... Douăzeci şi unu de ani mi-am văzut de serviciu şi acum asta... care... O viaţă întreagă am să mă rog lui Dumnezeu pentru dumneavoastră...

— Bine, să lăsăm geografia. Ce ai pregătit din aritmetică?

— Nici aritmetica n-am prea reţinut-o bine… Părintele protoiereu mi-e martor că… O viaţă întreagă am să mă rog lui Dumnezeu… încă de la Pocroave tot învăţ şi învăţ… dar fără folos… Sunt prea bătrân pentru intelectualitatea asta… Fiţi atât de bun, Înălţimea Voastră, o viaţă întreagă am să mă rog pentru dumneavoastră.

Pe genele lui Fendrikov apărură lacrimi.

— Am servit cinstit şi fără pată… Mă spovedesc la biserică an de an… Părintele protoiereu mi-e martor… Fiţi mărinimos, Înălţimea Voastră.

— N-ai pregătit nimic?

— Toate le-am pregătit, dar nu-mi mai aduc aminte de nimic… Curând împlinesc şaizeci de ani, Înălţimea Voastră, cum să mă mai ţin în pas cu ştiinţele? Fiţi atât de bun!

— Şi-a comandat chiar şapca de uniformă cu cocardă… spuse zâmbind protoiereul Zmiejalov.

— Bine, du-te!… hotărî inspectorul.

O jumătate de oră după aceea, Fendrikov se îndrepta triumfător împreună cu profesorii spre birtul lui Kuhtin, să bea ceai. Faţa îi strălucea, ochii îi râdeau în cap, şi totuşi faptul că se scărpina mereu la ceafă arăta că-l munceşte un gând.

— Ce păcat! mormăia el. Mare nătărău am fost.

— Da’ ce s-a întâmplat? îl întrebă Pivomedov.

— Cine m-a pus să învăţ stereometria, dacă nu se mai cere? O lună întreagă m-am chinuit cu ea! Ce păcat!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 28, 14 iulie, cu subtitlul: (Povestire). Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără subtitlu, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. A fost inclusă, după modificări de stil, în culegerea de „Opere” din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Cehov, care a petrecut vara anului 1884 la Voskresensk (gubernia Moscova), scria de acolo lui N. Leikin (25 iunie 1884): «Mi se pare că am călcat cu piciorul stâng în vilegiatură. În primul rând povestirea nu prea a reuşit. „Examen de înaintare în grad” e o temă nostimă, ca temă din viaţa de toate zilele a poporului, şi pe care o cunosc foarte bine, dar tratarea ei cerea nu o muncă de un ceas şi numai şaptezeci-optzeci de rânduri,

ci ceva mai mult... În timp ce scriam, ştergeam întruna, temându-mă să nu fie prea lungă. Am şters întrebările puse de examinatorii provinciali şi răspunsurile funcţionarului de poştă, adică însuşi miezul examenului». Vorbind apoi de originea temei povestirii spune: «... Seara mă duc la poştă, la Andrei Egorîci (dirigintele poştei din Voskresensk) pentru a-mi lua ziarele şi scrisorile... Andrei Egorîci mi-a dat tema pentru povestirea „Examen de înaintare în grad”».

Chirurgia

Un spital al zemstvei. În lipsa doctorului, plecat să se cunune, bolnavii sunt primiţi de felcerul Kuriatin, un grăsun de vreo patruzeci de ani, cu un veston de mătase ponosit şi pantaloni de flanelă jerpeliţi. Are înfăţişarea omului mulţumit, pătruns de simţul datoriei. Între degetul arătător şi cel mijlociu al mâinii stângi ţine o ţigară de foi, care răspândeşte un miros urât.

În sala de aşteptare intră dascălul Vonmiglasov, un bătrân înalt, voinic, cu o rasă cafenie, încins cu un brâu lat de piele. La ochiul drept are albeaţă şi îl ţine pe jumătate închis, iar pe nas are un neg, care de departe pare o muscă mare. Câteva clipe dascălul caută cu privirea o icoană, dar, negăsind-o, îşi face semnul crucii în faţa unei sticle cu fenol, după care scoate dintr-o batistă roşie o prescură, pe care o pune cu o plecăciune înaintea felcerului.

— A-a-a… dumneata eşti… respectele mele! spune acesta căscând. Cu ce ocazie pe la noi?

— În primul rând îţi urez o duminică plăcută, Serghei Kuzmici… Chiar la dumneata veneam… Drept şi adevărat zice psaltirea: „Băutura mea am amestecat-o cu lacrimi”. Iartă-mă că-ţi bat capul cu ale mele. Aseară m-am aşezat cu muierea mea la ceai şi – ce să-ţi mai spun? nici jeluirile, nici picăturile, nici prafurile, nu mi-au fost de niciun folos; îmi venea să mă întind jos şi să mor, nu alta… Cum luam în gură o înghiţitură de ceai, simţeam că mă apucă leşinul! Şi să nu crezi că numai măseaua mă durea: tot obrazul îmi zvâcnea înfiorător! De ureche, nici nu mai vorbesc; parcă mi se înfipsese în ea, Doamne iartă-mă, un cui, sau cine ştie ce drăcie: şi mă-mpungea, mă-mpungea! Se vede că am căzut la păcat, că am

făptuit vreo nelegiuire… „Încărcatu-mi-am sufletul cu păcate ruşinoase şi în trândăvie trăitu-mi-am traiul”… M-a pedepsit Dumnezeu pentru că sunt un păcătos, Serghei Kuzmici! După liturghie, părintele iereu m-a mustrat: „Te-ai făcut fonf şi sâsâit, Efime. Nu se înţelege nimic din ceea ce cânţi.” Dar judecă şi dumneata, Serghei Kuzmici: mai poate fi vorba de cântat, când nici nu pot să deschid gura de umflată ce mi-e, iartă-mă că-ţi spun, şi când n-am închis ochii toată noaptea…

— Mda… la loc, te rog… Deschide gura!

Vonmigliasov se aşază şi deschide gura.

Kuriatin se încruntă, se uită în gura pacientului şi printre dinţii îngălbeniţi de vreme şi de tutun zăreşte o măsea blagoslovită cu o gaură cât toate zilele.

— Părintele diacon m-a învăţat să-i pun mereu votcă cu hrean, da’ tot degeaba. Glikeria Anisimovna, Dumnezeu să-i dea sănătate, mi-a dat o aţă de la muntele Athos, ca s-o port la deget, şi mi-a spus să-mi clătesc gura cu lapte cald; aţa mi-am pus-o; cât despre lapte, mărturisesc că n-am îndrăznit: sunt om cu frica lui Dumnezeu, şi acum suntem în post…

— Astea-s superstiţii… (pauză) Efim Miheici, măseaua trebuie scoasă!

— Apăi, cum zici dumneata c-o fi mai bine, Serghei Kuzmici. Că de aceea ai învăţat, ca să te pricepi la treaba asta, ca să ştii ce trebuie scos şi ce nu, ce poate fi lecuit cu picături, sau cu altceva… De aceea sunteţi puşi aici, binefăcătorilor; Dumnezeu să vă dea sănătate; o să ne rugăm pentru voi zi şi noapte ca pentru nişte părinţi buni… până la sfârşitul vieţii…

— E o nimica toată… face felcerul pe modestul, apropiindu-se de dulăpior şi scotocind printre instrumente. Chirurgia e un fleac… Îţi trebuie numai obişnuinţă şi mână sigură… Cât ai scuipa în palmă, şi gata… Mai zilele trecute a venit aici, ca şi dumneata, moşierul Alexandr Ivanîci Eghipetski… Tot pentru o măsea… E om cult, mă întreba de toate, voia să ştie despre toate, cum şi ce. Mi-a dat mâna, mi-a vorbit frumos… A stat şapte ani la Petersburg, pe toţi profesorii i-a cunoscut… Mult am mai discutat. Mă ruga în numele lui Dumnezeu: scoate-mi-o, Serghei Kuzmici! De ce să n-o scot dacă se poate scoate? Numai că, vezi dumneata, la treaba asta trebuie să te pricepi, altfel nu merge… Sunt dinţi şi dinţi: unul îl scoţi cu cleştele, altul cu pârghia, altul cu cheia… Fiecare e cu socoteala lui.

Felcerul ia în mână pârghia, se uită câteva clipe la ea cu un aer întrebător, apoi o pune la loc şi ia cleştele.

— Acum deschide gura cât poţi de mare… spune el, apropiindu-se de dascăl. Las-că îi venim de hac… Cât ai scuipa în palmă… Crestăm puţin gingia… exercităm o tracţiune pe direcţia axului vertical… şi gata… (face o incizie în gingie) şi gata…

— Sunteţi binefăcătorii noştri… Noi, proştii, nu înţelegem nimic, dar pe voi v-a luminat Dumnezeu…

— Nu mai vorbi cu gura deschisă… Măseaua asta e uşor de tras; câteodată se întâmplă să fie numai bucăţi de rădăcină… La asta, cât ai scuipa în palmă… (prinde măseaua cu cleştele). Stai, nu te mişca… Stai liniştit… Într-o clipită… (începe să tragă). Principalul este s-o apuci cât mai de jos (continuă să tragă)… ca să nu i se rupă coroana…

— Doamne, Dumnezeule!… Maică Precistă… A-a-a…

— Nu… nu… Nu-mi ţine mâna! Lasă mâinile jos! (trage din nou). Nu mai e mult… Acuşi, acuşi… Să nu crezi că-i treabă uşoară…

— Dumnezeule… sfinte… mare… (ţipă) Heruvimilor! Văle-e-u… Smuceşte-o, smuceşte-o odată! Cât ai să tragi de ea?

— Asta-i… chirurgie… Nu se poate dintr-odată… Aşa, aşa…

Vonmiglasov, cu ochii cât cepele, ridică genunchii până la piept, îşi închirceşte întruna degetele şi gâfâie… Pe faţa lui stacojie se ivesc broboane de sudoare, ochii i se umplu de lacrimi. Kuriatin, aplecat peste gura dascălului, suflă zgomotos, se mută mereu de pe un picior pe celălalt, şi trage, trage… Trece o jumătate de minut chinuitoare şi… cleştele alunecă de pe măsea. Dascălul sare în picioare, bagă degetele în gură, pipăie şi descoperă măseaua tot la locul ei.

— Ai scos-o, ai? spune el cu glas plângăreţ şi în acelaşi timp batjocoritor. Scoate-te-ar dracii pe lumea cealaltă! Apăi mulţumesc! Dacă nu te pricepi să scoţi un dinte, nu te apuca! Nici nu mai văd cu ochii.

— De ce nu-ţi ţii mâinile la un loc? se supără felcerul. Eu trăgeam şi tu mă tot împingeai şi spuneai fel de fel de prostii… Tâmpitule!

— Tu eşti tâmpit, nu eu!

— Ce crezi, bădărane, că aşa se scoate o măsea? Cât ai bate din palme? Poftim, încearcă tu! Asta-i altceva decât să te urci în

clopotniţă şi să tragi clopotele de mântuială! Auzi dumneata: „Nu te pricepi, nu te pricepi!” S-a găsit cine să mă înveţe! l-am scos măseaua domnului Alexandr Ivanîci Eghipetski şi n-a spus nici pâs... E un om mai ceva ca tine, da’ şi-a ţinut mâinile la un loc... Stai jos! Stai jos când îţi spun!

— Nu văd cu ochii!... Lasă-mă să-mi vin în fire... Of! (se aşază pe scaun). Numai să nu tragi de ea cu încetul: smuceşte-o o dată şi gata. Auzi, să nu tragi, să smuceşti... Dintr-odată!

— Nu te mai apuca să înveţi pe un învăţat! Doamne, ce lume incultă! Dacă stai mai mult timp cu oameni ca ăştia, poţi să înnebuneşti! Deschide gura... (apucă măseaua cu cleştele). Chirurgia nu-i un fleac, măi frate... E altceva decât să spui rugăciuni în strană... (începe să tragă). Nu te mişca... Măseaua e bătrână, se vede că are rădăcini adânci... (trage). Nu te mişca... Aşa... aşa... Stai liniştit... Ei, ei... (se aude un pârâit). Vezi! Ştiam eu!

Timp de un minut Vonmiglasov şade nemişcat, de parcă l-ar fi lovit cineva în moalele capului. E ameţit... Priveşte îndobitocit în gol, şi sudoarea îi şiruie pe faţa albă ca varul.

— Trebuia să iau pârghia... mormăie felcerul. Ei, drăcia dracului!

Venindu-şi în fire, dascălul bagă degetele în gură şi, în locul măselei, găseşte doi colţi ascuţiţi.

— Afurisitule!... geme el. V-aţi aciuat aici spre nenorocirea noastră, irozilor!

— Bine-ţi mai stă să înjuri... mormăie felcerul, punând cleştele la loc în dulăpior. Necioplitule... Pesemne că nu te-au bătut în de-ajuns cât ai fost seminarist... Domnul Alexandr Ivanovici Eghipetski a stat şapte ani la Petersburg... Asta zic şi eu cultură... numai hainele de pe el fac o sută de ruble... şi uite că n-a înjurat... Pe când tu... Te stropşeşti ca un curcan! Lasă, nu-i nimic, n-ai să crapi!

Dascălul îşi ia prescura de pe masă şi pleacă acasă, ţinându-şi mâna la falcă.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 32. 10 august, cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A intrat fără subtitlu în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886, şi a fost inclusă în toate ediţiile ulterioare (de la a 2-a la a 14-a, Sankt

Petersburg, 1891 —1899). Eliminându-se din ea numai două cuvinte, a intrat în culegerea de „Opere” din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

M. P. Cehov, fratele scriitorului, aminteşte de originea subiectului. Cehov văzuse la spitalul zemstvei din Voskresensk un caz analog celui redat de el în „Chirurgia”: un student practicant n-a izbutit să scoată unui bolnav o măsea şi n-a făcut decât să-i sfărâme coroana. (M. P. Cehov – Anton Cehov şi subiectele lui. Moscova, 1923.)

Cameleonul

Comisarul Ociumelov[27] trece prin piaţă în manta nouă şi cu o legăturică în mână. În urma lui, un vardist roşcovan duce sub braţ un ciurel plin cu agrişe confiscate. Împrejur, tăcere adâncă. În piaţă, nici ţipenie... Uşile dughenelor şi cârciumilor stau căscate, ca nişte guri flămânde, şi se uită jalnic la cele orânduite de Dumnezeu. În faţa lor nu se vede nici măcar un cerşetor.

— Carevasăzică muşti, blestematule! aude dintr-odată comisarul. Puneţi mâna pe el, fraţilor! Astăzi nu mai e slobod să muşti. Ţine-l! Aha!

Un câine începe să chelălăie. Ociumelov se uită înspre partea de unde vine tărăboiul şi vede o javră dând buzna în trei picioare pe poarta depozitului de lemne al lui Piciughin şi uitându-se speriată înapoi. În urma ei, aleargă un cetăţean cu vesta descheiată peste o cămaşă de stambă cu piepţi scrobiţi. Deodată face un salt înainte, ca şi cum s-ar arunca înot, şi prinde câinele de picioarele dinapoi. Se aude iar un chelălăit şi strigătul: „Puneţi mâna pe el!”

— Nu lăsaţi să-mi scape! răcneşte iarăşi cetăţeanul.

Capete somnoroase răsar în pragul dughenelor şi, cât ai clipi din ochi, în faţa depozitului de lemne, lumea ieşită ca din pământ se strânge ciopor.

— Trebuie că-i o dezordine, Înălţimea Voastră, spune vardistul.

Ociumelov face la stânga şi se îndreaptă către grup. Cetăţeanul cu vesta descheiată stă în faţa porţii depozitului şi, ţinând mâna dreaptă ridicată, arată mulţimii un deget care-i sângerează. Pe faţa sa de om pe jumătate beat parcă ar sta

scris: „Am să te jupoi de viu, ticălosule!” Până şi degetul lui arată ca un semn al victoriei.

Ociumelov recunoaşte în el pe meşterul bijutier Hriukin[28]. În mijlocul cercului de gură-cască, tremurând din tot trupul, cu labele dinainte răschirate, stă autorul tărăboiului: un pui de ogar alb, cu o pată gălbuie pe spate şi cu botul ascuţit. Ochii lui umezi sunt trişti şi înspăimântaţi.

— Ce s-a întâmplat? întreabă Ociumelov, croindu-şi drum prin mulţimea de gură-cască. De ce v-aţi strâns aici? Ce-i cu degetul tău? Ce-i gălăgia asta?

— Îmi vedeam de treabă, Înălţimea Voastră, începe Hriukin să se tânguie, tuşind cu pumnul la gură. Mă duceam să cumpăr nişte lemne de la Mitri Mitrici, când, haţ, aşa tam-nesam, ticălosul ăsta mă apucă de deget. Să-mi fie cu iertare, dar eu sunt un om care munceşte… meseria mea e gingaşă. Trebuie să mi se dea despăgubiri, fiindcă s-ar putea să stau o săptămână fără să mă pot folosi de deget. Eu nu ştiu, Înălţimea Voastră, să fie scris în vreo lege că trebuie să pătimeşti din pricina lighioanelor. Dacă-i vorba ca fiecare să înceapă să muşte, păi atunci la ce să mai trăiască omu’ pe pământ?

— Hm! Sigur! grăieşte cu asprime Ociumelov, tuşind şi ridicând din sprâncene. Sigur! Al cui e câinele? Asta nu se poate lăsa aşa! O să vă-nvăţ eu minte să vă mai lăsaţi câinii să umble hai-hui pe străzi. E timpul să ne ocupăm de domnii ăştia care nu vor să respecte regulamentele. Când vinovatul o să fie pus la amendă, o să ştie ce-i aia un câine sau orice alt animal vagabond. O să-i arăt eu! Eldîrin! porunci el vardistului, află al cui e câinele şi dresează proces verbal. Iar javra să fie ucisă. Fără zăbavă. Cu siguranţă că e turbată! Al cui e câinele, vă-ntreb!

— Îmi pare, îşi dă cineva cu părerea, că-i a lui don’ gheneral Jigalov.

— Al domnului general Jigalov? Hm! Eldîrin, scoate-mi mantaua. Grozav de cald e azi! Mă tem c-o să-i tragă iar o ploaie… Hm… Ce nu pot eu deloc să pricep, se întoarce Ociumelov spre Hriukin, e cum a putut căţeluşul ăsta să te muşte? Cum să te apuce tocmai de deget? Vezi cât e de mic, iar tu eşti gogeamite găligan. Cu siguranţă că ţi-ai spintecat degetul în vreun cui şi te-ai gândit să scoţi măcar un profit. Las’ că ne cunoaştem noi marfa. Vă ştiu eu, diavolilor.

— I-a dat cu ţigara pe la bot ca să facă haz, şi de! câinele l-a muşcat. Ce, era prost? Ăsta se ţine veşnic de pozne, Înălţimea Voastră.

— Minţi, chiorule. M-ai văzut tu pe mine? Atunci de ce minţi? Înălţimea Sa e om deştept, ştie cine minte şi cine vorbeşte cinstit, ca în faţa lui Dumnezeu. Dacă-i vorba pe aşa, apoi să hotărască judecătorul care dintre noi minte. În lege stă scris despre toate. Astăzi suntem toţi egali. Şi, dacă vreţi să ştiţi, am şi eu un frate jandarm.

— Gura!

— Nu, nu poate să fie câinele lu' don' gheneral! şopteşte vardistul după o matură chibzuială. Don' gheneral n-are câini de ăştia. Nu ţine decât prepelicari.

— Eşti sigur de asta?

— Sigur, 'nălţimea Voastră.

— Aşa ştiam şi eu! Domnul general are câini de preţ, de rasă, pe când javra asta nu face nici două parale. N-are nici blană ca lumea, nu-i nici arătos... o jigodie! Ar ţine domnul general un câine ca ăsta? Unde vă sunt minţile? Dacă un câine ca ăsta s-ar fi ivit pe stradă la Petersburg sau la Moscova, ştiţi ce s-ar fi întâmplat? Cât ai clipi din ochi ar fi fost curăţat! Fără să se mai sinchisească nimeni de ce stă scris la lege. Tu, Hriukin, ai fost muşcat, nu trebuie să laşi lucrurile aşa. Trebuie să-i învăţăm minte. Nu mai merge...

— De! Mai ştii? S-ar putea să fie şi al lui don' gheneral! cugetă vardistul cu glas tare. Ce, e scris pe bot că nu-i al lui? Parc-am văzut chiar azi unul cam la fel la el în curte...

— Păi sigur, îşi dă un altul cu părerea, e al generalului...

— Hm! Pune-mi mantaua, frate Eldîrin. Vântu-i cam subţire... M-a luat cu frig... Ia câinele, dă fuga cu el pân' la don' gheneral şi întreabă dacă-i al dumnealui. Spune că l-am găsit prin piaţă şi că i l-am trimis. Şi să nu-l mai lase aşa slobod pe stradă... Poate să fie un câine scump şi dacă orice măgar îi vâră o ţigară sub nas, îi strică mirosul. Câinele este un animal gingaş. Şi tu, zevzecule, lasă braţul jos. Ce tot vâri degetul ăla caraghios în nasul lumii? Singur ţi-ai făcut-o!

— Uite bucătarul lui don' gheneral. Să-l întrebăm pe el. Hei, Prohor, ia fă-te-ncoa', nene. Ia vezi, câinele ăsta e al vostru?

— Ei, na-ţi-o! Cum să fie! N-am avut niciodată un câine ca ăsta!

— Ce să mai stăm să ne pierdem vremea. E un câine vagabond! Ce mai tura-vura… Dac-am zis că-i vagabond, apăi e vagabond. Trebuie curăţat, scurt.

— Cum o să fie câinele nostru! continuă Prohor, bucătarul. E al fratelui lui don' gheneral, cel care a sosit mai deunăzi. Conaşului nostru nu-i plac ogarii, dar fratelui dânsului îi…

— Cum, a venit fratele domnului general? spune Ociumelov şi faţa i se luminează de un zâmbet înduioşat. Doamne sfinte! A venit Vladimir Ivanîci şi eu nu ştiam! A venit să-l vadă pe domnul general?

— Da, să-l vadă.

— Ia te uită! I s-a făcut dor de frate-su… Şi eu nu ştiam nimic! Carevasăzică e căţeluşul lui! Ei, da' ce bine îmi pare!… Ia-l cu tine… E frumuşel câinele… Şi deştept… L-a muşcat de deget pe ăla de colo… Ha, ha, ha… Cuţu-cuţu, de ce tremuri aşa? Mârâie, tâlharul… Drăguţul de el…

Prohor cheamă câinele şi pleacă cu el. Cei de faţă încep să-l ia pe Hriukin peste picior.

— Mai dau eu ochii cu tine! îl ameninţă Ociumelov.

Şi, înfăşurându-se în manta, îşi vede mai departe de drum prin piaţă.

1884

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", 1884, Nr. 36, 8 septembrie, cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A intrat fără subtitlu în culegerea „Povestiri felurite", Sankt Petersburg, 1886, şi în ediţiile ei următoare (de la a 2-a la a 14-a, Sankt Petersburg, 1891 – 1899). Cu modificarea unei fraze, a fost inclusă în culegerea de „Opere" din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Din lac în puţ

Avocatul Kaleakin[29] venise la Gradusov, dirijorul corului catedralei; şedea pe un scaun şi, învârtind în mână o citaţie trimisă de judecătorul de pace, îi spunea:

— Orice ai zice, Dosifei Petrovici, eşti vinovat. Am pentru dumneata toată stima şi ştiu că eşti însufleţit de cele mai bune intenţii; trebuie însă, cu părere de rău, să-ţi spun că n-ai dreptate. Da, nu ai dreptate! L-ai insultat pe clientul meu Dereveaşkin… Pentru ce l-ai insultat?

— Dracu’ l-a insultat! izbucni ca un vulcan Gradusov, un bătrân înalt, cu frunte îngustă ce nu făgăduia prea mult, cu sprâncene groase şi cu o mică medalie de bronz la butonieră. I-am făcut doar morală şi atâta tot. Proştilor trebuie să le bagi minţile în cap, altfel nu mai poţi trăi de ei.

— Bine, Dosifei Petrovici, dar ce-ai făcut dumneata n-a fost morală. Aşa cum clientul meu a spus-o în jalba sa, l-ai tutuit în public, l-ai făcut măgar, ticălos şi câte altele. Ba, la un moment dat, ai ridicat şi mâna ca şi cum ai fi fost gata să-l jigneşti şi cu palma.

— Păi cum să nu-l baţi dacă o merită? Ei uite, asta n-o înţeleg.

— Da’ pricepe odată că nu ai niciun drept să faci aşa ceva!

— Niciun drept? A, ba să mă ierţi, domnul meu. Asta s-o spui lui mutu’! Pe mine te rog să nu mă iei aşa. După ce i-au făcut vânt din corul episcopiei, a stat zece ani în corul meu. Dacă vrei să ştii, eu sunt binefăcătorul lui. E supărat că l-am dat afară şi de la mine. Dar cine-i de vină? L-am gonit fiindcă făcea pe filozoful. Când eşti om cult, când ai fost la universitate, poţi să faci şi pe filozoful, dar când eşti un nătărău, un neghiob, stai în colţişorul tău şi ţine-ţi gura. Taci şi ascultă la cei înţelepţi. Dar

pe el, dobitocul, îl tot trăgea aţa să spună te miri ce. În timpul repetiţiilor, ba chiar în timpul slujbei, îi dădea zor cu Bismarck sau cu vreun Gladstone oarecare. Închipuieşte-ţi că ticălosul ăsta era abonat la un ziar! Dac-ai şti de câte ori l-am pocnit pentru războiul ruso-turc! În loc să cânte, se apleca spre tenori şi începea să povestească cum ai noştri au aruncat în aer cu dinamită crucişătorul turc Lufti-Gelil. Păi asta-i treabă? Fireşte, e frumos că ai noştri au învins, da' asta nu-i un motiv să nu cânţi. Ai tot timpul să pălăvrăgeşti după liturghie. Mă rog, ce mai una alta, e un porc.

— Vasăzică şi înainte îl insultai?

— Înainte nu-i sărea ţandăra. Îşi dădea seama că o făceam pentru binele lui. Pricepea. Ştia că nu stă frumos să te pui cu mai marii care ţi-au făcut numai bine. Dar de când a intrat conţopist la poliţie, s-a isprăvit cu el; i s-a urcat la cap, nu mai vrea să ştie de nimic. „Eu nu sunt cântăreţ, zice, ci funcţionar. Am să dau examen de înaintare în grad". „Eşti un dobitoc! zic eu. Las-o mai moale cu filozofia, zic, şi mai bine suflă-ţi mai des nasul decât să te gândeşti la înaintare. Nu te-a făcut mama pentru măriri, ci ca să rămâi printre oamenii de rând". Da' el, nici să n-audă. Păi, vezi dumneata şi povestea asta de acum! Pentru ce m-a dat în judecată? Spune şi dumneata dacă nu-i un porc de câine. Mă dusesem la bodega lui Samopliuev[30]) să beau un ceai cu epitropul bisericii noastre. Bodega era înţesată. Niciun loc liber. Mă uit – stă la o masă cu alţi conţopişti şi se umflă cu bere. Face pe grozavul, vorbeşte cu nasul pe sus, dând din mâini. Trag cu urechea: pălăvrăgeşte despre holeră. Ei, ce zici de asta? Iarăşi filozofie. M-am stăpânit şi n-am scos o vorbă. „Dă-i înainte, dă-i înainte!" mi-am spus eu în gând. „Te mănâncă limba!" Şi tocmai atunci, pianul mecanic a început să cânte un marş. Asta i-a dat damf mitocanului. S-a sculat în picioare şi a început să zbiere: „Prieteni, să bem pentru propăşire! Sunt un bun fiu al patriei mele şi un slavofil al ţării. Am un singur piept şi pe ăla îl dau! Duşmani, aliniaţi-vă! Dacă cineva nu-i de părerea mea, să binevoiască să se arate". Şi a izbit cu pumnul în masă. Ei, ce vrei: nu m-am mai putut ţine... M-am apropiat de el şi i-am spus foarte delicat: „Ascultă, Osip... dacă tu, porcule, nu 'nţelegi nimic, mai bine taci şi nu bate apa în piuă. Un om cult poate să facă pe deşteptu' dar tu, stai binişor. Ce eşti tu? Un vierme, un nimic!" Eu îi spuneam o vorbă,

el zece. Şi dă-i şi dă-i. Eu îi făceam, bineînţeles, morală pentru binele lui şi el răspundea din prostie. I-a sărit muştarul şi m-a dat în judecată.

— Vezi, asta e! oftă Kaleakin. E rău... V-aţi luat din nimica toată şi a ieşit un bucluc întreg. Eşti tată de familie, Dosifei Petrovici, lumea te respectă. O să fii purtat la judecată, o să se vorbească în fel şi chip, o să fii condamnat... Trebuie să isprăvim cu povestea asta. Am găsit un mijloc cu care Dereveaşkin e de acord. Vino cu mine azi la şase la bodega lui Samopliuev, când sunt adunaţi acolo conţopişti, actori şi toţi cei faţă de care l-ai insultat. Cere-i scuze şi Dereveaşkin o să-şi retragă plângerea. Ai înţeles? Cred că vei consimţi, Dosifei Petrovici... Te sfătuiesc prieteneşte. Ai insultat pe Dereveaşkin, l-ai făcut de râs şi, mai ales, ai pus la îndoială sentimentele lui demne de laudă. Mai mult: le-ai profanat. Ştii că astăzi aşa ceva nu merge. Trebuie să fii mai cu băgare de seamă. S-a dat vorbelor dumitale o nuanţă care, cum să-ţi spun, în timpurile astea, într-un cuvânt, nu prea... Acum e şase fără un sfert. Vii cu mine?

Gradusov făcu energic semn din cap că nu, dar când Kaleakin îi descrise în culori vii ce anume „nuanţă” se dăduse vorbelor lui şi urmările ce ar putea să aibă, o lăsă mai moale şi se învoi.

— Ia bine aminte! îl dăscălea avocatul pe drum. Cere-ţi scuze cum trebuie, în toată regula. Apropie-te de el, spune-i „dumneata”, „iartă-mă, îmi retrag cuvintele” şi aşa mai departe.

Când ajunseră la bodegă, găsiră un adevărat sobor: negustori, actori, funcţionari, conţopişti de la poliţie – într-un cuvânt, obişnuita „adunătură” care venea în fiecare seară să bea ceai sau bere. Dereveaşkin stătea la o masă înconjurat de toţi colegii lui. Era un om de vârstă nehotărâtă, fără barbă, cu ochii mari ficşi, cu nas teşit şi păr atât de aspru că, văzându-l, îţi venea să-ţi lustruieşti cizmele cu el. Chipul lui fusese plămădit în aşa fel încât din prima clipă te lăsa să ghiceşti totul: că Dereveaşkin era beţiv, că avea o voce de bas, că era prost dar nu până-ntr-atât încât să nu se creadă foarte deştept. Când îl văzu pe dirijor intrând, se ridică şi îşi zburli mustăţile ca un motan. Ştiind pesemne dinainte că o să aibă loc o căinţă publică, lumea dimprejur ciuli urechile.

— Iată, spuse Kaleakin de cum intră, domnul Gradusov primeşte.

Dirijorul dădu bună ziua în dreapta şi în stânga, îşi suflă zgomotos nasul, se făcu roşu ca racul şi se apropie de masa lui Dereveaşkin.

— Scuză-mă, mormăi el, fără să-l privească, vârându-şi furios batista în buzunar. îmi retrag cuvintele în faţa întregii societăţi.

— Te scuz! spuse Dereveaşkin cu vocea lui de bas şi se aşează aruncând o privire triumfătoare celor dimprejur. Mi s-a dat satisfacţie... Domnule avocat, te rog să retragi plângerea mea!

— Cer scuze... continuă Gradusov. Scuză-mă. Nu-mi plac daraverile... Dacă ţii tu neapărat să-ţi spun „dumneata", ei bine, fie, am să-ţi spun „dumneata". Dacă vrei tu să te socot om deştept, fie... Ce-mi pasă mie? Eu nu port pică nimănui. Dracu' să te ia!

— Dă-mi voie! Ai venit să te scuzi sau să mă insulţi?

— Cum, iar vrei să mă scuz? Vezi bine că m-am scuzat. Dacă nu ţi-am spus „dumneata" e doar fiindcă am uitat. La urma urmei, ce? Vrei să-ţi cad în genunchi? Mă scuz şi aduc chiar mulţumiri Domnului că ţi-a dat atâta bun-simţ ca să opreşti afacerea. N-am timp de pierdut pe la judecată. În viaţa mea n-am avut un proces şi nu vreau să încep acum... Nu te sfătuiesc nici pe tine, adică pe dumneata...

— Bineînţeles. Nu vrei să bem pentru pacea de la San-Stefano[31]?

— Să bem! De ce să nu bem?... Vorba e, frate Osip, că tot porc eşti... Nu spun asta ca să te insult, ci aşa... ca să dau un exemplu: da, frate Osip, eşti un porc! Îţi aduci aminte cum te târai la picioarele mele când ţi-au făcut vânt de la corul episcopiei? Şi acum îndrăzneşti să mă dai în judecată, hai? Pe mine, binefăcătorul tău? Măi, boule, măi! Nu ţi-e ţie ruşine? Nu-i i-e lui ruşine, domnilor?

— Dă-mi voie! Asta se cheamă că iar mă insulţi.

— Cine te insultă? Îţi spun toate astea numai ca să-ţi deschid ochii. Acum ne-am împăcat şi ţi-o spun pentru ultima oară: nici prin gând nu-mi trece să te insult. Ce, crezi că o să mai îmi pun mintea cu o lighioană ca tine, după ce am văzut că eşti în stare să-ţi dai în judecată binefăcătorul? Dracu' să te ia! Nici nu vreau să mai stau de vorbă cu tine! Şi dacă mi s-a întâmplat fără voia mea să te fac porc, apăi să ştii că eşti un porc. Auzi dumneata, în loc să te rogi Domnului toată viaţa să-l ţină pe binefăcătorul tău care te-a hrănit zece ani şi te-a învăţat să citeşti notele, îl

chemi la judecată pentru o tâmpenie şi trimiţi la el acasă nişte neisprăviţi de avocaţi.

— Dă-mi voie, Dosifei Petrovici, interveni Kaleakin jignit, nu ţi-a trimis niciun neisprăvit; eu am venit la dumneata. Ia seama, te rog, ce spui…

— Da' ce, parcă de dumneata vorbesc eu? Dacă vrei, te rog, poţi să vii şi în fiecare zi la mine; ceea ce nu pot eu pricepe e cum se poate ca dumneata, care eşti un om cult, care ţi-ai luat o licenţă, să aperi pe curcanul ăsta în loc să-i faci morală. În locul dumitale l-aş băga în puşcărie şi l-aş lăsa să putrezească acolo. Şi, la urma urmei, nu văd de ce te-ai supăra. Mi-am cerut sau ba scuze? Ce mai vreţi de la mine? Nu înţeleg! Sunteţi martori domnilor, se întoarse el către public, sunteţi martori că mi-am cerut scuze şi nu sunt deloc dispus să mă înjosesc încă o dată în faţa unui dobitoc.

— Dumneata eşti un dobitoc! strigă răguşit Osip, bătându-se cu pumnii în piept de indignare.

— Eu dobitoc, eu? Şi tu îndrăzneşti să-mi spui mie asta?

Gradusov se făcu stacojiu şi începu să tremure.

— Îndrăzneşti? continuă el. Na, ţine! Şi pe lângă palma asta pe care ţi-am ars-o, am să te dau şi în judecată, ticălosule. Am să te-nvăţ eu minte să mai insulţi oamenii. Domnilor, îmi sunteţi martori. Ei, dumneata, domnule comisar, ce stai şi te uiţi? Vezi că sunt insultat şi dumneata stai cu braţele încrucişate? Leafă ştii să primeşti, dar când e vorba să menţii ordinea, te faci că nu-i treaba dumitale, hai? Crezi că nu se află judecători şi pentru voi?

Comisarul se apropie şi dandanaua începu.

Săptămâna următoare, Gradusov apărea în faţa judecătorului de pace pentru insulte aduse lui Dereveaşkin, avocatului şi comisarului – acesta din urmă fiind în exerciţiul funcţiunii. La început, Gradusov nu înţelegea dacă era reclamant sau inculpat, dar când judecătorul de pace îl condamnă cu „cumul" la două luni închisoare, surâse amar şi bombăni:

— Hm… eu am fost insultat şi tot eu sunt trimis la puşcărie! Mare minunăţie! Domnule judecător, trebuie să judecaţi după lege, nu după capul dumneavoastră. Varvara Sergheevna, răposata dumneavoastră mamă – fie-i ţărâna uşoară – poruncea ca oamenii de felul lui Osip să fie bătuţi cu nuiele, iar dumneavoastră le acordaţi îngăduinţă. Unde o să ajungem?

Dumneavoastră îi achitaţi pe ticăloşi, şi un altul îi va achita şi el... Atunci cui să te mai plângi?

— Termenul de apel este de două săptămâni şi te rog să nu discuţi. Poţi să te retragi.

— Păi, sigur! mormăi Gradusov, făcând cu ochiul. Azi nu mai poate trăi nimeni numai din leafă. Ce să-i faci? Dacă vrei să ai ce mânca trebuie să bagi nevinovaţi la beci. Asta e... Şi nici nu poţi să-i învinuieşti...

— Ce ai spus?

— Nimic... Vorbeam de unul singur despre hapen zi gevezen[32]... Ce credeţi dumneavoastră, că dacă purtaţi lanţ de aur[33] sunteţi mai presus de legi? Fiţi pe pace. Am să scot eu la lumină chestia asta...

S-a făcut caz de „ultrajul adus judecătorului", dar a intervenit protoiereul catedralei şi lucrurile s-au potolit.

Făcând apel, Gradusov era încredinţat nu numai că va fi achitat, dar chiar că va izbuti să-l bage pe Osip la închisoare. Şi a rămas încredinţat de aceasta până în ziua procesului. La instanţa de apel tot timpul şedinţei a stat liniştit, fără să spună lucruri de prisos. Dar când preşedintele l-a poftit să şadă, i-a spus jignit:

— Este oare scris în lege că un dirijor de cor trebuie să stea alături de un corist?

Auzind însă la sfârşitul procesului că hotărârea judecătoriei de pace a fost confirmată, Gradusov închise ochii pe jumătate şi strigă:

— Cum? Ce? N-am auzit eu bine, domnilor? Despre cine e vorba?

— Instanţa de apel a confirmat hotărârea judecătoriei de pace. Dacă nu sunteţi satisfăcut, puteţi face recurs.

— Aşa? Vă suntem foarte recunoscător, Excelenţă, de această judecată sumară şi „dreaptă". Sigur că da, nu poţi trăi numai din leafă, înţeleg foarte bine; numai că, s-avem iertare: o să găsim noi şi un tribunal cinstit.

Nu e nevoie să mai spun tot ce a înşirat Gradusov magistraţilor. Acum aşteaptă să fie judecat pentru ultrajul adus instanţei de apel şi nici nu vrea s-audă când cunoscuţii încearcă să-i dovedească că e vinovat. E încredinţat de nevinovăţia lui şi e sigur că mai devreme ori mai târziu o să i se aducă chiar mulţumiri pentru că a reuşit să descopere aceste abuzuri.

— Nu-i nimic de făcut cu dobitocul ăsta! spune epitropul catedralei, ridicând deznădăjduit braţele. Nu înţelege şi pace!

Apărută pentru prima oară în revista „Razvlecenie”, 1884, Nr. 37, 20 septembrie. Semnată: A. Cehonte. Aducându-i-se unele modificări de stil, a fost inclusă în culegerea de „Opere” din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Măsuri de rigoare

Micul orăşel de provincie pe care, după expresia directorului închisorii locale, nu-l descoperi pe hartă nici cu telescopul, e luminat de soarele amiezii. Peste tot, linişte şi pace. Comisia sanitară, alcătuită din medicul oraşului, inspectorul de poliţie, doi delegaţi ai primăriei şi un delegat al negustorimii, se îndreaptă alene dinspre primărie către prăvăliile din hală. În urmă merg respectuos câţiva sergenţi de stradă... Drumul comisiei e pavat cu intenţii bune, ca şi drumul iadului. Sanitarii păşesc şi discută, gesticulând, despre murdărie, duhoare, măsuri de rigoare şi alţi factori holerici. Discuţiile sunt atât de profunde încât inspectorul de poliţie, care merge în frunte, se simte deodată cuprins de entuziasm şi declară, întorcând capul spre ceilalţi:

— Ar trebui să ne adunăm mai des în felul ăsta, domnilor, să mai stăm şi noi de vorbă. E şi plăcut, te simţi ca în societate... Că noi nu ştim altceva decât să ne sfădim! Zău aşa!

— Cu cine începem? se întoarse reprezentantul negustorimii către medicul oraşului cu tonul unui călău care-şi alege victima. N-ar fi oare bine să începem cu băcănia lui Oşeinikov? Ce zici, Anikita Nikolaici? În primul rând e coţcar, iar în al doilea rând... ar fi timpul să-i tăiem pofta de matrapazlâcuri. Mai deunăzi mi-a trimis nişte hrişcă, şi ce credeţi? Era plină cu murdărie de guzgani, iertaţi-mă... Nevasta mea nici n-a vrut să guste din mâncare!

— Ei, ce facem? Dacă-i vorba de Oşeinikov, atunci hai la Oşeinikov, răspunde medicul cu nepăsare.

Sanitarii intră în „Magazinul de ceai, zahăr, cafea şi alte articole coloniale. Proprietar A. M. Oşeinikov”, şi, fără nicio introducere, încep inspecţia.

— Mda... spune medicul măsurând din ochi piramidele de săpun de Kazan frumos clădite. Ce de-a turnuri Babel ţi-ai mai înălţat aici! Ia te uită, câtă ingeniozitate! E... he... hei! Dar asta ce-i? Ia priviţi, domnilor! Demian Gavrilîci găseşte cu cale să taie săpunul şi pâinea cu acelaşi cuţit!

— Din asta n-are cum să iasă holeră, Anikita Nikolaici! observă proprietarul băcăniei, şi pe bună dreptate.

— Nu spun că nu-i aşa, dar e scârbos! Doar cumpăr şi eu pâine de la tine.

— Pentru clienţii mai subţiri avem noi un cuţit anume. Să n-aveţi nicio teamă... Se poate?...

Inspectorul de poliţie îşi închide pe jumătate ochii miopi pentru a cerceta mai bine o şuncă mare; o râcâie bine cu unghia, o miroase zgomotos, îi dă un bobârnac şi întreabă:

— Nu cumva e cu stricnină?

— Cum puteţi crede una ca asta?... Vai de mine!... Se poate?

Inspectorul se ruşinează, lasă şunca şi se apucă să citească foarte atent lista de preţuri a lui Asmolov şi Comp. Delegatul negustorimii îşi vâră mâna în butoiaşul cu hrişcă şi simte ceva moale, catifelat... Se uită înăuntru şi pe chipul lui se revarsă o expresie de duioşie.

— Pis, pis, pis!... Drăguţii de ei! şopteşte el. Uite cum stau în hrişcă şi îşi întind botişoarele... Se răsfaţă... Ar trebui să-mi trimiţi şi mie un pisoi, Demian Gavrilîci!

— Cum să nu, se poate?... Astea sunt aperitivele, domnilor, dacă doriţi să le inspectaţi... Poftim, scrumbii, brânză... batog, după cum vedeţi şi dumneavoastră. Batogul l-am primit joi, e foarte bun... Ia dă-mi un cuţit, Mişka!

Sanitarii îşi taie fiecare câte o felie de batog, îl miros şi după aceea îl gustă.

— Ia să iau şi eu o gustare, dacă-i vorba pe aşa... spune ca pentru sine Demian Gavrilîci, proprietarul băcăniei. Aveam eu parcă pe undeva o sticluţă. Merge cu batog... Parcă-i dă alt gust... Mişka, ia dă-ncoa sticluţa.

Umflându-şi obrajii şi holbând ochii, Mişka desfundă o sticlă şi o pune pe tejghea.

— Să bem pe stomacul gol… şovăie inspectorul de poliţie, scărpinându-se la ceafă. La urma urmei, dacă nu luăm decât un păhăruţ, merge… Dar mişcă-te şi tu mai repede, Demian Gavrilîci, că nu prea avem timp de votca ta!

După un sfert de oră, sanitarii, ştergându-şi buzele şi scobindu-se în dinţi cu nişte chibrituri, se îndreaptă spre prăvălia lui Golorîbenko. Aici, ca un făcut, n-au pe unde trece… Cinci vlăjgani, cu feţe stacojii şi asudate, rostogolesc din prăvălie un butoi cu untdelemn.

— Mai la dreapta!… Trage-l de fund… trage! Împinge! Bagă un drug sub el… ei, drăcia dracului! Daţi-vă la o parte, Înălţimea Voastră, să nu vă strivim picioarele!

Butoiul s-a înţepenit în uşă şi nu-i chip să-l mai urneşti. Vlăjganii se opintesc şi împing cu toată puterea, suflând din greu şi înjurând de-i auzi până-n celălalt capăt al pieţii. După multă caznă, când atmosfera şi-a schimbat în chip simţitor puritatea de pe urma nesfârşitelor gâfâieli, butoiul se rostogoleşte în sfârşit afară, dar, în aceeaşi clipă şi cu totul împotriva legilor fizicii, se întoarce înapoi şi se înţepeneşte iar în uşă. Icnetele reîncep.

— Ptiu! scuipă inspectorul de poliţie. Hai la Şibukin. Diavolii ăştia sunt în stare s-o ţină aşa până mâine dimineaţă.

Sanitarii găsesc însă prăvălia lui Şibukin închisă.

— Şi doar adineauri era deschisă! se miră dumnealor uitându-se unul la altul. Când intram la Oşeinikov, Şibukin stătea în prag şi clătea un ceainic de aramă. Unde-i? se adresează ei unui cerşetor, rezemat de peretele prăvăliei.

— Faceţi-vă milă şi pomană, îngână cu glas răguşit cerşetorul, ajutaţi un biet schilod cu cât vă lasă inima, milostivi boieri… Dumnezeu să vă dea sănătate.

Sanitarii fac semne plictisite cu mâna şi pornesc mai departe, afară de delegatul primăriei, Pliunin. Acesta îi întinde cerşetorului o copeică, apoi, ca şi cum s-ar fi speriat de ceva, îşi face repede semnul crucii şi aleargă, să-şi ajungă din urmă colegii.

Peste vreo două ore comisia se întoarce. Membrii ei par obosiţi, sleiţi. Dar truda nu le-a fost zadarnică: un sergent de stradă păşeşte solemn, ducând o lădiţă plină cu mere putrede.

— Acu’, după atâta muncă, n-ar strica să dăm pe gât o duşcă, spune inspectorul de poliţie, trăgând cu coada ochiului la firma „Pivniţă de vinuri şi rachiuri”. Să mai căpătăm şi noi puteri.

— Mda, nu strică. Hai să intrăm!

Sanitarii coboară în pivniţă şi se aşază în jurul unei mese rotunde cu picioare strâmbe. Inspectorul îi face cârciumarului un semn cu capul şi pe masă apare o sticlă.

— Păcat că n-avem şi o gustare, spune delegatul negustorimii, bând şi încruntându-se. Să ne dea măcar un castravete murat… Altfel…

Delegatul se întoarce spre sergentul de stradă cu lădiţa, îşi alege mărul cel mai bine păstrat şi muşcă din el.

— Ei, dar văd că sunt şi unele care nu-s chiar aşa stricate! se miră parcă inspectorul. Ia dă să-mi caut şi eu unul! Pune lada aici… Hai să alegem care-s mai bune şi să le curăţim; pe celelalte poţi să le arunci. Mai toarnă un păhăruţ, Anikita Nikolaici! Ar trebui să ne adunăm mai des aşa, să mai stăm şi noi de vorbă. Altceva ce poţi face prin coclaurile astea unde nu-i niciun fel de cultură, nici club, nici societate? Mai rău ca-n Australia! Turnaţi, domnilor! Poftim nişte mere, doctore! Le-am curăţit special pentru dumneata!

— Ce ordonaţi să fac cu lada, Înălţimea Voastră? întreabă sergentul de stradă pe inspector, care iese cu toată suita din pivniţă.

— Lada? Care ladă? Aha, da, lada! Azvârle-o odată cu merele… e infectată!

— Merele aţi binevoit să le mâncaţi!

— Daa… îmi pare bine! Ascultă… du-te până la mine acasă şi spune-i Mariei Vlasievna să nu se supere… dar mă duc numai pentru un ceas la Pliunin, să dorm… înţelegi? Să dorm… în braţele lui Morfeu… şprehen zi deici[34], Ivan Andreici?

Şi, ridicând ochii spre cer, inspectorul de poliţie clatină cu amărăciune din cap, îşi desface braţele cu un aer deznădăjduit şi spune:

— Asta-i toată viaţa noastră!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 38, 22 septembrie, cu subtitlul: (Scenetă). Semnată: A. Cehonte. A intrat în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. A fost inclusă cu oarecare

modificări de stil în culegerea de „Opere” din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Vintul

Într-o noapte mohorâtă de toamnă, Andrei Stepanovici Peresolin[35] se întorcea cu trăsura de la teatru. Pe drum se gândea la folosul pe care l-ar putea aduce teatrele dacă ar prezenta piese cu conţinut moral. Trecând însă prin dreptul instituţiei sale, încetă să mai cugete la acest subiect şi cercetă din ochi ferestrele clădirii în care – ca să ne exprimăm în limbajul poeţilor şi căpitanilor de vase – el era cârmaciul. Două ferestre, cele ale biroului de serviciu, erau puternic luminate.

„Te pomeneşti că mai lucrează încă la darea aceea de seamă! gândi Peresolin. Stau acolo patru tâmpiţi şi nu-s în stare s-o isprăvească. Lumea o să creadă că nici noaptea nu-i las să răsufle. Ia să mă duc eu să-i muştruluiesc puţin... Opreşte, Guri!”

Peresolin coborî din trăsură şi se îndreptă spre instituţie. Uşa principală era încuiată, dar cea din dos, care n-avea decât un zăvor, stricat şi acela, rămăsese larg deschisă. Folosindu-se de această împrejurare, ajunse într-un minut în faţa uşii biroului de serviciu, care era întredeschisă. Aruncă o privire înăuntru şi văzu ceva cu totul neobişnuit: în jurul mesei, pe care zăceau vraişte coli mari pentru situaţii, patru oameni şedeau şi jucau cărţi. Nemişcaţi, cu aere concentrate şi cu chipurile bătând în verde din pricina abajururilor celor două lămpi, păreau nişte arătări de basme sau, Doamne fereşte, nişte falsificatori de bani... Jocul îi făcea să pară şi mai ciudaţi. Judecând după mişcările lor şi după exclamaţiile tipice, pe care le scoteau din când în când, păreau să joace vint[36]; dar, ascultându-i câteva clipe, Peresolin îşi dădu seama că ceea ce făceau ei nu putea fi numit vint şi nici măcar joc de cărţi. Era ceva nemaiauzit, ceva

straniu şi misterios... Peresolin îi recunoscuse pe funcţionari; erau Serafim Zvizdulin[37], Stepan Kulakevici[38], Eremei Nedoehov[39] şi Ivan Pisulin[40].

— Ce faci, se supără Zvizdulin, privindu-şi mânios partenerul de vizavi. Se poate să joci aşa? Îl aveam în mână chiar pe Dorofeev, pe Şepeliov cu nevastă-sa şi pe Stiopka Erlakov, şi tu îl joci pe Kofeikin? Din pricina ta am căzut de două ori! Trebuia să-l dai pe Pogankin[41], cap sec ce eşti!

— Ia mai slăbeşte-mă! răspunse arţăgos partenerul. Chiar dacă-l jucam pe Pogankin, Ivan Andreici îl avea pe Peresolin.

„Ce caută aici numele meu... îşi spuse Peresolin, ridicând din umeri. Nu înţeleg!”

Pisulin împărţi din nou cărţile şi funcţionarii continuară:

— Banca de Stat...

— Două, administraţia financiară...

— Fără atu...

— Fără atu, ai zis? Hm!... Administraţia guberniei, două... Ei drăcia dracului! Fie ce-o fi! Rândul trecut am pierdut din cauza instrucţiunii publice; de data asta am s-o păţesc cu administraţia guberniei. La noroc!

— Micul şlem la instrucţiunea publică!

„Zău dacă înţeleg ceva!” şopti Peresolin.

— Eu deschid cu consilierul de stat... Hai, Vanea, pune şi tu un consilieraş sau un secretar de gubernie.

— Ce-mi trebuie un consilieraş? Pot să iau şi cu Peresolin...

— Iar eu îi dau în cap lui Peresolin al tău... poftim... Îl avem pe Rîbnikov. Aţi căzut de trei ori! Ia scoate-o pe Peresolinoaia! Degeaba o ascunzi pe afurisita aia în mânecă!

„S-au agăţat şi de nevastă-mea... gândi Peresolin. Ce înseamnă asta?”

Şi, ca să-şi potolească mai repede nedumerirea, deschise uşa şi intră în biroul de serviciu. Dacă în faţa funcţionarilor s-ar fi ivit însuşi diavolul, cu coarne şi coadă, nu i-ar fi uimit şi speriat cum îi uimi şi îi sperie şeful lor. Dacă le-ar fi ieşit înainte fantoma funcţionarului însărcinat cu administraţia internă şi cu ordinea în birouri, decedat anul trecut, şi le-ar fi spus cu voce mormântală, suflându-le în faţă frigul gropii: „Urmaţi-mă, ciraci ai satanei, la locul nelegiuirilor”, ei nu s-ar fi îngălbenit atât de tare cum s-au îngălbenit în clipa în care l-au recunoscut pe Peresolin. De spaimă, lui Nedoehov începu chiar să-i curgă sânge din nas, iar

lui Kulakevici i se păru că cineva îi bate darabana în urechea dreaptă şi cravata i se desfăcu de la sine. Funcţionarii aruncară cărţile, se sculară încet şi, după ce se uitară unul la altul, îşi aţintiră privirile în podea. Timp de un minut în biroul de serviciu domni o linişte desăvârşită…

— Frumos mai lucraţi la darea de seamă! începu Peresolin. înţeleg acum de ce vă place atât de mult să vă ocupaţi cu situaţiile… Pot să ştiu şi eu cu ce vă îndeletniciţi?…

— Ne-am oprit numai de câteva clipe, Excelenţă… şopti Zvizdulin. Ne uitam la nişte fotografii… Ne odihneam şi noi…

Peresolin se apropie şi ridică din umeri. Pe masă nu erau cărţi de joc, ci fotografii-portrete, de mărime obişnuită, desprinse de pe cartonul lor şi lipite pe cărţi de joc. Erau multe. Privindu-le mai bine, Peresolin se văzu pe sine, o văzu pe nevastă-sa, precum şi numeroşi subalterni şi prieteni…

— Ce prostie!… Şi cum se joacă jocul ăsta?

— Nu l-am născocit noi, Excelenţă… Doamne fereşte… Ne-am luat după alţii…

— Ia explică-mi, Zvizdulin! Cum se joacă? Am văzut totul şi am auzit cum m-aţi luat cu Rîbnikov… Hai, ce te codeşti atâta? Doar n-am să te mănânc! Spune!

Dar lui Zvizdulin îi era ruşine şi în acelaşi timp se şi temea. În cele din urmă, văzând că Peresolin începe să se supere, să sufle pe nări şi să roşească de nerăbdare, se supuse. După ce adună fotografiile şi le amestecă, le întinse pe masă şi începu să explice:

— Fiecare fotografie îşi are rostul ei… valoarea ei, Excelenţă, ca şi fiecare carte dintr-un joc. Avem aici 52 de cărţi şi patru culori, ca la un joc obişnuit… Funcţionarii administraţiei financiare sunt cupele, administraţia guberniei – treflele, cei de la Ministerul instrucţiunii publice – caralele, iar filiala Băncii de Stat reprezintă picile. Aşa… Consilierii de stat activi sunt aşii, consilierii de stat – popii, soţiile persoanelor de clasa a patra sau a cincea – damele, consilierii de colegiu – valeţii, consilierii de curte – decarii, şi aşa mai departe. Eu, bunăoară – iată fotografia mea – sunt un trei, deoarece, fiind secretar de gubernie…

— Ia te uită!… Prin urmare eu sunt as?

— Da, de treflă, iar Excelenţa Sa doamna e dama de treflă…

— Hm! Asta-i original… Hai să facem o partidă! Să văd şi eu cum vine…

Peresolin îşi scoase paltonul şi se aşeză la masă, zâmbind neîncrezător. Funcţionarii se aşezară şi ei la ordinul lui şi jocul începu…

La şapte dimineaţa, când paznicul Nazar veni să mături în biroul de serviciu, rămase înmărmurit. Tabloul care i se înfăţişă, în clipa în care intră cu mătura în mână, fu atât de uluitor încât şi azi îşi mai aduce aminte de el – chiar şi atunci când i se întâmplă să zacă beat mort. Peresolin, tras la faţă, somnoros, şi cu părul răvăşit, stătea în picioare în faţa lui Nedoehov şi îi spunea, ţinându-l de un nasture:

— Înţelege odată că nu trebuia să-l joci pe Şepeliov, de vreme ce ştiai că mă am în mână pe mine însumi. Zvizdulin îl avea pe Rîbnikov cu nevastă-sa, avea trei profesori de liceu şi pe deasupra pe nevastă-mea, iar Nedoehov pe cei de la bancă şi cei trei de la administraţia guberniei. Trebuia deci să-l joci pe Krîşkin[42]! Ce-ţi păsa că au început cu administraţia financiară! Ştiau ei ce fac!

— L-am jucat pe consilierul titular, Excelenţă, deoarece mă gândeam că ei îl au pe consilierul de stat activ.

— Dar, dragul meu, nu se poate să judeci în felul ăsta. Asta nu se cheamă joc! Numai ciubotarii joacă aşa. Trebuie să raţionezi! … Când Kulakevici a jucat pe consilierul de curte de la administraţia guberniei, trebuia să-l arunci pe Ivan Ivanovici Grenlandski, fiindcă ştiai că Kulakevici o are pe Natalia Dmitrievna cu Egor Egorîci… Ai stricat totul! Dacă vrei pot să ţi-o dovedesc pe loc. Staţi jos, domnilor, să mai facem un rober!

Şi, trimiţându-l la plimbare pe Nazar care nu-şi credea ochilor, funcţionarii se aşezară din nou şi îşi continuară jocul.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 39, 29 septembrie, cu titlul: „O noutate”. (În atenţia domnilor jucători de vint.) Semnată: A. Cehonte. A intrat, aproape fără schimbări, în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Cu un titlu nou şi cu câteva modificări neînsemnate a fost inclusă în ediţia a 2-a a culegerii, Sankt Petersburg, 1891 şi a intrat şi în ediţiile ei următoare (de la a 3-a până la a 14-a, Sankt Petersburg, 1892—18S9). A fost inclusă în culegerea de „Opere” din anul 1900, vol. II, fără să i se aducă modificări. Publicăm textul din 1900.

S-a păstrat referatul cenzorului operelor dramatice (1890) care găsea sceneta lui Cehov: „O noutate” „cu totul nepotrivită pentru a fi reprezentată”. Pe raportul cenzorului e pusă rezoluţia: „Se interzice”. (Arhiva centrală de stat pentru documente de politică internă, cultură şi moravuri, Leningrad.)

La cimitir

„Unde-s acum uneltirile lui,
bârfelile, tertipurile, mitele?”
HAMLET

— Domnilor, a început să bată vântul şi se lasă întunericul. Ce ar fi s-o luăm binişor din loc?

Vântul se plimba prin frunzişul îngălbenit al bătrânilor mesteceni şi de pe frunze se revărsa asupra noastră o grindină de picături mari. Unul dintre noi alunecă pe pământul clisos şi, pentru a nu cădea, se agăţă de o cruce mare, cenuşie.

— „Consilierul titular, cavaler[43] Egor Greaznorukov[44]...” citi el. L-am cunoscut cândva pe domnul ăsta... îşi iubea nevasta, purta “Stanislavul”, nu citea nimic... Stomacul îi digera cât se poate de bine... Ce cusur are o asemenea viaţă? Să tot trăieşti! Dar, vai! Îl pândea ceasul rău... Bietul om a căzut victima curiozităţii sale. Într-o zi, pe când trăgea cu urechea, a primit cu uşa o lovitură atât de puternică în cap, încât a căpătat o comoţie cerebrală (avea omul creier) şi s-a curăţat. Sub monumentul cestălalt zace un om care încă din leagăn ura versurile, epigramele... Şi, ca un făcut, tot monumentul lui e acoperit cu versuri... Vine cineva!

În dreptul nostru apăru un om cu un palton jerpelit şi cu faţa rasă, stacojie, bătând în vânăt. Ţinea la subţioară o sticlă de o jumătate de litru de votcă, iar în buzunar i se zărea un căpătâi de cârnat învelit în hârtie.

— Unde-i mormântul actorului Muşkin? ne întrebă el cu glas răguşit.

Îl duserăm la mormântul actorului Muşkin, mort cu vreo doi ani în urmă.

— Sunteţi funcţionar? îl întrebarăm noi.

— Nu, actor… Dar în ziua de azi e greu să deosebeşti un actor de un funcţionar de consistoriu. Cred că v-aţi dat şi dumneavoastră seama… E un lucru caracteristic, cu toate că nu-i defel măgulitor pentru funcţionari.

Găsirăm cu greu mormântul actorului Muşkin. Pământul se lăsase, fusese năpădit de buruieni şi îşi pierduse înfăţişarea de mormânt… Crucea mică – o cruce ieftină – aplecată într-o rână, acoperită cu muşchi înnegrit de frig, privea tristă, ca un om bătrân şi bolnav. „Uitatului nostru prieten Muşkin”… citirăm noi.

Timpul şterse particula ne şi îndreptase minciuna omenească.

— Actorii şi ziariştii au strâns nişte bani ca să-i ridice un monument, şi… l-au băut, drăguţii de ei… spuse oftând actorul, făcând o închinăciune adâncă şi atingând cu genunchii şi cu căciula pământul ud.

— Cum adică l-au băut?

— Foarte simplu. Au adunat banii, au pus chiar o notiţă în ziar despre treaba asta şi pe urmă au băut totul… N-o spun ca să-i condamn, ci doar aşa… Să le fie de bine, dragii de ei!… Lor le-a priit, iar lui i-a fost întru veşnică pomenire.

— Beţia nu prieşte sănătăţii, iar veşnica pomenire – o jale. Deie Domnul şi o vremelnică pomenire, că despre cea veşnică… ce să mai vorbim?

— Asta aşa-i. Şi Muşkin era cunoscut! Dovadă că în urma sicriului lui au fost purtate vreo zece coroane! Dar lumea l-a uitat! Cei ce-l îndrăgeau nici nu mai vorbesc de el; numai cei cărora le-a făcut rău îl mai ţin minte. Eu, bunăoară, n-am să-l uit în vecii vecilor, fiindcă numai rău am avut de la el. Aşa că, drept să spun, nu prea mi-a fost drag răposatul.

— Dar ce rău ţi-a făcut?

— Un mare rău, oftă actorul, şi chipul lui trădă deodată amărăciune şi obidă. Faţă de mine s-a purtat ca un tâlhar şi un nemernic, Dumnezeu să-l ierte. L-am văzut, m-am luat după el şi m-am făcut actor. M-a ademenit cu arta lui, m-a făcut să-mi părăsesc casa părintească, m-a ispitit cu deşertăciunea vieţii de artist, mi-a făgăduit câte-n Lună şi în stele şi până la urmă nu mi-a dat decât lacrimi şi durere… Amară-i soarta artistului! Mi-

am pierdut şi tinereţea, şi puterea de judecată, şi înfăţişarea omenească!… N-am o leţcaie, tocurile mi s-au tocit, pantalonii mi-au făcut mustăţi pe la manşete – într-un cuvânt arăt ca o sperietoare!… Nu mai cred în nimic, nu mai înţeleg nimic… Până şi credinţa mi-a luat-o, tâlharul! Să fi avut talent, mai zic; dar aşa, chiar că m-am prăpădit pe degeaba… E frig, stimaţi domni… Nu doriţi să beţi şi dumneavoastră un pic? Am de-ajuns pentru toţi… Brr… Să bem pentru odihna sufletului său! Cu toate că nu mi-e drag, cu toate că-i mort, nu-l am decât pe el în lumea asta, numai pe el. Îl văd azi pentru ultima oară… Medicii mi-au spus că am să mă curăţ curând din pricina beţiei, aşa că am venit să-mi iau rămas-bun de la el. Trebuie să-i ierţi pe duşmani.

L-am lăsat pe actor să-şi continue colocviul cu răposatul Muşkin şi am luat-o înainte. Începuse să burniţeze; cădea o ploaie măruntă şi rece.

Când am cotit pe aleea principală, presărată cu pietriş, ne-am întâlnit cu o procesiune mortuară. Patru ciocli, cu brâuri albe şi cu cizme pline de noroi şi de frunze, duceau un sicriu de culoare cafenie. Începea să se întunece şi se grăbeau, poticnindu-se şi hurducând sicriul.

— Nu-s decât două ore de când ne plimbăm pe aici şi ăsta e al treilea pe care-l cară… Mergem acasă, domnilor?

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1834, Nr. 40, 5 octombrie. Semnată: A. Cehonte. Cu numeroase modificări de stil şi schimbarea sfârşitului a fost inclusă în culegerea de „Opere” din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Masca

La clubul din oraşul X... se dădea în scop de binefacere un bal mascat sau – aşa cum spuneau domnişoarele din localitate – un „bal-paré”.

Era ora douăsprezece noaptea... Intelectualii – cinci cu toţii – care nu dansau şi nu se mascaseră, şedeau în sala de lectură la o masă mare şi, cu nasul şi barba cufundate în ziare, citeau, moţăiau sau – după expresia corespondentului local al gazetelor din capitală, un domn cu concepţii foarte liberale – „reflectau”.

Din salonul cel mare veneau sunetele cadrilului „Viuşka”. Prin faţa uşii se auzeau tropăind lacheii clubului, care treceau mereu în goană, purtând tăvi încărcate cu farfurii şi pahare. În sala de lectură domnea însă o linişte adâncă.

— Cred că aici o să fim mai liniştiţi! se auzi deodată o voce de bas înăbuşită, care părea să vină din sobă. Veniţi! Veniţi încoace, fetelor!

Uşa se trânti de perete şi în sala de lectură intră un bărbat lat în umeri şi îndesat, costumat în vizitiu, cu mască şi pălărie cu pene de păun. În urma lui se iviră două doamne, mascate şi ele, şi un lacheu cu o tavă. Pe tavă ducea o sticlă pântecoasă de lichior, vreo trei sticle de vin negru şi câteva pahare.

— Aşaa! Aici o să ne fie mai răcoare! spuse bărbatul. Pune tava pe masă. Şedeţi, mamzelelor, jevupri ala trimontran! Şi dumneavoastră, domnilor, faceţi-ne puţin loc. Prea v-aţi întins.

Omul cu masca se clătină şi mătură cu palma câteva reviste de pe masă.

— Pune tava aici, băiete! Ei, voi, domnilor cititori, n-auziţi? Faceţi loc; nu-i vreme acum de ziare şi de politică! Mai lăsaţi-le

dracului!

— V-aş ruga să faceţi mai puţin zgomot, spuse unul dintre intelectuali uitându-se peste ochelari la omul mascat. Aici este sală de lectură, nu bufet. Aici nu se bea.

— Şi de ce nu? Se clatină masa sau cade tavanul? Uite, minunăţie! Dar nu-i vreme acum de palavre. Lăsaţi ziarele... Aţi citit destul, vă ajunge. Nu vă mai stricaţi ochii degeaba, sunteţi deştepţi şi aşa. Şi apoi, ce mai una alta, aşa vreau eu şi gata. Asta e!

Lacheul puse tava pe masa, îşi aruncă şervetul pe braţ şi rămase nemişcat lângă uşă. Cele două doamne începură să bea pe loc vin negru.

— Cum se face că sunt pe lume oameni atât de deştepţi, încât să le placă mai mult ziarele decât băutura, exclamă omul cu pene de păun la pălărie, turnându-şi lichior. Vreţi să vă spun eu una şi bună, stimaţii mei domni? Vă plac ziarele fiindcă n-aveţi cu ce bea! N-am zis bine? Ha, ha, ha! Uite-i cum stau şi citesc! Spuneţi-mi şi mie încaltea ce naiba scrie acolo? Ei, dumneata de colo, domnul cu ochelari, ce citeşti acum? Ha, ha! Ei, haide, haide, lasă fandoselile! Mai bine bea un păhărel!

Omul cu pene de păun se ridică puţin şi smulse ziarul din mâinile domnului cu ochelari. Acesta se făcu întâi galben, apoi roşu şi se uită uluit la ceilalţi intelectuali, care îl priviră la rândul lor cu aceeaşi uimire.

— Te cam întreci cu gluma, domnul meu! se aprinse el. Prefaci sala de lectură în cârciumă! Îţi permiţi să faci scandal, să smulgi ziare din mână!... Nu-ţi dau voie! Nu ştii poate cu cine ai de-a face, stimate domn! Eu sunt Jestiakov, directorul băncii!

— Ei şi! Mult îmi pasă mie că eşti Jestiakov! Uite ce fac cu ziarul dumitale!

Omul mascat ridică ziarul pe care-l aruncase pe jos şi îl rupse în bucăţi.

— Dar ce-nseamnă asta, domnilor? bâigui Jestiakov încremenit. E... ste ne... nemaipomenit, fa... fantastic.

— Ia te uită că s-a supărat! râse mascatul. Ce te-ai speriat aşa? Te-au apucat... bâţâielile? Uite ce e, stimabililor: să lăsăm glumele. N-am chef să stau de vorbă cu voi. Eu am poftă să rămân aici singur cu mamzelele şi să-mi fac în tihnă cheful. Aşa că vă rog să nu mă încontraziceţi şi să vă luaţi tălpăşiţa. Hai, fără multe fasoane! Ei, domnule Belebuhin, ce stai? Întinde-o!...

La naiba! Ce-ţi strâmbi aşa râtul? Dacă am spus s-o întinzi, apăi întinde-o! Hai, mai repede, că de nu, te pomeneşti că-ţi mai ard şi vreo câteva.

— Dar ce-nseamnă asta! izbucni Belebuhin, casierul consiliului de tutelă, înroşindu-se şi ridicând umerii. Nu mai înţeleg nimic. Dă buzna peste noi un neobrăzat oarecare şi îşi permite asemenea lucruri!

— Ce-ai spus? Un neobrăzat? strigă omul cu pene şi izbi cu pumnul în masă atât de tare, încât săltară paharele pe tavă. Cu cine vorbeşti? Ce, crezi că dacă sunt mascat poţi să-mi spui orice? Clonţosule! Şterge-o când îţi spun! Ieşi afară şi tu, domnule director... până nu-mi sare muştarul! Afară cu toţii! Să nu mai rămână aici picior de ticălos. Hai, la naiba cu voi!

— Vedem noi, replică Jestiakov, căruia până şi ochelarii îi asudaseră de emoţie. Îţi arăt eu dumitale! Chemaţi numaidecât aici pe delegatul de serviciu al comitetului.

Peste câteva clipe, delegatul, un roşcovan pirpiriu, cu panglicuţă albastră la butonieră, îşi făcu apariţia gâfâind de atâta dans.

— Te rog să părăseşti imediat încăperea asta! se răţoi el. Aici nu se bea. Pofteşte la bufet.

— De unde mai răsărişi şi tu? îl întrebă omul mascat. Ce, te-am chemat eu?

— Te rog să faci bine să nu mă tutuieşti şi să pofteşti imediat afară.

— Uite ce e, drăguţă: îţi dau termen un minut. Dacă eşti delegat şi cu adevărat „cineva”, ia-i de guler şi dă-i afară pe toţi „artiştii” ăştia. Mamzelelor mele nu le place să fie cu lume străină. Se jenează şi, pentru banii mei, le vreau în stare naturală.

— Se vede că despotul acesta uită că nu se găseşte într-un grajd! strigă Jestiakov. Chemaţi-l pe Evstrat Spiridonîci.

— Evstrat Spiridonîci! Unde-i Evstrat Spiridonîci?

— Se auzi prin tot clubul.

Evstrat Spiridonîci, un bătrân în uniformă de poliţai, nu întârzie nici el să apară.

— Te rog să ieşi de aici! spuse dânsul cu o voce răguşită, holbând nişte ochi înfricoşători şi tremurându-şi mustăţile cănite.

— Ei, dar ştii că m-ai speriat! exclamă omul cu mască şi se înveseli atât de tare încât izbucni în hohote de râs. Zău că m-ai speriat! Bată-te să te bată, că multe minunăţii mai vezi şi pe lumea asta! Mustăţi de cotoi, ochi de broscoi, ha, ha, ha!

— Te rog să nu discuţi! strigă din toate puterile Evstrat Spiridonîci şi începu să tremure. Ieşi afară! Am să dau ordin să te scoată pe sus.

În sala de lectură se produse o zarvă de neînchipuit. Roşu ca racul, Evstrat Spiridonîci vocifera şi bătea din picior. Jestiakov răcnea. Belebuhin urla. Toţi intelectualii ţipau, dar întreg corul lor era acoperit de vocea de bas plină şi puternică a omului cu mască. Din pricina zarvei generale, dansul încetă şi publicul din salon dădu buzna în sala de lectură.

Pentru a-şi întări şi mai mult autoritatea, Evstrat Spiridonîci chemă pe toţi poliţiştii care se aflau în club şi se aşeză la masă să dreseze cuvenitul proces verbal.

— Scrie, scrie! spunea mereu omul mascat, bătând cu arătătorul pe hârtie, în faţa condeiului poliţaiului. Ce-am să păţesc acum, nenorocitul de mine! Vai şi amar de capul meu! De ce mă nenorociţi, biet orfan ce sunt? Ha, ha, ha! Ei, gata procesul verbal? L-aţi iscălit cu toţii? Bine! Acum uitaţi-vă aici... una, două, trei!!!

Necunoscutul se ridică în picioare, îşi îndreptă trupul şi îşi smulse masca. După ce-şi descoperi faţa aprinsă de beţie şi-i învălui pe toţi cu privirea pentru a gusta din plin efectul produs, se trânti într-un fotoliu, hohotind de râs. Şi trebuie să recunoaştem că într-adevăr efectul întrecu orice aşteptare. Intelectualii se uitară buimăciţi unii la alţii şi se îngălbeniră. Vreo doi dintre ei începură să se scarpine la ceafă. Evstrat Spiridonîci se înecă de emoţie, ca tot omul care a făcut-o boacănă.

În scandalagiu recunoscuseră cu toţii pe milionarul Piatigorov, mare industriaş, cetăţean de onoare ereditar[45], renumit prin scandalurile, operele lui de binefacere şi – aşa cum scria ziarul local – prin „interesul ce-l purta vieţii culturale”.

— Ei, acum ieşiţi sau nu? întrebă Piatigorov după un minut de tăcere.

Fără să spună un cuvânt, intelectualii ieşiră unul câte unul, în vârful picioarelor, din sala de lectură şi Piatigorov încuie uşa în urma lor.

— Dar tu, ticălosule, se răsti Evstrat Spiridonîci zgâlţâind de

umăr pe lacheul care adusese tava în sala de lectură, tu ştiai că este Piatigorov. De ce-ai tăcut?

— Mi-a poruncit să nu spun nimic.

— „Mi-a poruncit să nu spun nimic!” Când am să te bag o lună la beci, blestematule, atunci ai să te înveţi minte să mai umbli cu „Mi-a poruncit să nu spun nimic”. Afară!!! Iar dumneavoastră domnilor, se adresă el intelectualilor, aţi provocat o întreagă răzmeriţă. Nu puteaţi să ieşiţi zece minute din sala de lectură? Acum săturaţi-vă! Singuri v-aţi făcut-o! Ei, domnilor, domnilor... nu-mi place, zău aşa!

Intelectualii începură să se plimbe prin club abătuţi, îngrijoraţi, simţindu-se vinovaţi, şuşotind între ei şi prevăzând că nu le e a bună. Soţiile şi fiicele lor, aflând că Piatigorov a fost „jignit” şi că este supărat, se făcură mici de tot şi începură să plece tiptil acasă. Dansul se întrerupse.

La ora două, Piatigorov ieşi din sala de lectură. Era beat turtă şi se clătina pe picioare. Intră buimac în salonul cel mare, se aşeză lângă orchestră şi începu să moţăie legănat de muzică; apoi îşi lăsă melancolic capul pe speteaza jilţului şi se porni pe sforăit.

— Nu mai cântaţi! făcu semne disperate muzicii delegatul comitetului. Sst, sst! Egor Nilîci doarme...

— Nu doriţi să vă ducem acasă, Egor Nilîci? întrebă Belebuhin, aplecându-se la urechea milionarului.

Piatigorov mişcă buzele, ca şi cum ar fi vrut să sufle o muscă de pe obraz.

— Nu doriţi să vă ducem acasă? repetă Belebuhin. Sau să poruncim să tragă trăsura la scară.

— Ai? Cum?

— Să vă ducem acasă. E timpul să faceţi nani...

— Acasă? Bine, d-d-duceţi-mă...

Faţa lui Belebuhin se lumină de plăcere. Încercă să-l ridice singur, dar îi săriră în ajutor şi ceilalţi intelectuali şi, zâmbind măguliţi, îl puseră în picioare pe cetăţeanul ereditar de onoare şi îl duseră cu băgare de seamă la trăsură.

— Ca să-ţi râzi aşa de o întreagă societate, trebuie să fii un mare artist! Un mare talent! spunea radios Jestiakov instalând pe milionar în trăsură. Sunt literalmente uimit, Egor Nilîci. Îmi vine şi acum să râd, ha, ha, ha! Şi când te gândeşti că noi ne pierduserăm capul şi ne enervam, ha, ha, ha! Te rog să mă crezi

că la niciun teatru n-am râs atâta. A fost de un comic admirabil. Am să-mi aduc aminte toată viaţa de seara asta minunată.

După ce îl conduseră pe Piatigorov, intelectualilor le mai veni inima la loc şi se mai înseninară.

— Mi-a dat mâna la plecare, spuse Jestiakov foarte satisfăcut. Înseamnă că nu e supărat.

— Să dea Dumnezeu! oftă Evstrat Spiridonîci.

— E un netrebnic, un ticălos, dar un mare filantrop. Aşa că… ce să-i faci…

Apărută pentru prima oară în revista „Razvlecenie”, 1884, în numărul jubiliar (la aniversarea a 25 de ani de existenţă a revistei), 27 octombrie, cu titlul: Noli me tangere[46] (Din viaţa oamenilor cu vază din provincie). Semnată: A. Cehonte. Refăcută, a fost inclusă în culegerea de „Opere” din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

Alegând-o pentru culegere, autorul a revăzut-o stilistic cu multă atenţie şi a scurtat-o considerabil.

În ianuarie 1905, Comitetul ştiinţific de pe lângă Ministerul Instrucţiunii Publice a socotit-o nepotrivită pentru bibliotecile şi sălile de lectură populare cât şi pentru bibliotecile şcolare, fiind „o povestire în care se vorbeşte de atitudinea neruşinată a unui bogătaş, de care nimeni nu îndrăzneşte să se atingă din pricina averii lui”. (Jurnalul de şedinţe al Comitetului ştiinţific de pe lângă Ministerul Instrucţiunii Publice pe anul 1905. Arhiva centrală de stat pentru documente de politică internă, cultură şi moravuri, Leningrad).

Căsătorie din interes
ROMAN ÎN DOUĂ PĂRŢI

PARTEA ÎNTÂI

În casa văduvei Mîmrina, din ulicioara Piatisobaki[47], e praznic de nuntă. Sunt cu totul douăzeci şi trei de meseni, dintre care opt nu mănâncă nimic, moţăie şi se plâng că li-e greaţă. Lumânările, lămpile şi policandrul cel ciung, luat cu împrumut de la cârciumă, ard atât de viu încât unul dintre musafiri, un telegrafist, priveşte din când în când printre gene cu un aer distins, şi aduce netam-nesam vorba despre lumina electrică. El proroceşte luminii electrice, şi electricităţii în general, un viitor strălucit, dar comesenii îl ascultă cu un oarecare dispreţ.

— Electricitate... mormăie naşul, uitându-se în farfurie cu o privire îndobitocită. După părerea mea, electricitatea nu-i decât o şmecherie. Bagi acolo un cărbune, şi gata, crezi că ai prostit o lume întreagă! Nu, măi frate, dacă vrei să-mi dai lumină, apăi nu-mi da cărbune, ci ceva substanţial, care să ardă, pe care să-l poţi pipăi! Dă-mi foc – înţelegi?

— Un foc natural, nu unul intelectual.

— Dacă aţi fi văzut vreodată cum arată o baterie electrică, şi din ce se compune, spune telegrafistul dându-şi aere, aţi gândi altfel.

— Nici nu vreau să văd. E curată potlogărie... Nu face decât să tragă pe sfoară oamenii cumsecade... Le stoarce şi ultima para. Parcă nu ştim noi cum devine cazul... Iar dumneata, tinere – n-am onoarea să-ţi cunosc numele – dar decât să aperi asemenea tertipuri, ai face mai bine să bei şi să torni şi altora.

— Sunt cu totul de părerea dumitale, naşule, spune cu un glas de tenor răguşit mirele Aplombov, un tânăr cu gât lung şi părul tuns perie. De ce să ducem asemenea discuţii savante? Nu zic că nu-mi place să vorbesc de fel de fel de descoperiri ştiinţifice, dar pentru asta se poate găsi şi altă ocazie! Ce părere ai maşer[48]? se adresează el miresei, care stă alături.

Daşenka, mireasa, al cărei chip oglindeşte toate virtuţile, afară de una singură – capacitatea de a gândi – răspunde înroşindu-se:

— Dumnealui vrea să-şi arate cultura, de aceea vorbeşte întotdeauna de lucruri pe care nu le înţelege nimeni.

— Slavă Domnului, o viaţă întreagă am trăit fără cultură şi iată că astăzi, cu ajutorul lui Dumnezeu, îmi mărit şi a treia fată cu un om cumsecade, spune de la capătul celălalt al mesei mama Daşenkăi, oftând şi adresându-se telegrafistului. Iar dacă, după părerea dumitale, suntem nişte proşti, de ce mai vii pe la noi? Mai bine du-te la ai dumitale, la cei deştepţi.

Se aşterne tăcere. Telegrafistul e ruşinat. Nu se aştepta defel ca discuţia despre electricitate să ia o asemenea întorsătură. Şi fiindcă tăcerea aceasta plină de ostilitate i se pare a fi un simptom al nemulţumirii generale, tânărul găseşte cu cale să se dezvinovăţească.

— V-am stimat întotdeauna familia, Tatiana Petrovna, spune el, şi dacă adineauri am vorbit de lumina electrică, asta nu înseamnă că am făcut-o din înfumurare. Vă rog, vreau să ciocnesc cu dumneavoastră… întotdeauna i-am dorit Dariei Ivanovna din adâncul sufletului un soţ bun. În timpurile noastre e greu să te măriţi cu un om cumsecade, Tatiana Petrovna. Astăzi oricare caută să se însoare din interes, pentru bani…

— Asta-i un apropou! mârâie mirele, făcându-se stacojiu la faţă şi clipind des.

— Nu-i niciun fel de apropou – răspunde telegrafistul, puţin speriat. Nu vorbesc de cei de faţă. Am spus-o aşa… în general… Se poate?… Toată lumea ştie că dumneata te însori din dragoste… Zestrea e cu totul neînsemnată…

— Ba pardon, nu-i deloc neînsemnată! sare jignită mama Daşenkăi. Ia ascultă, domnule, nu te opreşte nimeni să vorbeşti, dar te poftesc să nu mai îndrugi atâtea bazaconii! Afară de o mie de ruble, fata mea mai primeşte trei paltoane, aşternut şi

toată mobila de aici! Pas de mai găseşte în altă parte asemenea zestre!

— Vai de mine, am spus eu ceva?... Mobila e într-adevăr frumoasă... Am vorbit însă aşa pentru dumnealui, fiindcă s-a jignit, crezând că am făcut un apropou...

— N-ai decât să nu faci apropouri, spune mama miresei. Te stimăm pentru părinţii dumitale, de aceea te-am poftit la nuntă; iar dumneata ne arunci în faţă fel de fel de vorbe!... Şi la urma urmei... dacă ai ştiut că Egor Feodorîci o ia pe Daşenka din interes, de ce ai tăcut atâta vreme? Trebuia să vii şi să ne spui, ca între rubedenii: uite aşa, şi aşa, s-a lăsat ispitit de interes... Iar din partea ta, băiete, să ştii că e mare păcat! se adresează ea deodată mirelui, clipind şi smiorcăind. Mi-am crescut fetiţa, am îngrijit-o... am păzit-o mai ceva decât pe un diamant de smarald, şi tu... tu o iei din interes...

— Cum, dumneata dai crezare acestei clevetiri? spune Aplombov, sculându-se de pe scaun şi trecându-şi nervos degetele prin păr. Îţi mulţumesc! Mersi de o asemenea părere! Cât despre dumneata, domnule Blincikov, se adresează el telegrafistului, cu toate că-mi eşti cunoscut bun, n-am să-ţi permit să rosteşti asemenea necuviinţe într-o casă străină! Te poftesc să ieşi afară!

— Cum aşa?

— Te poftesc să ieşi afară! Şi îţi doresc să fii un om tot atât de cinstit ca şi mine! Dar ce să mai vorbim, te poftesc să ieşi!

— Lasă! Ajunge! îl opresc prietenii. Nu face să te superi. Stai jos! Lasă-l în plata Domnului!

— Ba nu, vreau să-i arăt că n-are câtuşi de puţin dreptate! M-am căsătorit legitim, din dragoste. Nu înţeleg de ce mai şezi cu noi la masă! Te poftesc să ieşi!

— Dar n-am spus nimic... N-am vrut să... bâlbâie telegrafistul uluit, ridicându-se de pe scaun. Chiar că nu înţeleg... Şi la urma urmei, poftim, plec... Însă mai întâi să-mi înapoiezi cele trei ruble pe care ţi le-am dat cu împrumut când ţi-ai luat jiletca de pichet. Mai beau paharul ăsta şi... plec, numai să-mi plăteşti mai întâi datoria.

Mirele se sfătuieşte mult timp în şoaptă cu prietenii lui. În cele din urmă, pun mână de la mână şi adună cele trei ruble, pe care Aplombov le aruncă revoltat telegrafistului. Acesta salută

asistenţa şi pleacă, nu înainte de a-şi fi căutat îndelung şapca de uniformă.

Vedeţi cum se poate încheia câteodată o discuţie nevinovată despre electricitate? Dar iată că praznicul ia sfârşit... Vine noaptea. Autorul, om bine-crescut, îşi ţine cu greu fantezia în frâu şi lasă să cadă asupra evenimentelor în curs vălul întunecat al misterului.

Aurora cea cu degete trandafirii îl găseşte încă pe Himeneu în ulicioara Piatisobaki... Dar din fericire soseşte şi dimineaţa cea cenuşie, care va da autorului un bogat material pentru

PARTEA A DOUA ŞI ULTIMA

E o dimineaţă cenuşie de toamnă. Nu-i încă nici ora opt, dar în ulicioara Piatisobaki domneşte o forfotă neobişnuită. Pe trotuare aleargă alarmaţi sergenţi de stradă şi paznici; pe la porţi se îmbulzesc bucătărese zgribulite ale căror chipuri exprimă culmea nedumeririi. Cei rămaşi în case privesc de după ferestre. La fereastra deschisă a unei spălătorii se îmbulzesc capete de femei, cu tâmplele şi cu bărbiile băgate una-ntr-alta.

— Parcă-i zăpadă, şi parcă nu-i... Nici nu poţi să te dumireşti bine ce-i, spun diferite glasuri.

Prin aer, de la pământ şi până la acoperiş, zboară ceva alb, ce seamănă a ninsoare. Caldarâmul e alb, felinarele, acoperişurile, băncile paznicilor de lângă porţi, umerii şi şepcile trecătorilor – totul e alb.

— Ce s-a întâmplat? întreabă spălătoresele pe paznicii care aleargă năuci.

Drept răspuns paznicii dau din umeri şi trec în goană mai departe... Nu ştiu nici ei. Dar iată că în sfârşit se iveşte unul care pare să ştie ceva; păşeşte încet şi gesticulează vorbind singur. Ăsta cu siguranţă a fost la faţa locului şi ştie totul.

— Ce s-a întâmplat, drăguţule? îl întreabă spălătoresele de la fereastră.

— Ia, o neplăcere, răspunde el. În casa Mîmrinei, unde a fost aseară nuntă, l-au tras pe sfoară pe mire. În loc de o mie, i-au dat nouă sute.

— Şi el ce-a făcut?

— S-a supărat foc. „Las-că le arăt eu”, a spus... Şi de mâniat ce era, a desfăcut o saltea de puf, şi a dat drumul fulgilor pe fereastră... Ia uitaţi-vă ce de fulgi! Parcă-i zăpadă!

— Uite-i că vin! se aud glasuri. Îi duc sergenţii!

Dinspre casa văduvei Mîmrina se apropie un alai. În frunte merg doi sergenţi de stradă cu aere importante. În spatele lor păşeşte Aplombov cu un palton din stofă de lână şi cu cilindru pe cap. Chipul lui parcă vrea să spună: „Sunt un om cinstit, dar nu permit nimănui să mă tragă pe sfoară”.

— Justiţia o să vă arate ce om sunt eu! mormăia el, întorcând întruna capul.

În urma lui vin plângând Tatiana Petrovna şi Daşenka. Alaiul se încheie cu un paznic cu o condică la subţioară, urmat de o droaie de puşti.

— De ce plângi, fetiţo? o întreabă spălătoresele pe Daşenka.

— Ne pare rău de saltea! răspunde mama pentru ea. Trei puduri, dragele mele! Şi ce puf! Numai fulgi! Nicio pană, cât de mică! M-a pedepsit Dumnezeu la bătrâneţe!

Alaiul coteşte după colţ, şi ulicioara Piatisobaki se linişteşte. Puful zboară întruna, până seara.

Apărută pentru prima oară în revista „Razvlecenie”, 1884, Nr. 43, 8 noiembrie, cu titlul: Căsătorie din interes, sau te îngrozeşti de ce e în stare omul. (Roman în două părţi, la fel de triste.) Semnată: Omul fără splină. Fără modificări, a intrat în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Cu un titlu nou şi cu modificări de stil, a fost inclusă în culegerea de „Opere” din anul 1899, vol. I. Fără corectura autorului, a apărut în ediţie separată la Odesa, în anul 1903. Publicăm textul din 1899.

N. Leikin a fost nemulţumit că povestirea a apărut într-o altă revistă. La 16 noiembrie 1884, el îi scria lui Cehov: «Povestirea e foarte bună. Ar fi putut apărea în suplimentul revistei „Oskolki”. Dacă aveai nevoie de bani, puteai să ne scrii două rânduri şi ţi-am fi trimis dinainte banii pentru ea.» Cehov a răspuns (în noiembrie 1884): «Nu credeam că povestirea mea, apărută în „Razvlecenie”, e demnă de „Oskolki”... N-am trimis-o fiindcă-i lungă şi proastă. Aşa cel puţin mi se părea. Iar dumneata să nu te superi când vezi că dezertez de la

„Oskolki”. Sunt un om cu familie, fără avere... Am nevoie de bani, şi „Razvlecenie” îmi plăteşte zece copeici rândul. Nu-mi pot permite să câştig mai puţin de o sută cincizeci – o sută optzeci de ruble pe lună; altfel dau faliment.»

Unele motive din povestire au fost folosite de Cehov în vodevilul lui, „Nunta”.

Domnii cetăţeni
PIESĂ ÎN DOUĂ ACTE

ACTUL ÎNTÂI

Primăria oraşului. Şedinţă

PRIMARUL (după ce a plescăit din buze şi s-a scobit pe îndelete cu degetul în ureche). Dacă aşa stau lucrurile, domnilor, n-aţi vrea să auziţi şi părerea comandantului de pompieri Semion Vavilîci, care-i specialist în branşa asta? Dumnealui să ne explice şi noi să chibzuim.

COMANDANTUL DE POMPIERI. Eu aşa zic... (îşi suflă nasul într-o batistă cu pătrăţele). Cele zece mii de ruble alocate pentru unitatea de pompieri or fi ele o sumă serioasă, dar... (îşi şterge chelia) nu-s decât o iluziune. Nu-s bani, ci vis, atmosferă. Fireşte, şi cu zece mii, poţi avea un post de pompieri, dar vorba e: ce fel de post? Să râdă şi curcile de tine! Vedeţi dumneavoastră... Lucrul cel mai de preţ în viaţa omului e un foişor de foc, asta poate să v-o spună orice savant. Dacă discutăm însă categoric, foişorul nostru de foc nu face doi bani, fiindcă e prea mic. Casele-s înalte (ridică o mână în sus), şi-l înghesuie de jur împrejur, aşa că să fii mulţumit dacă din vârful lui zăreşti cerul, fiindcă de văzut focul nici nu poate fi vorba! Eu le cer pompierilor să facă treabă bună; dar ce-s ei vinovaţi dacă nu văd? Apoi, în ce priveşte partea cabalină şi considerând chestiunea sacalelor... (îşi descheie jiletca, oftează şi continuă cuvântarea cam în acelaşi fel).

CONSILIERII COMUNALI (în unanimitate). Să se mai adauge la

buget încă două mii!

(Primarul întrerupe şedinţa timp de un minut pentru a evacua din sală un corespondent de ziar.)

COMANDANTUL DE POMPIERI. Bine. Prin urmare, dumneavoastră consideraţi ca foişorul să fie înălţat cu doi arşini... Bine. Dar dacă privim lucrurile din punctul de vedere şi în sensul că aici e în joc interesul obştesc, interesul de stat, ca să zic aşa, trebuie să spun, domnilor consilieri, că dacă se va apuca de chestiunea asta vreun antreprenor, mă simt dator să vă pun în vedere că lucrarea va costa municipalitatea de două ori mai mult, fiindcă antreprenorul va urmări interesul lui, şi nu interesul obştesc. Dacă însă vom clădi în regie, pe îndelete, atunci, socotind cărămida cu cincisprezece ruble mia şi executând transportul cu caii pompieriei... (ridică privirea în tavan, ca şi cum ar socoti în minte.) vasăzică cincizeci de bârne de doisprezece arşini lungime şi de cinci verşoci grosime... (socoteşte.)

CONSILIERII COMUNALI (cu majoritate zdrobitoare). Să se încredinţeze reparaţia foişorului de foc lui Semion Vavilîci, în care scop să i se aloce pentru început suma de o mie cinci sute douăzeci şi trei de ruble şi patruzeci şi patru de copeici!

NEVASTA COMANDANTULUI DE POMPIERI (care stă în băncile rezervate publicului, în şoaptă către o vecină). Nu ştiu de ce îşi ia pe cap Senea al meu atâtea griji! Ce rost are să se ocupe de construcţii, el care are o sănătate atât de şubredă? Parcă-i plăcut să stai de dimineaţă până seară cu bâta pe lucrători! O să câştige cu reparaţia asta o nimica toată, poate cinci sute de ruble, dar o să-şi zdruncine sănătatea preţ de o mie. Mare prost mai e! Şi toate astea i se trag de la sufletul lui cel bun!

COMANDANTUL DE POMPIERI. Bine. Acum să considerăm chestiunea personalului. Fireşte că eu, ca o persoană, ca să zic aşa, interesată în cauză (se ruşinează), nu pot decât să spun că mie... mi-e totuna... Nu mai sunt om tânăr, sunt şi bolnav; mâine, poimâine pot să mor. Doctorul mi-a spus că am o umflătură în măruntaie şi că, dacă nu-mi păzesc sănătatea, poate oricând să-mi plesnească înăuntru o vână şi atunci mor neîmpărtăşit...

ŞOAPTE ÎN PUBLIC. Dacă-i câine să moară ca un câine.

COMANDANTUL DE POMPIERI. Eu nu cer nimic pentru mine. Am trăit şi aşa, slavă Domnului. Mie nu-mi trebuie nimic... Atât

că e de mirare... ba e chiar jignitor... (face un gest de lehamite cu mâna). Îţi faci serviciul numai pentru leafă, ţi-l îndeplineşti cinstit, fără prihană... n-ai o clipă de odihnă nici zi, nici noapte, nu-ţi cruţi sănătatea, şi... şi cu ce te alegi din toate astea? Pentru ce te zbuciumi atâta? Ce folos ai? Nu de mine vorbesc, ci în general... Nimeni n-ar sta cu o asemenea leafă... Un beţivan poate că ar mai primi postul meu, dar un om de ispravă, un om serios, mai curând s-ar lăsa să moară de foame decât să se zbuciume prin coclaurile astea, cu caii şi cu pompierii... (dă din umeri). Ce interes poate să aibă cineva? Dacă lumea din străinătate ne-ar vedea rânduielile, cred că am fi batjocoriţi în toate ziarele străine. În Europa Apuseană, bunăoară la Paris, fiecare stradă îşi are foişorul ei, iar comandanţilor de pompieri li se dă anual o gratificaţie egală cu leafa lor pe tot anul. Acolo da, îţi convine să faci serviciu!

CONSILIERII COMUNALI. Pentru serviciile aduse vreme îndelungată să se acorde lui Semion Vavilîci o sumă de două sute de ruble sub formă de gratificaţie, plătibilă toată o dată.

NEVASTA COMANDANTULUI DE POMPIERI (în şoaptă către vecina sa). Bine a făcut că a cerut... A fost deştept. Deunăzi, la părintele protopop am pierdut o sută de ruble la cărţi şi acum, vezi dumneata, ne pare aşa rău de ele! (cască). Da, foarte rău! Ei, dar e timpul să mergem acasă şi să bem ceaiul.

ACTUL DOI

Scena se petrece lângă foişorul (le foc.
Pompierii străjuiesc.

STRĂJERUL DE PE FOIŞOR (strigă în jos). Hei! Foc la fabrica de cherestea! Dă alarma!

STRĂJERUL DE LA PICIORUL FOIŞORULUI. Abia acuma ai băgat de seamă? Halal de tine! Lumea aleargă de o jumătate de ceas şi el, caraghiosul, abia acum se trezeşte! (cu înţeles adânc). Sus sau jos, dacă e prost, tot prost rămâne (dă alarma). (După trei minute, comandantul de pompieri, în cămaşă şi cu ochii cârpiţi de somn, se arată la fereastra locuinţei sale, situată în faţa foişorului.)

COMANDANTUL DE POMPIERI. Unde arde, Denis?

STRĂJERUL DE JOS (ia poziţie de drepţi şi salută). La fabrica de

cherestea, Înălţimea Voastră!

COMANDANTUL DE POMPIERI (clatină din cap). Doamne, apără-ne! Vântul bate şi uscăciunea e mare... (face un gest de deznădejde cu mâna). Ferească Dumnezeu! E o adevărată pacoste cu nenorocirile astea!... (după ce şi-a mângâiat obrajii). Uite ce-i Denis... Spune-le, frate dragă, să înhame caii şi să pornească într-acolo, iar eu am să vin acuşi... Trebuie să mă îmbrac, una, alta...

STRĂJERUL DE JOS. Dar n-are cine să se ducă, Înălţimea Voastră! Toţi îs plecaţi, numai Andrei e acasă.

COMANDANTUL DE POMPIERI (speriat) Şi unde-s ticăloşii?

STRĂJERUL DE JOS. Makar a pus nişte pingele şi acum s-a dus până în satul vecin să ducă cizmele diaconului. Pe Mihail chiar Înălţimea Voastră a binevoit să-l trimită să vândă ovăz... Egor a plecat cu caii pompieriei s-o ducă dincolo de râu pe cumnata inspectorului de poliţie. Nikita e beat.

COMANDANTUL DE POMPIERI. Şi Alexei?

STRĂJERUL DE JOS Alexei s-a dus să prindă raci, după cum aţi binevoit să-i porunciţi ieri; spuneaţi că mâine o să aveţi musafiri la masă.

COMANDANTUL DE POMPIERI (dând dispreţuitor din cap). Poftim de-ţi fă serviciul cu astfel de oameni! Ignoranţă, lipsă de cultură... beţie... Dacă ne-ar vedea străinătatea, ne-ar face de râs toate ziarele străine! Să luăm, bunăoară, Parisul: acolo echipa de pompieri fuge întruna pe străzi în goana cailor, fără să-i pese de mulţime; acolo ori că e foc, ori că nu e, pompierii aleargă mereu! Iar aici arde o fabrică de cherestea, e pericol mare, şi niciunul dintre ei nu-i acasă, parcă... i-ar fi luat dracu'! Da, mai avem mult până să ajungem din urmă Europa! (întorcându-se cu faţa spre odaie, dezmierdător). Alaşenka, pregăteşte-mi uniforma!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", 1884, Nr. 45, 10 noiembrie, cu titlul: Domnii târgoveţi. (Mister în două acte.) Semnată: A. Cehonte. Fără modificări a intrat în culegerea „Povestiri felurite", Sankt Petersburg, 1886. Cu un titlu nou şi cu însemnate modificări de stil a fost inclusă în culegerea de „Opere" din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Stridiile

Nu trebuie să-mi pun prea mult memoria la încercare ca să-mi amintesc în toate amănuntele amurgurile acelea ploioase de toamnă, când stăteam cu tata pe una dintre străzile pline de forfotă ale Moscovei. Parcă simt şi azi cum o boală ciudată pune încetul cu încetul stăpânire pe mine... Nu mă doare nimic, dar picioarele mi se moaie, cuvintele mi se opresc în gâtlej, capul îmi cade într-o parte, fără vlagă... încă puţin şi am să mă prăbuşesc fără cunoştinţă.

Dacă m-aş afla în clipa aceasta într-un spital, doctorii ar trebui să scrie pe tăbliţa de la capătul patului: Fames[49] – boală despre care manualele de medicină nu pomenesc nimic.

Lângă mine, pe trotuar, stă tata; poartă un pardesiu jerpelit şi o căciuliţă de postav din care iese un smoc de vatelină albă. În picioare are nişte galoşi mari şi grei. În deşertăciunea lui, fiindu-i ruşine să-l vadă lumea că are galoşii pe piciorul gol, şi-a pus nişte carâmbi vechi de cizmă.

Omul acesta caraghios, amărât şi fără minte – pe care-l iubesc cu atât mai mult cu cât pardesiul lui, cândva elegant, e mai jerpelit şi mai murdar – a venit acum cinci luni în capitală să-şi caute un loc de copist. În aceste cinci luni a colindat tot oraşul, cerând să i se dea de lucru, şi abia astăzi s-a hotărât să iasă în stradă să cerşească...

În faţa noastră se află o clădire cu trei etaje şi cu o firmă albastră: „Restaurant”. Capul mi s-a lăsat uşor pe spate, într-o parte, şi mă uit fără să vreau în sus, la ferestrele luminate ale restaurantului. Siluete apar şi dispar în dosul geamurilor prin care se zăresc colţul drept al pianului mecanic, două cromolitografii, lămpi prinse în tavan... Privind mai stăruitor pe

una dintre ferestre, văd în fund pe un perete o pată albicioasă. Pata nu se mişcă şi conturul ei dreptunghiular se desprinde pe fondul cafeniu închis. Încordându-mi privirea, îmi dau seama că pata nu este altceva decât un cartonaş alb. Stă scris ceva pe el, dar ce anume nu pot desluşi…

Timp de o jumătate de ceas nu-mi iau ochii de la cartonaş. Albeaţa lui îmi atrage privirea şi parcă mă hipnotizează. Încerc mereu să citesc, dar străduniile mele sunt zadarnice.

În cele din urmă, ciudata boală îşi cere drepturile ei.

Uruitul trăsurilor îmi pare tunet, în mirosul greu al străzii încep să deosebesc mii de miasme, în lămpile restaurantului şi în felinarele de pe stradă ochii mei văd fulgere orbitoare. Toate cele cinci simţuri ale mele sunt încordate peste măsură, şi au o putere de percepţie neobişnuit de mare. Încep să văd ceea ce nu vedeam înainte.

— Stridii… izbutesc în sfârşit să citesc pe cartonaş.

Ciudat cuvânt! Sunt exact opt ani şi trei luni de când am venit pe lume şi nu l-am auzit încă. Ce-o fi însemnând oare? Să fie numele proprietarului restaurantului? Cu siguranţă că nu: firma cu numele se atârnă deasupra uşii de la intrare, nu pe pereţii restaurantului.

— Tată, ce înseamnă stridii? întreb cu voce răguşită pe tata, încercând cu greu să întorc capul înspre el.

Tata nu aude. E atent la forfota mulţimii şi urmăreşte cu privirea pe fiecare om care trece… Ghicesc din ochii lui că ar vrea să spună ceva trecătorilor, dar cuvântul fatal rămâne aninat ca o greutate de plumb de buza lui tremurătoare şi nu poate să se desprindă. A făcut chiar un pas după unul dintre trecători, ba i-a şi atins uşor mâneca, dar când necunoscutul s-a întors, tata a bolborosit: „Iertaţi-mă” şi, ruşinat, s-a tras înapoi.

— Tată, ce înseamnă stridii? îl întreb iarăşi.

— Sunt nişte vietăţi… Trăiesc în mare…

Îmi închipui deodată această vietate marină necunoscută. Trebuie să fie ceva între peşte şi rac. Dat fiind că este de mare, de bună seamă că din ea se pregăteşte o ciorbă fierbinte foarte gustoasă, cu piper şi foi de dafin, un borş acrişor cu zgârciuri, un sos de raci sau răcituri cu hrean… Parcă văd cum e adusă această vietate de la piaţă, cum repede e curăţată şi băgată în oală, repede, repede, fiindcă tuturor le e foame… grozav de

foame! Din bucătărie vine miros de peşte prăjit şi de ciorbă de raci.

Simt cum acest miros îmi gâdilă cerul gurii, nările, cum pune treptat stăpânire pe întreaga mea făptură… Restaurantul, tata, cartonaşul alb, mânecile mele – totul este îmbibat de acest miros atât de îmbietor, încât mă trezesc mestecând. Mestec şi înghit, ca şi cum în gura mea s-ar afla cu adevărat o halcă din acest animal de mare…

Picioarele mi se moaie de desfătare şi, ca să nu cad, îl apuc pe tata de mânecă şi mă lipesc de pardesiul lui ud. Tata tremură şi se zgribuleşte. Îi e frig…

— Tată, stridiile sunt de post sau de dulce? întreb eu.

— Se mănâncă vii… răspunde tata. Trăiesc în scoici, ca broaştele ţestoase, dar… au două jumătăţi.

Deodată mirosul îmbietor nu mă mai stăpâneşte şi iluzia se duce şi ea… Acum înţeleg totul!

— Ce scârboşenie! mă înfior eu. Ce scârboşenie!

Vasăzică aşa sunt stridiile! Îmi închipui o dihanie asemănătoare cu broasca. Broasca stă în scoică, se uită cu ochi bulbucaţi, strălucitori, şi mişcă din fălcile ei scârboase. Parcă văd iarăşi cum e adusă de la piaţă această dihanie vârâtă în scoica ei, cu cleşti de rac, cu ochi strălucitori şi cu piele lunecoasă… Copiii fug şi se ascund cu toţii, iar bucătăreasa, cutremurându-se de silă, o apucă de cleşte, o pune pe o farfurie mare şi o duce în sufragerie. Acolo, oamenii în toată firea o iau şi o mănâncă… O mănâncă de vie, cu ochi, cu dinţi, cu labe cu tot! Iar ea chiţăie şi încearcă să-i muşte de buze…

Mă cutremur şi eu, dar… de ce dinţii mei încep să mestece? Dihania e scârboasă, respingătoare, mi-e frică de ea, dar o mănânc, o mănânc cu lăcomie, temându-mă să-i ghicesc gustul şi mirosul. Nici n-am dat-o bine pe gât şi văd strălucind ochii bulbucaţi ai alteia, apoi ai unei a treia… le mănânc şi pe astea… Până la urmă mănânc şervetul, farfuria, galoşii tatei, cartonaşul cel alb. Mănânc tot ce văd cu ochii, fiindcă simt că numai mâncând o să-mi treacă boala. Stridiile holbează ochii înfricoşător, sunt dezgustătoare, tremur la gândul lor, dar vreau să mănânc! Să mănânc!

— Stridii! Daţi-mi stridii! izbucneşte un strigăt din pieptul meu şi întind mâinile.

— Ajutaţi-mă, domnilor! aud eu în acelaşi timp glasul înăbuşit al tatălui meu. Mi-e ruşine să cerşesc dar... Doamne! Nu mai pot!

— Daţi-mi stridii! urlu iarăşi, trăgându-l întruna pe tata de pulpană.

— Cum, tu aşa mic, mănânci stridii? aud un glas lângă mine.

În faţa noastră stau doi domni cu cilindru şi mă cercetează cu privirea râzând.

— Cum, băieţaşule, tu mănânci stridii? Adevărat? Foarte interesant! Şi cum le mănânci?

O mână vânjoasă mă trage spre restaurantul luminat. Un minut după aceea, în jurul meu se adună o mulţime de oameni şi se uită la mine curioşi, făcând haz. Stau la o masă şi mănânc ceva lunecos, sărat, cu iz de igrasie şi mucegai. Mănânc cu înverşunare, fără să mestec, fără să mă uit sau să întreb ce mănânc. Mi se pare că dacă voi dezlipi pleoapele voi zări numaidecât ochii bulbucaţi, cleştii şi dinţii ascuţiţi.

Dintr-odată încep să mestec ceva tare. Se aude pârâitură.

— Ha, ha, ha, mănâncă şi scoicile! râde mulţimea... Prostuţule, astă nu se mănâncă...

După aceea îmi mai aduc aminte de o sete groaznică. Stau întins pe pat şi nu pot dormi de arsuri şi de gustul ciudat pe care-l simt în gura care-mi arde ca focul. Tata se plimbă dintr-un colţ în altul al încăperii, dând din mâini.

— Mi se pare că am răcit! bolboroseşte el. Simt ceva în cap... Parcă ar şedea cineva în el... Poate că e numai din pricină că... cum să spun... nu am mâncat azi... Zău că sunt un om sucit, un netot... Văd cum domnii aceia plătesc zece ruble pentru stridii şi eu nu mă duc să le cer... să-mi împrumute şi mie ceva. Cu siguranţă că mi-ar fi dat.

Spre dimineaţă adorm şi visez o broască cu cleşti care stă într-o scoică şi roteşte ochii. La amiază mă trezeşte setea şi îl caut din ochi pe tata: el tot se mai plimbă prin odaie dând din mâini.

Apărută pentru prima oară în revista Budilnik[50], 1884, Nr. 48, autoriz. cenz. din 6 decembrie, cu subtitlul: (Schiţă). Semnată: A. Cehonte. Fără modificări a intrat în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Eliminându-se câteva fraze a fost inclusă în ediţiile de la

a 2-a la a 14-a ale acestei culegeri, 1891—1899. Fără modificări a intrat în culegerea „Sclipiri”, Edit. „Posrednik[51], Moscova, 1895. Cu o serie de abrevieri a fost inclusă în culegerea de „Opere” din anul 1901, vol. III. Dăm textul din 1901.

Cehov a scris despre povestirea „Stridiile” lui V. Bilibin, secretarul şi colaboratorul revistei „Oskolski” (18 ianuarie 1884): „În această povestire m-am pus la încercare ca „medicus”.

O noapte de groază

Ivan Petrovici Parastasov[52] se îngălbeni la faţă, coborî fitilul lămpii şi începu cu glas tulburat:

— Era în anul 1883. O pâclă deasă şi întunecoasă învăluia pământul în acea noapte de ajun, pe când mă întorceam acasă venind de la un prieten, astăzi decedat, cu care zăbovisem împreună cu alţii la o şedinţă de spiritism. Nu ştiu de ce, dar ulicioarele prin care treceam nu erau deloc luminate, astfel că eram nevoit să merg aproape pe dibuite. Locuiam la Moscova, lângă biserica Adormirea Maicii Domnului, în casa funcţionarului Cadavrov[53], şi deci într-unul dintre colţurile cele mai pustii ale Arbatului[54]. Eram frământat de gânduri negre, apăsătoare…

„Viaţa ta se apropie de sfârşit… Căieşte-te…”

Aceasta era fraza pe care mi-o spusese în timpul şedinţei Spinoza, al cărui spirit reuşisem să-l invoc. Îl rugasem să repete, şi farfurioara nu numai că repetase, dar adăugase chiar: „În noaptea asta”. Nu cred în spiritism, dar gândul morţii, şi chiar o simplă aluzie la ea, mă umple de jale. Moartea nu poate fi ocolită, domnilor, ea este ceva inerent, şi totuşi perspectiva ei nu poate fi acceptată de mintea omului… Şi cum mergeam învăluit în întunericul rece, de nepătruns, fără să văd în jur ţipenie sau să aud grai omenesc, biciuit de picăturile de ploaie ce-mi jucau nebuneşte înaintea ochilor şi împins de vântul care gemea jalnic deasupra capului meu, simţeam o groază nelămurită şi inexplicabilă ce punea treptat stăpânire pe mine. Eu, omul fără superstiţii, iuţeam pasul, temându-mă să întorc capul şi să privesc în lături. Mi se părea că dacă aş fi făcut-o, aş fi zărit cu siguranţă năluca morţii.

Parastasov trase aer în piept, bău un pahar cu apă şi continuă:

— Această groază nelămurită, pe care nu se poate să n-o înţelegeţi, nu m-a slăbit nici în timp ce urcam la etajul trei al casei Cadavrov, nici când am intrat în odaia mea. Modesta-mi locuinţă era cufundată în întuneric. Vântul se tânguia în horn şi bătea din când în când în portiţa răsuflătoarei, ca şi cum s-ar fi rugat să-l las să intre la căldură.

„Dacă ar fi să-i dau crezare lui Spinoza – am zâmbit eu – ar însemna să mor la noapte în tovărăşia acestor bocete. E cam sinistru, n-am ce zice!”

Am dat să aprind un chibrit… O răbufnealã nebună de vânt trecu alergând pe acoperiş. Plânsul înfundat din sobă se auzi ca un urlet mânios. Undeva, jos, bufni un oblon pe jumătate smuls de vânt, iar portiţa răsuflătoarei scânci jalnic, cerând ajutor…

„E rău de cei fără adăpost pe o noapte ca asta”, mi-a trecut prin gând.

Dar nu era vreme să mă las furat de asemenea cugetări. În timp ce gămălia de sulf a chibritului meu ardea cu o flacără albăstruie, am aruncat o privire prin odaie şi am fost izbit de o privelişte neaşteptată, înfiorătoare… Păcat că vântul nu mi-a stins în clipa aceea chibritul! Poate că atunci n-aş fi zărit acel lucru care a făcut să mi se ridice părul măciucă. Am scos un ţipăt, am făcut un pas spre uşă şi, înspăimântat, înnebunit, am închis ochii…

În mijlocul odăii se afla un sicriu.

Mica flacără albăstruie nu arsese mult, dar de ajuns ca să-l văd aşa cum arăta… Brocartul trandafiriu, sclipind mărunt, crucea de firet de aur de pe capac… Există lucruri, domnilor, care îţi rămân întipărite în minte, cu toate că nu le-ai văzut decât în strălucirea unei clipe. Aşa a fost şi cu sicriul acesta. L-am zărit doar o secundă, dar îmi aduc aminte de el în cele mai mici amănunte. Era un sicriu pentru un om de statură mijlocie şi, judecând după culoarea lui trandafirie, destinat unei fete tinere. Brocartul scump, picioarele, mânerul de bronz – totul dovedea că defuncta fusese bogată.

N-am mai stat să chibzuiesc; m-am năpustit ca un bezmetic afară din odaie şi m-am repezit în jos pe scară. Scara era cufundată în întuneric; coridorul de asemenea. Picioarele mi se încurcau în poalele şubei şi e de mirare cum de nu mi-am frânt

gâtul. Trezindu-mă în stradă, m-am sprijinit de un felinar ud şi am încercat să-mi vin în fire. Inima îmi bătea năucă şi abia îmi mai trăgeam sufletul…

Una dintre ascultătoare coborî şi mai mult fitilul lămpii şi se trase mai aproape de povestitor. Acesta urmă:

— Nu m-aş fi mirat dacă mi-aş fi găsit odaia în flăcări, dacă aş fi dat acolo peste un hoţ sau un câine turbat… Nu m-aş fi mirat dacă ar fi căzut tavanul, dacă s-ar fi prăbuşit podeaua, dacă s-ar fi surpat pereţii. Toate acestea sunt fireşti, posibile. Dar un sicriu? Cum ajunsese acolo? Cine îl adusese? De unde apăruse? Ce căuta, în odaia sărăcăcioasă a unui mic funcţionar, sicriul acela scump, de femeie, destinat pesemne unei tinere aristocrate? Era gol sau adăpostea înăuntrul lui un cadavru? Şi cine era ea, tânăra bogătaşă care părăsise viaţa înainte de vreme şi care-mi făcea o vizită atât de ciudată, atât de îngrozitoare? Chinuitor mister!

„Dacă nu-i minune, e cu siguranţă o crimă la mijloc”, mi-a fulgerat prin minte.

Şi am început să mă pierd în presupuneri. Cât lipsisem de acasă uşa fusese încuiată şi locul unde lăsam de obicei cheia nu era cunoscut decât de prietenii mei cei mai apropiaţi. Doar nu ei aduseseră acolo sicriul! Îmi spuneam de asemenea că acesta fusese poate transportat la adresa mea din greşeala unor antreprenori de pompe funebre. Se putea întâmpla ca ei să se fi înşelat, să fi încurcat etajul sau uşa şi să fi dus sicriul altundeva decât acolo unde trebuia. Cine nu ştie însă că domnii aceştia nu părăsesc odaia înainte de a-şi primi plata muncii lor sau cel puţin un bacşiş?

„Spiritele mi-au prezis moartea, gândeam eu. Să fie oare tot ele care şi-au dat osteneala să-mi furnizeze şi sicriul?”

Nu cred şi nu credeam în spiritism, domnilor, dar o asemenea coincidenţă putea să cufunde într-o criză de misticism chiar şi un filozof.

„Toate acestea sunt prostii, iar eu sunt fricos ca un iepure, mi-am zis. A fost o iluzie optică şi atâta tot! Când am ajuns acasă, eram într-o stare de spirit atât de funebră încât nici nu e de mirare că nervii mei obosiţi au văzut un sicriu… A fost cu siguranţă o iluzie optică! Fiindcă ce altceva ar fi putut fi?”

Ploaia îmi biciuia faţa, iar vântul se juca mânios cu poalele şubei mele, cu căciula… Mă pătrunsese frigul şi umezeala până

la piele. Trebuia să mă duc undeva, dar… unde? Înapoi acasă ar fi însemnat să mă supun riscului de a zări încă o dată sicriul, şi aceasta era peste puterile mele. Să rămân singur, fără ţipenie de om în apropierea mea şi fără să aud grai omenesc, faţă în faţă cu un sicriu în care zăcea poate un cadavru, însemna să înnebunesc. Dar nici în stradă, în frigul şi în ploaia aceea torenţială, nu mai puteam să stau.

M-am hotărât să mă duc să petrec noaptea la prietenul meu Colivov[55], care, nu mult după aceea, precum ştiţi şi dumneavoastră, s-a împuşcat. Locuia în camerele mobilate ale negustorului Scheletov[56], din Fundătura Morţii[57].

Parastasov îşi şterse sudoarea rece care-i îmbrobona fruntea palidă şi, după un oftat adânc, continuă:

— Nu mi-am găsit însă prietenul acasă. După îndelungate bătăi în uşă, înţelegând că era plecat, am dibuit cheia pe pervaz, am deschis şi am intrat înăuntru. Mi-am aruncat şuba udă pe podea, am bâjbâit prin întuneric până la divan şi m-am aşezat să mă odihnesc. Era întuneric… Vântul şuiera jalnic în rotiţa de ventilaţie a ferestrei. În sobă un greier ţârâia monoton. La Kremlin începuseră să dăngăne clopotele, chemând credincioşii la utrenia Crăciunului. M-am grăbit să aprind un chibrit. Dar lumina nu m-a izbăvit de starea de spirit întunecată în care mă aflam, ci dimpotrivă; o groază ucigătoare, de nedescris, a pus din nou stăpânire pe mine… Am scos un ţipăt, m-am clătinat şi fără să-mi mai dau seama ce fac, m-am repezit afară din cameră…

În odaia prietenului meu văzusem acelaşi lucru ca şi la mine – un sicriu!

Sicriul acesta însă era aproape de două ori mai mare ca al meu şi avea o culoare castanie care îi dădea un aer cu totul lugubru. Cum ajunsese aici? Nu mai încăpea nicio îndoială că eram victima unor iluzii optice… Doar nu putea să se afle în fiecare odaie câte un sicriu! Aveam desigur halucinaţii, nervii îmi erau bolnavi. Oriunde m-aş fi dus în clipa aceea aş fi dat cu ochii de sălaşul înfricoşător al morţii. Îmi pierdusem deci minţile, mă îmbolnăvisem de un fel de „sicriomanie” şi nu era nevoie să caut prea departe ca să aflu cauza acestei scrânteli: era de ajuns să-mi aduc aminte de şedinţa de spiritism şi de cuvintele lui Spinoza…

„Sunt nebun!” m-am gândit eu în culmea deznădejdii, apucându-mă cu mâinile de cap. „Doamne! Ce să fac?!”

Urechile îmi vâjâiau, picioarele mi se muiaseră… Turna cu găleata, vântul mă pătrundea până la oase şi nu mai aveam nici şubă, nici căciulă. Să mă întorc în cameră după ele, mi-ar fi fost cu neputinţă, peste puteri… Groaza mă cuprinsese în îmbrăţişarea ei de gheaţă. Părul mi se ridicase vâlvoi, de pe frunte mi se prelingea o sudoare rece, şi totuşi eram încredinţat că nu fusese decât o halucinaţie.

— Ce puteam să fac? continuă Parastasov. Înnebuneam şi riscam să răcesc groaznic. Din fericire mi-am adus aminte că în apropiere de fundătura Morţii, locuia doctorul Ţintirimov[58], tânăr absolvent al facultăţii de medicină şi bun prieten al meu, cu care în noaptea aceea fuseserăm împreună la şedinţa de spiritism. M-am grăbit să mă duc la el… Pe atunci nu era încă însurat cu negustoreasa cea bogată şi locuia cu chirie la etajul patru, în casa consilierului de stat Cimitirin[59].

Dar nervii mei erau sortiţi să îndure o nouă lovitură. În timp ce urcam spre apartamentul lui Ţintirimov un zgomot de nedescris mi-a izbit auzul. Deasupra mea cineva alerga tropăind apăsat şi trântind cu putere uşile.

— Ajutor! am auzit eu un ţipăt care mi-a pătruns în creier ca un sfredel. Ajutor! Paznici!

O clipă mai târziu o siluetă neagră, cu şubă şi cilindru, cobora scara valvârtej venind spre mine…

— Ţintirimov! am exclamat eu, recunoscându-mi prietenul. Dumneata eşti? Ce-ai păţit?

Ajuns în dreptul meu, Ţintirimov s-a oprit şi m-a apucat convulsiv de mână. Era alb ca varul, gâfâia şi tremura din tot trupul. Avea o privire rătăcită, pieptul i se zbuciuma furtunos…

— Parastasov, dumneata eşti? m-a întrebat el cu glas sugrumat. Eşti într-adevăr dumneata? Te văd atât de palid, parcă ai fi o stafie… Nu cumva eşti o halucinaţie?… Doamne… e înfricoşător…

— Dar ce-ai păţit? Eşti descompus!

— Uf, lasă-mă să-mi vin în fire, dragul meu… Sunt bucuros că te văd, dacă eşti într-adevăr dumneata şi nu o iluzie optică. Blestemată şedinţă de spiritism… Mi-a zdruncinat nervii în aşa hal încât închipuieşte-ţi că, întorcându-mă adineauri acasă, mi s-a părut că văd în odaia mea… un sicriu!

Nu-mi venea să-mi cred urechilor. L-am rugat să mai spună o dată.

— Un sicriu, un adevărat sicriu! a repetat doctorul, aşezându-se istovit pe o treaptă. Nu sunt fricos din fire, dar şi dracul s-ar speria dacă după o şedinţă de spiritism ar da prin întuneric de un sicriu!

I-am povestit atunci, bâlbâindu-mă şi încurcându-mă în vorbe, de sicriele pe care le văzusem şi eu.

Timp de câteva clipe ne-am uitat unul la altul, cu ochii holbaţi şi gura căscată. Apoi am început să ne ciupim ca să ne convingem că nu avem halucinaţii.

— Simţim amândoi durerea, a conchis doctorul. Prin urmare, nu dormim în momentul de faţă şi nu ne vedem unul pe altul în vis. Deci sicriele, al meu şi cele două ale dumitale, nu sunt o iluzie optică, ci un fapt real. Ce-i de făcut, taică?

După ce am îngheţat o oră întreagă pe scara rece, pierzându-ne în fel de fel de ipoteze, ne-am hotărât să ne biruim laşitatea, să trezim servitorul de la etaj şi să ne ducem tustrei în camera doctorului. Aşa am şi făcut. Intrând în odaie, am aprins o lumânare şi am văzut într-adevăr un sicriu, îmbrăcat în brocart alb, cu franjuri şi ciucuri de aur. Servitorul şi-a făcut evlavios semnul crucii.

— Acum putem afla, a spus doctorul, galben la faţă şi tremurând ca varga, dacă acest sicriu este gol sau… locuit!

După ce a şovăit câteva lungi minute între groază şi curiozitate, doctorul s-a aplecat cu dinţii încleştaţi şi a smuls capacul de pe sicriu. M-am apropiat să privesc şi eu înăuntru şi…

Sicriul era gol…

Nu se afla în el niciun cadavru; în schimb am găsit o scrisoare cu următorul conţinut:

„Dragă Ţintirimov! Ştii desigur că afacerile socrului meu merg cât se poate de prost. S-a înglodat în datorii până peste cap. Mâine sau poimâine urmează să i se pună sechestru pe avere, ceea ce, îţi dai seama, va nenoroci definitiv familia lui şi a mea, pătându-ne cinstea, care pentru mine e lucrul cel mai de preţ. La consiliul de familie de ieri am hotărât să ascundem tot ce avem mai bun şi mai scump. Dat fiind că întreaga avere a socrului meu constă în sicrie (după cum ştii, el este cel mai vestit meşter de sicrie din oraş), am hotărât să ascundem

sicriele cele mai bune. Mă adresez ţie ca unui adevărat prieten. Ajută-ne, salvează-ne averea şi onoarea! În speranţa că ne vei ajuta să ni le păstrăm, îţi trimit, dragul meu, un sicriu, pe care te rog să-l ascunzi la tine şi să-l ţii până ce ţi-l voi cere. Fără ajutorul cunoscuţilor şi prietenilor noştri suntem pierduţi. Sper că nu mă vei refuza, mai ales că sicriul nu va rămâne la tine mai mult de o săptămână. Am trimis tuturor celor pe care îi socotesc prieteni adevăraţi câte unul şi îmi pun toată nădejdea în mărinimia şi nobleţea lor sufletească. Cu drag, Ivan Tidvov[60]".

După întâmplarea asta m-am căutat timp de vreo trei luni de zile la un doctor de nervi, pe când prietenul nostru, ginerele meşterului de sicrie, şi-a salvat onoarea şi averea, şi-a deschis o antrepriză de pompe funebre şi face negoţ cu monumente şi lespezi funerare. Afacerile nu prea mai merg bine şi de aceea în fiecare seară, când intru în odaie, mă tot tem să nu zăresc lângă pat vreun monument de marmură albă sau vreun catafalc.

Apărută pentru prima dată în revista Razvlecenie, 1884, Nr. 50, 27 decembrie, cu subtitlul: Povestire de Ajun de Bobotează. Dedicată groparului M.P.P. Semnată: A. Cehonte. Fără subtitlu şi cu mici modificări a intrat în culegerea „Vorbe nevinovate", Moscova, 1887. După ce a fost revizuită, a fost inclusă în culegerea de „Opere", din anul 1980, vol.I. Publicăm textul din 1899.

Această povestire parodiază povestirile „înfricoşătoare" de Ajun de Bobotează, larg răspândite în presa umoristică.

Cu ocazia alegerii povestirii pentru culegerea de „Opere", autorul i-a făcut o serioasă revizuire stilistică, mai ales în partea finală.

Prost dispus

Pretorul Semion Ilici Pracikin[61] se plimbă dintr-un colţ într-altul al odăii sale, silindu-se să-şi înăbuşe un simţământ neplăcut. În ajun trecuse într-o chestiune de serviciu pe la comandantul cercului de recrutare şi, aşezându-se din întâmplare la o partidă de cărţi, pierduse opt ruble. Era desigur o sumă neînsemnată, un fleac, dar diavolul lăcomiei şi al setei de câştig se aciuiase în urechea pretorului şi-i imputa în şoaptă că era prea risipitor.

— Opt ruble nu-i mare lucru! îşi spune Pracikin căutând să-i înăbuşe glasul. Unii pierd sume şi mai mari şi nu se întâmplă nimic. Şi apoi, banii se câştigă... Mi-e de ajuns să mă duc o dată la fabrică sau la cârciuma lui Rîlov[62] şi poftim opt ruble, dacă nu chiar mai mult!

— „E iarnă... Bucuros, săteanul...”[63] – învaţă pe de rost în odaia de alături Vanea, fiul pretorului. „Bucuros săteanul spre codru-şi face iarăşi drum...”

— Unde mai pui că pot să mă îşi refac la joc... Cum adică, „bucuros săteanul”?

— „Bucuros, săteanul spre codru-şi face iarăşi drum... iarăşi drum...”

— Auzi „bucuros, săteanul...” – îşi urmează şirul gândurilor Pracikin. Dacă i s-ar trage vreo zece beţe zdravene, nu i-ar mai arde să fie bucuros. Decât să fie bucuros, mai bine ar face să-şi plătească regulat impozitele... Ce, e mult opt ruble? Nu-s opt mii, le pot câştiga oricând la joc...

— „Căluţul său, simţind troianul... simţind troianul, o ia la trap, el ştie cum...”

— Asta ar mai lipsi s-o ia la galop! Ca şi cum n-ar fi trăpaşul trăpaş şi gloaba gloabă… Dar mujicul, de tâmpit ce e, e în stare la beţie să-şi mâie calul ca nebunul, fără să se gândească la bătaia de cap pe care ţi-o dă dacă i se întâmplă să cadă într-un ochi de gheaţă sau într-o râpă… Să prind eu numai pe vreunul că îşi mână caii nebuneşte; îi trag o chelfăneală de s-o ţină minte cinci ani la rând!… Dar nu-nţeleg ce mi-a venit să joc cartea cea mai mică? Dacă jucam asul de treflă nu cădeam de două ori…

— „Tăind nămeţi pe calea largă, chibitca sprintenă aleargă…”

— Tăind nămeţi… Tăind nămeţi… Auzi ce prostie! Cum de, Doamne iartă-mă, le dă ăstora voie să scrie asemenea năzdrăvănii? Şi când te gândeşti, numai decarul e de vină! Dracu’ mi l-a scos în cale.

— „Prin curte-un băieţaş goneşte… un băieţaş goneşte, în săniuţă-i pus Grivei… în săniuţă-i pus Grivei…”

— Prin urmare e cu burta plină, dacă-i arde de zbenguială… Dar pe părinţii lui nu-i duce capul să-l pună la treabă. Decât să-şi plimbe potaia, ar face mai bine să spargă lemne sau să citească sfânta scriptură… Şi ce de javre au mai crescut toţi ăştia… Nici nu mai ai pe unde să te mişti de răul lor! Nu trebuia să mă aşez la masa de joc după cină… Era mai bine dacă plecam îndată…

— „Un degeţel îi amorţeşte, îl doare, dar îl vezi râzând; stă mama-n geam ameninţând…”

— Ameninţă-l, ameninţă-l… Ţi-e lene să ieşi în curte să-l înveţi minte… Ar trebui să-i ridici cojocul şi să-i tragi vreo câteva! E mult mai bine decât să-l ameninţi prin geam… Altfel mâine-poimâine te trezeşti cu el că bea de stinge… Ia spune-mi cine a scris asta? întreabă Pracikin cu glas tare.

— Puşkin, tăticule.

— Puşkin? Hm! Mare caraghios trebuie să mai fie! Domnii ăştia scriu, scriu, dar ce, nici ei nu ştiu! Numai scris să fie!

— Tăticule, a venit un mujic şi a adus nişte făină! strigă Vanea.

— Să se ia în primire!

Dar nici făina nu are darul să-l însenineze pe Pracikin. Cu cât caută mai mult să se mângâie, cu atât mai simţitoare îi pare pierderea suferită. E atât de necăjit de cele opt ruble, atât de necăjit, de parcă ar fi pierdut cu adevărat opt mii. Când Vanea

îşi isprăveşte lecţia şi tace, Pracikin se duce la fereastră şi, peste fire de amărât, îşi aţinteşte privirea întunecată asupra troienelor de zăpadă. Dar priveliştea lor nu face decât să-i zgândăre şi mai rău rana din suflet. Îi aduce prea viu aminte de drumul din ajun, când s-a dus la comandantul cercului de recrutare. Deodată simte că i se urcă sângele la cap; scrâşneşte din dinţi… Nevoia de a-şi vărsa năduful cu orice chip e acum atât de arzătoare încât nu mai suferă nicio amânare…

— Vanea! strigă el. Vino-ncoa să-ţi trag o bătaie pentru geamul pe care l-ai spart ieri!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 52, 29 decembrie, cu subtitlul: (Mică povestire). Semnat: A. Cehonte. Revăzută, a fost inclusă în culegerea de „Opere” din 1899.

Cu ocazia alegerii pentru culegerea de „Opere”, autorul a revăzut-o stilistic şi a scurtat-o.

LUCRĂRI CARE N-AU FOST INCLUSE DE A.P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE „OPERE”

1883

Travestiţii

E seară. Pe stradă trece o mulţime pestriţă, cherchelită, numai sumane şi caţaveici. Râsete, vorbă, joc. În frunte se scălămbăie un soldăţel pirpiriu cu o manta jerpelită şi şapca pe o ureche.

Din partea cealaltă a străzii se apropie un „majur”.

— De ce nu saluţi? se răsteşte el la soldăţelul pirpiriu. Ai? De ce? Ia stai oleacă! Care eşti tu, mă, de nu saluţi?

— Suntem travestiţi, drăguţule! răspunse cu glas de femeie soldăţelul, şi mulţimea împreună cu majurul izbucneşte în hohote de râs...

*

„În lojă stă o femeie frumoasă, plinuţă; ar fi greu să-i spui vârsta, dar de tânără, e tânără şi va mai fi încă multă vreme... E îmbrăcată luxos. Pe încheieturile albe ale mâinilor are câte o brăţară grea de aur; pe piept, o broşă cu briliante, iar alături, pe un scaun, e aruncată o blană de o mie de ruble. La uşă o aşteaptă un lacheu cu galoane, iar în stradă o pereche de cai negri şi o sanie cu o blană de urs pentru acoperit picioarele... Chipul ei bine hrănit, frumos, şi tot ce o înconjoară pare a spune: „Sunt fericită şi bogată”. Dar să n-o crezi, cititorule!

„Sunt o travestită, gândeşte ea. Mâine-poimâine poate, Nadine va fi a baronului şi nimic din toate astea nu va mai fi al meu...”

*

La masa de joc stă un grăsun. În frac, cu mâini albe şi trei rânduri de guşi. În faţă are un maldăr de bani. Pierde, dar puţin îi pasă. Dimpotrivă, zâmbeşte. Pentru el e o nimica toată să piardă o mie sau două. În sufragerie, câţiva servitori îi pregătesc stridii, şampanie şi fazani. Îi place să cineze bine. După cină se va urca în cupeu şi se va duce la ea. Îl aşteaptă. Nu-i aşa că trăieşte bine? E fericit! Dar dac-aţi şti ce gând îi roade creierul năpădit de grăsime!

„Sunt un travestit. Mâine-poimâine pică inspecţia şi or să afle toţi că nu sunt decât un travestit!…”

*

La tribunal un avocat pledează pentru inculpată… E o femeie drăgălaşă, cu chip cum nu se poate mai trist; e nevinovată! Dumnezeu e martor că-i nevinovată! Ochii avocatului ard, obrajii îi sunt aprinşi, în glas i se simt lacrimi… Suferă pentru inculpată, şi ar muri de inimă rea dacă ar fi cumva condamnată! Lumea din sală îi soarbe cuvintele, e în extaz şi ar vrea ca pledoaria să ţină cât mai mult. „E poet”, şoptesc toţi. În realitate însă este doar travestit în poet!

„Dacă reclamantul mi-ar fi dat o sută de ruble mai mult, i-aş fi venit de hac inculpatei! gândeşte el. În rolul de acuzator aş fi avut mai mult efect!”

*

Un mujic beat trece pe uliţa satului cântând în gura mare şi scheunând din armonică. Pe chip i se citeşte o înduioşare de om cherchelit. Din când în când râde şi joacă. Ce viaţă veselă! Aşa-i? Nu, e un travestit!

„Mi-e foame”, gândeşte el.

*

Un tânăr profesor îşi deschide cursul la facultatea de medicină. El declară că nu există fericire mai mare decât aceea de a sluji ştiinţa. „Ştiinţa este totul! spune dânsul, e însăşi viaţa!” Şi toţi îl cred… Dar dacă l-ar auzi vorbind cu nevasta, după curs, şi-ar da toţi seama că e un travestit.

— Acum, draga mea, sunt profesor – spune el – şi un profesor are o clientelă de zece ori mai numeroasă decât un medic obişnuit. Acum pot să contez pe douăzeci şi cinci de mii de ruble anual.

*

Şase intrări, mii de lumini, îmbulzeală, jandarmi, samsari de bilete: un teatru.

Deasupra intrării principale stă scris, ca şi la Ermitajul lui Lentovski[64]: „Satiră şi morală”. Aici se cheltuiesc bani grei, se scriu recenzii lungi, se aplaudă mult şi se fluieră rar. Un templu!

Dar e un templu travestit. Dacă ai da jos „Satiră şi morală”, ţi-ar fi uşor să citeşti:

„Bârfă şi intrigi”.

Apărut pentru prima oară în revista „Zritel[65]”, 1883, Nr. 2. autoriz. de cenz. din 3 ianuarie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Cehov a publicat în „Petersburgskaia gazeta[66]”, 1886, Nr. 1, pag. 2, o povestire foileton pe aceeaşi temă şi cu acelaşi titlu, semnată Ruver.

Două romane

I. ROMANUL UNUI MEDIC

Dacă ai ajuns om în toată firea şi ţi-ai isprăvit studiile, recipe: feminam unam[67] şi zestre quantum satis[68].

Aşa am şi făcut: mi-am luat feminam unam (două nu-i voie să-ţi iei) şi zestrea respectivă. Chiar şi anticii judecau aspru pe cei care, însurându-se nu iau zestre (Ihtiosaur XII, 3)[69].

Mi-am prescris un echipaj, o locuinţă la etajul întâi, am început să beau vinum galicum rubrum[70] şi mi-am cumpărat o blană de şapte sute de ruble. Într-un cuvânt, am început să trăiesc lege artis[71].

Ca habitus[72] nevastă-mea nu-i rea. E de statură mijlocie. Coloraţia tegumentelor şi a mucoaselor este normală. Stratul celular subcutanat e dezvoltat în chip mulţumitor. Plămânii funcţionează bine; nu se aud raluri, respiraţia e alveolară. Ritmul bătăilor inimii e fiziologic.

În sfera fenomenelor psihice nu se observă decât o singură deviaţie: e guralivă şi stridentă. Datorită flecăritului ei, sufăr de hiperestezia nervului acustic drept.

Când mă uit la limba unui bolnav, îmi aduc aminte de nevastă-mea, şi această amintire îmi dă palpitaţii. Avea dreptate filozoful care a spus: „Lingua est hostis hominum amicusque diaboli et feminarum”[73]. De acelaşi năravuri suferă şi mater feminae – soacră-mea (din familia mammalia[74]).

Când încep să ţipe amândouă – câte douăzeci şi trei de ore pe zi – îmi descopăr impulsuri de nebunie şi sinucidere. Potrivit constatărilor stimaţilor mei colegi, nouă zecimi dintre femei

suferă de boala pe care Charcot[75] a numit-o hiperestezia centrului vorbirii. Charcot propunea amputarea limbii.

Prin această operaţie el făgăduia să scape omenirea de una dintre plăgile cele mai groaznice, dar vai! Billroth[76], care a practicat de multe ori această operaţie, scrie în lucrările sale clasice că femeile învaţă după operaţie să vorbească pe muteşte şi că în felul acesta au o acţiune şi mai dăunătoare asupra bărbaţilor: îi hipnotizează. (Memor. Acad. 1878)[77]. Eu propun un alt tratament (vezi teza mea de doctorat). Fără să resping amputarea limbii, sugerată de Charcot, şi având deplină încredere în spusele unei autorităţi ca Billroth, propun să se combine amputarea limbii cu portul unor mănuşi cu un singur deget. Observaţiile mele au dovedit că surdo-muţii care poartă mănuşi cu un singur deget n-au posibilitate de exprimare chiar şi când le e foame.

II. ROMANUL UNUI REPORTER

Năsuc drept, bust fermecător, păr minunat, ochi fascinanţi – nicio greşeală de tipar! Am făcut corectura şi m-am însurat.

— Va trebui să fii numai a mea, i-am spus eu la cununie. Interzic categoric vânzarea cu amănuntul! Ţine minte!

A doua zi după nuntă, am şi observat la nevastă-mea o oarecare schimbare. Părul era mai rar, obrajii nu mai aveau o paloare atât de interesantă, genele nu erau infernal de negre, ci roşcate. Mişcările nu mai erau atât de line, vorbele mai puţin dezmierdătoare. Vai! Nevasta este o mireasă pe jumătate ştearsă de cenzură!

În prima jumătate de an, am prins-o cu un crai care o săruta (crailor le plac plăcerile gratuite). I-am dat primul avertisment, şi i-am interzis pentru a doua oară, în modul cel mai categoric, vânzarea cu amănuntul.

În a doua jumătate a anului m-a premiat cu un băieţel. M-am privit în oglindă, m-am uitat din nou la el şi i-am spus nevestii:

— Subiectul e furat, draga mea! Se vede după mutră! N-ai să mă prosteşti!

Apoi i-am dat al doilea avertisment, interzicându-i totodată să mai dea ochii cu mine vreo trei luni.

Dar nici aceste măsuri nu au avut efect. În al doilea an, nevastă-mea nu mai avea un singur curtezan, ci mai mulţi. Văzând lipsa ei de pocăinţă şi nedorind s-o împart cu colaboratorii mei, i-am dat al treilea avertisment şi am trimis-o plocon, cu prunc cu tot, la ea acasă, unde se află şi acum sub supravegherea părinţilor ei. Pentru întreţinerea nevestei mele, aceştia primesc un onorariu lunar.

Apărute pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 2,8 ianuarie. Semnate: Omul fără splină.

S-a păstrat manuscrisul autograf în ciornă (în Arhiva literară centrală din Moscova). Publicăm textul din revistă.

Apropiată ca gen e povestirea „Romanul unui avocat”.

Părerea atribuită lui Charcot şi Billroth e o glumă.

Romanul unui avocat
(PROCES VERBAL)

Loc pentru un timbru fiscal de 60 copeici.

În anul o mie opt sute şaptezeci şi şapte, luna februarie, ziua zece, în oraşul Sankt Petersburg, cartierul Moscova, circumscripţia a doua, în casa negustorului de rangul doi Jivotov[78], situată pe Ligovka, eu, subsemnatul, am întâlnit pe Maria Alexeeva Barabanova[79], fiică de consilier titular, în vârstă de 18 ani, de religie ortodoxă, ştiutoare de carte. Întâlnind pe susnumita Barabanova, am constatat în mine o înclinaţiune pentru ea. Deoarece, conform cu art. 944 al Codului penal, convieţuirea ilegală atrage după sine, afară de afurisenia bisericii, cheltuielile prevăzute de articolul susmenţionat (vezi procesul negustorului Solodovnikov, anul 1881, Culegerea hotărârilor Curţii de Casaţie), i-am oferit mâna şi inima. M-am însurat, dar n-am trăit mult cu ea. Am încetat s-o iubesc. După ce am trecut pe numele meu toată zestrea ei, am început să colind cârciumile, grădinile de vară şi şantanurile şi mi-am făcut de cap timp de cinci ani. Dat fiind că, potrivit art. 54, vol. X al Procedurii civile, o absenţă de cinci ani fără dare de semn de viaţă dă dreptul la divorţ, am onoarea a ruga cu supunere pe Excelenţa Voastră să dispună despărţenia subsemnatului de soţia mea.

Apărută pentru prima oară în revista, „Oskolki”, 1883,

Nr. 6, 5 februarie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Dat fiind că povestirea e apropiată ca gen de „Romanul unui doctor” şi „Romanul unui reporter”, o plasăm lângă ele, călcând, în cazul de faţă, ordinea cronologică.

Procesul negustorului Solodovnikov. Solodovnikov – milionar din Moscova, căruia i s-a intentat un proces de convieţuire ilegală cu Kukolevskaia, în urma refuzului lui de a-i plăti pentru întreţinerea copiilor mai mult de trei sute de ruble anual. Cehov a scris despre acest proces în „Cioburi din viaţa Moscovei” („Oskolki”, 1883, Nr. 49, 3 decembrie).

Doi inşi într-unul

Să nu le mai daţi crezare acestor iude, acestor cameleoni! În zilele noastre îţi pierzi mai uşor încrederea decât o mănuşă veche, şi eu unul, am pierdut-o!

Era seară. Mă aflam în tramvai. Eu, ca om suspus, nu prea face să umblu cu tramvaiul, dar de data aceasta purtam o şubă mare cu guler de jder în care puteam să-mi ascund faţa. Unde mai pui că e şi mai ieftin... Cu toate că era târziu şi destul de frig, vagonul era ticsit.

Nimeni nu m-a recunoscut. Gulerul de jder îmi asigura un desăvârşit incognito. Tramvaiul mergea, eu moţăiam şi-i priveam pe muritorii de rând din jurul meu...

„Nu, nu poate să fie el! îmi spuneam, uitându-mă la un omuleţ cu o blană de iepure. Nu-i el! Ba da, el e! El!”

Nu-mi venea să-mi cred ochilor...

Omuleţul cu blană de iepure semăna grozav cu Ivan Kapitonîci, unul dintre conţopiştii mei... Ivan Kapitonîci e o biată făptură pirpirie, ştearsă, speriată, care s-ar zice că nu trăieşte decât pentru a-ţi ridica de jos batista şi a-ţi face urări de sărbători. E tânăr, dar spinarea lui e ca un arc, genunchii îi sunt veşnic îndoiţi şi are nişte mâini murdare, pe care le ţine mereu lipite de vipuşca pantalonilor... Chipul lui pare strivit cu uşa sau bătut cu o cârpă udă. E acru şi jalnic. Privindu-l, îţi vine să cânţi „Opaiţul”[80] şi să boceşti.

Când mă zăreşte, se fâstâceşte şi face feţe-feţe de parcă s-ar aştepta să-l înghit sau să-l înjunghii, iar când îi trag un perdaf, se pierde cu firea şi începe să tremure din toate mădularele.

Nu cunosc om mai tăcut, mai umil şi mai şters ca el. Nu ştiu nici măcar un animal care să fie mai supus...

Omuleţul cu blană de iepure semăna ca două picături de apă cu Ivan Kapitonîci: era leit el! Atât că nu-şi ţinea spinarea atât de încovoiată, nu părea speriat, ba dimpotrivă se arăta dezgheţat şi – ceea ce era mai revoltător ca orice – discuta cu vecinul său despre politică. Tot vagonul îl asculta.

— Gambetta[81] a murit! spunea el tot sucindu-se pe bancă şi dând din mâini – asta îi dă apă la moară lui Bismarck. Gambetta ăsta ştia el ceva! S-ar fi războit cu neamţul, până i-ar fi venit de hac. Da, Ivan Matveici! Şi asta fiindcă era un geniu. Era francez, dar avea suflet de rus. Mare talent!

Ia te uită, afurisitul naibii!

Când taxatorul se apropie de el cu biletele, omuleţul îl lăsă pe Bismarck în pace.

— De ce-i aşa de întuneric în vagonul dumitale? se răsti el la taxator. N-aveţi destule lumânări? Ce însemnează neglijenţa asta? N-are cine să vă înveţe minte! În străinătate de mult aţi fi păţit-o! Nu publicul este la cheremul vostru, ci voi sunteţi plătiţi pentru public! Ei, drăcia dracului! Nu înţeleg ce păzesc şefii voştri!

O clipă mai târziu ne cerea să-i facem loc.

— Strângeţi-vă! Cu dumneavoastră vorbesc! Faceţi loc doamnei! Fiţi ceva mai politicoşi! Domnule taxator! Vino-ncoa, domnule taxator! Dacă iei bani, apăi fă-ne şi rost de locuri! Asta-i neruşinare!

— Fumatul interzis! îi strigă taxatorul.

— Cine l-a interzis? Şi cu ce drept? Asta-i atentat la libertate! N-am să permit nimănui să atenteze la libertatea mea! Sunt un om liber!

«Ce nemernic! Mă uitam la mutra lui ştearsă şi nu-mi venea să cred. Nu, nu-i el! Nu poate fi el! Kapitonîci nici nu cunoaşte cuvinte ca „libertate”, „Gambetta”.»

— Frumoasă rânduială, n-am ce zice! urmă el aruncându-şi ţigara. Poftim de te înţelege cu asemenea oameni! Se omoară după formă, după literă! Sunt formalişti, filistini! Te sugrumă!

Nu mă putui stăpâni şi începui să râd. Auzindu-mă, îmi aruncă o privire şi glasul i se frânse. Îmi recunoscuse râsul şi pesemne şi şuba. Spinarea i se încovoie pe loc, mutra lui căpătă o expresie nătângă, glasul i se stinse, mâinile îi căzură de-a lungul vipuştii pantalonilor, picioarele i se îndoiră. Se schimbase cât ai zice peşte! Nu mai aveam acum niciun fel de îndoială; era Ivan

Kapitonîci, conţopistul meu. Se aşează şi îşi ascunse nasul în blana de iepure. Privii cu mai multă luare aminte chipul lui.

«Se poate oare, m-am întrebat eu, ca omuleţul acesta turtit, înspăimântat, să ştie să rostească cuvinte ca „filistin” şi „libertate”? Se poate? Uite că da. E de necrezut, şi totuşi aşa e… Al naibii ticălos!»

Poftim de mai dă crezare acestor cameleoni cu mutre jalnice!

Eu unul nu mă mai încred. S-a isprăvit. De acum înainte nu mă mai trage nimeni pe sfoară!

Apărută pentru prima oară în revista „Zritel”, 1883, Nr. 3, autoriz. cenz. din 8 ianuarie. Semnată: A. Cehonte. S-a păstrat manuscrisul autograf în ciornă (La arhiva literară centrală). Dăm textul din revistă, care prezintă deosebiri neînsemnate faţă de ciornă.

Gândurile unui cititor de ziare şi reviste

Să nu citiţi Buletinul guberniei Ufa că n-o să aflaţi din el nimic despre această gubernie. Presa rusă are la dispoziţia ei o mulţime de izvoare de lumină: Lumina lui Komarov, Aurora, Curcubeul, Lumină şi umbre, Raza, Luminiţa, Zorile etc. Dar de ce orbecăieşte totuşi în întuneric?

Ea mai are Observatorul, Invalidul şi Siberia.

Găseşti în ea Distracţia şi Jucărica; dar asta nu înseamnă că e prea veselă…

Presa îşi are Glasul şi Ecoul ei propriu… Da?

Ceva ce nu e de prea lungă durată nu se poate mândri cu Veacul său…

Rusia nu are mai nimic comun cu Moscova.

Gândul rus este expediat… într-un înveliş gros.

Există şi Sănătatea, şi Medicul, şi totuşi – câte morminte!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 3, 14 ianuarie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

„Ufimiskie gubernskie vedomosti” („Buletinul guberniei Ufa”) – începând din anul 1865, apărea la Ufa.

„Svet” („Lumina”) – ziar reacţionar bulevardier, editat la Petersburg de V. V. Komarov, începând din anul 1882.

„Zaria” („Aurora”) – ziar editat la Kiev de la 1880 la 1886.

„Raduga” („Curcubeul”) – „revistă cu ilustraţii” săptămânală, editată la Moscova de N. Ghiliarov-Platonov de la 1883 la 1888.

„Svet i terii” („Lumină şi umbre”) – revistă săptămânală, editată la Moscova de la 1878 la 1884 de N. L. Puşkariov.

„Luci” („Raza”) – revistă săptămânală, editată la Petersburg de la 1880 la 1890. Cu începere din anul 1881 şi până în 1890 redactor al „Razei” a fost ultrareacţionarul S. S. Okreiţ, foarte cunoscut pe atunci.

„Ogoniok” („Luminiţa”) – revistă ilustrată săptămânală, editată la Petersburg de la 1879 la 1883.

„Rassvet” („Zorile”) – „Organul evreilor ruşi”, săptămânal, editat la Petersburg de la 1879 la 1884.

„Nabliudatel” („Observatorul”) – revistă lunară „literară, politică şi ştiinţifică”, editată la Petersburg, începând din anul 1882 de A. P. Piatkovski.

„Invalid.” („Invalidul”) – „Invalidul rus” („Russki invalid”), ziar militar, apărut la Petersburg începând din anul 1813.

„Sibir” („Siberia”) – ziar săptămânal, editat la Irkutsk de la 1873 la 1887.

„Razvlecenie” („Distracţia”) – revistă „literară şi umoristică”, editată la Moscova începând din anul 1859.

„Igruşecika” („Jucărica”) – revistă săptămânală pentru copii, editată la Petersburg începând din anul 1880.

„Golos” („Glasul”) –, „ziar politic şi literar” cu culoare politică liberală, editat la Petersburg de la 1863 la 1884 de A. A. Kraevski.

„Eho” („Ecoul”) – cotidian editat la Petersburg de la 1882 la 1885.

„Vek” („Veacul”) – revistă lunară „literară, ştiinţifică şi politică” editată la Petersburg de la 1882 la 1884, de M. Filippov.

„Rus” („Rusia”) – ziar slavofil, editat la Moscova de la 1881 la 1886 de I. S. Aksakov.

„Moskva” („Moscova”) – revistă săptămânală literară şi artistică, editată la Moscova de la 1882 la 1883.

„Russkaia mîsl” („Gândul rus”) – revistă lunară, apărută la Moscova cu începere din anul 1880.

„Zdorovie” („Sănătatea”) – ziar ştiinţifico-popular de igienă, editat la Petersburg din anul 1883. Până în acel an (începând din 1874) se edita sub acelaşi titlu o

revistă.

„Vraci” („Medicul”) – gazetă săptămânală medicală, editată la Petersburg cu începere din anul 1880 de K. L. Rikker, redactor fiind V. A. Manassein.

Dragoste neîmpărtăşită
TRADUCERE DIN LIMBA SPANIOLĂ

I

Luna priveşte prin horbota nestatornică a norilor ce plutesc în înălţimi, şi lumina ei învăluie perechile de îndrăgostiţi care gânguresc sub frunzişul portocalilor şi mandarinilor.

Văzduhul încins, voluptuos şi greu de mireasma eliotropului, se înfierbântă şi mai tare de vorbe de dragoste şi cântec. Grădinile, crângurile şi apele adorm lin în trilurile privighetorilor... Dragoste! Dragoste!

Sub fereastra unei căsuţe stă un superb hidalgo. Îşi plimbă degetele pe coarde, tremură, mistuit de patimă, şi cântă. Fereastra e închisă, dar el nu se lasă: doar e spaniol! Cântecul lui va înflăcăra inima neînduratei, fereastra se va supune mânuţei gingaşe ce va asculta de pornirea inimii şi gata!

II

Hidalgoul cântă un ceas, două, trei... La răsărit, cerul păleşte şi prinde a se rumeni uşor. Strunele chitarei plesnesc una după alta... Broboane mari de sudoare se ivesc pe fruntea frumosului hidalgo şi încep să picure pe pământul fierbinte. Dar... el cântă înainte!

— Plenus venter non studet libenter! începe el să cânte într-un târziu. Imperfectum conjuctivi passivi![82]

Îndărătul ferestrei se aud paşi. În sfârşit! Fereastra se deschide cu un scârţâit şi în cadrul ei apare o donna

fermecătoare, minunată, plină de foc... Hidalgoul cade în extaz, se pierde de atâta fericire. O, clipe minunate! Ea se apleacă peste pervaz şi, fulgerându-l cu ochii ei negri, îi spune:

— Ai de gând să încetezi sau nu? Asta-i neobrăzare! Nu mă laşi să dorm! Dacă nu isprăveşti, stimate domn, am să fiu nevoită să dorm cu un vardist.

III

Fereastra se închide la loc. Hidalgoul se înjunghie. Proces verbal.

Apărută pentru prima oară în revista „Mirskoi tolk”[83], 1883, Nr. 2, 16 ianuarie, la rubrica: „Şurubul. Nr. 1, 1883,14 ianuarie”. Semnată: Piuliţa Nr. 6. S-a păstrat manuscrisul autograf în ciornă (la Biblioteca de stat a U.R.S.S. „Lenin”). Publicăm textul apărut în revistă.

Spovedanie

Era o zi senină, geroasă... Inima îmi era plină de voie bună, şi mă simţeam fericit, ca un birjar căruia i s-a dat din greşeală o monedă de aur în locul uneia de douăzeci de copeici. Îmi venea să plâng, să râd, să mă rog lui Dumnezeu... Eram în al şaptelea cer: eu, om ca toţi oamenii, fusesem numit casier! Nu mă bucuram că mi se oferea prilejul să bag în buzunar. Pe atunci nu eram încă hoţ şi l-aş fi făcut bucăţele pe cel care mi-ar fi prezis că în curând voi începe şi eu să şterpelesc... Alta mi-era bucuria: fusesem înaintat şi mi se mărise cât de cât salariul – atâta tot.

La drept vorbind mă mai bucura încă ceva. Din clipa în care am aflat că sunt casier, am simţit parcă pe nas nişte ochelari trandafirii. Şi dintr-odată lumea a început să mi se pară schimbată – pe cuvânt de cinste! În primul rând oamenii îmi apăreau acum mai buni. Sluţii se făcuseră frumoşi, răii blânzi, trufaşii smeriţi, mizantropii filantropi. Parcă mi s-ar fi luat un văl de pe ochi. Începeam să descopăr în om însuşiri minunate pe care nici nu le-aş fi bănuit până atunci. „Ciudat lucru! îmi spuneam eu privind în jurul meu şi frecându-mă la ochi. Sau s-a întâmplat ceva cu ei, sau eu am fost un nătâng şi nu mi-am dat până acum seama de toate însuşirile lor. Ce oameni minunaţi!”

În ziua numirii mele s-a schimbat dintr-odată şi Z. N. Kazusov, unul dintre membrii consiliului nostru de administraţie, un om mândru, fudul, care nici nu se uită la cei mărunţi. S-a apropiat de mine şi... ce o fi păţit oare? a început să mă bată pe umăr, zâmbind prieteneşte.

— Te ţii prea mare pentru vârsta dumitale, dragul meu. Nu-i bine! De ce nu vii niciodată pe la noi? Îmi pare rău, scumpe domn! La mine se adună deseori tineret, se petrece... Fetele

mele mă întreabă mereu: „De ce nu-l pofteşti pe Grigori Kuzmici, tată? E un om atât de drăguţ!” Dar parcă poţi să-l îndupleci? Am să încerc totuşi, le-am spus, şi am să-l poftesc… Nu te lăsa prea mult rugat, dragul meu, şi vino!

Nu mai pricep nimic! Ce-i cu el? N-o fi înnebunit? Până acum era un adevărat căpcăun şi deodată… poftim!

Întorcându-mă acasă în ziua aceea, am rămas uimit. Mama pregătise pentru masă nu două feluri ca de obicei, ci patru. Seara ne-a dat la ceai dulceaţă şi cozonac. A doua zi, iarăşi patru feluri şi iarăşi dulceaţă. Au fost şi musafiri, au băut ciocolată. A treia zi la fel.

— Mamă! i-am spus eu. Ce-i cu dumneata? De ce te-ai făcut deodată atât de risipitoare, draga mea? Doar nu mi s-a dublat salariul. Sporul e o nimica toată.

Mama m-a privit mirată.

— Şi, mă rog, ce ai de gând să faci cu banii? Vrei să-i pui la ciorap? Sau ce?

Dracu’ să-i înţeleagă! Tata şi-a comandat o blană, şi-a cumpărat o căciulă nouă şi a început să facă o cură de ape minerale şi de struguri (iarna?!?), iar peste vreo cinci zile am primit o scrisoare de la fratele meu. Fratele ăsta al meu nu mă putea suferi. Ne certaserăm din pricină că aveam vederi cu totul deosebite! Mă socotea un egoist, un trântor, credea că nu sunt în stare să mă jertfesc pentru alţii, şi de aceea mă ura. Scrisoarea suna în felul acesta: „Scumpul meu frate! Îmi eşti nespus de drag şi nici nu poţi să-ţi închipui ce groaznice mustrări de cuget îmi pricinuieşte neînţelegerea noastră. Hai să ne împăcăm! Să ne dăm mâna şi… trăiască pacea! Te rog din suflet! În aşteptarea răspunsului, rămân al tău frate Evlampi, care te iubeşte, te strânge la piept şi te sărută”. Dragul de el! I-am răspuns plin de bucurie, că-l sărut şi eu. Peste o săptămână am primit de la el o telegramă: „Mulţumesc. Fericit. Trimite o sută ruble. Mare nevoie. Te îmbrăţişez. E”. I-am trimis o sută de ruble.

Până şi ea s-a schimbat! Înainte nu mă iubea. Îndrăznind într-o zi să-i dau a înţelege că inima mea nu-şi mai află liniştea din pricina ei, m-a făcut obraznic şi mi-a râs în nas. Dar la o săptămână după numirea mea, întâlnindu-mă, mi-a zâmbit, a făcut gropiţe în obraz şi s-a fâstâcit…

— Ce-i cu dumneata? m-a întrebat privindu-mă galeş. Te-ai

făcut băiat frumos. Şi asta într-un timp atât de scurt. Hai să dansăm...

Drăguţa de ea! Peste o lună, maică-sa îmi era şi soacră – atât de frumos mă făcusem! Pentru nuntă a fost nevoie de bani, şi am luat din casă trei sute de ruble. De ce să nu iei, dacă ştii că îi pui la loc la prima leafă? Cu acelaşi prilej am mai luat o sută de ruble şi pentru Kazusov... Mă rugase să-l împrumut... Lui nu se poate să nu-i dai. E mare ştab la noi şi poate în orice clipă să-ţi facă vânt... (Găsind că povestirea este cam lungă, începând de aici, redactorul a şters, în dauna drepturilor de autor, optzeci şi trei de rânduri)

O săptămână înainte de arestarea mea, la stăruinţele tuturor, am dat o serată. Dracu' să-i ia! N-au decât să înfulece şi să se îndoape, dacă li-e aşa poftă! N-am numărat câţi inşi au fost la mine în seara aceea, dar îmi aduc aminte că toate cele nouă încăperi erau ticsite. Au fost şi oameni sus-puşi, şi alţii mai mărunţei... Au fost chiar şi din cei în faţa cărora până şi Kazusov îşi îndoia spinarea. Fetele lui Kazusov (după cea mai mare mi se scurgeau ochii) orbeau lumea cu toaletele lor... Numai florile, cu care erau împodobite din cap până-n picioare mă costaseră peste o mie de ruble! A fost mare bairam. Orchestra cânta necontenit, policandrele sclipeau în mii de focuri, şampania curgea în valuri... S-au rostit cuvântări lungi şi toasturi scurte... Un ziarist mi-a închinat o odă, altul o baladă...

— La noi în Rusia, lumea nu ştie să preţuiască oamenii de felul lui Grigori Kuzmici! a strigat Kazusov în timpul cinei. Păcat! Păcat de Rusia!

Toţi ăştia, care strigau, care mi se închinau, care mă pupau, şuşoteau între ei şi îmi dădeau cu tifla când întorceam capul... Vedeam zâmbetele, tiflele, auzeam şuşotelile...

— A furat, ticălosul! îşi şopteau ei, rânjind răutăcios.

Nici tiflele, nici şuşotelile nu i-au împiedicat însă să mănânce, să bea şi să petreacă.

Nici lupii, nici diabeticii nu mănâncă atât cât au mâncat ei în seara aceea... Nevastă-mea, strălucind de giuvaericale, s-a apropiat de mine şi mi-a spus la ureche:

— Unii vorbesc că... ai fi furat. Dacă-i aşa apoi... bagă de seamă! Să ştii că eu nu trăiesc cu un hoţ! Să ştii că plec!

Vorbind astfel, îşi netezea rochia, care costase cinci mii de ruble… Dracu’ să-i mai înţeleagă! În aceeaşi seară Kazusov m-a ciupit de cinci mii… Tot atât a luat cu împrumut şi Evlampi…

— Dacă ce se vorbeşte e adevărat, mi-a spus vârând banii în buzunar fratele meu care-i om cu principii, apoi… bagă de seamă! Nu admit să fiu frate cu un hoţ!

După bal i-am dus pe toţi cu troica afară din oraş…

Trecuse de ora cinci dimineaţa când cheful s-a sfârşit… Istoviţi de vin şi femei au dormit în sănii tot drumul de întoarcere… Când troicile au pornit, mi-au strigat:

— Mâine e inspecţie… Merci!

Stimaţi domni şi stimate doamne! Am păţit-o… Da, am păţit-o, sau, ca să vorbesc mai pe înţeles: ieri eram om cumsecade, cinstit, pupat de toată lumea, iar astăzi sunt un pungaş, un escroc, un hoţ… Strigaţi, ocărâţi-mă, faceţi tărăboi, miraţi-vă, judecaţi-mă, depărtaţi-mă, scrieţi articole de fond, daţi cu pietre în mine dar numai… nu toţi, vă rog, nu toţi!

Apărută pentru prima oară în revista „Zritel”, 1883, Nr. 5, 19 ianuarie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Singurul mijloc
À PROPOS DE PROCESUL SOCIETĂŢII DE CREDIT MUTUAL DIN PETERSBURG

A fost o vreme când casierii jefuiau şi Societatea noastră. Ţi-e groază să-ţi aduci aminte! Nu furau, ci pur şi simplu secătuiau biata noastră casă. Pe dinăuntru casa era căptuşită cu catifea verde. Au furat până şi catifeaua. Iar unul a mers atât de departe încât odată cu banii a şterpelit şi lacătul, şi capacul. În ultimii cinci ani au trecut pe la noi nouă casieri, şi toţi nouă ne trimit acum la zile mari cărţi de vizită din Krasnoiarsk[84]. Toţi nouă!

— E îngrozitor! Ce să ne facem? oftam noi, când l-am dat în judecată pe al nouălea. Mai mare ruşinea! Am ajuns de pomină! Toţi nouă, nişte nemernici!

Ne-am adunat ca să ne sfătuim: pe cine luăm casier? Care n-o fi nemernic? Care n-o fi hoţ? Alegerea noastră a căzut pe Ivan Petrovici, ajutor contabil: om liniştit, bisericos, care trăia ca vai de lume, fără pic de confort. L-am ales, l-am binecuvântat ca să poată lupta împotriva ispitei şi ne-am liniştit, dar... nu pentru mult timp!

Chiar a doua zi, Ivan Petrovici s-a prezentat cu o cravată nouă. A treia zi a venit la slujbă cu o birjă, ceea ce nu i se întâmplase niciodată până atunci.

— Aţi văzut? şopteam noi după o săptămână.

— O cravată nouă... Pince-nez... Ieri a poftit lumea la onomastică. E ceva necurat la mijloc... A început să se roage mai des lui Dumnezeu... Se vede că nu-i cu cugetul împăcat...

I-am împărtăşit îndoielile noastre şi Excelenţei Sale.

— Oare şi al zecelea se va arăta tot un netrebnic? a oftat directorul nostru. Nu, nu se poate... Un om atât de cumsecade, atât de cuminte... De altfel... Hai să mergem la el!

Ne-am dus la casier şi i-am înconjurat casa de fier.

— Iartă-ne, Ivan Petrovici, i se adresă directorul cu glas rugător. Noi nu te bănuim câtuşi de puţin... Avem toată încrederea în dumneata! Mda... Dar, cum să-ţi spunem, dă-ne voie să facem verificarea banilor din casă! Te rog! Dă-ne voie!

— Poftim! Cu toată plăcerea! răspunse el vioi. Verificaţi!

Am început să numărăm. Am numărat ce am numărat şi am găsit o lipsă de patru sute de ruble... Vasăzică şi el?... Şi al zecelea?! Groaznic! Asta în primul rând; iar în al doilea rând, dacă păpase atâţia bani într-o săptămână, câţi avea să pape într-un an-doi! Eram îngroziţi, uluiţi, disperaţi... Ce era de făcut? Ce? Să-l dăm în judecată? Nu, e o măsură răsuflată şi fără niciun folos. Al unsprezecelea avea să fure şi el, al doisprezecelea de asemenea... Şi chiar pe toţi nu-i putem da în judecată! Să-i tragem o bătaie? Nu se poate, se supără... Să-l dăm afară şi să numim în locul lui un altul? Dar şi al unsprezecelea avea să fure! Ce să ne facem? Directorul, roşu la faţă, şi noi, galbeni, ne uitam ţintă la Ivan Petrovici şi ne gândeam, proptindu-ne de zăbrelele cafenii... Ne gândeam, ne frământam mintea şi sufeream. Iar el şedea locului şi ţăcănea tacticos la abac, ca şi cum habar n-ar fi avut... Multă vreme n-am scos nicio vorbă.

— Ce-ai făcut cu banii ăştia? i se adresă în cele din urmă directorul nostru cu glasul tremurător şi cu lacrimi în ochi.

— Nevoile, Excelenţă!

— Aşa!... Nevoile... Halal! Gura! Am să... Am să te...

Directorul începu să se plimbe prin odaie şi urmă:

— Ce-i de făcut? Cum s-o scoatem la capăt cu capsomanii ăştia?... De ce nu spuneţi nimic, domnilor? Ce ne facem cu nemernicul ăsta? Doar n-o să ne punem cu bătaia pe el. (Directorul căzu pe gânduri.) Ascultă, Ivan Petrovici... O să punem banii la loc. Dracu' să te ia! Nu putem să ne facem de ruşine în tot oraşul. Dar spune-ne sincer, fără ascunzişuri... Îţi plac femeile, nu-i aşa?

Ivan Petrovici zâmbi şi roşi.

— Ei da, fireşte, urmă directorul. Cui nu-i plac? Asta se înţelege de la sine... Suntem cu toţii oameni. Suntem cu toţii dornici de dragoste a spus un... filozof. Te înţelegem... Ştii ce?...

Dacă-ţi plac atât de mult, poftim: am să te trimit la una cu o scrisoare de recomandaţie... E foarte drăguţă... Du-te la ea pe socoteala mea. Vrei? Şi am să-ţi mai dau o scrisoare pentru alta... Şi încă pentru una!... Tustrele vorbesc franţuzeşte, sunt drăguţe... durdulii... Îţi place şi vinul?

— Sunt fel de fel de vinuri, Excelenţă... Vinul de Lisabona, bunăoară, să nu-l văd... Orice băutură, Excelenţă, are, ca să zic aşa, rostul ei...

— Lasă vorba... În fiecare săptămână am să-ţi trimit o duzină de sticle de şampanie. Îndoapă-te cât vrei, dar nu cheltui banii Societăţii, nu ne face de râs! Nu-ţi poruncesc, ci te rog din suflet! Nici vorbă că-ţi place şi teatrul?

Şi aşa mai departe... În cele din urmă am hotărât ca, afară de şampanie, să-i luăm un fotoliu cu abonament la teatru, să-i întreim leafa, să-i cumpărăm un echipaj cu doi cai negri, să-l trimitem în fiecare săptămână afară din oraş cu troica – toate acestea pe socoteala Societăţii. Croitorul, ţigările de foi, fotografiile, buchetele pentru actriţe, mobila priveau de asemenea Societatea... Să se bucure omul de viaţă, numai, ferească sfântul, să nu se atingă de banii din casă. Să facă ce-o pofti, numai să nu fure!

Rezultatul? A trecut un an de când Ivan Petrovici e casier şi nu găsim destule cuvinte de laudă pentru el. Este omul cel mai cinstit, cel mai nobil... Nu fură... E drept că la verificările săptămânale se constată cu regularitate lipsa din casă a 10—15 ruble, dar ăştia nu-s bani! Doar trebuie să acorzi un tribut instinctului de casier. Mărunţiş n-are decât să şterpelească, numai de mii să nu se atingă.

Şi acum prosperăm... Casa noastră e întotdeauna plină. E drept că acest casier ne costă foarte mult, dar în schimb e de zece ori mai ieftin decât oricare dintre cei nouă predecesori ai lui. Şi pot să vă asigur că nu sunt multe societăţi şi multe bănci cu un casier care le costă atât de puţin! Noi suntem în câştig, şi de aceea voi, care aveţi puterea în mână, aţi fi cei mai mari caraghioşi dacă nu ne-aţi urma pilda.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 4, 22 ianuarie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Povestirea e scrisă pe tema furturilor la bănci, foarte

actuală la începutul deceniului 1880—1890. Procesul unor furturi însemnate la Societatea de Credit Mutual din Petersburg a început în ianuarie 1883.

Cazuri de mania grandiosa[85]
ÎN ATENŢIA ZIARULUI „MEDICUL”

Nimeni nu se îndoieşte că, pe lângă foloase, civilizaţia a adus omenirii şi cumplite neajunsuri. Asupra acestui lucru stăruie mai ales medicii, care pe bună dreptate văd în progres cauza bolilor de nervi, constatate atât de des în ultimele decenii. În America şi în Europa întâlneşti la fiecare pas tot felul de cazuri de tulburări nervoase, de la cea mai banală nevralgie până la psihoza cea mai gravă. Eu însumi am avut prilejul să întâlnesc cazuri grave de psihoză, ale căror pricini nu trebuiesc căutate decât în civilizaţie.

Cunosc un căpitan în retragere, fost pretor. Omul acesta are o scrânteală: „Adunările sunt oprite”. Şi numai pentru că adunările sunt oprite şi-a tăiat toată pădurea, nu stă la masă cu familia, nu lasă cireada satului să-i treacă pe moşie şi aşa mai departe. Odată, când a fost poftit la alegeri, a strigat:

— Dar dumneavoastră nu ştiţi că adunările sunt oprite?

Un fost uriadnic, dat afară pentru necinste sau pentru prea multă cinste (nu-mi mai aduc bine aminte pentru ce anume), are altă scrânteală: „la să stai puţin la răcoare, măi frate!” Închide într-o ladă câini, pisici, găini, şi le ţine sub lacăt un anumit număr de zile. În sticle ţine închise libărci, ploşniţe, păianjeni. Când are bani, se plimbă prin sat şi tocmeşte oameni care să stea închişi.

— Nu vrei să intri puţin la răcoare, dragul meu? se roagă el. Haide, ce te costă? Tot îţi dau drumul până la urmă! Fă-mi şi mie pe plac!

Când găseşte pe unul care se învoieşte, îl închide la beci, îl păzeşte zi şi noapte şi nu-i dă drumul decât la termenul stabilit.

Unchiul meu, căpitan de intendenţă, mănâncă pesmeţi mucegăiţi şi poartă pingele de carton. Iar pe cei din casă care îi urmează pilda, îi răsplăteşte cu o deosebită dărnicie.

Ginerele meu, accizar, are altă scrânteală:

„Publicitatea e mare lucru!” Cândva a fost atacat într-un ziar pentru un şantaj şi asta a fost pricina scrântelii lui. E abonat la aproape toate ziarele din capitală, dar să nu vă închipuiţi că le citeşte! Nu caută în ele decât lucruri „prejudiciabile”. Cum zăreşte aşa ceva, se înarmează cu un creion colorat şi începe să mâzgălească. După ce a mâzgălit tot ziarul, îl dă vizitiilor să-şi răsucească ţigări şi se potoleşte până la primirea numerelor următoare.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki” 1883, 4, 22 ianuarie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

O şedinţă de hipnotism

Sala mare scânteia de lumini şi era ticsită de lume. În mijlocul ei trona hipnotizatorul. Cu toată înfăţişarea lui pirpirie, anemică, era strălucitor, sclipitor, scânteietor. Toţi îi zâmbeau, îl aplaudau, i se supuneau... Toţi păleau în faţa lui.

Şi drept este că înfăptuia adevărate minuni. Pe unul îl adormea, pe altul îl înţepenea, pe al treilea îl aşeza cu ceafa pe un scaun şi cu călcâiele pe altul... Pe un ziarist, lung şi subţire, îl răsuci ca pe o spirală. Într-un cuvânt, făcea fel de fel de drăcovenii. O putere deosebit de mare avea asupra cucoanelor.

Picau sub privirea lui ca muştele. Ah, nervii femeilor! Fără ei ar fi tare plicticos să trăieşti pe lumea asta!

După ce îşi încercă cu succes măiestria diavolească asupra tuturor, hipnotizatorul se apropie şi de mine.

— Dacă nu mă-nşel, sunteţi o persoană maleabilă, îmi spuse el. Sunteţi nervos, impulsiv... Nu doriţi să vă adorm?

— De ce nu? Poftim, dragul meu, încearcă.

Mă aşez pe un scaun în mijlocul sălii. Hipnotizatorul se aşază pe un altul în faţa mea, îmi apucă mâinile şi îşi înfige în sărmanii mei ochi privirea lui înspăimântătoare, ca de şarpe.

Lumea se îngrămădeşte în jurul nostru.

— Sst... Domnilor! Sst... Mai încet!

Se face linişte... Stăm şi ne holbăm unul la altul... Trece un minut, două... Simt cum mă furnică pe şira spinării, cum îmi bate inima din ce în ce mai tare, dar de somn nici pomeneală...

...Trecură cinci minute, şapte minute...

— Nu se lasă! spune cineva. Bravo! Tare bărbat!

Stăm nemişcaţi şi ne privim... dar degeaba... nu-mi vine deloc să dorm, nici să moţăi măcar... Dacă s-ar fi citit procesul verbal

al unei şedinţe de consiliu municipal sau de zemstvă, de mult aş fi adormit... Publicul începe să şuşotească, să râdă... Hipnotizatorul clipeşte stânjenit... Bietul de el! Cui îi place să dea chix? Salvaţi-l, spiritelor, trimiteţi-l pe Morfeu să-mi coboare pleoapele!

— Nu se lasă! spune acelaşi glas. Ajunge, nu mai stărui degeaba! Am spus eu că toate astea nu-s decât şmecherii!

Dar în clipa în care, îndemnat de glasul din sală, dau să mă ridic, simt în palmă un obiect străin... Apelând la simţul pipăitului, recunosc în acel obiect o bancnotă. Tatăl meu era medic şi medicii au darul să deosebească bancnotele la pipăit. Potrivit teoriei lui Darwin, moştenisem de la tata, odată cu numeroase alte însuşiri, şi pe aceasta. Îmi dau, aşadar, seama că hârtiuţa este o bancnotă de cinci ruble şi, recunoscând-o, adorm pe loc.

— Bravo, hipnotizatorule.

Doctorii aflaţi în sală se apropie de mine, se sucesc, se învârtesc şi în cele din urmă hotărăsc:

— Mda... e adormit...

Mulţumit de succes, hipnotizatorul îşi flutură mâinile deasupra capului meu, iar eu, adormit fiind, încep să păşesc prin sală.

— Tetanizează-i mâna! propune cineva.

— Poţi? Ia înţepeneşte-i-o! Să vedem şi noi!

Hipnotizatorul (nu era om lipsit de îndrăzneală) îmi ia mâna dreaptă, mi-o întinde şi începe manipulaţiile de rigoare: o freacă, suflă pe ea, o bate uşor.

Mâna mea nu ascultă însă. Atârnă moale ca o cârpă şi nici gând să înţepenească.

— Nu poţi să-l tetanizezi. Ajunge! Trezeşte-l, altfel te pomeneşti că-i vine rău... E slăbuţ... nervos...

În clipa aceea mâna mea stângă simte în palmă o altă hârtie de cinci ruble... Senzaţia se transmise prin reflex de la mâna stângă la cea dreaptă, care înţepeneşte pe loc.

— Bravo! Priviţi ce tare şi ce rece îi e mâna! Ca a unui cadavru!

— Anestezie totală, scăderea temperaturii şi slăbirea pulsului, raportează hipnotizatorul.

Doctorii încep să-mi pipăie mâna.

— Da, pulsul e mai slab, observă unul dintre ei.

— Adevărat tetanizare. Temperatura e mult scăzută...

— Cum se explică asta? întreabă o doamnă.

Doctorul dă din umeri cu tâlc, oftează şi spune pe un ton sentenţios:

— N-avem decât manifestările! Explicaţii, din păcate, nu există…

Voi aveţi manifestările, iar eu două hârtii de cinci ruble. Ale mele-s mai de preţ… Îi sunt recunoscător hipnotismului şi pentru atâta, iar de explicaţii n-am nevoie…

Biet hipnotizator! De ce ţi-ai pus mintea cu un şarpe veninos ca mine?

P. S. Ceasul rău! Mare belea pe capul meu!

Abia acum am aflat că cel care-mi strecurase în palmă hârtiile de cinci ruble nu era hipnotizatorul, ci Piotr Feodorîci, şeful meu…

— Am făcut-o, mi-a spus el, ca să văd cât eşti de cinstit…

Ptiu, drace!

— Să-ţi fie ruşine, băiete… Nu-i frumos… Nu mă aşteptam…

— Dar am copii, Excelenţă… Am nevastă… mamă… Cu scumpetea de astăzi…

— Halal!… Şi mai vrei să scoţi un ziar… Plângi când ţii discursuri la banchete… Ruşine… Te credeam om cinstit şi văd că eşti un coţcar…

Am fost nevoit să-i înapoiez cele două hârtii de cinci ruble… Ce puteam face? Reputaţia preţuieşte mai mult decât banii.

— Pe tine nu mă supăr! a adăugat şeful. Dracu’ să te ia, se vede că aşa ţi-e firea… Dar ea! Ea! Să-ţi stea mintea-n loc! Ea! blândeţea, nevinovăţia, sfiiciunea întruchipată! Cine ar fi crezut? S-a lăsat şi ea ispitită de bani! A adormit şi ea!

Ea era Matriona Nikolaevna, nevastă-sa.

Apărută pentru prima oară în revista „Zritel”, 1883, Nr. 7, 24 ianuarie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

A plecat

Abia se sculaseră de la masă. În regiunea stomacului simţeau o fericire tihnită; gura li se deschidea mereu într-un căscat şi o dulce piroteală le îngreuia pleoapele. Soţul aprinse o ţigară de foi, îşi întinse mădularele şi se lungi pe canapea. Soţia se aşeză la căpătâiul lui şi începu să toarcă ca o pisică... Amândoi erau fericiţi.

— Spune-mi ceva... căscă bărbatul.

— Ce să-ţi spun? Mm... Ah, da! Ai auzit? Sofi Okurkova s-a măritat cu... zi-i pe nume... cu von Tramb! E scandalos!

— Şi ce vezi tu scandalos în asta?

— Ce? Dar Tramb ăsta e un ticălos! Un nemernic... Un om fără scrupule! Lipsit de principii! E un monstru cât priveşte moralitatea! A fost administrator la un conte, a făcut avere şi acum a intrat la calea ferată unde fură de stinge... Până şi pe soră-sa a jefuit-o... Într-un cuvânt, e un nemernic şi un escroc! Ăsta-i om pe care să-l iei de bărbat? Să trăieşti cu el?! Mă mir! O fată cu un suflet atât de cinstit, şi uite... Pentru nimic în lume n-aş fi luat un individ ca ăsta! Să fi fost milionar, să fi fost frumos ca un zeu, şi tot nu m-aş fi uitat la el! N-aş putea accepta ca bărbatul meu să fie un ticălos!

Soţia sări în picioare şi, roşie de indignare, începu să se plimbe prin odaie... Ochişorii i se aprinseră de mânie. Se vedea că era adânc convinsă de cele ce spune.

— Acest Tramb e o canalie! Ce proaste şi josnice sunt femeile care se mărită cu asemenea domni!

— Aşa-i... fireşte... tu nu l-ai fi luat... Mda... Dar dacă, de pildă, ai afla acum că şi eu sunt... un nemernic?... Ce ai face?

— Eu? Te-aş părăsi! N-aş mai rămâne nicio clipă lângă tine!

Nu pot să iubesc decât un om cinstit! Dacă aş afla că ai făcut numai a suta parte din ceea ce a făcut Tramb... aş pleca imediat! Adieu! N-aş mai rămâne nicio clipă!

— Aşa-a?... Hm... Nu mai spune! N-aş fi crezut... He-he-he... Minte de îngheaţă apele şi nici nu roşeşte!

— Eu nu mint niciodată! Încearcă numai să faci vreo ticăloşie, şi ai să vezi!

— Ce să mai încerc? Parcă tu nu ştii? Eu sunt mai dihai ca von Tramb al tău!... Tramb e un prunc nevinovat pe lângă mine. Ce te uiţi aşa? Mai e nevoie să-ţi explic?... (Pauză). Ce leafă am eu?

— Trei mii pe an.

— Şi cât costă colierul pe care ţi l-am cumpărat săptămâna trecută? Două mii... Nu-i aşa? Şi rochia de ieri, cinci sute... Vila, două mii... He-he-he. Ieri n-am reuşit să scap de tatăl tău până nu i-am dat o mie de ruble...

— Dar, Pierre, veniturile suplimentare...

— Echipajul... Medicul casei... Notele modistelor. Alaltăieri ai pierdut la cărţi o sută de ruble...

Soţul se aşează în capul oaselor, îşi propti bărbia în pumni şi rosti un întreg rechizitoriu. Apoi se duse la biroul său şi-i arătă nevestei câteva probe materiale...

— Acum vezi bine, draga mea, că von Tramb al tău e un fleac, un biet hoţ de buzunare în comparaţie cu mine. Adieu! Du-te şi nu mai judeca pe nimeni de azi înainte!

Asta-i tot. Poate că cititorul mă va întreba:

— Şi a plecat de la bărbatul ei?

— Da, a plecat... în odaia de alături.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 5, 29 ianuarie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Cuiul

Un grup de registratori de colegiu şi de secretari de gubernie mergeau alene pe Nevski Prospect întorcându-se de la serviciu. Îi poftise la el acasă Strucikov[86], care îşi sărbătorea în ziua aceea onomastica.

— Ce-o să mai înfulecăm noi acum, fraţilor! visa cu glas tare sărbătoritul. Straşnic o să fie! Nevastă-mea ne-a pregătit o plăcintă pe cinste. Chiar eu i-am adus aseară făina. Avem şi coniac… şi votcă Voronţov… Ne-o fi aşteptând de mult cu masa!

Strucikov locuia la dracu-n praznic. Merseră cât merseră şi, în cele din urmă, ajunseră. Un miros plăcut de plăcintă şi de gâscă friptă le gâdilă nările de cum intrară în vestibul.

— Simţiţi? întrebă Strucikov şi chicoti de plăcere. Scoateţi-vă şubele, domnilor! Puneţi-le pe cufăr! Dar unde-i Katia? Hei, Katia! A sosit toată trupa! Akulina, ajută-i pe domnii să se dezbrace!

— Dar asta ce-i? întrebă cineva arătând spre perete.

În zid era înfipt un cui mare, iar în cui atârna o şapcă cu cozoroc strălucitor şi cu rozetă. Funcţionarii se priviră unul pe altul şi păliră.

— E şapca lui! şoptiră ei. El… aici!?!

— Da, e aici! bolborosi Struciokov. A venit la Katia… Hai să ieşim, domnilor! Ne ducem şi noi la un birt, să aşteptăm acolo până pleacă.

Prietenii îşi încheiară şubele, ieşiră şi se îndreptară alene spre birt.

— La tine miroase a gâscă fiindcă ai un gânsac în casă! îndrăzni să comenteze ajutorul de arhivar. Dracu’ l-a adus! Oare stă mult?

— Aşi! Nu stă niciodată mai mult de două ceasuri. Şi mi-e o foame! Întâi şi întâi bem un păhăruţ de votcă şi luăm câte o scrumbioară... Apoi mai tragem un rând de băuturică... După al doilea păhăruţ trecem la plăcintă. Altfel ne piere pofta de mâncare... Nevastă-mea e mare meşteră la plăcinte. Avem şi ciorbă...

— Dar sardele ai cumpărat?

— Două cutii. Patru feluri de salam... Cred că şi nevestei mele trebuie să-i fie foame... Dracu' l-a adus tocmai acum!

Stătură vreun ceas şi jumătate la birt, băură de formă câte un pahar de ceai, apoi se duseră din nou la Strucikov. Intrară în vestibul. Mirosul plăcut era şi mai pătrunzător ca adineauri. Prin uşa întredeschisă a bucătăriei, zăriră o gâscă şi o oală cu castraveţi. Akulina scotea ceva din cuptor.

— Iar avem ghinion fraţilor!

— Cum aşa?

Stomacurile conţopiştilor se strânseseră de jale. Le era foame de nu vedeau cu ochii, dar în blestematul de cui atârna acum o căciulă de jder.

— Asta-i căciula lui Prokatilov, spuse Strucikov. Hai să ieşim, domnilor! Să aşteptăm undeva... Ăsta nu stă mult!...

— Şi un prăpădit ca el să aibă o nevastă atât de drăguţă! se auzi din salon un glas răguşit de bas.

— Prost să fii, noroc să ai, Excelenţă! îi răspunse un glas de femeie.

— Să ieşim! oftă Strucikov.

Se duseră iarăşi la birt. Cerură bere.

— Prokatilov e cineva! începură prietenii să-l mângâie pe Strucikov. Stă el un ceas la nevastă-ta, în schimb... zece ani de zile nici nu te doare capul. Ai mare noroc, frate! De ce te necăjeşti? Nu trebuie să te necăjeşti.

— Ştiu şi fără voi că nu trebuie. Dar nu-i vorba de asta: mi-e ciudă fiindcă mi-e foame!

Peste un ceas şi jumătate se duseră din nou la Strucikov. Căciula de jder era tot în cui. Se văzură nevoiţi să bată iar în retragere.

Abia pe la ceasurile opt seara cuiul se eliberă şi putură să atace şi ei plăcinta. Dar... plăcinta era uscată, ciorba abia călduţă, gâsca părea friptă. Şi de vină era numai cariera lui Strucikov! Ceea ce nu-i împiedică totuşi să mănânce cu poftă.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 6, 5 februarie. Semnată: A. Cehonte. Reeditată fără modificări în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Publicăm textul culegerii.

În ziua de 3 februarie 1883, Leikin scria despre această povestire lui Cehov: «Mica dumitale poveste „Cuiul” e minunată. E o adevărată satiră. Aduce a Saltîkov. Am citit-o cu entuziasm de două ori. Am citit-o şi altora – place tuturor.»

Ce-i mai bine?
CUGETĂRILE DE HUZUR ALE ŞTÂC-IUNCHERULUI[87]
KROKODILOV

La cârciumă se pot duce şi oameni mari, şi copiii, pe când la şcoală, numai copiii. Alcoolul scade metabolismul, contribuie la depunerea grăsimii şi înveseleşte sufletul omului. Şcoala nu-i în stare să facă nimic din toate acestea. Lomonosov a spus: „Ştiinţa pe tineri îi hrăneşte, iar pe vârstnici îi veseleşte”. Cneazul Vladimir a repetat de nenumărate ori: „În ţara Rusiei băutura veselie este”. Pe care dintre cei doi să-l crezi? Fireşte, pe cel mai mare în grad.

Şcoala nu contribuie la venituri prin impozite indirecte.

Folosul învăţăturii e încă îndoielnic, pe când răul pe care-l face e vădit.

Pentru trezirea poftei de mâncare nu foloseşti cartea, ci un păhăruţ de votcă.

Cârciumă găseşti oriunde, dar şcoală ba.

Toate acestea sunt de ajuns pentru a trage concluzia că în niciun caz nu trebuiesc desfiinţate cârciumile, iar în ce priveşte şcolile, mai rămâne de văzut.

Folosul ştiinţei de carte nu trebuie tăgăduit cu totul. O asemenea tăgadă ar fi o nebunie. Căci e folositor ca omul să poată citi: „Debit de băuturi”.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 6, 5 februarie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

O femeie fără prejudecăţi
ROMAN

Maxim Kuzmici Saliutov este un om înalt, lat în umeri, impunător. Statura lui poate fi socotită pe drept cuvânt atletică. E deosebit de puternic: îndoaie o monedă de douăzeci de copeici, smulge din pământ copaci tineri cu rădăcină cu tot, ridică cu dinţii greutăţi mari şi jură că nu se află om pe lume care să îndrăznească să se măsoare cu el. E curajos şi cutezător. Toţi se tem de el şi schimbă feţe-feţe când îl văd mâniindu-se. Nu numai femeile, dar chiar şi bărbaţii ţipă de durere şi roşesc când le strânge mâna. E cu neputinţă să asculţi frumosul lui glas de bariton, deoarece te asurzeşte. Într-un cuvânt, Maxim Kuzmici este întruchiparea forţei. Nu cunosc un altul ca el.

Această forţă covârşitoare, neasemuită, de taur, era strivită ca un guzgan, când Maxim Kuzmici începea să-i vorbească de dragoste Elenei Gavrilovna. În clipa când gura lui mare trebuia să rostească „te iubesc” roşea, pălea, tremura, nu se simţea în stare să ridice nici măcar un scaun; îşi pierdea orice vlagă şi trupul lui uriaş nu mai era decât un gogeamite burduf gol.

Declaraţiile de dragoste i le făcea de obicei la patinaj. Elena Gavrilovna zbura pe gheaţă cu uşurinţa unui fulg, iar el, abia ţinându-se după ea, tremura, se pierdea cu firea, bâiguia vorbe fără şir. Pe chip i se citea o adevărată suferinţă... câte ori trebuia să execute vreo figură mai complicată, picioarele lui îndemânatice, iuţi, se muiau şi se împleticeau... Credeţi cumva că se temea de vreun refuz? Câtuşi de puţin. Elena Gavrilovna îl iubea şi abia aştepta ca el să-i ofere mâna şi inima... Ea – o brunetă micuţă, drăgălaşă – ardea toată de nerăbdare...

Maxim Kuzmici trecuse de treizeci de ani, nu ocupa cine ştie ce post, bani nu prea avea, în schimb era frumos, spiritual, îndemânatic! Dansa minunat, trăgea la ţintă fără greş... iar de călărit nimeni nu călărea mai bine ca el. O dată, plimbându-se cu ea, sărise un şanţ pe care cu greu l-ar fi sărit chiar şi un cal englez pur sânge!...

Cum să nu iubeşti un om ca el?

Ştia că e iubit, era convins de aceasta. Dar un gând nu-i dădea pace... Acest gând îl înnebunea, îl făcea să plângă „să turbeze, nu-l lăsa să mănânce să bea, să doarmă... Îi otrăvea viaţa. Nu-l slăbea nici când îi vorbea de dragoste; chiar şi atunci îi sfredelea creierul, îi ciocănea în tâmple.

— Fii soţia mea! îi spunea el Elenei Gavrilovna. Te iubesc! Te iubesc ca un nebun!

Şi în acelaşi timp gândea:

„Am oare dreptul să fiu bărbatul ei? Nu, n-am acest drept! Dacă ar şti de unde mă trag, dacă cineva i-ar povesti trecutul meu, nici nu s-ar mai uita la mine! Ruşinos, nenorocit trecut! Ea, o fată distinsă, bogată, cultă, mi-ar întoarce spatele dacă ar şti cine sunt!”

În ziua în care Elena Gavrilovna i se aruncă de gât, jurându-i că-l iubeşte, Maxim Kuzmici în loc să se bucure, se întristă.

Gândul necruţător otrăvise totul... Întorcându-se acasă de la patinaj, îşi muşca buzele, spunându-şi:

„Sunt un ticălos! Dacă aş fi fost un om cinstit, i-aş fi mărturisit totul, totul! Trebuia înainte de toate să-i împărtăşesc taina mea! De vreme ce n-am făcut-o, sunt un nemernic, un ticălos!”

Părinţii Elenei Gavrilovna se învoiră ca fiica lor să se mărite cu Maxim Kuzmici. Atletul le plăcea: era un băiat respectuos şi un funcţionar care îndreptăţea speranţe mari. Elena Gavrilovna se simţea în al nouălea cer. Era fericită. În schimb bietul atlet era departe de a fi fericit. În aşteptarea nunţii, acelaşi gând chinuitor îi otrăvea zilele.

Îi mai otrăvea zilele şi un prieten, care-i cunoştea trecutul ca şi pe-al său, şi căruia, ca să tacă, îi dădea aproape toată leafa.

— Azi am chef să mănânc la Ermitaj! spunea prietenul. Pofteşte-mă! De nu, spun tot ce ştiu... Dă-mi şi douăzeci şi cinci de ruble cu împrumut.

Bietul Maxim Kuzmici slăbi, se sfriji… Obrajii i se traseră, pumnii i se uscară. Gândul blestemat îl îmbolnăvi. Dacă n-ar fi fost femeia iubită, şi-ar fi zburat creierii…

„Sunt un ticălos, un netrebnic! îşi repeta el. Trebuie să-i mărturisesc totul înainte de nuntă. Fie ce-o fi!”

Dar până la urmă nu-i mărturisi nimic; îi lipsea curajul.

Şi gândul că după spovedanie va fi nevoit să se despartă de femeia iubită era pentru el mai chinuitor ca orice…

Veni şi seara nunţii. Tinerii se cununară, primiră felicitări… Toată lumea era înduioşată de fericirea lor. Bietul Maxim Kuzmici primea felicitările, bea, dansa, râdea, dar se simţea groaznic de nefericit. „Trebuie neapărat să-i mărturisesc, bestie ce sunt! Deşi ne-am cununat, nu-i prea târziu! Mai e timp să ne despărţim!”

Şi mărturisi…

Când sosi ceasul mult aşteptat şi tinerii fură conduşi în iatacul lor, conştiinţa şi cinstea biruiră… Galben, tremurând, nemaiştiind pe ce lume e, Maxim Kuzmici se apropie sfios de soţia sa şi, luându-i mâna, îi spuse, cu răsuflarea întretăiată:

— Înainte de a ne dărui unul altuia, trebuie… Trebuie să-ţi mărturisesc ceva…

— Ce-i cu tine, Max? Eşti… palid! În ultima vreme arăţi rău, eşti atât de tăcut… Eşti bolnav?

— Trebuie… să-ţi spun totul, Liolia… Hai să ne aşezăm… Am să te îngrozesc, am să-ţi otrăvesc fericirea… Dar ce să fac? Trebuie! Datoria înainte de toate… Vreau să-ţi povestesc trecutul meu…

Liolia făcu ochii mari şi zâmbi.

— Bine, povesteşte… Dar mai pe scurt, te rog. Şi nu mai tremura aşa.

— M-am… născut la Tam… la Tam… bov… Părinţii mei nu erau de neam mare şi erau foarte săraci… Trebuie să-ţi spun cine sunt. Ai să te îngrozeşti, dar ce să fac? Stai… să vezi… Eram sărac lipit pământului… În copilărie, vindeam mere… pere…

— Tu?

— Te-nspăimânt, nu-i aşa? Şi asta încă nu-i nimic, draga mea. De-ai şti cât sunt de nefericit! Ai să mă blestemi când ai să afli!

— Dar ce anume?

— La vârsta de douăzeci de ani... am fost... am fost... iartă-mă. Nu mă alunga! Am fost clovn la circ!

— Tu?!? Clovn?

În aşteptarea palmei, Saliutov îşi acoperi cu mâinile faţa albă ca varul. Era mai-mai să leşine..!

— Tu... clovn?

Şi Liolia se rostogoli de pe canapea... sări în picioare şi începu să alerge prin odaie, ţinându-se cu mâinile de burtă... Deodată iatacul se cutremură de râsul ei hohotitor, isteric parcă...

— Ha, ha, ha!... Tu, clovn? Tu, Maximka? Dragul meu! Dă-mi o reprezentaţie! Dovedeşte-mi că într-adevăr ai fost! Ha-ha, ha! Scumpul meu!

Se repezi la Saliutov şi-l îmbrăţişă...

— Dă-mi şi mie o reprezentaţie! Dragul meu! Scumpul meu!

— Râzi, sărmana de tine? Mă dispreţuieşti?

— Arată-mi şi mie! Ştii chiar să umbli pe sârmă? Haide!

Acoperi obrazul soţului cu sărutări, se lipi de el, începu să se alinte... nu părea câtuşi de puţin supărată... Fericit, fără să mai înţeleagă nimic, Maxim Kuzmici se lăsă înduplecat.

Apropiindu-se de pat, numără până la trei şi, proptindu-se cu fruntea pe marginea patului... se ridică cu picioarele în sus.

— Bravo, Max! Bis! Ha-ha! Dragul meu! Înc-o dată!

Max se legănă, sări, aşa cum era, pe podea şi începu să umble în mâini.

Dimineaţa părinţii Lioliei se arătară foarte miraţi.

— Cine bocăne acolo sus? se întrebară ei. Tinerii dorm încă... Se vede că servitorii îşi fac de cap... Auzi, ce tărăboi! Nemernicii!

Tatăl se duse sus, dar nu găsi nici urmă de servitor.

Spre marea lui mirare, zgomotul venea din odaia tinerilor... Stătu un timp lângă prag, ridică nedumerit din umeri, întredeschise încet uşa... Aruncă o privire în iatac, holbă ochii şi fu cât pe ce să moară de uimire: în mijlocul camerei Maxim Kuzmici descria prin văzduh un teribil salto mortale, iar Liolia îl privea fericită şi aplauda. Chipurile amândurora străluceau de fericire.

Apărută pentru prima oară în revista „Zritel”, 1883, Nr. 11, 10 februarie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Un om recunoscător
SCHIŢĂ PSIHOLOGICĂ

— Na-ţi trei sute de ruble! spuse Ivan Petrovici, întinzându-i lui Mişa Bobov, secretarul său, care îi era în acelaşi timp şi rudă îndepărtată, un teanc de bancnote. Fie, ia-le… Nu voiam să ţi le dau, dar… ce să fac? Ia-le… Să ştii însă că-i pentru ultima oară… Nevestei mele să-i mulţumeşti. Dacă n-ar fi fost ea, nu mai vedeai tu bani… Ea m-a înduplecat.

Mişa luă banii şi începu să clipească stânjenit. Nu găsea cuvinte pentru a-şi exprima recunoştinţa. Ochii i se înroşiră şi i se umeziră. L-ar fi îmbrăţişat pe Ivan Petrovici, dar… nu prea se cade să-ţi îmbrăţişezi şefii!

— Să-i mulţumeşti nevestei mele, spuse iar Ivan Petrovici. Ea m-a înduplecat… Ai mişcat-o cu mutra ta plângăreaţă… Da, ei să-i mulţumeşti.

Mişa ieşi de-a-ndăratelea din birou; apoi se duse să-i mulţumească rudei sale îndepărtate, nevestei lui Ivan Petrovici. Ea, o blondă micuţă, drăgălaşă, şedea în budoar pe o canapeluţă şi citea un roman. Mişa se opri în faţa ei şi rosti:

— Nici nu ştiu cum să-ţi mulţumesc!

Ea zâmbi cu îngăduinţă, lăsă cartea şi îi indică binevoitoare un loc lângă ea. Mişa se aşează.

— Cum să-ţi mulţumesc? Cum? În ce fel? Învaţă-mă, Maria Semionovna! Mi-ai făcut mai mult decât un bine! Cu banii ăştia am să mă însor cu draga, cu scumpa mea Katia!

Pe obrazul lui Mişa se prelinse o lacrimă. Glasul îi tremura.

— Îţi mulţumesc din tot sufletul!

Se aplecă şi sărută mâna mică şi plinuţă a Mariei

Semionovna.

— Eşti atât de bună! Şi ce om bun e şi Ivan Petrovici al dumitale! Ce bun şi ce îngăduitor! Are o inimă de aur! Trebuie să-i fii recunoscătoare cerului că ţi-a trimis un asemenea soţ! Iubeşte-l, draga mea! Te rog din suflet, iubeşte-l!

Mişa se aplecă şi îi sărută amândouă mânuţele deodată. Lacrimile i se prelinseră şi pe celălalt obraz. Un ochi i se făcu mai mic.

— E bătrân, e urât, dar în schimb ce suflet are! Un suflet ca al lui nici nu găseşti! Nu găseşti! Iubeşte-l deci! Voi, femeile tinere, sunteţi atât de uşuratice! Voi preţuiţi la un bărbat în primul rând înfăţişarea... impresia pe care o face... Te rog din suflet!

Mişa îi apucă amândouă braţele şi i le strânse spasmodic. În glas îi tremurau hohote de plâns.

— Să nu-l înşeli! A înşela un om ca el înseamnă a înşela un înger! Preţuieşte-l, iubeşte-l! A iubi un om atât de minunat, a-i aparţine... asta-i adevărata fericire! Sunt multe lucruri pe care nu vreţi să le înţelegeţi voi, femeile... multe... Te iubesc cu înflăcărare, la nebunie, pentru faptul că-i aparţii lui! Sărut odorul sfânt, care-i aparţine... Sărutul meu e un sărut sfânt... Nu te teme, sunt logodit... Nu-i nimic...

Tremurând, înecându-se, Mişa ajunse de la urechea ei la obrăjor, de care se atinse cu mustaţa.

— Să nu-l înşeli, scumpa mea! Doar îl iubeşti! Spune! Nu-i aşa, îl iubeşti?

— Da.

— Ce încântătoare eşti!

Câteva clipe Mişa, înduioşat şi extaziat, o privi drept în ochi. Şi în aceşti ochi el citi expresia unui suflet nobil...

— Eşti o făptură încântătoare... urmă el, întinzând mâna spre mijlocul ei. Îl iubeşti... pe acest înger... Pe acest om minunat... Cu inimă de aur... de aur...

Ea încercă să se desprindă din braţele lui, se răsuci, dar se simţi şi mai încătuşată... Căpşorul ei – ce prost se stă pe aceste canapele! – se lăsă fără voie pe pieptul lui Mişa.

— Sufletul lui... inima lui... Unde poţi să mai găseşti un om ca el? Să-l iubeşti... Să asculţi bătăile inimii lui... Să mergi cu el mână în mână... Să suferi... să-i împărtăşeşti bucuriile... Înţelege-mă! Înţelege-mă!...

Din ochii lui Mişa ţâşniră lacrimi… Capul i se mişcă spasmodic şi se lăsă pe pieptul ei. Începu să plângă cu hohote şi o strânse pe Maria Semionovna şi mai tare în braţe…

Groaznic de prost se mai stă pe canapelele astea! Ea ar fi vrut să se desprindă din îmbrăţişarea lui, să-l mângâie, să-l liniştească… E un tânăr atât de nervos! Ar fi vrut să-i mulţumească pentru sentimentele pe care le nutrea faţă de bărbatul ei… Dar nu izbuti cu niciun chip să se scoale!

— Iubeşte-l… Nu-l înşela… Te rog din suflet! Voi… femeile… sunteţi atât de uşuratice… nu înţelegeţi…

Mişa nu mai spuse niciun cuvânt… Limba lui încercă zadarnic să rostească ceva şi în cele din urmă amuţi…

Peste cinci minute Ivan Petrovici intră în budoar… Nefericitul! De ce nu venise mai devreme? Când văzură faţa stacojie a şefului, pumnii lui strânşi, când auziră glasul lui înfundat, parcă sugrumat, săriră în picioare…

— Ce-i cu tine? întrebă Maria Semionovna, palidă.

Întrebase, fiindcă, oricum, trebuia să spună ceva!

— Dar… am fost bine intenţionat, Excelenţă! bolborosi Mişa. Pe cuvânt de onoare că am fost bine intenţionat!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 7, 12 februarie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Sfatul

Uşa e dintre cele mai obişnuite, ca la orice odaie. E făcută din lemn, vopsită în culoare albă şi e prinsă în balamale, ca orice altă uşă, dar... de ce e oare atât de impunătoare? Din ea se desprinde o măreţie olimpică. Dincolo de ea se află... Dar asta nu-i treaba noastră.

Dincoace stau doi inşi şi discută:

— Mersi!

— Asta-i pentru dumneata, ca să le cumperi lapte copilaşilor. Pentru osteneala dumitale, Maxim Ivanîci. Că doar sunt trei ani de zile de când cu pricina mea! Glumă-i asta? Iartă-mă, e cam puţin... Da' mai dă-ţi şi dumneata osteneală, taică! (Pauză.) Aş vrea, dragul meu, să-i mulţumesc, şi lui Porfiri Semionîci... El e ăl mai mare binefăcător al meu şi de dumnealui atârnă totul... N-ar strica să-i dau şi lui un plocon... vreo două-trei sutare...

— Lui... sutare? Nu ţi-e bine? Ai căpiat, scumpul meu? Fă-ţi semnul crucii! Porfiri Semionîci nu-i omul care...

— Nu ia? Păcat... I-aş fi dat din tot sufletul, Maxim Ivanîci... Asta nu-i mită... Asta-i prinosul unui cuget curat... pentru toată strădania... Doar nu-s nesimţitor, înţeleg munca pe care o depune... Cine îşi ia în ziua de azi o asemenea greutate pe cap numai pentru leafă? Hm... Aşa-i... Astă nu înseamnă mită, ci a lua legal, ca să zic aşa...

— Nu, nu se poate! Porfiri Semionîci! E un om... un om!

— Îl cunosc, Maxim Ivanîci! E un om minunat! Are inimă bună, e un suflet filantropic... umanitar... aşa de blând... Se uită la tine şi-ţi răscoleşte toată psihologia... Mă rog pentru dumnealui ziua şi noaptea... Numai că, vezi, prea se tărăgănează pricina mea...

În sfârşit! Nu-i nimic… Şi pentru toate virtuţile astea aş vrea să-i mulţumesc… Vreo trei sute de ruble, bunăoară…

— Nu le ia. El e altfel de fire! Cu el nu glumeşti! Nici să nu încerci!… Munceşte, are grijă de toate, nu doarme nopţile, dar când e vorba de dovezi de recunoştinţă, sau de altele de felul ăsta, nici nu vrea să audă… Aşa sunt principiile lui. Apoi, ce să facă cu banii dumitale? E şi el milionar!

— Ce păcat… Şi eu care aş fi vrut atât de mult să-i arăt mulţumirea mea! (Încetişor.) Că poate s-o urni şi pricina mea… Că prea tărăgănează! De trei ani de zile, taică! Trei ani! (Tare.) Nici nu ştiu ce să mai fac… Mă apucă deznădejdea, scumpul meu… Ajută-mă, taică! (Pauză.) Vreo trei sute aş putea… Nu glumesc!… Uite, chiar şi acum!…

— Hm… da… Ce-i de făcut? (Pauză.) Iată ce sfat pot să-ţi dau. Dacă vrei şi vrei să-i mulţumeşti pentru binefacerile şi osteneala sa, poftim, am să-i spun eu… Am să-i raportez. Pot să-l sfătuiesc…

— Te rog, taică! (Pauză îndelungată.)

— Mersi… Cred că mă va asculta… dar să nu-mi vii cu trei sute de ruble… nici să nu încerci cu o sumă atât de nenorocită… pentru el asta-i zero, nimic… ca şi cum n-ar fi… Dă-i o mie…

— Două mii! rosteşte cineva de partea cealaltă a uşii.

Cortina cade. Să nu care cumva să gândiţi ceva rău despre toate acestea.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 7, 12 februarie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Un om plin de râvnă

De douăzeci de ani voia directorul căii ferate Z.-B.-H. să se aşeze într-o bună zi la biroul lui şi să se apuce de scris; şi iată că, în sfârşit, de două zile s-a apucat. O jumătate din viaţă aproape, aceeaşi idee obsedantă, chinuitoare, necruţătoare i se rotise prin cap, închegându-se treptat într-o formă armonioasă, rotunjindu-se, îmbogăţindu-se cu amănunte, crescând mereu şi atingând în cele din urmă proporţiile unui proiect grandios... Directorul se aşează la masa de lucru, puse mâna pe pană şi... păşi pe calea spinoasă a scrisului.

Dimineaţa era liniştită, senină, geroasă... În casă era cald, plăcut... Pe colţul mesei de scris aburea uşor un pahar cu ceai. Nimeni nu bătea în uşă, nu striga, nu-l ţinea de vorbă... Să tot scrii! Ia pana în mână şi dă-i drumu'!

Directorul n-avea nevoie să se gândească mult cum să înceapă... în capul lui totul era de mult şi început, şi încheiat: nu-i mai rămânea decât să transcrie din creier pe hârtie!

Se încruntă, strânse buzele, trase aer în piept şi scrise titlul: „Câteva cuvinte în apărarea presei". Directorului îi era dragă presa. Îi era devotat din toată inima, cu toată fiinţa şi cu toate gândurile sale. Să-i ia apărarea, cu propriile lui cuvinte, să rostească aceste cuvinte sus şi tare, ca să fie auzite de toată lumea, era visul lui cel mai scump, pe care-l nutrea de douăzeci de ani! Datora presei foarte mult: dezvoltarea lui intelectuală, descoperirea abuzurilor, chiar postul lui... şi câte altele! Se cădea prin urmare să-şi dovedească recunoştinţa. Şi apoi îl ispitea perspectiva de a fi autor; chiar şi o singură zi... Lumea îi ocărăşte pe scriitori şi totuşi îi stimează... Mai ales femeile... Hm...

După ce scrise titlul, directorul dădu drumul aerului din piept şi dintr-un condei aşternu paisprezece rânduri. Ieşea bine, cursiv… După ce umplu o jumătate de coală cu consideraţii despre presă în general, începu să se ocupe de libertatea ei… Fu necruţător… Proteste, date istorice, citate, maxime, învinuiri, ironii, curgeau de sub pana lui muşcătoare.

„Suntem liberali, scria el. Puteţi să râdeţi de acest cuvânt! Puteţi să rânjiţi! Dar noi ne mândrim şi ne vom mândri cu el, până ce…”

— V-au sosit ziarele! vesti feciorul.

La ora zece, directorul obişnuia să citească presa. Rămase şi de data aceasta credincios obiceiului său. Oprindu-se din scris, se ridică, îşi întinse mădularele, se lungi pe canapea şi se apucă să citească ziarele. Deschise mai întâi „Novoe vremia”[88] şi, zâmbind dispreţuitor, îşi aruncă într-o doară ochii asupra articolului de fond:

— Asta-i pentru sclivisiţii de la Demidron[89]… mormăi el. Vă arăt eu vouă!

Directorul zvârli cât colo „Novoe vremia” şi se apucă de „Golos”. Ochii i se luminară, obrajii i se rumeniră şi o dulce înduioşare i se răsfrânse pe chip. Îi era drag „Golosul” şi pe timpuri scrisese chiar câte ceva pentru el.

Citi articolul de fond şi ştirile mărunte… Parcurse foiletonul… Cu cât citea mai mult, cu atât mai galeşi se făceau ochii lui. După ce citi şi „spicuiri din ziare şi reviste”, trecu la pagina a treia…

— Da, da. Aşa-i… Şi eu am pomenit de acest lucru… Just, foarte just! Hm! Dar asta ce-i?

Directorul se încruntă, uitându-se cu luare aminte…

„Pe calea ferată Z.-B.-H., începu el să citească, a început zilele acestea elaborarea unui proiect destul de ciudat… Autorul proiectului este însuşi directorul liniei, fostul…”

O jumătate de oră după citirea „Golosului”, directorul, roşu la faţă, asudat şi tremurând, şedea la biroul său şi scria. Scria o circulară… În această circulară li se recomanda funcţionarilor de pe calea ferată Z.-B.-H. să nu se aboneze la „unele” ziare şi reviste…

La picioarele directorului mâniat zăceau aruncate sute de bucăţele de hârtie. Aceste bucăţele alcătuiseră cu o jumătate de

oră înainte articolul intitulat „Câteva cuvinte în apărarea presei”…

Sic transit gloria mundi![90]

Apărută pentru prima oară în revista „Zritel”, 1883, Nr. 12, 15 februarie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Colecţia

Zilele acestea am trecut pe la prietenul meu, ziaristul Mişa Kovrov. Şedea pe divan, îşi curăţa unghiile şi bea ceai. Îmi oferi şi mie un pahar.

— Fără pâine nu beau, i-am spus. Trimite după pâine!

— Pentru nimic în lume! Unui duşman i-aş oferi pâine, dar unui prieten niciodată.

— Ciudat... Şi de ce, mă rog?

— De ce?... Vino să vezi.

Mişa mă duse la o măsuţă şi trase un sertar:

— Priveşte!

M-am uitat în sertar şi n-am văzut absolut nimic.

— Nu văd nimic... Nişte resturi. Cuie, bucăţele de cârpă, capete de sfoară...

— Tocmai la gunoaiele astea îţi spun să te uiţi! Zece ani am adunat aceste peticuţe, sforicele şi cuişoare! E o colecţie grozavă!

Şi Mişa adună cu mâna toate resturile acelea şi le întinse pe o foaie de ziar.

— Vezi chibritul ăsta pe jumătate ars? spuse el, arătându-mi un chibrit obişnuit, uşor carbonizat. E un chibrit interesant. Anul trecut l-am găsit într-un covrig cumpărat la brutăria lui Sevastianov. Era cât pe-aci să mă înec cu el. Noroc că nevastă-mea era acasă şi m-a bătut după ceafă, altfel îmi rămânea chibritul în gât. Vezi unghia asta? Acum trei ani a fost găsită într-un pesmet cumpărat de la brutăria lui Filippov[91]; Pesmetul, precum vezi, n-avea nici mâini, nici picioare, dar avea unghii. Un capriciu al naturii! Această peticuţă verde sălăşluia acum cinci ani într-un cârnat cumpărat la unul dintre cele mai bune

magazine din Moscova. Libarca asta uscată se îmbăia într-o ciorbă, pe care am mâncat-o la restaurantul unei gări, iar cuiul ăsta zăcea într-o pârjoală luată în aceeaşi gară. Această codiţă de guzgan şi această bucăţică de safian au fost găsite într-o singură pâine cumpărată tot de la Filippov. Peştişorul ăsta, din care n-au mai rămas decât oscioarele, l-a găsit nevastă-mea într-un tort primit la onomastică. Acest animal, numit urechelniţă, mi-a fost oferit într-o halbă la o berărie germană… Iar această bucăţică de guano, eram cât p-aci s-o înghit, mâncând o plăcintă cu peşte la un birt… Şi aşa mai departe, dragul meu.

— Minunată colecţie!

— Da. Cântăreşte cam un funt şi jumătate fără să mai pun la socoteală tot ce-am înghiţit din nebăgare de seamă şi am digerat între timp. Cu siguranţă că am înghiţit vreo cinci-şase funturi…

Mişa ridică cu băgare de seamă foaia de ziar, îşi admiră câteva clipe colecţia şi o răsturnă înapoi în sertar. Am luat paharul cu ceai şi am început să beau, fără să-l mai rog pe prietenul meu să trimită după pâine.

Apărută pentru prima oară în revista „Zritel”, 1883, Nr. 13, 17 februarie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Visuri poetice

(Text pentru următorul desen: un om prost îmbrăcat şade pe pat, într-o odaie sărăcăcios mobilată şi mângâie o pisicuţă pe care o ţine pe genunchi).

Hei! Să fie în locul acestei pisicuţe o fată durdulie de negustor... Şi fata de negustor să aibă trei sau patru sute de mii de ruble... Şi cu cele trei-patru sute de mii de ruble să-mi cumpăr o căsuţă... şi nişte cai negri... Să-mi plimb şi eu drăguţele cu troica... S-o scot şi pe Katiuşa mea în rândul oamenilor...

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 8, 19 februarie. Desen de A. I. Lebedev. Tema: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Boul şi domnişoara
MIC EPISOD DIN VIAŢA PREA ONORABILILOR DOMNI

Pe mutra îmbuibată, lustruită, a prea onorabilului domn se citea un plictis de moarte. Era după masă; abia ieşise din braţele lui Morfeu şi nu ştia ce să facă. N-avea chef nici să gândească, nici să caşte... De citit nu mai citea din timpuri imemoriale – îi era lehamite – pentru teatru era prea devreme, iar de ieşit la plimbare cu trăsura îi era lene... Ce să facă? Cu ce să-şi omoare timpul?

— A venit o domnişoară! îl vesti Egor. Întreabă de dumneavoastră!

— O domnişoară? Hm... Cine o fi? Dar la urma urmei totuna e; pofteşte-o...

În salonaş intră şi salută sfios o brunetă drăguţă, îmbrăcată simplu... chiar foarte simplu.

— Iertaţi-mă, începu ea cu glas tremurător de soprană. Ştiţi... Mi s-a spus că dumneavoastră... nu puteţi fi găsit acasă decât la ora şase... Sunt... sunt... fiica consilierului de curte Paltev...

— Încântat! Luaţi loc! Cu ce vă pot fi de folos? Staţi jos, nu vă sfiiţi!

— Am venit la dumneavoastră cu o rugăminte... urmă domnişoara, aşezându-se stingherită şi frământându-şi nasturii cu degete tremurătoare... Am venit... să vă rog să-mi daţi un bilet gratuit de cale ferată ca să mă duc acasă. Am auzit că dumneavoastră daţi uneori astfel de bilete... Vreau să plec şi n-am... nu sunt... bogată... Mi-ar trebui un bilet de la Petersburg la Kursk...

— Hm... Aşa... Şi pentru ce vreţi să plecaţi la Kursk? Nu vă place aici?

— Ba da, îmi place dar... vedeţi, am părinţi. Plec la părinţi. N-am mai fost de mult pe acasă... Am primit scrisoare că mama e bolnavă...

— Hm... Aveţi aici serviciu sau vă faceţi studiile?

Domnişoara îi povesti unde şi la cine fusese în slujbă, ce leafă primise, cât avusese de lucru...

— Aşa-a... Aţi avut serviciu... Ei da, nu se poate spune că aţi avut o leafă mare... Nu se poate spune... Ar fi neomenos să nu vi se dea un bilet gratuit... Hm... Vasăzică vă duceţi la părinţi... De bună seamă că aveţi şi un drăguţ la Kursk, ai? O mică dragoste? He-he-he... Un logodnic? Văd că roşiţi? Nu-i nimic! Foarte bine! Duceţi-vă! E timpul să vă măritaţi... Şi domnul cine-i?

— E funcţionar...

— Foarte frumos... Duceţi-vă la Kursk... Se spune că de la o sută de verste înainte de Kursk miroase a ciorbă de varză şi mişună libărcile... Hehe-he... Îmi închipui ce plictiseală trebuie să fie la Kursk! Dar de ce nu vă scoateţi pălăria? Aşa, nu vă sfiiţi! Egor, dă-ne ceai! Trebuie să fie grozav de plicticos la... cum îi zice... la Kursk?

Domnişoara, care nu se aşteptase la o primire atât de prietenoasă, se lumină la faţă şi-i vorbi pe larg prea onorabilului domn despre toate distracţiile de la Kursk... Îi povesti apoi că are un frate funcţionar, un unchi învăţător, nişte veri elevi de liceu... Egor servi ceaiul... Domnişoara îşi întinse sfios mâna, luă paharul şi, temându-se să nu sorbăie, începu să înghită pe neauzite... Prea onorabilul domn o privea zâmbind... Plictisul îi trecuse...

— Logodnicul dumneavoastră e băiat frumos? întrebă el. Cum aţi făcut cunoştinţă?

Domnişoara răspunse, ruşinată, la amândouă întrebările. Se trase cu încredere mai aproape de prea onorabilul domn şi îi povesti zâmbind cum aici, la Petersburg, fusese cerută de mai multe ori în căsătorie şi cum refuzase... Vorbi mult timp. În cele din urmă scoase din buzunar scrisoarea părinţilor şi o citi prea stimatului domn. Ceasul sună opt.

— Tatăl dumitale are un scris foarte frumos… Ce de codiţe le mai face literelor! He-he!… Dar trebuie să plec… La teatru a şi început spectacolul!… La revedere, Maria Efimovna!

— Prin urmare pot să nădăjduiesc? întrebă domnişoara, ridicându-se.

— Ce anume?

— Că o să-mi daţi un bilet gratuit…

— Un bilet?… Eu n-am bilete! Se vede că aţi greşit adresa domnişoară… He-he-he… Aţi nimerit la altă intrare… Alături de mine stă într-adevăr un funcţionar de la căile ferate, eu însă lucrez la bancă! Egor, spune să pună caii la trăsură. La revedere, ma chère Maria Semionovna! Mi-a părut bine!… Foarte bine!…

Domnişoara se îmbrăcă şi ieşi… La cealaltă intrare i se spuse că funcţionarul de la căile ferate plecase la ora şapte şi jumătate la Moscova.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, Nr. 8, 19 februarie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Mototoală

Acum câteva zile am poftit-o la mine în birou pe Iulia Vasilievna, guvernanta copiilor mei. Trebuia să mă socotesc cu ea.

— Ia loc, Iulia Vasilievna! i-am spus eu. Hai să facem socoteala. Ai desigur nevoie de bani şi, formalistă cum te ştiu, eşti în stare să nu ceri niciodată singură... Ia să vedem... Ne-am înţeles cu treizeci de ruble pe lună...

— Cu patruzeci...

— Ba nu, cu treizeci... Aşa e însemnat la mine... De altfel niciodată nu le-am dat guvernantelor mai mult de treizeci de ruble... Eşti aici de două luni...

— Două luni şi cinci zile...

— Ba de două luni în cap... Aşa e însemnat la mine. Prin urmare, ai de primit şaizeci de ruble... Scăzut nouă duminici... fiindcă duminicile nu i-ai dat lecţii lui Kolea, ci v-aţi plimbat numai... Şi trei sărbători...

Iulia Vasilievna se aprinse la faţă şi începu să-şi frământe volanul rochiei, dar... nu suflă o vorbă!...

— Trei sărbători... Prin urmare, scădem încă douăsprezece ruble... Patru zile Kolea a fost bolnav şi iar nu i-ai dat lecţii... te-ai ocupat numai de Varia... Trei zile te-a durut măseaua şi nevastă-mea ţi-a dat voie să nu vezi de copii după prânz. Douăsprezece şi cu şapte fac nouăsprezece. Vasăzică, dacă facem scăderea, rămâne... aşaa... patruzeci şi una de ruble... Este?

Ochiul stâng al Iuliei Vasilievna se înroşi şi se umezi. Bărbia începu să-i tremure. O apucă o tuse nervoasă, îşi suflă nasul, dar... nu spuse o vorbă!

— În ajun de Anul Nou ai spart o ceaşcă de ceai cu farfurioară cu tot. Scădem două ruble… Ceaşca făcea mai mult, era o amintire de familie, dar… dă-o-ncolo! Treacă de la mine! Apoi, din pricina neatenţiei dumitale, Kolea s-a urcat în copac şi şi-a rupt hăinuţa… Scădem zece… Tot din neatenţia dumitale, fata din casă a furat Variei mişte pantofiori. Trebuie să ai grijă de toate. Doar de asta primeşti leafă. Prin urmare, mai scădem cinci… În ziua de 10 ianuarie ai luat de la mine zece ruble…

— N-am luat! şopti Iulia Vasilievna.

— Dar e scris aici!

— Dacă spuneţi dumneavoastră…

— Din patruzeci şi unu scădem douăzeci şi şapte… rămân paisprezece…

Ochii Iuliei Vasilievna se umplură de lacrimi… Pe năsucul ei lung, fin, se ivi un strop de sudoare. Biata fată!

— N-am luat decât o dată, îmi explică ea cu glas tremurător… trei ruble de la soţia dumneavoastră… Altceva n-am mai luat…

— Da? Ei poftim, şi eu care uitasem să le trec aici! Vasăzică din paisprezece mai scădem trei – rămân unsprezece… Iată banii dumitale, draga mea! Trei… trei… trei… una şi încă una… Poftim!

Şi i-am întins unsprezece ruble… Fata le-a luat şi le-a băgat cu degete tremurătoare în buzunar.

— Merci, a şoptit ea.

Am sărit în picioare şi am început să mă plimb prin odaie. Eram enervat.

— Pentru ce îmi spui merci? am întrebat-o.

— Pentru bani…

— Dar pentru Dumnezeu, ştii bine că te-am înşelat, că te-am jefuit şi îmi mai şi mulţumeşti?

— În alte case mi s-a întâmplat să nu iau nimic.

— Să nu iei nimic? Nu-i de mirare! Am făcut o glumă şi ţi-am dat o lecţie cruntă… Am să-ţi plătesc toate cele optzeci de ruble ale dumitale! Iată-le, ţi le-am pregătit într-un plic! Dar cum e cu putinţă să fii aşa de moale? De ce nu te împotriveşti? De ce taci? Nu ştii că în viaţă trebuie să-ţi arăţi colţii? Se poate să fii aşa de mototoală?

A zâmbit silit, iar pe chipul ei am citit: „Se poate!”

I-am cerut iertare pentru această lecţie aspră şi i-am dat, spre marea ei mirare, toate cele optzeci de ruble. A îngăimat sfioasă

câteva merci-uri şi a ieşit. Privind în urma ei m-am gândit: „Ce uşor e să fii puternic în lumea asta!”

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 8, 19 februarie. Semnată: A. Cehonte. A intrat fără modificări în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Publicăm textul culegerii.

Ridichea
TRADUCERE DIN LIMBA COPIILOR

A fost odată ca niciodată un moşneag şi o babă. Au trăit cât au trăit şi Dumnezeu le-a trimis pe Serj. Serj avea urechi lungi şi în loc de cap o ridiche. Şi a crescut Serj de s-a făcut cât un munte... L-a apucat moşneagul de urechi; a tras, a tot tras, dar n-a putut să-l scoată în rândul oamenilor. Moşneagul a chemat-o pe babă.

Baba s-a apucat de moşneag, moşneagul de ridiche; şi au tras, şi au tot tras, dar n-au putut să-l scoată în rândul oamenilor. Baba a chemat-o pe mătuşa-prinţesă.

Mătuşa s-a apucat de babă, baba de moşneag, moşneagul de ridiche; şi au tras, şi au tot tras, dar n-au putut să-l scoată. Mătuşa-prinţesă l-a chemat pe cumătrul-general.

Cumătrul s-a apucat de mătuşă, mătuşa de babă, baba de moşneag, moşneagul de ridiche; şi au tras, şi au tot tras, dar n-au putut să-l scoată. Şi-a pierdut moşneagul răbdarea. Şi-a măritat fata cu un negustor bogat. Şi l-a chemat şi pe negustor cu hârtiile lui de o sută de ruble.

Negustorul s-a apucat de cumătru, cumătrul de mătuşă, mătuşa de babă, baba de moşneag, moşneagul de ridiche; au tras, au tot tras şi au scos capul de ridiche în rândul oamenilor.

Şi Serj a ajuns consilier de stat.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 8, 17 februarie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

În secolul nostru practic, când ş.a.m.d.

Un om cu nasul vânăt se apropie de clopot şi îl trage alene. Călătorii, până atunci liniştiţi, încep să alerge şi să se frământe... Pe peron trec huruind cărucioarele cu bagaje. Deasupra vagoanelor se trage frânghia. Locomotiva se apropie şuierând.

O ataşează la vagoane. De prea mult zor, cineva, undeva, sparge o sticlă... Răsună cuvinte de bun rămas, suspine, glasuri de femei...

Lângă un vagon de clasa a doua stăteau un tânăr şi o fată. Îşi luau şi ei rămas-bun şi plângeau.

— Drum bun, îngerul meu! spunea tânărul, sărutând căpşorul blond al fetei. Drum bun! Sunt atât de nefericit! Mă laşi singur o săptămână întreagă! Pentru o inimă care iubeşte e o veşnicie! Drum bun! Şterge-ţi lacrimile... Nu plânge...

Din ochii fetei se rostogoleau lacrimi; un strop căzu pe buza tânărului.

— Drum bun, Varia! Salută-i pe toţi... Ah, da! Să nu uit... Dacă-l vezi pe Mrakov[92], dă-i aceste... aceste... Nu plânge, scumpo... Dă-i aceste douăzeci şi cinci de ruble...

Tânărul scoase din buzunar o hârtie de douăzeci şi cinci de ruble şi o întinse Variei.

— Fii drăguţă şi dă-i-le... I le datoram... Of, grea e despărţirea!

— Nu plânge, Petea. Sâmbătă mă întorc... neapărat... Să nu mă uiţi până atunci...

Căpşorul blond se lăsă pe pieptul lui Petea.

— Pe tine? Pe tine să te uit? Crezi că ar fi cu putinţă?

Răsună al doilea semnal de clopot. Petea o strânse pe Varia în braţe, începu să clipească din ochi şi izbucni în plâns, ca un

băieţaş. Varia i se atârnă de gât şi începu să suspine. Se urcară amândoi în vagon.

— La revedere! Scumpa mea! Îngerul meu! Peste o săptămână!

Tânărul o sărută pe Varia o ultimă dată şi coborî din vagon. Se opri în faţa ferestrei şi scoase o batistă din buzunar, gata s-o fluture… Varia îşi aţinti privirea umedă asupra chipului drag…

— Poftiţi în vagoane! strigă conductorul. Al treilea clopot! Vă ro-og!

Răsună al treilea semnal. Petea începu să-şi fluture batista. Dar deodată faţa i se lungi… Se lovi cu palma peste frunte şi sări ca un nebun în vagon.

— Varia! spuse el gâfâind. Ţi-am dat douăzeci şi cinci de ruble pentru Mrakov… Draga mea… Dă-mi o chitanţă! Mai repede! O chitanţă, scumpa mea! Cum de-am uitat?

— Prea târziu, Petea! A pornit trenul!

Trenul pornise. Tânărul sări din vagon, începu să plângă amarnic şi să fluture batista.

— Trimite-mi măcar prin poştă o chitanţă! strigă el căpşorului blond care îi făcea semne.

„Ce dobitoc sunt! gândi el, când trenul nu se mai văzu. Dau bani fără chitanţă! Phii! Ce nesocotinţă, ce copilărie! (Un oftat.) Draga de ea! Nu mai are mult şi ajunge!”

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 10, 5 martie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

O povestire căreia e greu să-i găseşti un titlu

Într-o zi de sărbătoare, pe la prânz, şedeam vreo douăzeci de inşi la o masă mare şi ne bucuram de viaţă. Ochii noştri cam tulburi de băutură se desfătau la vederea icrelor moi, straşnice, a homarilor proaspeţi, a somonului minunat şi a nenumăratelor sticle, înşirate aproape pe toată lungimea mesei. În stomacurile noastre domnea o căldură plăcută, sau cum spun arabii: răsărea soarele. Mâncam şi o luam din nou de la capăt. Duceam discuţii liberale... Vorbeam despre... Pot să contez pe discreţia dumitale, cititorule? Nu vorbeam de căpşuni şi nici de cai... nu! Rezolvam probleme. Discutam despre mujic, despre uriadnic, despre rublă... (Vezi să nu mă dai în vileag, dragul meu!) Unul dintre noi scoase din buzunar o mică foaie de hârtie şi ne citi nişte versuri în care preconiza cu mult haz să se perceapă de la cetăţeni zece ruble, când se uită cu amândoi ochii, şi cinci ruble când nu se uită decât cu unul singur, iar de la cei orbi să nu se perceapă nimic. Liubostiajaev[93] (Feodor Andreici), un om de obicei potolit şi respectuos, se lăsă de data aceasta furat de însufleţirea generală şi începu să strige: „Excelenţa sa Ivan Prohorîci e un lungan... încă ce lungan!" După fiecare frază noi urlam: „pereat[94]"

Până şi pe chelneri îi abăturăm de pe drumul cel drept, silindu-i să bea pentru fraternité...[95] Toasturile erau şuierătoare, muşcătoare şi chiar revoltătoare. Eu, bunăoară, am ridicat paharul pentru înflorirea ştiin... pot să contez pe discreţia dumitale?... ştiinţelor naturale.

Când s-a servit şampania, l-am rugat pe secretarul de gubernie, Ottiagaev[96] – Renan şi Spinoza al nostru – să ţină o

cuvântare. Ottiagaev făcu nazuri, dar în cele din urmă se învoi şi, aruncând o privire în spate, spre uşă, spuse:

— Prieteni! Pentru noi nu există mari şi mici! Eu, bunăoară, secretar de gubernie, nu simt nici cea mai mică dorinţă de a face caz de puterea pe care o am asupra registratorilor de colegiu care stau la masa aceasta şi totodată trag nădejdea că nici pe mine consilierii titulari şi consilierii de curte, aici prezenţi, nu mă privesc ca pe un terchea-berchea. Prin urmare, daţi-mi voie… Mmm… Da, daţi-mi voie… Dar uitaţi-vă în jurul dumneavoastră! Ce vedeţi?

Ne-am uitat în jurul nostru şi am văzut mutrele chelnerilor, care zâmbeau respectuos.

— Vedem, urmă oratorul, trăgând cu ochii la uşă, atâtea chinuri, atâtea suferinţe… Peste tot furturi, jafuri, hoţii, pungăşii, mituiri… Beţivi cu nemiluita… Asupriţi la fiecare pas… Câte lacrimi! Câţi martiri! Să ne fie milă de ei şi… să plângem… (Oratorul începe să lăcrămeze.) Să plângem şi să bem pentru…

În clipa aceea uşa scârţâi şi intră cineva. Am întors capul şi am văzut un omuleţ mărunt cu chelie mare şi cu un zâmbet de mentor pe buze. Îl cunoşteam atât de bine pe acest omuleţ! Intră şi se opri ca să asculte sfârşitul toastului.

— …să plângem şi să bem, urmă oratorul, ridicând glasul, în sănătatea şefului nostru, a ocrotitorului şi binefăcătorului nostru, Ivan Prohorîci Halciadaev! Urraaa!

— Urraaaa! strigară toate cele douăzeci de gâtlejuri, şi prin toate douăzeci şampania se prelinse într-un dulce şuvoi…

Bătrânelul se apropie de masă şi ne făcu senine prietenoase cu capul. Se vedea că era încântat.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 11, 10 martie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Frăţiorul

La fereastră stătea o fată şi privea îngândurată caldarâmul murdar. În spatele ei stătea un tânăr în uniformă de funcţionar. Îşi frământa mustăcioara şi spunea cu glas tremurat:

— Bagă-ţi minţile în cap, soro, cât nu-i prea târziu! Fă-mi şi mie hatârul ăsta! Nu-l mai lua pe făinarul ăla burtos, pe ţopârlanul ăla! Dă-l încolo de fălcos afurisit, dar-ar Dumnezeu să nu-şi mai găsească odihna nici pe lumea cealaltă!

— Nu pot, frăţioare! Mi-am dat cuvântul.

— Te rog din suflet! Fie-ţi milă de neamul nostru! Tu eşti nobilă, cultă, iar el e un negustor de cvas, un ţărănoi, un bădăran! Bădăran! Înţelege odată, femeie fără minte ce eşti! Vinde cvas împuţit şi scrumbii mucegăite! E un pungaş ordinar! Ieri i-ai dat cuvântul şi chiar azi-dimineaţă a înşelat-o pe bucătăreasa noastră cu cinci copeici! Scoate şapte piei de pe bieţii oameni! Dar nu te-nţeleg: unde-s visurile tale? Spune! Doamne, Dumnezeule! Doar îl iubeşti pe Mişka Triohvostov[97], de la mine de la minister! La el visezi! Şi el te iubeşte…

Sora se îmbujoră. Bărbia începu să-i tremure, ochii i se umplură de lacrimi. Se vedea cât de colo că frăţiorul nimerise „punctul” cel mai sensibil.

— Te nenoroceşti pe tine şi îl nenoroceşti şi pe Mişka… A început să bea, băiatul! Of, surioară, surioară! Te-ai lăsat ispitită de bănetul ţopârlanului, de cercei şi de brăţări. Te măriţi din interes cu o ciumă… cu un porc… Iei un incult… Nici nu ştie să-şi scrie numele ca lumea! „Mitri Nekolaev”. „Ne”… auzi dumneata! Nekolaev… O vită! E bătrân, bădăran, necioplit… Să nu faci una ca asta!

Glasul i se frânse şi se înecă. Începu să tuşească şi îşi şterse ochii. Se porni să-i tremure şi lui bărbia.

— Mi-am dat cuvântul, frăţioare... Apoi, ca să-ţi spun drept, m-am săturat şi eu de sărăcia noastră...

— Dacă e aşa, atunci am să vorbesc! Nu voiam să mă murdăresc în ochii tăi, surioară, dar am să ţi-o spun... Mai bine să-mi pierd renomeul[98], decât să văd cum te nenoroceşti... Ascultă, Katia, ştiu ceva despre făinarul tău. Dacă ai să afli despre ce-i vorba, ai să-l părăseşti pe loc. Ascultă ce-ţi spun: ştii tu în ce loc scârbos l-am întâlnit într-o zi? Ştii?

— Unde?

Frăţiorul deschise gura să răspundă, dar se opri. În odaie intrase un flăcău în haină lungă rusească cu nişte cizme murdare în picioare şi cu un sac mare în mână. Făcu semnul crucii şi se opri lângă uşă.

— Mitri Terentici vă salută, se adresă el frăţiorului, şi mi-a spus să vă felicit cu prilejul zilei de duminică... Iar asta să v-o dau chiar în mână.

Frăţiorul se încruntă, luă sacul, se uită în el şi zâmbi dispreţuitor.

— Ce-i aici? Fleacuri pesemne... A, da... O căpăţână de zahăr...

Scoase căpăţâna din sac, îi smulse învelitoarea şi ciocăni cu degetul în zahăr.

— Hm... De la ce fabrică e? De la Bobrinski? Aşa da... Şi ăsta-i ceai? Parcă miroase ceva... A, da, nişte sardele... O pomadă, netam-nesam... nişte stafide cu fel de fel de gunoaie... Vrea să mă cumpere, să-mi intre pe sub piele... N-nu, dragul meu! Nu-s din ăia care se pot cumpăra! Şi pentru ce a mai pus, mă rog, în sac şi cicoare? N-am ce face cu ea. Nu-i sănătos să bei cafea... îţi distruge nervii... Bine, du-te! Spune-i că-l salut!

Flăcăul ieşi. Sora se repezi la frăţior şi îl apucă de mână... Vorbele lui o zdruncinaseră. Încă un cuvânt şi... praf se alegea de făinar!

— Spune-mi! Hai, spune odată! Unde l-ai văzut?

— Nicăieri. Am glumit... Fă cum ştii! mormăi frăţiorul şi mai ciocăni o dată cu degetul în căpăţâna de zahăr.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 11, 11 martie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest

text.

Un filantrop

În budoarul luxos, mobilat cu rafinament, al uneia dintre cele mai cunoscute cuconiţe din Moscova, şedea un medic. Era pe la amiază. Drăgălaşa gazdă abia îşi părăsise culcuşul şi, tolănită pe o canapea moale, se întindea alene, privind întrebător în ochii medicului. Acesta, un tânăr de vreo douăzeci şi şase de ani, şedea gânditor în faţa ei, cu un aer posomorât. Soarele amiezii juca pe brelocurile lui masive, îi dogorea fruntea mare, albă, şi îl silea să-şi închidă ochii pe jumătate; dar el nu se sinchisea.

Nu-i păsa de ceea ce simţea trupul său, acum când altă bubă, mai usturătoare şi mai sfredelitoare nu-i dădea pace; îi era sufletul bolnav.

Se judeca aspru pe el însuşi, se dispreţuia, se ura... Era gata să se sfâşie.

Ştia că ea aşteaptă să-i vorbească... Dar ce putea să-i spună?

„Sunt un nemernic! gândea el, privind cu coada ochiului căpşorul drăgălaş al femeii din faţa lui. De o mie de ori nemernic! Am alergat două săptămâni după ea, nu i-am dat pace, m-am schimonosit în faţa ei ca ultimul filfizon, am făcut pe cocoşul ca cel din urmă dobitoc... Şi? Am izbutit s-o fac să se îndrăgostească de mine... Nu-i zi în care să nu trimită de vreo patru ori după mine... Am făcut-o să mă iubească, dar oare sunt eu în stare s-o răsplătesc cu aceeaşi dragoste? Nefericita! Cu câtă tristeţe se uită la mine! Cu câtă nerăbdare aşteaptă cuvintele hotărâtoare!”

Într-adevăr, privirea aţintită pe chipul medicului era plină de dragostea cea mai duioasă, de patima cea mai arzătoare, cea mai năvalnică, cea mai nebună!

„Pentru ce dracu’ am ţinut cu tot dinadinsul s-o cuceresc? îşi urma doctorul şirul gândurilor. Aşa… din vanitate… Voiam să-mi flatez amorul propriu. Filfizonilor şi dobitocilor le place să sucească femeilor capul. Nu se întreabă însă la ce le folosesc aceste victorii. Eu, bunăoară, ce-am să fac cu păpuşa asta? Biata femeie!”

— Şi braţul drept mă doare! întrerupse drăgălaşa cuconiţă gândurile medicului. M-a durut toată noaptea. Am avut şi dureri de cap.

— Hm… Aşa-a… Dar de dormit, aţi dormit bine?

— Nu, prost… îmi vâjâia capul, nu ştiu de ce…

— Palpitaţii? întrebă doctorul, ca să spună ceva.

— Da, şi palpitaţii, minţi cuconiţa. În general nervii îmi sunt groaznic de zdruncinaţi. Nu mai ştiu ce să fac… În fiecare zi vă deranjez etc.

Trecu o jumătate de ceas cu întrebări şi răspunsuri de felul acesta. În cele din urmă medicului i se făcu silă de el.

Se ridică în picioare şi îşi luă pălăria.

— Trebuie să faceţi mai multă mişcare, spuse el. Evitaţi emoţiile… Vara plecaţi în străinătate sau în Caucaz, bunăoară… Mai trec şi mâine pe la dumneavoastră.

Cuconiţa se ridică şi ea şi, fără o vorbă, strecură un plic în mâna pe care i-o întindea doctorul. El luă plicul, fără s-o privească. Dar uitându-se din întâmplare în oglindă, văzu că obrăjorul mic, drăgălaş, de copil alintat, stătea gata să plângă. Ochişorii, bieţii ochişori albaştri, clipeau des şi erau umezi. Gura mică se încleşta de mânie şi ciudă.

„Nefericita”, gândi medicul, oftă şi se milostivi…

— De altfel… bolborosi el, încercaţi să luaţi din hapurile pe care am să vi le prescriu îndată… încercaţi.

Se aşeză din nou, tăie dintr-o coală albă o hârtiuţă pentru reţetă şi, după ce puse semnul de reţetă (Rp.) scrise:

„Astă seară la ora opt în strada Neglinnaia, colţ cu Kuzneţki, lângă Daziaro[99]. Vă aştept”.

Medicul îşi puse mănuşa, salută şi ieşi.

La ora opt scara… Dar voi pune punct. Unul singur. Am preferat întotdeauna un punct mai multor puncte şi îl voi prefera şi acum.

Apărută pentru prima oară în revista „Zritel” 1883, Nr.

19, 14 martie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Un caz din practica judiciară

Lucrul s-a petrecut la judecătoria de ocol din oraşul N., la una dintre ultimele sesiuni.

Pe banca acuzaţilor se afla Sidor Şdmeţov[100], un târgoveţ din N., de vreo treizeci de ani, cu o faţă vioaie de ţigan şi cu ochi şireţi. Era învinuit de furt prin spargere, de înşelăciune şi substituire de persoană. Ultimul delict se mai complica şi cu însuşirea de titluri prin fraudă. Acuzarea era susţinută de către substitutul de procuror. Numele acestuia îl întâlneşti pe toate drumurile. Persoana sa nu are niciuna dintre însuşirile care asigură popularitatea şi un onorariu solid: este asemenea semenilor săi. Fonfăie, nu pronunţă litera „k” şi îşi suflă mereu nasul.

În schimb acuzatul era apărat de un avocat dintre cei mai vestiţi şi cu mare faimă. Toată lumea îl cunoaşte. Minunatele lui pledoarii sunt mereu pomenite şi numele lui e rostit cu evlavie.

În romanele ieftine, care se sfârşesc cu achitarea acuzatului şi cu aplauzele publicului, avocatul joacă un rol însemnat. În aceste romane i se dă un nume din familii de cuvinte ca: tunet, trăsnet şi afte elemente nu mai puţin impunătoare.

După ce substitutul de procuror dovedi cu prisosinţă că Şelmeţov e vinovat şi nu merită niciun fel de îngăduinţă, după ce explică, convinse şi anunţă: „am terminat”, se ridică apărătorul. Toată lumea ciuli urechile. Se făcu tăcere. Avocatul începu să vorbească şi... nervii publicului din N. începură să vibreze. Apărătorul îşi întinse gâtul smead, îşi lăsă capul într-o parte, fulgeră cu ochii, repezi o mână în sus, şi un balsam ameţitor se revărsă în urechile încordate ale asistenţei. Glasul lui începu să cânte pe nervi ca pe strunele balalaicii... Chiar

după primele două-trei fraze, cineva scoase un geamăt şi o doamnă, galbenă la faţă, fu scoasă pe braţe din sala de şedinţe. După câteva minute, preşedintele se văzu nevoit să pună mâna pe clopoţel şi să sune de trei ori. Grefierul, cu nas stacojiu, începu să se frământe pe scaun şi să privească ameninţător spre sala captivată. În aşteptarea pătimaşă a frazelor ce aveau să urmeze, toţi ochii priveau cu pupilele mărite, toate chipurile erau palide, trase... Iar inimile... Ce să mai vorbim?!

— Suntem oameni, domnilor juraţi, să judecăm deci omeneşte! spunea, între altele, apărătorul. Înainte de a se prezenta în faţa dumneavoastră, acest om a îndurat un arest preventiv de şase luni. Timp de şase luni, nevastă-sa a fost lipsită de soţul ei, atât de iubit, iar ochii copiilor n-au secat o clipă la gândul că scumpul lor tată nu se află lângă ei! O, dacă i-aţi fi văzut pe aceşti copii! Sunt flămânzi fiindcă n-are cine să-i hrănească, plâng fiindcă sunt copleşiţi de nenorocire, adânc nenorociţi... Priviţi-i! Îşi întind mânuţele spre dumneavoastră, rugându-vă să le redaţi părintele! Nu sunt aici, dar vi-i puteţi închipui. (Pauză.) În concluzie... Hm... A fost aşezat alături de hoţi şi de ucigaşi... El! (Pauză.) E de ajuns să ne închipuim chinurile sufleteşti pe care le-a îndurat în închisoare, departe de nevastă şi de copii pentru a... Dar ce să mai vorbim?!

În public răsunară sughiţuri de plâns... O tânără cu o broşă mare în piept începu şi ea să plângă. Apoi se porni să scâncească vecina ei, o băbuţă.

Apărătorul vorbea, vorbea... Ocolea faptele, stăruind mai mult asupra psihologiei.

— A cunoaşte sufletul lui înseamnă a cunoaşte o lume deosebită, o lume în sine, plină de mişcare. Personal am studiat această lume... Studiind-o, am studiat pentru prima oară un om, o mărturisesc fără înconjur. Am înţeles omul... Fiecare mişcare a sufletului său arată că am cinstea să apăr în clientul meu un om ideal...

Grefierul încetă să privească ameninţător şi băgă mâna în buzunar, căutându-şi batista. Din sală mai fură scoase pe braţe încă două doamne. Preşedintele uită de clopoţel şi îşi puse ochelarii ca să nu i se vadă lacrima ivită în ochiul drept. Toată lumea îşi căuta batistele. Procurorul, această inimă de piatră, acest sloi de gheaţă, cel mai nesimţitor dintre organisme, începu să se frământe neliniştit în jilţul lui; roşi şi îşi coborî

privirea sub masă… Prin ochelarii lui se zăreau strălucind lacrimi.

„Trebuia să renunţ la acuzare! se gândea el. Să dau eu un asemenea chix?”

— Uitaţi-vă la ochii lui! continuă apărătorul (bărbia îi tremura, glasul îi tremura şi ochii lui oglindeau suferinţa). Oare aceşti ochi blânzi, duioşi, ar putea privi cu nepăsare o crimă? O, nu! Ochii aceştia ştiu să plângă! Sub aceşti pometi de kalmâc se ascund nervi nespus de gingaşi! În acest piept butucănos şi slut bate o inimă care nu ştie ce-i crima! Şi dumneavoastră, oameni buni, aţi îndrăzni să spuneţi că-i vinovat?!

Aci, nici acuzatul nu mai fu în stare să rabde. Îi veni şi lui rândul să plângă. Clipi din ochi, se porni pe plâns şi începu să se frământe pe scaun…

— Sunt vinovat! izbucni el, întrerupându-l pe apărător. Sunt vinovat! Îmi recunosc vina! Am jefuit şi am înşelat! Sunt un blestemat! Banii i-am luat din ladă, iar blana furată i-am dat-o cumnatei mele s-o ascundă… Mă căiesc! Îs vinovat de toate!

Şi acuzatul povesti de-a fir-a-păr cum se petrecuseră lucrurile. Şi a fost condamnat.

Apărută pentru prima oară în revista „Zritel”, 1883, Nr. 20, 15 martie, cu subtitlul: Povestire poliţistă. Semnată: A. Cehonte. A intrat fără subtitlu şi scurtată în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Publicăm textul culegerii.

La reeditarea povestirii în culegere, autorul a scos subtitlul şi a scurtat mult povestirea.

[13] *Kucika* – grămăjoară. (N. red. rom.)
[14] *Kleatva* – jurământ. (N. red. rom.)
[15] *Samoe lucişee* – cel mai bun. (N. red. rom.)
[16] *Zudeti* – a pisa, a plictisi. (N. red. rom.)
[17] *Svisteti* – a fluiera. (N. red. rom.)
[18] *Ej* (se citeşte ioj) – arici. (N. red. rom.)
[19] *Treizeci şi trei* – joc de cărţi. (N. red. rom.)
[20] *Tiulpan* – lalea. (N. red. rom.)
[21] *"Viaţa pentru ţar"* – vechiul titlu oficial al operei „Ivan Susanin" de Glinka, (N. red. rom.)
[22] *Dîlda* – lungan, deşirat. (N. red. rom.)
[23] Clădirea amiralităţii din Petersburg avea în vârf o tijă lungă şi foarte subţire, ca o săgeată. (N. red. rom.)
[24] *Ham* – bădăran. (N. red. rom.)
[25] *Zmeinnoe jalo* – limba viperei. (N. red. rom.)
[26] Exprimarea fonetică a unor cuvinte din limba rusă, care se scriu corect în felul următor : *„horoşa holodnaia voda, kogda hocetsia piti".* În limba română înseamnă „este bună apa rece când ţi-e sete". (N. red. rom.)
[27] *Ociumelîi* – stăpânit de furie, apucat. (N. red. rom.)
[28] *Hriukati* – a grohăi. (N. red. rom.)
[29] *Kaleacati* – a pălăvrăgi. (N. red. rom.)
[30] *Pliuiot* – scuipă, *na samovo sebka* – pe sine însuşi. (N. red. rom.)
[31] *Pacea de la San Stefano* – pace încheiată în anul 1878 între Rusia şi Turcia la San Stefano.

Spre ştiinţa trântorilor
(Legendă la un eventual desen: un bărbat vorbeşte unor persoane aşezate în jurul unei mese.)

Albinele îşi omoară sau îşi alungă bărbaţii şi fraţii. Netrebnici din fire, nefiind în stare să muncească şi plăcându-le să trăiască în trândăvie, pe spinarea altora, trântorii, scăpaţi cu viaţă, zboară hai-hui în căutare de hrană pe de-a gata. Întorşi la stup,

---

[32] *Hapen zi gevezen* – expresie fals germană, aici având sensul de a fura, a lua mită. (N. red. rom.)
[33] Magistraţii purtau un colan de aur la uniformă. (N. trad.)
[34] Expresie stâlcită din limba germană; corect: *sprechen Sie deutsch?* Vorbiţi nemţeşte? (N. red. rom.)
[35] *Peresoliti* – a săra prea mult; a întrece măsura (figurat). (N. red. rom.)
[36] *Vint* – joc de cărţi. (N. red. rom.)
[37] *Zvizdanuli* – a pocni, a lovi. (N. red. rom.)
[38] *Kulak* – pumn. (N. red. rom.)
[39] *Nedoiehati* – a nu ajunge la destinaţie (sugerează ideea de „neisprăvit”.) (N. red. rom.)
[40] *Pisaţi* – a scrie (în sens peiorativ – conţopist). (N. red. rom.)
[41] *Poganîi* – mârşav. (N. red. rom.)
[42] *Krîşca* – capac. (N. red. rom.)
[43] *Cavaler* – persoană care a fost decorată cu un ordin. (N. red. rom.)
[44] *Greaznaia ruka* – mână murdară. (N. red, rom.)
[45] În Rusia, cetăţenii care nu aveau titluri de nobleţe primeau în unele cazuri titlul de cetăţeni de onoare, atribuit numai personal sau şi cu dreptul de a fi transmis moştenitorilor, (N. red. rom.)
[46] Nu mă atinge (în limba latină). (N. trad.)
[47] *Piati* – cinci, *sobaka* – câine. (N. red. rom.)

au parte de o primire mai mult decât rece: albinele îi înţeapă şi îi alungă. Iar dacă se aşază şi ei pe câte o floare, nu ştiu ce trebuie să facă şi de aceea rabdă de foame. Iarna nu le rămâne decât să îngheţe...

— Tare mai sunt tâmpiţi şi trântorii ăştia! întrerupe un domn cu vază pe zoolog. Habar n-au că ar avea un mijloc minunat ca să iasă din situaţia asta neplăcută. Eu, bunăoară, ştiţi ce-aş face, dacă aş fi în locul lor?

---

[48] *Maşer* – (fonetic pentru *ma chère* – scumpa mea) (în limba franceză). (N. red. rom.)
[49] *Fames* – foame (în limba latină). (N. trad.)
[50] *„Budilnik”*– „Deşteptătorul”. (N. trad.)
[51] *„Posrednik”* – „Mijlocitorul”. (N. trad.)
[52] *Parastasov – Panihidin* în textul rus. (N. red. rom.)
[53] *Cadavrov – Trupov* în textul rus. (N. red. rom.)
[54] *Arbat* – cartier în Moscova. (N. trad.)
[55] *Colivov – Upokoiev* în textul rus. (N. red. rom.)
[56] *Scheletov – Cerepov* în textul rus. (N. red. rom.)
[57] Fundătura Morţii – Fundătura *Mortvîi.* (N. red, rom.)
[58] *Ţintirimov – Pogostov* în textul rus. (N. red. rom.)
[59] *Cimitirin – Kladbişcenski* în textul rus. (N. red. rom.)
[60] *Tidvov – Celiustin* în textul rus. (N. red. rom.)
[61] *Pracica* – spălătorească. (N. red. rom.)
[62] *Rîlo* – mutră, bot. (N. red. rom.)
[63] Acest vers şi următoarele sunt din „Evgheni Oneghin” de A. S. Puşkin ; Vezi *A. S. Puşkin* – „Evgheni Oneghin”, în traducerea lui G. Lesnea, Ed. „Cartea Rusă”, 1955. (N. red. rom.)
[64] *M. V. Lentovski* – antreprenor de teatru şi regizor din Moscova, arendaşul grădinii „Ermitaj”
[65] *Zritel* – „Spectatorul” (N. trad.)
[66] *„Petersburgskaia gazeta”* – „Gazeta Petersburgului”. (N. trad.).
[67] Ia-ţi o nevastă (în limba latină). (N. trad.)

— Ce anume?

— Aş lua florile în arendă... Şi atunci nu ştiu cine ar fi mai sătul: albinele sau eu... Cred că eu!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 13, 25 martie. Semnată: Omul fără splină. Desen de V. I. Porfiriev. S-a păstrat manuscrisul autograf al ciornei (la Arhiva literară centrală). Publicăm textul apărut în

---

[68] Cât e nevoie (în limba latină). (N. trad.)

[69] *„Ihtiozaur XII, 3”* – parodiere a referirilor la Biblie (ihtiozaur – reptilă fosilă, şopârlă de mare)

[70] Vin roşu franţuzesc (în limba latină). (N. trad.)

[71] După legile artei (în limba latină). (N. trad.)

[72] Înfăţişare (în limba latină). (N. trad.)

[73] Limba e duşmanul oamenilor şi prietenul diavolului - şi al femeilor (în limba latină). (N. trad.)

[74] Mamifere (în limba latină), (N. trad.)

[75] *Charcot* – Neuropatolog francez

[76] *Billroth* – chirurg german.

[77] *„(Memor. Acad. 1878)”* – parodiere a referirilor la publicaţiile de specialitate.

[78] *Jivot* – burtă. (N. red. rom.)

[79] *Baraban* – tobă. (N. red. rom.)

[80] *„Opaiţul”* – cântec popular de jale. (N. red. rom.)

[81] *Gambetta* (1838—1882) – om politic francez. Republican moderat. În timpul războiului franco-prusac (1870—1871) a fost pentru continuarea luptei cu nemţii până la eliberarea teritoriului francez.

[82] În traducere înseamnă: „O, mai bine omoară-mă, dar vino! Dacă nu vii, sângele meu va stropi fereastra ta! Mor!” *Nota traducătorului.* Am glumit. Prima frază înseamnă: „o burtă plină nu studiază cu plăcere”. A doua este o simplă denumire a unei forme gramaticale. (Toată nota e a lui A. P. Cehov.)

[83] „Mirskoi tolk” – „Ce vorbeşte lumea”. (N. trad.)

revistă.

---

[84] *Krasnoiarsk* oraş în Siberia. Loc de deportare în timpul ţarismului. (N. red. rom.)
[85] *Mania grandiosa* – grandomanie (în limba latină). (N. trad.)
[86] *Struciok* – păstaie, teacă. (N. red. rom.)
[87] *Ştâc-iuncher* – pe timpuri, cel mai mic grad ofiţeresc în artilerie, în secolul al XVIII-lea.
[88] *„Novoe vremia”* („Timpuri noi”) – ziar reacţionar, editat de A S. Suvorin la Petersburg, începând din anul 1876.
[89] *Demidron* – restaurant şi varieteu în Petersburg. (N. red. rom.)
[90] Aşa trece faima lumească (în limba latină). (N. red. rom.)
[91] *Sevustianov, Filippov* – mari proprietari de brutării la Moscova.
[92] *Mrac* – întunecime. (N. red. rom.)
[93] *Liubosteajatelstvo* – lăcomie de bani, arghirofilie. (N. red. rom).
[94] *Pereat* – să piară (în limba latină). (N. trad.)
[95] *Fraternité* – fraternitate (în limba franceză). (N. trad.)
[96] *Otteaghivati* – a tărăgăna, a amâna. (N. red, rom.)
[97] *Tri hvosta* – trei cozi. (N. red. rom.)
[98] Corect în limba franceză – *renommée* – renume. (N. red. rom.)
[99] *Daziaro* – magazin de artă la Moscova.

Cavaleri fără frică şi fără prihană

La gara „Deraierea”, în locuinţa domnului şef, era mare sindrofie. Se adunaseră să petreacă şefi de gară, şefi de secţie, de magazie, de depou, etc., la pensie şi în activitate, tineri şi bătrâni. Printre uniformele de funcţionari de cale ferată, se zăreau ici-colo culori de modes et robes[101] şi câte un obrăjor de copil... Musafirii beau ceai, jucau cărţi, făceau muzică şi stăteau la taifas. Se vorbea despre tot felul de întâmplări întâmplate întâmplător pe cutare sau cutare linie. Se povestiră atât de multe încât nici n-aş putea să scriu despre toate. Numai domnul Ukusilov[102] povesti timp de două ceasuri... Poftim de scrie! Voi fi scurt, ca de obicei.

— Ne-am ales cu trei vagoane sfărâmate! îşi isprăvi domnul Ukusilov pologhia care ţinuse două ceasuri încheiate. Doi morţi şi cinci răniţi, iar ce a fost mai mult de asta, trebuie socotit scorneală, nu s-a anunţat oficial... He-he-he! Dintr-o singură echipă mi-au venit şase răniţi... I-am chemat la mine... Dacă cumva... careva... suflă o vorbă!... Mă-nţelegeţi!... spuneţi că v-aţi lovit. La doi soldaţi le-am dat câte trei ruble ca să le închid gura: „O vorbă să nu suflaţi!” Cu toate măsurile de precauţiune pe care le-am luat, lucrurile nu s-au isprăvit cu bine. M-au zburat din post şi m-au ameninţat şi cu darea în judecată. Cică am dormit şi n-am dat telegramă. După părerea ăstora un şef de gară nici să doarmă n-are voie. Ce oameni fără ruşine!... Pentru

---

[100] *Şelma* – pungaş, ticălos. (N. red. rom.)

[101] *Modes et robes* – mode şi rochii (în limba franceză). (N. trad.)

[102] *Ucusiti* – a muşca. (N. red. rom.)

un fleac de nimic au lăsat pe drumuri un tată de familie. Într-unul dintre vagoane, se transportau pentru directorul mişcării nişte raci de la moşia lui şi s-au pierdut în învălmăşeală. Directorul aştepta cu nerăbdare să mănânce în seara aceea raci a la bordălez. Era om subţire de felul lui… Dacă n-ar fi fost racii ăştia blestemaţi nu mă pocnea ancheta şi nu mi-aş fi pierdut postul…

— Şi acum sunteţi tot fără post? îl întrebă fata preotului din satul vecin. (Venise la gară să ceară „prieteneşte” un bilet gratuit pentru mamă-sa, ca să se ducă la o mătuşă.)

— Aş! O săptămână după aceea făceam serviciul pe altă linie, cu toate că fusesem dat în judecată.

— Să vă spun un alt caz… începu domnul Garţunov[103] turnându-şi un păhăruţ de votcă. îl cunoaşteţi desigur pe Ivan Mihailîci, acela care a fost şef de tren… O bestie, ce să zic! Un om foarte cinstit, un suflet nobil, dar ticălos în felul lui, un mare şmecher… Adică, nu-i chiar ticălos, ci cum să zic… un geniu în felul lui, o adevărată pasăre de pradă… A sosit într-o zi la staţia „Hingheri” cu trenul lui… Cu un mărfar. Nu-l făceau şef de tren de persoane, fiindcă nu putea să se uite la o femeie fără să-l apuce istericalele. Vasăzică sosise cu trenul… Tocmai atunci se aflau pe peron vreo treizeci de cosaşi. Era vară, muncile erau în toi…

— „Unde mergeţi, măi cosaşilor? i-a întrebat el. Hai că vă duc cu trenul meu de marfă până la gara următoare. N-am să vă iau decât zece copeici de căciulă, atât…”

Cosaşilor bineînţeles că le-a convenit. Atâta aşteptau. Ivan Mihailîci a primit de la fiecare câte zece copeici şi i-a băgat pe toţi în vagonul de serviciu. Când a pornit trenul, cosaşii au început să cânte de mulţumiţi ce erau. Mare comedie! Mă aflam şi eu în vagon; voiam să ajung la timp la Ilia Petrovici… O botezau pe Olecika lor…

— „De ce i-ai luat, Ivan Mihailîci? i-am spus eu. E un controlor în gară!”

— „Nu, zău?”

— „Să mor eu…”

---

[103] *Garţun* – cel care face acrobaţii călare în goana calului. (N. red. rom.)

Ivan Mihailîci a căzut pe gânduri… Fireşte, n-avea chef să se facă de ruşine. La drept vorbind, nu era cine ştie ce contravenţie, toţi iau călători clandestini, şi toată lumea o ştie, dar oricum, parcă nu-i prea venea la îndemână… Apoi nici controlorii nu-s toţi la fel… Ţi se poate întâmpla să dai de un împieliţat care să-ţi facă nişte zile fripte… mamă Doamne! Da-da, se întâmplă! Te pârăşte mai mult de al dracului ce e sau ca să se pună bine cu şefii…

— Trenul nu-l poţi opri, a spus Ivan Mihailîci, şi totuşi diavolii ăştia trebuiesc daţi jos… Ce-i de făcut?

Colac peste pupăză am mai întâlnit şi un tren cu trei felinare pe vagonul de serviciu. Şefii de tren au semnalele lor: dacă pe vagonul de serviciu sunt, bunăoară, trei felinare, două fanioane, sau vreun alt semn de-al lor, înseamnă că-i un controlor în gară. Prin urmare spusele mele se adevereau. Ivan Mihailîci s-a gândit ce s-a gândit şi a găsit ce avea de făcut. Să te strici de râs, nu alta! A deschis uşa vagonului, i-a apucat pe domnii cosaşi de gulerul hainei şi din plin mers: Marş! Sări! Au început să sară cosaşii… Hehe-he! Cădeau ca nişte snopi.

— „Sări! le striga Ivan Mihailîci. Sări cu faţa înainte şi n-ai să păţeşti nimic! Sări, dacă-ţi spun, aşa şi pe dincolo! Drace, diavole!”

Priveam şi ne prăpădeam de râs… Toţi au sărit şi n-au păţit nimic, afară de unul care şi-a rupt piciorul. Au rămas păgubaşi de cele zece copeici ale lor… Hehe-he… Peste o săptămână s-a aflat nu ştiu cum, de comedia asta; îl găsiseră nu mai ştiu unde pe cosaşul cu piciorul rupt… Se vede că a umblat cu vorba careva, fie el al naibii… Răutatea omenească!… Cosaşului i s-au dat cinci ruble despăgubire, iar pe Ivan Mihailîci l-au dat afară… He-he-he.

— Şi acum a rămas fără slujbă?

— Am auzit că intră la operă. Are un glas straşnic de bariton. Când mergea cu trenul şi se îmbăta, începea să cânte. Fiarele îl ascultau, păsările plângeau! E un mare talent, orice s-ar zice…

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 14, 2 aprilie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Salcia

Cine dintre dumneavoastră a călătorit vreodată pe şleaul poştei dintre B. şi T.? Acela îşi mai aduce desigur aminte de moara lui Andreev care stă cocoţată singuratică pe malul râuleţului Kaziavka[104]. Moara-i mică, cu două perechi de pietre... Are peste o sută de ani, nu mai macină de mult, şi de aceea nu-i de mirare că aduce cu o băbuţă măruntă, gârbovită şi zdrenţăroasă, gata în orice clipă să se prăbuşească. Şi s-ar fi prăbuşit de mult dacă nu s-ar propti de o salcie uriaşă, din alte vremi, şi atât de groasă încât n-o pot cuprinde nici doi inşi. Frunzişul lucios al sălciei se revarsă peste acoperiş şi peste iezătură; ramurile joase ating pământul şi se scaldă în apa râuleţului. E şi ea bătrână şi gârbovită. Trunchiul ei ghebos e sluţit de o scorbură mare, întunecoasă. Dacă bagi mâna în scorbură, degetele ţi se afundă în miere neagră, şi un roi de albine sălbatice încep să-ţi bâzâie pe la urechi şi să te înţepe. Câţi ani să aibă? Arhip, prietenul ei, spune că era bătrână chiar şi pe vremea când el slugărea la boier ca „franţuz”, şi apoi la cucoană ca „harap”; şi asta s-a petrecut foarte demult.

Salcia mai propteşte şi o altă căzătură – pe bătrânul Arhip, care şade la rădăcina ei şi pescuieşte din zori şi până-n amurg cu undiţa. E bătrân, gârbovit, ca şi salcia, şi gura lui ştirbă seamănă cu scorburi. Ziua pescuieşte, iar noaptea şade dus pe gânduri la rădăcina sălciei. Amândoi, şi salcia cea bătrână şi Arhip, şuşotesc zi şi noapte... Amândoi au văzut multe la viaţa lor. Ascultaţi-i...

---

[104] *Kaziavka* – gâză, gânganie. (N. red. rom.)

Acum vreo treizeci de ani, în duminica Floriilor, ziua bătrânei sălcii, moşneagul şedea la locul lui obişnuit, privea primăvara şi pescuia. În jur era linişte, ca întotdeauna... Nu se auzea decât şoapta celor doi bătrâni şi, din când în când, plescăitul unui peşte jucăuş. Moşneagul pescuia şi aştepta nămiaza. Atunci începea el să-şi fiarbă ciorba de peşte. Când umbra sălciei începea să se desprindă de malul celălalt, se apropia amiaza. Arhip mai afla timpul şi după zurgălăii căruţei de poştă. Taman la ceasurile douăsprezece, brişca poştei din T. trecea pe iezătură.

Arhip auzi zurgălăii şi în duminica aceea. Îşi lăsă undiţa şi începu să privească. Căruţa trasă de trei cai urcă dâmbul, coborî şi o luă la pas spre iezătură. Poştaşul dormea. După ce urcă pe iezătură, căruţa se opri fără veste. Arhip nu se mai mirase de multă vreme, dar în ziua aceea îi fu dat să se mire tare. Se petrecu ceva neobişnuit. Surugiul întoarse capul, începu să se frământe pe capră, smuci batista de pe faţa poştaşului şi îl lovi puternic cu o măciucă. Poştaşul nu făcu nicio mişcare. Pe capul său bălai se ivi o pată purpurie. Surugiul sări din căruţă şi-i mai trase cu toată puterea încă o lovitură. Câteva clipe după aceea, Arhip auzi pe aproape nişte paşi: surugiul cobora de pe mal şi venea drept spre el... Chipul lui, ars de soare, era galben ca ceara şi privirea îi rătăcea, năucă. Tremurând din tot trupul, se apropie în fugă de salcie şi, fără să-l vadă pe Arhip, ascunse geanta poştaşului în scorbură; apoi se întoarse în fugă la căruţă, sări pe capră şi se lovi singur în tâmplă, ceea ce-l uimi peste fire pe Arhip. Cu faţa însângerată, dădu bici cailor.

— Ajutor! Ne căsăpesc! începu el să strige.

Depărtările îi răspunseră prelung. Arhip auzi mult timp acest „Ajutor!” După vreo şase zile, o comisie de anchetă sosi la moară. Ridicară un plan al morii şi al iezăturii, măsurară adâncimea râului şi plecară, nu fără a fi prânzit la umbra sălciei. În tot timpul anchetei, Arhip stătuse sub roata morii, tremurând şi uitându-se în geantă. În ea se aflau plicuri cu câte cinci peceţi. Zi şi noapte se uita la aceste peceţi şi se gândea, iar bătrâna salcie ziua tăcea şi noaptea plângea. „Proasta!” îşi zicea Arhip, ascultându-i plânsul. O săptămână după aceea, bătrânul porni cu geanta la oraş.

— Unde-i aici administraţia? întrebă el, ajungând la barieră.

I se arătă o casă mare, galbenă, cu gheretă vărgată la poartă. Intră şi văzu în vestibul un boier cu nasturi de metal la haină. Boierul trăgea din lulea şi ocăra pe un paznic. Arhip se apropie de el şi, tremurând din tot trupul, îi povesti întâmplarea de la moară. Funcţionarul luă în mână geanta, desfăcu cureluşele, păli, se înroşi…

— Aşteaptă o clipă! îi spuse el lui Arhip şi dădu buzna în birouri. Funcţionarii se strânseră buluc în jurul lui… începură să umble de colo-colo, să se foiască, să se sfătuiască între ei… Peste vreo zece minute, funcţionarul îi aduse lui Arhip geanta înapoi şi îi spuse:

— N-ai nimerit unde trebuie, măi frate! Du-te în strada Nijneia, acolo te vor îndrepta; aici e administraţia financiară, dragul meu! Du-te la poliţie!

Arhip luă geanta şi ieşi.

„E mai uşoară geanta!" gândi el. „A scăzut la jumătate!"

În strada Nijneia, i se arătă o altă casă galbenă, cu două gherete. Aici nu era vestibul: birourile începeau chiar de la intrare. Moşneagul se apropie de una dintre mese şi le spuse conţopiştilor povestea genţii. Aceştia îi smulseră geanta din mână, se răstiră la el şi trimiseră după şeful lor. Nu trecu mult şi se ivi în odaie un bărbat gras, mustăcios. După un scurt interogatoriu, luă geanta şi se zăvorî cu ea într-una dintre camere.

— Dar banii unde-s? se auzi peste câteva clipe glasul lui. Geanta-i goală! Spuneţi-i moşneagului că poate să plece. Sau, mai bine, opriţi-l! Duceţi-l la Ivan Markovici! Ba nu, să plece!

Arhip salută şi ieşi. A doua zi, caracudele şi bibanii îi văzură din nou barba albă…

Era toamnă târzie. Moşneagul şedea la rădăcina sălciei şi pescuia. Chipul îi era tot atât de posomorât, ca şi salcia îngălbenită: nu-i plăcea toamna. Se posomorî însă şi mai mult în dimineaţa când îl zări lângă el pe surugiul cu pricina. Fără să-l vadă pe Arhip, acesta se apropie de salcie şi îşi băgă mâna în scorbură. Albinele, ude şi leneşe, începură să i se caţere pe mânecă. După ce scotoci câteva clipe, se îngălbeni, iar peste un ceas, şedea pe malul râului şi privea fără rost în apă.

— Unde e? îl întreba el mereu pe moşneag.

La început Arhip tăcea, posac, şi nu voia să-i răspundă ucigaşului, dar în cele din urmă i se făcu milă de el.

— Am dus-o la mărimi! spuse el. Dar să nu-ţi fie frică, măi prostule… Le-am spus că am găsit-o sub salcie…

Surugiul sări în picioare, scoase un urlet şi se năpusti asupra lui Arhip. Nu-l slăbi din mână multă vreme. Îl izbi crunt peste faţă, îl trânti jos, îl călcă în picioare. După ce-l bătu, nu plecă, ci rămase să locuiască la moară împreună cu moşneagul.

Ziua dormea şi tăcea, iar noaptea umbla pe iezătură. Pe iezătură se plimba umbra poştaşului şi surugiul stătea de vorbă cu ea. Veni primăvara, dar surugiul tăcea mereu şi se plimba. Într-o noapte bătrânul Arhip se apropie de el.

— Destul ai umblat hai-hui! îi spuse el, uitându-se pieziş la umbra poştaşului. Pleacă!

Poştaşul îngână aceleaşi vorbe, iar salcia le îngână şi ea…

— Nu pot! răspunse surugiul. M-aş duce, dar mă dor picioarele, mă doare sufletul!

Moşneagul îl luă de braţ şi îl duse la oraş. Îl duse în strada Nijneia, tot acolo unde lăsase geanta. Surugiul căzu în genunchi în faţa „şefului” şi îi mărturisi crima. Mustăciosul se miră:

— Ce dai vina pe tine, tâmpitule? Eşti beat? Vrei să te bag la răcoare? Aţi turbat cu toţii, ticăloşilor? Nu faceţi decât să încurcaţi lucrurile… Criminalul n-a fost descoperit şi basta! Ce mai vrei? Hai, şterge-o! Când moşneagul îi aminti de geantă, mustăciosul se porni pe un râs cu hohote, iar conţopiştii se mirară. Se vede că aveau memoria scurtă… Surugiul nu-şi găsi ispăşirea în strada Nijneia. Fu nevoit să se întoarcă la salcie…

Dar asta nu e tot. Ca să fugă de propria lui conştiinţă, surugiul se aruncă în apă, tulburând râuleţul chiar în locul unde pluteau plutele undiţelor lui Arhip. Şi se înecă. Acum moşneagul şi bătrâna salcie văd pe iezătură două umbre… Oare nu cu ele or fi vorbind în şoaptă?

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 15, 8 aprilie. Semnată: A. Cehonte. A intrat cu unele modificări în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Publicăm textul culegerii.

Povestirea a fost inclusă în culegere cu modificări neînsemnate.

Culmea culmilor

CULMEA CREDULITĂŢII

Acum câteva zile, în oraşul T., s-a împuşcat moşierul K. om bogat, cu familie, mare grangur, în localitate. Glontele a fost tras în gură şi i s-a oprit în creier.

În buzunarul hainei nefericitului, s-a găsit o scrisoare cu următorul cuprins:

„Am citit chiar acum în calendar că anul acesta nu se vor face bucate. Acest lucru m-ar duce la faliment. Nedorind să trăiesc o asemenea ruşine, îmi curm dinainte zilele şi rog să nu fie nimeni învinuit de moartea mea”.

CULMEA DISTRACŢIEI

Ni se transmite, ca demnă de crezare, ştirea că într-un spital s-a întâmplat următorul caz regretabil: trebuind să amputeze unui acar ambele picioare, cunoscutul chirurg M. şi-a tăiat, din distracţie, un picior al său şi unul al felcerului care-l ajuta. Amândoi au primit asistenţă medicală.

CULMEA CIVISMULUI

Tatăl meu a fost în garda civică. Eu citesc „Virtutea civică”, umblu îmbrăcat civil şi am trecut cu Aniuţa mea pe la oficiul stării civile.

CULMEA CONFORMISMULUI

Ni se scrie că acum câteva zile, unul dintre colaboratorii ziarului „Kievlianin”[105], un oarecare T., fiind apucat de un acces de suspiciune în urma citirii ziarelor din Moscova, şi-a făcut lui însuşi o percheziţie la domiciliu. Cu toate că nu a găsit nimic suspect, s-a înşfăcat singur şi s-a condus la circumscripţia de poliţie.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 15, 8 aprilie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

[105] *„Kievliatiin”* („Kieveanul”) – ziar al sutelor negre, editat la Kiev începând din anul 1864.

Delapidatorul

Orologiul bătu ora douăsprezece. Feodor Stepanîci îşi îmbrăcă şuba şi ieşi din casă. Afară îl cuprinse frigul nopţii... Bătea un vânt umed, rece, şi o ploaie măruntă se cernea din văzduhul întunecat. Feodor Stepanîci sări gardul pe jumătate dărâmat şi o luă încet de-a lungul străzii. Strada era largă cât o piaţă – în Rusia Europeană nu prea vezi asemenea străzi – fără felinare, fără trotuare... nici pomeneală de asemenea lux.

Pe lângă ziduri şi zăplazuri răsăreau şi se topeau în noapte umbrele negre ale orăşenilor care zoreau spre biserică. Două dintre ele mergeau înaintea lui Feodor Stepanîci, pleoscăind prin noroi. Pe una, măruntă şi gârbovită, o recunoscu: era doctorul oraşului, singurul „om cult" din tot judeţul. Bătrânul doctor nu-l ocolea niciodată; ba dimpotrivă, de câte ori îl întâlnea, ofta prietenos. De data aceasta, moşneagul purta un bicorn de uniformă demodat, şi capul lui semăna cu două capete de raţă, lipite la ceafă. Sub pulpana şubei i se bălăbănea sabia. Alături de el păşea un om deşirat şi uscat, care avea şi el bicorn pe cap.

— Hristos a înviat, Guri Ivanîci! spuse Feodor Stepanîci doctorului, ajungându-l din urmă.

Doctorul îi strânse tăcut mâna şi îşi desfăcu puţin şuba pe piept, pentru ca deportatul să-i vadă "Stanislavul" prins la butonieră.

— Am de gând să dau pe la dumneata, doctore, după slujbă! adăugă Feodor Stepanîci. Cred că ai să-mi dai voie să ciocnesc primele ouă roşii în casa dumitale... Te rog... Acolo, petreceam întotdeauna această noapte de Înviere în familie. Mi-ar aduce aminte de casă...

— Nu prea cred să se poată… răspunse doctorul încurcat. Ştii… am familie, şi nevastă-mea… E adevărat că dumneata eşti, cum să zic… şi totuşi nu eşti… Oricum, sunt anumite prejudecăţi! Eu n-aş avea nimic împotrivă… Hem, hem! Cam tuşesc de câtva timp…

— Dar Barabaev[106]? întrebă Feodor Stepanîci, strâmbând gura într-un zâmbet plin de amărăciune. Barabaev a fost condamnat odată cu mine, am fost deportaţi împreună, şi totuşi el ia în fiecare zi şi prânzul, şi ceaiul, la dumneata. A furat mai mult, asta-i!…

Feodor Stepanîci se opri şi se lipi de gardul ud: n-aveau decât să se ducă fără el. Departe, în faţa lui, licăreau luminiţe. Stingându-se şi aprinzându-se iarăşi, se mişcau într-o singură direcţie.

«A început „procesiunea”! şopti deportatul. Ca şi acolo, la noi…»

Dinspre luminiţe se auzeau dangăte. Clopotele băteau grăbit de parcă nu aveau timp să zăbovească şi îşi împleteau glasurile lor de tenor într-un singur cânt.

„Cel dintâi Paşte aici, în gheţăria asta! îşi spuse Feodor Stepanîci. Dar nu cel din urmă! Groaznic! Iar acolo, în clipa asta…”

Şi gândul îl purtă iarăşi acolo… Acum acolo nu mergeai prin zloată şi nici nu călcai prin băltoace reci, ci pe iarbă proaspătă, verde; acolo vântul nu te plesnea peste obraz, ca o cârpă udă, ci aducea cu el miresmele primăverii… Acolo, cerul era întunecat, ca şi aici, dar plin de stele şi tivit înspre răsărit cu o fâşie albă… În locul gardului murdar, de care se sprijinea acum, vedea o grădiniţă verde şi căsuţa lui cu trei ferestre. Îndărătul ferestrelor odăi luminoase, calde. Într-una dintre ele e o masă, acoperită cu o faţă albă, încărcată cu cozonaci, gustări, vodcă şi fel de fel de băuturi…

„Ce bine ar fi să pot trage acum o duşcă din vodca aceea! Aici vodca-i proastă, nici nu poţi s-o bei…” Dimineaţa, un somn adânc, plăcut; după somn, vizite, băuturică… Bineînţeles că-şi aduse aminte şi de Olia, cu mutrişoara ei drăgălaşă, de pisică, mereu gata să scâncească. Acum doarme desigur şi nu-l vede în vis. Femeile uită repede. Dacă n-ar fi fost Olia, nu s-ar afla acum

---

[106] *Barabala* – hoţ, jefuitor. (N. red. rom.)

aici. Din cauza ei a intrat, dobitocul de el, în această încurcătură. Îi trebuiau bani, bani, cu orice preţ; era ceva bolnăvicios la ea, ca la orice femeie care nu se gândeşte decât la toalete. Fără bani nu putea nici să trăiască, nici să iubească, nici să sufere...

„Dar dacă au să mă trimită în Siberia? o întrebase el. Ai să vii cu mine?”

„— Bineînţeles! Şi la capătul pământului!”

Şi el a furat, a fost prins şi a ajuns în Siberia; fireşte, Oliei i-a lipsit curajul şi nu l-a urmat. Acum, căpşorul ei fără minte doarme cufundat într-o pernă moale, cu dantele, iar picioruşele ei sunt ferite de zăpada murdară!

„A venit la tribunal gătită şi nici nu s-a uitat la mine... Râdea când apărătorul făcea glume... Nici măcar s-o ucid n-ar merita...”

Gândurile acestea îl copleşiră pe Feodor Stepanîci. Se simţi sleit de puteri, bolnav, ca şi cum s-ar fi gândit cu tot trupul. Picioarele slăbite i se muiară şi nu mai avu putere să se ducă la biserică, la slujba de Înviere, cea atât de dragă. Se întoarse acasă şi, fără să-şi scoată şuba şi cizmele, se trânti pe pat.

Deasupra patului atârna o colivie cu o pasăre. Şi una, şi alta, erau ale gazdei. Ciudată pasăre, cum nu mai văzuse – slabă, cu un cioc cât toate zilele. Avea vârful aripilor tăiat, capul jumulit de pene. O hrăneau cu un fel de acriturâ care răspândea un miros nesuferit în toată odaia. Pasărea se zbuciuma în colivie, ciocănea în tinicheaua cu apă şi cânta, când ca un graur, când ca un grangur...

„Nu mă lasă să dorm! gândi Feodor Stepanîci. S-o ia dracu’...”

Se sculă şi zgâlţâi colivia. Pasărea tăcu. Deportatul se întinse la loc şi, proptindu-şi tocurile de marginea patului, îşi trase cizmele din picioare. După câteva clipe, pasărea începu iar să ţopăie. O fărâmă de acriturâ îi căzu pe cap şi i se încurcă în păr.

— N-ai de gând să te potoleşti? N-ai să taci odată? Numai tu îmi mai lipseai!

Feodor Stepanîci sări în picioare, smulse mânios colivia şi o aruncă într-un colţ. Pasărea amuţi.

Dar peste zece minute i se păru că o vede ieşind din cuşcă, venind până în mijlocul odăii şi începând să scormonească cu ciocul lutul de pe jos... Avea un cioc întocmai ca un sfredel... Îl învârtea şi îl tot învârtea şi nu mai sfârşea. Deodată bătu din

aripi şi deportatului i se păru că-i întins pe jos şi că aripile păsării îl lovesc în tâmple… În cele din urmă ciocul i se frânse şi totul se prefăcu în fulgi… Se cufundă în neant…

— De ce ai omorât o fiinţă a lui Dumnezeu? Ucigaşule! auzi el spre dimineaţă.

Feodor Stepanîci deschise ochii. Înaintea lui stătea gazda, un moşneag din secta rascolnicilor, un fel de nebun întru Domnul. Faţa gazdei tremura de mânie şi lacrimile îi şiroiau pe obraji.

— De ce mi-ai omorât păsăruica, blestematule? De ce mi-ai omorât cântăreaţa, satana dracului? Ai? De ce ai omorât-o? Răspunde! Crăpa-ţi-ar ochii cei fără de ruşine, câine turbat! Pleacă din casa mea şi să nu-ţi mai calce piciorul pe aici! Pleacă chiar în clipa asta! Marş!

Feodor Stepanîci îşi puse şuba şi ieşi. Dimineaţa era cenuşie, posomorâtă… Privind cerul plumburiu, nu-ţi venea să crezi că sus de tot, deasupra norilor, putea străluci soarele. Ploaia cădea mereu, mărunt şi des…

— Bonjur! Sărbători fericite, monşer! îi strigă cineva, în clipa în care ieşea din curte.

Prin faţa porţii trecea, într-o trăsurică nouă, concetăţeanul lui, Barabaev. Concetăţeanul purta cilindru şi avea umbrelă.

„Face vizite! gândi Feodor Stepanîci. A ştiut şi aici să se bage pe sub pielea oamenilor, bestia… Are şi aici cunoştinţe… Trebuia să fur şi eu mai mult!”

Apropiindu-se de biserică, Feodor Stepanîci auzi un alt glas cunoscut, de data aceasta de femeie. În întâmpinarea lui venea trăsura poştei, ticsită cu geamantane. De după geamantane, privea un căpşor de femeie.

— Unde stă… Dumnezeule, uite-l pe Feodor Stepanîci! Dumneata eşti? strigă cu glas piţigăiat căpşorul.

Deportatul alergă spre căruţă, îşi aţinti privirea asupra căpşorului, îl recunoscu şi o apucă pe femeie de mână…

— Nu cumva visez? Ce-i cu tine? Ai venit? Ţi-ai schimbat gândul, Olia?

— Unde stă Barabaev?

— Dar ce-ai cu Barabaev?

— El m-a chemat… închipuieşte-ţi, mi-a trimis două mii de ruble… şi mi-a făgăduit şi trei sute de ruble pe lună. Pe aici sunt teatre?

Deportatul bătu până seara străzile, în căutarea unei locuinţe. Ploaia nu conteni până seara şi soarele nu se arătă nicio clipă.

„Cum pot bestiile astea să trăiască fără soare? se întreba Feodor Stepanîci, târşâindu-şi picioarele prin zăpada noroioasă. Sunt veseli, sunt mulţumiţi... La urma urmei, fiecare cu ce-i place!”

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 16, 15 aprilie. Semnată: A. Cehonte. A intrat cu mici modificări în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Publicăm textul culegerii.

N. A. Leikin, redactor la revista „Oskolki”, scria lui Cehov la 16 aprilie 1883 despre povestirile „Salcia” şi „Delapidatorul”: «Povestirile dumitale „Salcia” şi „Delapidatorul” sunt fermecătoare, dar cam prea serioase pentru „Oskolki”. În ceea ce mă priveşte, cititul lor mi-a procurat o adevărată desfătare.»

Foaia de semnături

POVESTE DE PAŞTI

Un vestibul. În colţ, o masă de joc. Pe măsuţă, o coală cenuşie de hârtie ministerială, o călimară, o pană de scris şi o nisipelniţă. Portarul se plimbă dintr-un colţ în altul, „flămând şi însetat”. Pe mutra lui sătulă e întipărită lăcomia de bani şi în buzunare îi sună rodul mituirilor. Pe la orele zece, începe să se furişeze sfios din stradă în vestibul câte un muritor de rând, sau, cum binevoieşte Excelenţa Sa să spună, câte un „individ”. Individul intră tiptil, se apropie în vârful picioarelor de măsuţă, ia sfios, cu o mână tremurătoare, pana şi aşterne cu grijă pe coala cenuşie modestul său nume. Îl scrie încet, pătruns de importanţa momentului, sârguincios, de parcă ar învăţa caligrafie... Nu ia pe pană decât un pic de cerneală, puţin de tot, şi înmoaie de vreo cinci ori: îi e teamă să nu facă vreo pată. Un strop şi... totul ar fi pierdut! (A păţit odată unul aşa ceva... dar n-am vreme să povestesc acum...) Nu face nicio parafă, ferească sfântul... Caligrafiază până şi ultima literă. După ce a isprăvit de scris, îşi priveşte îndelung caligrafia, să vadă dacă n-a făcut cumva vreo greşeală şi, negăsind niciuna, îşi şterge fruntea de sudoare.

— Hristos a înviat! îi spune el apoi portarului.

Mustaţa lui pomădată atinge de trei ori mustaţa ţepoasă... Se aude ţocăitul unui sărut, şi un nou „prinos” cade cu zăngănit plăcut în buzunarul cerberului.

După primul individ se furişează un altul, şi încă un altul... şi aşa până la ora unu. Foaia se acoperă pe toate feţele cu

iscălituri. După ora trei, cerberul o duce în apartamentele Excelenţei Sale. Bătrânelul o ia în mână şi începe să numere.

— Sunt toţi... Dar ce înseamnă asta? Ţţţ! Nu văd niciun scris cunoscut! Hm... Pe toată foaia un singur scris! A scris-o vreun caligraf. Au tocmit un caligraf, care să iscălească pentru toţi! Frumos! N-am ce zice! Le era greu să vină personal să-mi prezinte felicitări! O-of! Ce rău le-am făcut? De ce oare nu mă respectă? (Pauză.) Hm... Maxime! Repede-te până la şeful personalului şi...

Ora unsprezece. Un tânăr, cu rozetă de funcţionar civil pe şapcă; e asudat, roşu la faţă, gâfâie... Urcă până la etajul cinci... o scară ce pare să nu se mai sfârşească... Ajuns sus, trage cu înverşunare de şnurul clopoţelului. O femeie tânără îi deschide.

— Ivan Kapitonîci al dumitale e acasă? întreabă tânărul cu răsuflarea tăiată. Of! Spune-i să alerge cât mai repede la Excelenţa Sa, să se iscălească din nou! Prima foaie a fost furată! Of... Acum trebuie umplută alta... Hai, mai repede!!

— Cine a furat-o? Cui îi trebuie aşa ceva?

— Afurisita aia... de... îngrijitoarea lui a şterpelit-o! Adună hârtie şi o vinde cu cântarul... Zgârcită muiere! N-ar mai avea parte de noroc în viaţă! Din cauza ei trebuie să mai alerg încă la opt inşi... La revedere!

Un alt vestibul. O măsuţă şi o foaie. În colţ, pe un scăunaş, şade un portar, bătrân ca „Sîn Otecestva”[107] şi slab ca un ţâr... La ora unsprezece se deschide uşa ce dă în apartamentul şefului. Se iveşte un cap chel.

— Ce s-aude Efimuşka? N-a fost încă nimeni?

— Nimeni, Excelenţă...

La ora unu se iveşte acelaşi cap.

— Ei? Tot nimeni, Efimuşka?

— Nici ţipenie, Excelenţă!

— Hm... la te uită... Hm...

La ora două – acelaşi lucru, la ora trei – la fel... La ora patru, se arată din apartament tot trupul şefului, cu picioare şi mâini.

---

[107] *„Sîn Otecestva”* („Fiul Patriei”) – ziar editat la Petersburg începând din anul 1856.

Bătrânelul se apropie încet de măsuţă şi priveşte îndelung coala virgină. Pe chipul lui e întipărită o mare mâhnire.

— Hm… nu mai e ca în alţi ani, Efimuşka! spune el, oftând. Ce să-i faci… Hm… Parcă mi-ar sta scris şi pe frunte cuvintele fatale: „scos la pensie”!!! Mi se pare că Nekrasov spune asta undeva… Ei, dar ca să nu râdă baba mea de mine, hai să iscălim noi pentru ei!… la pana…

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 16, 16 aprilie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Vorbe, vorbe şi iar vorbe

Telegrafistul Gruzdev, un tânăr bălai, stătea întins pe divanul lat al unei camere mobilate. Sprijinit în coate, se uita la o fată mărunţică, cu părul roşcat, şi ofta.

— Spune-mi, Katia, cum de-ai ajuns în halul ăsta? ofta Gruzdev. Uite ce îngheţată eşti!

Afară era o seară urâtă de martie. Pâlpâirea slabă a felinarelor abia lumina zăpada murdară, fleşcăită. Totul era ud, murdar, cenuşiu... Vântul cânta încet, sfios, de parcă i-ar fi fost frică să nu-l oprească cineva din cântat. Se auzea pleoscăitul paşilor prin băltoace. Părea că întreaga fire e cuprinsă de lehamite.

— Cum de-ai ajuns în halul ăsta, Katia? întrebă iarăşi Gruzdev.

Katia se uită sfios în ochii telegrafistului. Erau ochi cinstiţi, calzi, sinceri. Aşa i se păru. Aceste făpturi decăzute sunt ca vrăjite când întâlnesc ochi cinstiţi, sunt atrase de ei ca fluturii de lumină. S-ar lipsi şi de mâncare numai să aibă parte de o privire caldă. Frământând ciucurii feţei de masă, Katia îi istorisi ruşinată lui Gruzdev trista ei poveste. O poveste dintre cele mai banale, mai murdare: el, făgăduieli, înşelăciune şi aşa mai departe.

— Ticălosul! mormăi Gruzdev mâniat. Şi când te gândeşti că există astfel de nemernici, dracu’ să-i ia! Era bogat?

— Da, bogat...

— Puteam să jur... Nu-i vorbă, nici voi nu sunteţi mai bune. De ce oare, vouă, muierilor, vă plac atât de mult banii? Ce faceţi cu ei?

— Îmi jurase că-mi va asigura traiul pe toată viaţa, şopti Katia. Ce, parc-ar fi fost rău? M-am lăsat ispitită... Am o mamă bătrână.

— Da... Sunteţi nişte nenorocite, nişte nenorocite! Şi toate astea pentru că sunteţi proaste, uşuratice... Voi, muierile, n-aveţi pic de voinţă!... Vai de capul vostru... Ascultă, Katia! Nu mă priveşte, nu-mi place să mă amestec în treburile altora, dar pari atât de nenorocită încât nu pot să tac! De ce nu te-ai îndrepta, Katia? Cum de nu ţi-e ruşine? După cum văd, n-ai decăzut de tot, te-ai mai putea salva... De ce nu te sileşti să păşeşti pe calea cea dreaptă? Ai putea, Katia! Pe faţă ţi se citeşte bunătatea, ochii îţi sunt blânzi, trişti... şi zâmbeşti într-un fel atât de frumos...

Gruzdev îi luă amândouă mâinile şi, privind-o drept în ochi, îi citi până în adâncul sufletului şi începu să-i spună vorbe multe, bune... Le rosti încet, cu glas tremurat de tenor, cu lacrimi în ochi... Fata simţea răsuflarea lui caldă pe obraji şi pe gât...

— Poţi să te îndrepţi, Katia! Eşti încă atât de tânără... încearcă!

— Am mai încercat, dar... degeaba! Am făcut de toate... O dată m-am băgat chiar fată în casă, cu toate că... sunt şi eu de familie nobilă! Credeam că mă voi îndrepta. Mai bine munca cea mai istovitoare decât îndeletnicirea noastră. M-am angajat la un negustor... Am stat la el o lună; mergea, se putea trăi... Dar pe stăpâna casei a apucat-o gelozia din pricina stăpânului, cu toate că nici nu mă uitam la el; a fost geloasă, m-a dat afară, am rămas fără loc şi... am luat-o iarăşi de la capăt... iarăşi!

Katia deschise ochii mari, se îngălbeni şi scoase un ţipăt ascuţit. În camera vecină cineva scăpă ceva din mână: se speriase pe semne. Hohote isterice de plâns răsunară în toată casa, răzbătând prin pereţii subţiri ai odăiţelor mobilate. Gruzdev alergă după apă. Peste zece minute Katia stătea întinsă pe divan şi plângea amarnic.

— Sunt o ticăloasă, o zdreanţă! Nu e om pe lume mai păcătos ca mine! N-am să mă îndrept niciodată; niciodată, niciodată n-am să ajung fată de treabă! Cum aş mai putea? Mizerabilo, ţi-e ruşine, te doare? Aşa-ţi trebuie, stricato, desfrânato!

Katia nu vorbi mult; vorbi mai puţin decât Gruzdev, dar din spusele ei se puteau înţelege multe. Ar fi vrut să înşire o întreagă spovedanie – spovedanie atât de bine cunoscută

oricărui „desfrânat cu sufletul cinstit”, dar nu izbuti decât să se biciuiască singură cu vorbele ei. Îşi sfâşia sufletul!

— Am mai încercat, dar tot degeaba! Degeaba! Aşa am să mor! încheie ea oftând şi începu să-şi netezească părul.

Tânărul se uită la ceas.

— N-o să iasă nimic bun din mine! Dar dumitale îţi sunt recunoscătoare… Pentru prima dată în viaţa mea am auzit vorbe atât de prietenoase. Dumneata eşti singurul care s-a purtat omeneşte cu mine, cu toate că sunt o destrăbălată, o ticăloasă…

Deodată Katia tăcu. Prin minte îi fulgerase un roman, citit cândva, undeva… Eroul acestui roman aduce la el acasă o femeie decăzută, îi ţine o predică lungă, o îndreaptă pe calea cea bună şi apoi rămân împreună… Katia căzu pe gânduri. N-o fi cumva acest tânăr bălai eroul unui roman asemănător? Parcă seamănă… Seamănă chiar foarte mult… Cu inima zvâcnind, începu să se uite mai cu luare aminte la el. Şi deodată lacrimile îi şiroiră iar pe obraz.

— Ei lasă, Katia, linişteşte-te! oftă Gruzdev, uitându-se la ceas. O să dea Dumnezeu şi ai să te îndrepţi, dacă ai să vrei.

Plângând, Katia îşi descheie încet trei nasturi de sus ai cojocelului. Romanul cu eroul cel elocvent îi pierise din minte…

Vântul chelălăia cu deznădejde la fereastră, ca şi cum ar fi văzut pentru întâia dată în viaţă silnicia pe care o poate săvârşi uneori pâinea cea de toate zilele. De undeva, de sus, deasupra tavanului, răzbătea un zdrăngănit de chitară. Trivială muzică!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 17, 22 aprilie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Gustarea
O AMINTIRE PLĂCUTĂ

Noaptea Învierii. Prietenii veniseră să mă ia cu un ceas înainte de slujbă. Erau în frac şi cu cravată albă.

— Aţi picat tocmai la ţanc, domnilor, le-am spus eu. O să mă ajutaţi să pun masa... Sunt holtei; o muieruşcă n-are ce căuta în casa mea... puneţi şi voi mâna, prieteneşte. Plumbov, hai să tragem masa mai la o parte!

Prietenii mi-au dat o mână de ajutor şi vreo cinci minute după aceea masa mea oferea un tablou dintre cele mai atrăgătoare. Şuncă, un purcel în aspic, cârnaţi, votcă, vinuri... Când totul fu gata, ne luarăm jobenurile: era timpul să plecăm. Dar socoteala de acasă nu se potriveşte cu cea din târg... Cineva sună la intrare.

— E acasă? auzirăm noi un glas răguşit care adăugă: Hai, Ilia, nu te teme!

În odaie intră Prekrasnovkusov[108]. În urma lui păşea sfios un omuleţ pipernicit. Amândoi purtau câte o geantă subţioară...

— Ssst! Băgaţi de seamă! le-am spus eu prietenilor. Ţineţi-vă gura!

— Vă prezint pe Ilia Drobiskulov[109], rosti Prekrasnovkusov arătând spre omuleţul pirpiriu. A intrat doar de câteva zile la noi; face acum şi el parte din tagma noastră... Nu te sfii, Iliuşa! E timpul să te obişnuieşti! Ne făceam rondul pe stradă şi ne-am gândi să trecem şi pe la dumneavoastră. „Hai să intrăm, mi-am

---

[108] *Prekrasnîi vkus* – gust excelent. (N. red. rom.)
[109] *Drobit skulf* – a sfărâma fălcile, (N, red. rom.)

zis eu, să ne luăm bănişorii de sărbători, ca să nu-l mai tulburăm mâine”.

Am strecurat fiecăruia în mână câte o hârtie de cinci ruble. Drobiskulov s-a fâstâcit.

— Aşa-a! vorbi mai departe Prekrasnovkusov, trăgând cu coada ochiului la hârtia din palmă. Dumneavoastră eraţi pe plecate? Nu-i cam devreme? Hai, să mai stăm oleacă… să ne odihnim. Stai jos, Ilia, nu te sfii, nu fi aşa ruşinos! Şi ce de gustări, ce de gustări! Ai? Ce de gustări! Şunca îmi aduce aminte de o snoavă…

Şi sorbind din ochi gustările mele, Prekrasnovkusov ne povesti o anecdotă piperată. Trecu un sfert de ceas. Pentru a scăpa de musafiri, l-am trimis pe Andriuşka al meu în stradă să strige „ajutor”. Andriuşka ieşi şi răcni vreo cinci minute, dar musafirii mei tăcură chitic… Nici nu luară în seamă strigătul, ca şi cum nu i-ar fi privit pe ei dacă cineva striga: „Ajutor!”

— Nu mai avem mult până să ciocnim ouă roşii! oftă Prekrasnovkusov. Acum însă, e păcat! Altfel, Iliuşa şi cu mine, am da pe gât câte un păhăruţ… Şi ce-ar fi, domnilor, dacă i-am trage totuşi câte unul? Votca-i doar de post! Ce ziceţi? Hai!

Ideea le plăcu prietenilor mei. Se apropiară de masă, umplură păhăruţele şi le dădură pe gât. Apoi luară câte o felie de scrumbie; la mâncărurile de frupt se uitară numai. Prekrasnovkusov lăudă votca şi, vrând să se dumirească din ce distilerie era, îşi mai turnă un păhăruţ. Iliuşa se ruşina, dar vru şi el să se dumirească… Băură, dar nu se dumiriră.

— Bună votcă! spuse Prekrasnovkusov. Unchiul meu a avut o distilerie a lui… Tocmai la el, adică la unchiul meu, s-a întâmplat, ca să zic aşa…

Şi musafirul se apucă să ne povestească cum avusese cu amica unchiului său o întâlnire la foişorul de observaţie. Prietenii mei se strânseră în jurul lui şi îl rugară să le mai povestească ceva… Mai băură cu toţii câte un păhăruţ. Drobiskulov apucă cu o îndemânare nemaivăzută o bucăţică de cârnaţ, o făcu să alunece în batistă şi, prefăcându-se că-şi suflă nasul, o băgă pe furiş în gură. Prekrasnovkusov luă o bucată de pască cu brânză de vaci.

— Aoleo, am uitat că-i de frupt! spuse el, înghiţind cu poftă. Trebuie să beau ceva după ea…

Lumea pretinde că la miezul nopţii s-ar fi tras clopotele de Paşti, dar noi nu le-am auzit, fiindcă în clipa aceea ne plimbam în jurul mesei întrebându-ne: „Ce să mai bem… ceva aşa, mai deosebit?” Drobiskulov şedea într-un colţ şi, sfios nevoie mare, înfuleca din purcelul în aspic. Prekrasnovkusov bătea cu pumnul în masă şi spunea:

— Voi nu mă iubiţi, dar eu vă… i-iubesc! Pe cuvânt de c-cinste şi onoare, vă i-iubesc! Sunt un uliu, un lup, o gaie, o pasăre de pradă, dar am totuşi destulă inimă şi destulă minte ca să-mi dau seama că nu merit să fiu iubit de nimeni. Bunăoară, astă seară mi-am luat banii de sărbătoare… Nu-i aşa că i-am luat? Şi mâine am să viu şi am să spun că nu i-am luat… Poa’ să mă mai iubească cineva după asta?

După ce isprăvi cu purcelul, Drobiskulov, biruindu-şi sfiiciunea, spuse:

— Dar pe mine? Pe mine poate să mă iubească!… Sunt un om cult… M-am apucat de o meserie care nu-i de mine. Nu e pentru mine! Nu simt niciun fel de chemare… O fac numai aşa, pur manjé[110]. Eu sunt… poet… Mda… Când sunt beat, închei procese verbale în versuri. Mi-e dragă şi presa. Singurul lucru care nu-mi place la ziare e că-s prea părtinitoare. Eu nu m-aş uita care-i conservator, care-i liberal. Nepărtinirea – în primul rând! Conservatorul a făcut una boacănă – dă-i la moacă! Liberalul a scrântit-o – mută-i fălcile! Croieşte-i pe toţi! Visul meu e să scot un ziar. He-he… Aş sta la mine în redacţie, m-aş umfla în pene şi aş desface plicurile. Iar în plicuri găseşti de toate… de toate… He-he-he… Aş desface plicurile, aş citi şi… haţ! un colaborator! Spuneţi, n-ar avea haz?

La ora trei musafirii îşi luară genţile şi plecară la birt să descopere neorânduieli.

Pe masa mea nu rămăseseră decât cuţitele, furculiţele şi două linguri; celelalte şase linguri pieriseră…

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 17, 22 aprilie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

---

[110] Scris fonetic în original; corect: *pour manger* – ca să mănânc. (N. red. rom.)

Soacra-avocat

Lucrurile s-au petrecut într-o dimineaţă, exact la o lună după nunta lui Michel Puzîriov[111] cu Liza Mamunina[112]. Michel îşi băuse cafeaua cu lapte şi, gata să plece la serviciu, îşi căuta cu ochii pălăria, când soacră-sa intră la el în birou.

— Michel, am să te reţin câteva minute, spuse ea. Nu te încrunta, dragul meu... Ştiu că ginerilor nu le place să stea de vorbă cu soacrele, dar mi se pare că noi... ne înţelegem destul de bine. Nu suntem ginere şi soacră, Michel, ci doi oameni inteligenţi... Avem multe lucruri comune... Nu-i aşa?

Soacra şi ginerele luară loc pe divan.

— Cu ce pot să-ţi fiu de folos, Mütterchen[113]?

— Eşti un om deştept, Michel, foarte deştept; şi nici eu nu sunt... proastă... Sper că ne vom înţelege. De mult voiam să stau de vorbă cu dumneata, mon petit[114]... Spune-mi sincer, pe conştiinţa ta... ce ai de gând cu fata mea?

Ginerele făcu ochi mari.

— Fireşte că sunt de acord... De ce nu? învăţătura e lucru bun, fără literatură nu se poate... Doar e poezie! Înţeleg! E plăcut când femeia e cultă... Şi eu am primit educaţie, înţeleg... Dar de ce să cazi în extreme, mon ange[115]?

— Adică cum? Nu prea înţeleg ce vrei să spui...

---

[111] *Puzîr* – balon, băşică. (N. red. rom.)

[112] *Mamunina* – a mămichii (fata mamei). (N. red. rom.)

[113] *Mütterchen* – mămică (în limba germană). (N. trad.)

[114] *Mon petit* – micuţul meu (în limba franceză). (N. trad.)

— Nu pricep purtarea dumitale faţă de Liza mea! Te-ai însurat cu ea, dar parcă îţi este soţie, prietenă? E victima dumitale! De dimineaţă până seară numai studiu, cărţi, fel de fel de teorii... Toate astea-s lucruri foarte bune, dar nu uita că-i fiica mea, dragul meu! Nu admit! E carne din carnea mea! O omori! Nici n-a trecut o lună de la nunta voastră, şi a slăbit ca un ţâr! Stă ziua întreagă cu cartea în mână, citeşte prostiile alea de reviste! Scrie, copiază!... Asta-i treabă de femeie? N-o scoţi în lume, n-o laşi să trăiască! Nu iese în lume, nu dansează! E inadmisibil! În tot timpul ăsta n-a fost nici o singură dată la bal! Nici o sin-gu-ră dată!

— N-a fost la bal fiindcă n-a vrut. Vorbeşte cu ea... Ai să afli ce părere are despre balurile şi dansurile dumitale. Nu, ma chère. Trândăvia voastră o dezgustă! Dacă stă ziua întreagă cu cartea în mână sau la lucru, crede-mă că o face din propria ei convingere... De aceea o şi iubesc... Acestea fiind zise, am onoarea să te salut şi te rog să nu te mai amesteci de azi înainte în relaţiile noastre. Liza o să-mi spună şi singură dacă are să simtă nevoia să spună ceva...

— Da-a? Asta s-o crezi dumneata! Nu vezi ce supusă şi ce mută e? Dragostea i-a legat limba! Dacă n-aş fi eu, ai pune şaua pe ea, stimate domn! Asta-i! Eşti un tiran, un despot! Binevoieşte să-ţi schimbi chiar de astăzi purtarea!

— Nici nu vreau să aud...

— Nu vrei? N-ai decât! Atâta pagubă! Nici nu m-aş fi gândit să stau de vorbă cu dumneata dacă n-ar fi fost Liza! Mi-e milă de ea! Ea a stăruit şi m-a înduplecat să-ţi vorbesc!

— Ei, de data asta minţi... Recunoaşte că-i o minciună...

— Minciună! Bine, ai să vezi, suflet grosolan ce eşti!

Soacra sări în picioare şi smuci clanţa uşii. Uşa se deschise şi Michel dădu cu ochii de Liza lui. Stătea în prag, îşi frângea mâinile şi plângea. Mutrişoara ei drăgălaşă era scăldată în lacrimi. Michel se repezi la ea...!

— Ai auzit? Spune-i tu! Fă-o tu să-şi înţeleagă fiica!

— Mama... mama spune adevărul, începu să hohotească Liza. Nu mai pot îndura viaţa asta... Mă chinuiesc...

---

[115] *Mon ange* – îngerul meu (în limba franceză). (N. trad.)

— A… vasăzică aşa! Nemaipomenit!… Dar de ce nu mi-ai spus tu singură toate astea?

— Eu… eu… ca să nu te superi…

— Dar chiar tu criticai mereu trândăvia! Spuneai că mă iubeşti numai pentru convingerile mele, că te dezgustă felul de viaţă din mediul tău! De aceea te-am şi iubit! Înainte de nuntă dispreţuiai, urai această viaţă deşartă! Cum se explică asemenea schimbare?

— Atunci mi-era teamă că n-ai să te însori cu mine… Dragă Michel! Hai să mergem astăzi la jour fixe-ul Mariei Petrovna!… Şi Liza căzu la pieptul lui Michel.

— Ei vezi! Te-ai convins acum? spuse soacra şi, triumfătoare, ieşi din birou…

— Ah, dobitocule! oftă Michel.

— Cine-i dobitoc? întrebă Liza.

— Cel care s-a înşelat!…

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 18, 29 aprilie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Motanul

Varvara Petrovna se trezi din somn şi ascultă cu luare aminte. Faţa i se îngălbeni, şi ochii ei negri, mari, se făcură şi mai mari de spaimă când îşi dădu seama că nu fusese vis... Îngrozită, îşi acoperi faţa cu mâinile, apoi se ridică într-un cot şi începu să-şi zgâlţâie bărbatul. Soţul, făcut covrig, sforăia încet cu capul pe umărul ei.

— Alioşa, dragul meu... Trezeşte-te! Scumpule!... Ah... E groaznic!

Alioşa se opri din sforăit şi îşi întinse picioarele. Varvara Petrovna îl ciupi de obraz. El oftă adânc şi se trezi.

— Alioşa, dragul meu... Trezeşte-te. Plânge cineva...

— Cine plânge? Ce ţi se năzare?

— Ascultă şi tu. N-auzi? Geme cineva... O fi vreun copil părăsit la uşa noastră... Vai, nu pot să mai aud!

Alioşa se ridică în capul oaselor şi trase şi el cu urechea. Noaptea cenuşie privea prin geamul larg deschis. Odată cu mireasma liliacului şi şoapta lină a teiului, o uşoară adiere de vânt aducea până la pat sunete ciudate... Nu puteai să desluşeşti de îndată ce fel de sunete erau: scâncet, tânguire sau urlet prelung... Un singur lucru era limpede: sunetele veneau de sub fereastră şi nu ieşeau dintr-un singur gâtlej, ci din mai multe... Erau glasuri de soprane, de contralte, de tenori...

— Dar astea-s mâţe, Varia! spuse Alioşa. Prostuţo!

— Mâţe? Nu se poate! Dar başii cine-s?

— E un porc care grohăie. Nu uita că suntem la ţară... Sigur că da. Sunt mâţe... Hai, linişteşte-te, dormi fără grijă!

Varia şi Alioşa se culcară şi traseră pătura peste cap. Pe fereastră veni o adiere răcoroasă de zori de zi; soţii se ghemuiră

unul într-altul şi închiseră ochii. Nu trecură nici cinci minute şi Alioşa începu să se zvârcolească şi să se întoarcă de pe o parte pe cealaltă. Nu te lasă să dormi, dracu' să le ia!... Auzi-le cum zbiară...

Între timp concertul pisicesc mergea crescendo. Cântăreţilor de sub fereastră li se alăturaseră pesemne forţe proaspete, şi forfota se transforma treptat, treptat, în zgomot, larmă, zarvă... De la piano cel mai dulce ajungea la fortissimo şi curând tot văzduhul se umplu de miorlăituri sălbatice. Unii motani scoteau sunete sacadate, alţii executau triluri îndrăzneţe, în optimi şi şaisprezecimi, de parcă ar fi cântat după note, iar alţii ţineau îndelung aceeaşi notă... Unul, pesemne cel mai în vârstă şi cel mai înfocat, cânta cu un glas straniu, deloc pisicesc, când de bas, când de tenor.

— Mau... mau... Tu... tu... tu... carriau...

Dacă nu s-ar mai fi şi scuipat din când în când, nici n-ai fi putut crede că-s motani... Varia se întoarse pe partea cealaltă şi mormăi ceva... Alioşa sări în picioare, aruncă un blestem şi închise fereastra. Dar o fereastră nu-i mare lucru: lasă să treacă şi sunetul, şi lumina, şi electricitatea.

— Trebuie să mă scol la opt, să apuc trenul ca să fiu la serviciu, înjură Alioşa, şi ei zbiară şi nu mă lasă să dorm, diavolii... Te rog, taci tu, măcar! Ce femeie! Îmi miorlăie şi-mi tot scânceşte la ureche! Ce sunt eu vinovat? Doar nu-s ai mei!

— Alungă-i, dragul meu!

Bărbatul trase o înjurătură, sări din pat şi se duse la fereastră... Noaptea era pe sfârşite.

Uitându-se la cer, Alioşa nu mai zări decât o singură steluţă şi aceea abia sclipind, ca prin ceaţă... În tei prinseră a ciripi nişte vrăbii, speriate de zgomotul ferestrei deschise. Alioşa privi în jos şi văzu vreo zece motani. Cu spinările rotunde, cu cozile încordate, şuierând ca nişte şerpi, se învârteau, călcând uşor pe iarbă, în jurul unei pisicuţe drăgălaşe care şedea pe un ciubăr răsturnat cu fundul în sus, şi miorlăiau. Era greu de spus ce era mai tare: dragostea pentru pisicuţă sau sentimentul propriei lor demnităţi? Veniseră pentru dragoste sau numai pentru a-şi arăta demnitatea? În raporturile lor unii faţă de alţii se simţea ura cea mai rafinată... De partea cealaltă a gardului o scroafă cu purcei se freca de uluce, încăpăţânându-se să intre în grădiniţă.

— Câţţ! făcu Alioşa. Câţţ! Diavolilor! Pşşt!

Dar motanii nici nu-l luară în seamă. Numai pisicuţa îi aruncă o privire, şi aceea în treacăt, în silă. Era fericită şi nu-i păsa acum de Alioşa…

— Câţţ!… Blestemaţilor! Ptiu, dracu' să vă ia! Varia, ia dă-mi carafa, să torn apă peste ei! Draci împieliţaţi!

Varia sări din pat şi îi dădu nu carafa, ci cana de la spălător. Alioşa se culcă cu pieptul pe pervaz şi plecă încet cana.

— Of, domnule, domnule! auzi el un glas deasupra capului. Ce ţi-e şi cu tineretul ăsta! Se poate să faci una ca asta? Vai-vai-vai… Tineretul!!

Şi urmă alt oftat. Alioşa ridică privirea în sus şi văzu nişte umeri într-un halat de stambă cu flori mari şi nişte degete uscăţive, noduroase. Pe umeri era înfipt un cap mic cu păr alb, în scufă de noapte, iar degetele ameninţau… Bătrânul şedea la fereastră şi nu-şi lua privirea de la motani. Ochii lui mici ardeau de dorinţe nemărturisite şi clipeau pofticios, ca şi cum ar fi urmărit un balet.

Alioşa rămase cu gura căscată, se îngălbeni şi zâmbi…

— Binevoiţi a nu dormi, Excelenţă? întrebă el netam-nesam.

— Nu-i frumos, domnul meu! Te revolţi împotriva naturii, tinere! Nesocoteşti… hm… legile naturii, ca să zic aşa! Nu-i frumos! De ce te amesteci? Asta-i doar… hm… organismul! Ce crezi dumneata? Organismul! Trebuie să înţelegi! E regretabil din partea dumitale, domnul meu!

Alioşa o sfeclise; se întoarse în vârful picioarelor la pat şi se culcă smerit. Varia se ghemui lângă el ţinându-şi răsuflarea.

— E şeful nostru… şopti Alioşa. Chiar el e. Şi nu doarme. Se zgâieşte la motani. Caraghiosul! Nu-i deloc plăcut să stai în aceeaşi casă cu şeful tău.

— Tinere! răsună după câteva clipe glasul bătrânului. Unde eşti? Ia poftim încoace!

Alioşa se apropie de fereastră şi îşi răsuci capul privind în sus.

— Vezi cotoiul acela alb? Cum ţi se pare? E al meu! Ce ţinută! Ce ţinută! Ce mers!… Ia-n priveşte! Miau, miau… Vaska! Vasiuşka, şmechere! Şi ce mustăţi are, puşlamaua! E din Siberia, coţcarul. Din ţinuturi îndepărtate… he-he-he… Pisicuţa o s-o păţească cu el… he-he, o s-o păţească… He-he. Cotoiul meu a biruit întotdeauna. Acuşi ai să te convingi şi dumneata. Ce ţinută, domnule, ce ţinută!

Alioşa spuse că-i place foarte mult blana pisoiului. Bătrânul începu să-i descrie felul de viaţă, obiceiurile motanului, şi, luându-se cu vorba, îl ţinu pe Alioşa la fereastră până la răsăritul soarelui. Povesti cu toate amănuntele, plescăind din limbă şi lingându-şi degetele uscăţive... Nici vorbă nu mai putea fi de dormit.

În noaptea următoare, pe la ceasul unu, motanii îşi începură iarăşi concertul şi o treziră din nou pe Varia. Dar Alioşa nu mai îndrăzni să-i alunge. Printre ei se afla şi motanul Excelenţei Sale, al şefului său. Alioşa şi Varia ascultară deci până dimineaţă concertul pisicesc.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 20, 14 mai. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Concert în beneficiul privighetorii
RECENZIE

Ne-am ocupat locurile de lângă râu. În faţa noastră cobora abrupt malul de lut cafeniu, iar în spatele nostru se întindea un crâng întunecos. Ne-am întins cu burta pe iarba moale şi fragedă, ne-am proptit capul în pumni, iar picioarelor le-am dat toată libertatea: găsiţi-vă loc unde ştiţi. Ne-am scos pardesiurile, dar n-am plătit câte douăzeci de copeici pentru păstrarea lor, deoarece lângă noi nu se afla, slavă Domnului, niciun garderobier. Crângul, cerul, şi toată câmpia, cât vedeai cu ochii, erau scăldate în lumina Lunii, iar în depărtare licărea o luminiţă roşie. Văzduhul era liniştit, străveziu, îmbălsămat... totul era prielnic artistei sărbătorite. Rămânea doar să nu abuzeze de răbdarea noastră şi să înceapă mai curând. Dar a trecut mult până s-o auzim... În aşteptarea ei, i-am ascultat, potrivit programului, pe ceilalţi artişti.

Concertul începu cu un cuc. Undeva departe, în crâng, el îşi strigă leneş numele de vreo zece ori, apoi tăcu. În clipa aceea, doi ereţi săgetară văzduhul deasupra noastră, ţipând ascuţit. Apoi răsună glasul adânc al grangurului, cântăreţ vestit, cu multă şcoală. Îl ascultarăm cu plăcere şi l-am fi ascultat mult timp, de n-ar fi fost ciorile de câmp, care se îndreptau în zbor spre locul lor de înnoptat... Norul negru, ivit în depărtare, veni spre noi şi se lăsă croncănind peste crâng. Trecu mult până să se potolească larma lui.

Broaştele, care aveau domiciliu gratuit în stuf, auzind glasul ciorilor, prinseră şi ele a orăcăi şi, vreme de o jumătate de oră, răsunară în văzduh fel de fel de sunete, care se contopiră

curând într-un singur cânt. O mierlă gata să adoarmă prinse a fluiera. Brumărica de pădure şi presura de stuf îi ţinură isonul. După aceea urmă o pauză; se aşternu liniştea. Doar cântecul unui greiere, care-şi găsise loc în iarbă chiar alături de public, o tulbura din când în când. În pauză răbdarea noastră nu mai cunoscu margini şi începurăm să bombănim împotriva artistei. Când însă noaptea se lăsă deplină pe pământ şi Luna se opri în mijlocul cerului, drept deasupra crângului, îi veni şi ei rândul. Se arătă pe un arţar tânăr, zbură apoi pe o tufă de mălin, dădu din coadă şi rămase nemişcată. Purta o rochie cenuşie… Aşa îi e felul: puţin îi pasă de public; la concert apare îmbrăcată simplu ca tărăncuţa-vrabie. (Să vă fie ruşine, doamnă! Nu publicul e pentru dumneavoastră, ci dumneavoastră sunteţi pentru public!) Vreo trei minute rămase tăcută, nemişcată… Dar iată că vârfurile copacilor începură să freamăte, legănate de o adiere uşoară, greierul ţârâi mai tare, şi cântăreaţa, acompaniată de această orchestră, îşi execută primul tril. Începu să cânte. Nu mă încumet să descriu acest cântec; voi spune numai că până şi orchestra, tulburată, tăcu înmărmurită când artista, ridicând uşor ciocul, îşi cântă aria, revărsând peste crâng cascade de triluri… Glasul ei era puternic şi totuşi atât de cald… Dar nu vreau să le iau poeţilor pâinea; las descrierea pe seama lor. Privighetoarea cânta, iar în jur domnea o linişte plină de reculegere. O singură dată numai, când bufniţei i se năzări să-şi dea drumul glasului vrând să acopere vocea artistei, copacii mormăiră supăraţi şi vântul prinse a şuiera dojenitor…

Când cerul începu să se lumineze, când stelele se stinseră şi glasul cântăreţei se făcu mai slab şi mai duios, în marginea crângului se arătă bucătarul contelui, al moşierului din partea locului. Aplecat şi cu căciula în mâna stângă, se furişa tiptil. În mâna dreaptă avea un coşuleţ de trestie cu capac. Un timp îl văzurăm apărând şi dispărând printre copaci, dar curând se mistui în desiş. Cântăreaţa mai cântă ce mai cântă şi deodată amuţi. Ne ridicarăm să plecăm.

— Iat-o, ştrengăriţa! auzirăm un glas, şi îndată după aceea îl zărirăm pe bucătar. Venea spre noi şi, râzând cu gura până la urechi, ne arăta pumnul. Din pumnul lui se vedea ieşind căpşorul şi coada artistei sărbătorite pe care izbutise să o prindă cu câteva clipe înainte… Biata artistă! Să te ferească Dumnezeu de asemenea răsplată!

— De ce ai prins-o? îl întrebarăm noi.

— Ca s-o pun în colivie!

Un cârstei întâmpină dimineaţa cu un strigăt jalnic, şi crângul, văduvit de cântăreaţă, prinse a fremăta. Bucătarul o vârî pe îndrăgostita nopţilor în coşuleţ şi alergă vesel spre sat. Ne împrăştiarăm şi noi.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 21, 21 mai. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Insulele zburătoare, de Jules Verne
PARODIE

Capitolul I
CUVÂNTAREA

— Am isprăvit, gentlemeni! spuse mister John Lund, tânăr membru al Societăţii regale de geografie şi se lăsă ostenit în fotoliu. Sala de şedinţe se însufleţi; pereţii ei se cutremurară de aplauze furtunoase şi de strigăte de „bravo”. Gentlemenii se ridicară şi se apropiară pe rând de John Lund ca să-i strângă mâna. În semn de entuziasm şaptesprezece gentlemeni rupseră şaptesprezece scaune şi suciră cele opt gâturi lungi ale celor opt gentlemeni, dintre care unul era căpitanul iahtului „Harababura”[116], iaht de 100.009 tone.

— Gentlemeni! spuse mister Lund, mişcat. Socotesc o datorie sfântă să vă mulţumesc pentru nemaipomenita răbdare cu care aţi ascultat cuvântarea mea, care a ţinut patruzeci de ore, treizeci şi două de minute şi paisprezece secunde! Tom Bekas, se adresă el bătrânului servitor, trezeşte-mă peste cinci minute. Voi dormi, în timp ce gentlemenii îmi vor ierta îndrăzneala că dorm în prezenţa lor!!

— Prea bine, sir! spuse bătrânul Tom Bekas.

John Lund lăsă capul pe spate şi în aceeaşi clipă adormi.

John Lund era de origine scoţiană. Nu primise nicio educaţie, nu studiase niciodată nimic, dar ştia totul. Făcea parte din acele

---

[116] *Harababura* – *„Katavasi”* în textul rus. (N. red. rom.)

fericite făpturi care ajung să cunoască tot ce este frumos şi măreţ numai datorită minţii lor. Entuziasmul pe care-l stârnise cuvântarea sa era pe deplin meritat. Timp de patruzeci de ore supusese aprecierii domnilor gentlemeni un proiect măreţ, a cărui îndeplinire avea să aducă Angliei o glorie mare şi să dovedească încă o dată cât de departe poate să ajungă uneori mintea omenească! „Găurirea Lunii cu un sfredel uriaş” – iată care fusese obiectul cuvântării lui mister Lund!

Capitolul II
MISTERIOSUL NECUNOSCUT

Sir Lund nu dormi nici trei minute. O mână grea i se lăsă pe umăr trezindu-l. În faţa lui stătea un gentleman înalt de 4872 verşoci, subţire ca o lance şi slab ca un şarpe uscat. Era cu desăvârşire chel. Îmbrăcat din cap până-n picioare în negru, avea pe nas patru perechi de ochelari, iar pe piept şi pe spinare câte un termometru.

— Urmaţi-mă! spuse cu o voce sepulcrală gentlemanul cel chel.

— Unde?

— Urmaţi-mă, John Lund!

— Şi dacă refuz să vă urmez?

— Atunci voi fi nevoit să găuresc Luna înaintea dumneavoastră!

— În cazul acesta, sir, vă stau la dispoziţie.

— Să ne urmeze şi sluga dumneavoastră!

Mister Lund, gentlemanul cel chel şi Tom Bekas părăsiră sala de şedinţe şi o luară tustrei pe jos pe străzile puternic luminate ale Londrei. Merseră vreme îndelungată.

— Sir, se adresă Bekas lui mister Lund, dacă drumul nostru va fi tot atât de lung eu şi acest gentleman vom rămâne fără tălpi, potrivit legilor frecării!

Gentlemenii se gândiră şi, găsind după zece minute că vorbele lui Bekas erau pline de spirit, se porniră pe un râs zgomotos.

— Cu cine am onoarea să râd, sir? întrebă Lund pe gentlemanul cel chel.

— Aveţi onoarea să mergeţi, să râdeţi şi să vorbiţi cu William Netotus[117], membru al tuturor Societăţilor de geografie, de

arheologie şi de etnografie, doctor în toate ştiinţele existente şi care au existat vreodată, membru al cercului artistic de la Moscova, curator onorific al şcolii de mamoşi de vaci de la Southampton, abonat la almanahul „Dracul ilustrat”[118], profesor de magie verde-galbenă şi de gastronomie elementară la viitoarea universitate din Noua Zeelandă, directorul Observatorului Anonim. Vă duc, sir, la…

John Lund şi Tom Bekas îşi îndoiră genunchii în faţa marelui om, despre care auziseră atât de multe, şi îşi plecară respectuos fruntea.

— Vă duc, sir, la observatorul meu, care se găseşte la douăzeci de mile de aici. Sir! Tăcerea e de aur. Îmi trebuie un tovarăş în încercarea pe care am pus-o la cale, încercare a cărei importanţă nu o veţi putea pricepe decât cu ajutorul celor două emisfere ale creierului dumneavoastră. Alegerea mea a căzut asupra persoanei dumneavoastră… Presupun că după o cuvântare de patruzeci de ore n-aveţi niciun chef să intraţi în discuţie cu mine, oricare ar fi tema, iar mie, sir, nimic nu mi-e mai drag pe lume ca telescopul meu şi tăcerea cea mai absolută. Sper că limba slugii dumneavoastră va rămâne încătuşată prin porunca pe care i-o veţi da. Trăiască tăcerea!!! Şi acum, după mine… Sper că n-aveţi nimic împotrivă?

— Nimic, sir! Îmi rămâne numai să regret că nu suntem alergători de meserie şi că avem sub călcâi tălpi care costă parale…

— Am să vă cumpăr ghete noi.

— Vă mulţumesc, sir.

Acela dintre cititori care ar arde de dorinţa de a face mai îndeaproape cunoştinţă cu mister William Netotus, n-are decât să citească remarcabila lui operă „A existat oare Luna înainte de potop? Dacă a existat de ce nu s-a înecat şi ea?” Acestei opere îi este anexată o broşură interzisă, scrisă de el cu un an înaintea morţii sale: „Mijlocul de a face lumea praf şi de a nu pieri cu acest prilej” În aceste opere, personalitatea celui mai remarcabil

---

[117] *Netotus – Bolvanius* în textul rus. (N red. rom.)

[118] *„Illiustrirovannîi bes”* („Diavolul ilustrat”) – almanah; n-a apărut decât o singură dată, în anul 1880, la Moscova, cu desene de A. S. Ianov şi M. P. Cehov.

dintre oameni e caracterizată cât se poate de bine.

Autorul lor povesteşte printre altele cum a trăit doi ani în stufărişurile australiene, hrănindu-se cu raci, cu mâl şi cu ouă de crocodil, şi cum, în decursul acestor doi ani, nu a văzut niciodată focul. În timp ce se afla în stuf a inventat un microscop, foarte asemănător cu microscopul nostru obişnuit, şi a descoperit amplasamentul şirei spinării la peştii din specia „Peştes”. După ce s-a întors din lunga sa călătorie, s-a stabilit la câteva mile de Londra şi s-a consacrat astronomiei. Fiind un misogin convins (fusese însurat de trei ori şi de aceea purta trei perechi de coarne minunate, frumos ramificate) şi dorind, până una alta, să nu se ştie nimic de el, trăia ca un pustnic. Înzestrat cu o minte de diplomat subtil, izbutise să facă în aşa fel încât observatorul lui şi operele sale de astronomie să nu fie cunoscute decât de el. Spre părerea de rău şi nenorocirea tuturor englezilor leali, acest mare om n-a trăit până-n vremurile noastre. Anul trecut a decedat în pace: îmbăindu-se în Nil, a fost înghiţit de trei crocodili.

Capitolul III
PETELE MISTERIOASE

Observatorul la care îl duse pe Lund şi pe bătrânul Tom Bekas… (urmează o descriere nesfârşită şi cât se poate de plicticoasă a observatorului, pe care traducătorul a găsit cu cale să n-o mai traducă, în scopul economisirii de timp şi spaţiu)… se afla instalat un telescop, perfecţionat chiar de Netotus. Mister Lund se apropie de telescop şi începu să privească Luna.

— Ce vedeţi acolo, sir?

— Luna, sir.

— Şi lângă Lună ce vedeţi, mister Lund?

— Am onoarea să nu văd decât Luna.

— Şi nu vedeţi nişte pete slabe, care se mişcă pe lângă Lună?

— Ei drăcie, sir! Măgar să fiu dacă nu le văd! Dar ce sunt oare aceste pete?

— Sunt pete care nu se văd decât cu telescopul meu. Ajunge! Lăsaţi telescopul mister Lund şi Tom Bekas! Trebuie, vreau să ştiu ce-i cu petele astea! Curând voi fi acolo! Mă duc să văd aceste pete. Urmaţi-mă!

— Ura! Trăiască petele! strigară John Lund şi Tom Bekas.

Capitolul IV
SCANDAL ÎN CER

O jumătate de ceas după aceea, mister William Netotus, John Lund şi scoţianul Tom Bekas se şi aflau în zbor – purtaţi de optsprezece aerostate – spre petele misterioase. Şedeau într-un cub astupat ermetic, în care se găsea aer condensat şi felurite substanţe pentru obţinerea oxigenului[119]. Începutul acestui zbor măreţ, nemaipomenit până atunci, a fost executat în noaptea de 13 martie 1870. Bătea un vânt de sud-vest. Acul magnetic arăta N.W.W… (urmează o descriere plicticoasă la culme a cubului şi a celor 18 aerostate…) În cub domnea o linişte adâncă. Gentlemenii, înveliţi în mantalele lor fumau ţigări de foi. Tom Bekas, lungit pe duşumea, dormea ca la el acasă. Termometrul[120] arăta sub 0. În decursul primelor douăzeci de ore nu se rosti niciun cuvânt şi nu se întâmplă nimic deosebit. Baloanele pătrunseră în regiunea norilor. Câteva fulgere alergară după baloane, dar nu izbutiră să le prindă din urmă, deoarece aparţineau unui englez. A treia zi, John Lund se îmbolnăvi de difterie, iar pe Tom Bekas îl apucă spleenul. Ciocnindu-se cu un aerolit, cubul primi o izbitură groaznică. Termometrul arăta 76.

— Cum vă simţiţi, sir? rupse în sfârşit tăcerea Netotus, adresându-se lui sir Lund în a cincea zi.

— Vă mulţumesc, sir, răspunse emoţionat Lund. Sunt mişcat de atenţia dumneavoastră. Sufăr îngrozitor! Dar unde-i credinciosul meu Tom?

— Şade acum într-un colţ, mestecă tutun şi se sileşte să semene cu un om care s-ar fi însurat cu zece femei deodată.

— Ha, ha, ha, sir Netotus!

— Vă mulţumesc, sir!

Dar înainte ca mister Netotus să fi avut timp să strângă mâna tânărului Lund, se petrecu ceva îngrozitor. Se auzi o bubuitură formidabilă, urmată de alte mii de bubuituri, trosnituri şi

---

[119] Un abur născocit de chimişti. Se spune că nu se poate trăi fără el. Prostii! Numai fără bani nu se poate trăi. (Nota lui A. P. Cehov.)

[120] Un fel de instrument. (Nota lui A. P. Cehov.)

şuierături înspăimântătoare. Ce se întâmplase? Nimerind într-un mediu rarefiat, cubul de aramă nu rezistase presiunii lăuntrice şi crăpase, iar bucăţile lui zburaseră în spaţiul fără de sfârşit.

A fost într-adevăr o clipă îngrozitoare, unică în istoria universului!!

Mister Netotus se agăţă de picioarele lui Tom Bekas, acesta se agăţă de picioarele lui John Lund şi tustrei zburară ca fulgerul în hăul necunoscut. Baloanele se despărţiră de ei şi, slobozite de greutate, se rotiră, iar apoi plesniră cu zgomot.

— Unde suntem, sir?

— În eter.

— Hm… Dacă suntem în eter, cum o să respirăm?

— Dar unde-i voinţa dumneavoastră, sir Lund?

— Mister! strigă Bekas. Am onoarea să vă înştiinţez că, nu ştiu de ce, nu zburăm în jos, ci în sus!

— Hm… Mii de draci! Prin urmare nu ne mai găsim în zona de atracţie a pământului… Ţinta noastră ne atrage spre ea! Uraa! Cum vă simţiţi, sir Lund?

— Vă mulţumesc, sir! Văd deasupra noastră pământul, sir!

— Nu-i pământul, ci una dintre petele noastre! Curând o să ne lovim de ea!

Trrrrosc!!!!

Capitolul V
INSULA IOHANN HOFF[121]

Cel dintâi îşi veni în fire Tom Bekas. Se frecă la ochi şi începu să cerceteze cu privirea locurile pe care zăceau el, Netotus şi Lund. Îşi scoase un ciorap şi cu el începu să-i fricţioneze pe gentlemeni. Aceştia se grăbiră să-şi vină în fire.

— Unde ne aflăm? întrebă Lund.

— Ne aflăm pe o insulă care face parte din grupul insulelor zburătoare! Uraa!

— Uraa! Priviţi în sus, sir! L-am făcut praf pe Columb!

Deasupra insulei mai zburau alte câteva insule… (urmează descrierea unei privelişti pe care n-ar putea s-o înţeleagă decât un englez)… Porniră să cerceteze insula. Era lată de… lungă de… (cifre şi iar cifre… Dă-le-ncolo!) Tom Bekas izbuti să

[121] *Iohann Hoff* – fabricant de bere.

găsească un copac, a cărui sevă aducea a votcă rusească. Ciudat era faptul că toţi copacii erau mai mici ca iarba (?) Insula nu era locuită. Nicio fiinţă vie nu pusese până atunci piciorul pe ea.

— Ia uitaţi-vă, sir, ce o fi asta? se adresă mister Lund lui sir Netotus, ridicând un fel de sul.

— Ciudat… Uimitor… Uluitor… mormăi Netotus.

Sulul conţinea nişte reclame ale unui oarecare Iohann Hoff, scrise într-o limbă barbară – după toate probabilităţile, cea rusă.

Cum ajunseseră aici aceste reclame?

— Bles-stematul! strigă mister Netotus. A fost cineva pe insulă înaintea noastră!!! Cine a putut fi? Bles-stematul! Oooo! Striviţi-mi creierul cel mare, fulgere cereşti! Daţi-mi-l pe omul acesta! Daţi-mi-l! Să-l înghit cu reclamele lui cu tot.

Şi, ridicându-şi braţele, mister Netotus se porni pe un râs înfricoşător. În ochi i se aprinse o flacără suspectă. Înnebunise.

Capitolul VI
ÎNTOARCEREA

— Uraaa!!! strigau locuitorii portului Le Havre, îmbulzindu-se pe cheiuri. Văzduhul răsuna de strigăte de bucurie, de dangăte şi de muzici. Masa neagră, care ameninţase pe toţi cu pieirea, nu se lăsa pe oraş, ci pe golf… Corăbiile se grăbiră s-o şteargă în larg. În strigătele de triumf ale poporului şi în tunetele muzicilor, masa neagră, care timp de atâtea zile acoperise soarele, se afundă majestuos (pesamment) în golf, împroşcând cu valuri tot cheiul. Apoi începu să se scufunde. Un minut după aceea golful era liber. Valurile îl brăzdau în toate părţile… În mijlocul lui se zbăteau în apă trei inşi: Netotus – nebun, John Lund şi Tom Bekas. Toţi trei fură imediat urcaţi în bărci.

— N-am mâncat nimic de cincizeci şi şapte de zile! bolborosi mister Lund, slab ca un artist înfometat, şi povesti ce li se întâmplase.

Insula Iohann Hoff nu mai exista. Primind pe cei trei oameni îndrăzneţi, se îngreunase şi, ieşind din zona neutră, fusese atrasă de pământ şi se cufundase în golful Le Havre…

ÎNCHEIERE

John Lund îşi închină acum tot timpul problemei găuririi Lunii. Nu va mai trece mult şi Luna va fi împodobită cu o gaură. Iar gaura va aparţine englezilor. Tom Bekas s-a stabilit în Irlanda şi se ocupă cu agricultura. Creşte găini şi o snopeşte în bătăi pe unica lui fată, căreia îi dă o educaţie spartană. Nu se dă în lături nici de la probleme ştiinţifice: e foarte supărat pe el însuşi, pentru că a uitat să ia de pe Insula zburătoare sămânţă de la copacul a cărui sevă aducea a votcă rusească.

Apărută pentru prima oară în revista Budilnik, 1883, Nr. 19, autoriz. cenz. din 21 mai. Semnată: A. Cehonte. A intrat cu anumite modificări în culegerea retipărită în întregime, din anul 1883. Publicăm textul culegerii.

În vederea includerii în culegere, povestirea a fost supusă unor mici modificări stilistice, iar denumirea iniţială a insulei: „Insula prinţul Meşcerski” a fost schimbată în „Insula Iohann Hoff”.

Delegatul sau cum s-a pomenit Desdemonov fără 25 de ruble
dedicată lui L. I. PALMIN

— Ssst! Hai la portar; aici nu-i bine… Poate să ne audă…

Intrarăm în odăiţa portarului. Pe Makar, portarul, se grăbiră să-l trimită la administraţia financiară, ca să nu tragă cu urechea şi pe urmă să-i pârască. Makar luă condica de expediţie, îşi puse şapca pe cap, dar nu se duse la administraţia financiară, ci se ascunse sub scară: simţise el că bătea un vânt de răzvrătire… Cel dintâi vorbi Kaşalotov, apoi Desdemonov şi după el Zracikov… Urmă o adevărată dezlănţuire de patimi primejdioase! Chipurile stacojii se schimonoseau, pumnii loveau în piepturi…

— Trăim în a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi nu dracu’ ştie când, pe timpuri antediluviene! începu Kaşalotov. Astăzi nu li se mai poate îngădui burtoşilor ăstora să-şi facă de cap ca altădată. Ne-am săturat la urma urmei! A trecut vremea când… etc… etc…

Desdemonov îi ţinu isonul tunând şi fulgerând. Zracikov nu se sfii să tragă şi câteva înjurături… Se iscă o larmă cumplită. Printre ei se găsi însă şi unul mai cu scaun la cap. Făcând o mutră îngrijorată, acesta îşi şterse faţa cu o batistă în care îşi suflase nasul şi spuse:

— Fraţilor, n-are rost să facem atâta tărăboi!… Hai să zicem că aveţi dreptate… şi fireşte că aveţi! Dar… La ce bun?… O să vi se plătească cu aceeaşi monedă: şi împotriva voastră vor fi răzvrătiri când veţi ajunge şefi. Ascultaţi ce vă spun: tot vouă vă faceţi rău…

Dar înţeleptul nu fu ascultat. Nici nu-l lăsară să isprăvească şi-l îmbrânciră spre uşă. Văzând că nu face nimic cu înţelepciunea, omul cu scaun la cap lăsă deoparte înţelepciunea şi începu şi el să cârtească.

— La urma urmei e timpul să-l facem să priceapă, că suntem şi noi oameni! tună iarăşi Desdemonov. Repet: nu suntem nici sclavi, nici plebei! Şi nici gladiatori! N-o să ne lăsăm batjocoriţi de el! Te tutuieşte, nu răspunde la salut, întoarce capul în altă parte când îi prezinţi raportul, suduie... În ziua de astăzi nu se cade să tutuieşti nici măcar sluga din casă, darămite nişte domni ca noi! Aşa să-i şi spunem!

— Deunăzi mă întreabă: „Cu ce te-ai mânjit pe bot? Du-te la Makar să te şteargă cu cârpa de spălat pe jos!” Frumoasă glumă! Iar altă dată...

— Într-o zi eram pe stradă cu nevastă-mea, îl întrerupse Zracikov, şi ne-am întâlnit cu el. „Mă buzatule”, îmi spune, „umbli cu pupeze, chiar şi ziua-n amiaza mare!” „Sunt cu nevastă-mea, Excelenţă!”... i-am răspuns eu. Iar el nici măcar nu şi-a cerut scuze, a plescăit din limbă şi atâta tot! Din pricina acestei batjocuri, nevastă-mea a bocit trei zile în şir. Ea nu-i pupăză, ci dimpotrivă... doar o ştiţi şi voi... Într-un cuvânt, domnilor, nu se mai poate trăi aşa! Ori noi, ori el; împreună nu mai putem în niciun caz face serviciu! Sau pleacă el, sau plecăm noi! Mai bine rămâi fără post decât să-ţi laşi renomeul batjocorit în halul ăsta! Trăim în secolul al XIX-lea. Orice om îşi are demnitatea sa! Nu sunt un om mare, dar nici un terchea-berchea nu-s, am şi eu genul meu! Nu permit nimănui! Asta să-i intre în cap! Să se ducă unul dintre noi la el şi să-i spună că aşa nu mai merge! S-o facă în numele nostru! Hai! Cine se duce? Să-i spună de la obraz! Nu vă temeţi, n-are ce să vi se întâmple! Care se duce? Ptiu... drace... am răguşit de tot...

Se hotărâră să aleagă un delegat. După multă discuţie şi ceartă, Desdemonov fu decretat cel mai deştept, cel mai meşter la vorbă şi cel mai înfipt. E înscris la bibliotecă, scrie foarte frumos, cunoaşte domnişoare culte – prin urmare e om cu cap şi are să ştie ce să spună şi cum să spună. Cât despre îndrăzneală, nici nu mai încape vorbă. Toată lumea ştie cum într-o zi a pretins comisarului de poliţie al cartierului să-i ceară scuze pentru că îl luase la club drept fecior; comisarul nici n-a apucat

să se încrunte la auzul acestei pretenţii şi s-a şi dus vestea despre îndrăzneala sa, stârnind mare vâlvă…

— Du-te, Senea! Nu te teme! Spune-i verde în faţă! Poftim, înghite! Ţi-ai găsit naşul, Excelenţă! Crezi că aşa merge? Caută-ţi alte slugi, noi nu suntem nişte tâmpiţi, Excelenţă, ştim şi noi să facem pe grozavii. Degeaba vrei să ne legi la gard! Asta-i… Du-te, Senea, du-te frate… Numai piaptănă-te mai întâi… Aşa să-i spui…

— De! Eu sunt cam iute din fire, domnilor… Te pomeneşti că-i zic prea multe. Mai bine ar fi să meargă Zracikov!

— Nu, Senea, tu să mergi… Zracikov e grozav la el acasă şi asta numai când e beat… E un bleg, pe când tu, oricum… Hai, du-te, băiatule…

Desdemonov se pieptănă, îşi încheie jiletca, tuşi în pumn şi se duse… Toţi rămaseră să-l aştepte cu răsuflarea tăiată. Intrând la şef, Desdemonov se opri lângă uşă şi îşi trecu mâna tremurătoare peste buze: cum să înceapă? Când zări chelia cu negul cel negricios atât de bine cunoscut, simţi că îl ia cu frig şi i se păru că cineva îl strânge parcă într-o chingă… Tremură, înfiorat… Dar aceasta n-avea niciun fel de importanţă; aşa ceva se întâmplă oricui din lipsă de obişnuinţă; numai curajul să nu ţi-l pierzi… Hai, curaj!

— Ei… ce vrei?

Desdemonov făcu un pas înainte, mişcă buzele, dar nu scoase niciun sunet: ceva i se încurcase în gură. Şi delegatul simţi că încurcătura nu era numai în gură, ci şi în măruntaie… Din inimă curajul îi trecu în stomac, ghiorţăi niţel! acolo, coborî de-a lungul coapselor spre călcâie şi se opri în ghete… Dar ghetele erau cam rupte… Mare bucluc!

— Ei… ce vrei? Eşti surd?

— Hm… Nimic… Am venit doar aşa. Mi s-a spus, Excelenţă… am auzit că…

Desdemonov vru să-şi stăpânească limba, dar limba nu-l asculta şi continuă:

— Am auzit că Excelenţa Sa, soţia dumneavoastră, a organizat o loterie pentru vânzarea unui cupeu… Aş lua şi eu un bilet, Excelenţă… Hm… Excelenţă…

— Un bilet? Bine… Mi-au mai rămas cinci bilete… Le vrei pe toate cinci?

— N… n… nu, Excelenţă… Un bilet… îmi ajunge.

— Te întreb dacă le vrei pe toate cinci?

— Prea bine, Excelenţă!

— E şase ruble unul… Dar ţie ţi le fac cu cinci ruble… Iscăleşte aici… îţi doresc din suflet să câştigi…

— Hî… hî-hî… Mulţumesc, Excelenţă… Hm… Sunt foarte bucuros…

— Du-te!

Un minut după aceea, Desdemonov stătea în odăiţa portarului şi, roşu ca racul, cu lacrimi în ochi, se ruga de prieteni să-l împrumute cu douăzeci şi cinci de ruble.

— I-am dat douăzeci şi cinci de ruble, fraţilor, şi banii nu erau ai mei! Mi-i dăduse soacră-mea, să-i plătesc chiria… Daţi-mi, domnilor! Vă rog!

— Dar de ce plângi? Ai să te plimbi în cupeu…

— În cupeu… Cupeu… Ce să fac cu el, să sperii lumea? Nu sunt faţă bisericească! Şi unde să-l ţin dacă îl câştig? Unde?

Vorbiră mult timp, şi pe când vorbeau, Makar (care ştia carte) însemna pe hârtie tot ce spuneau pentru ca, după aceea… Dar ce s-o mai lungim, domnilor! În orice caz, morala e limpede: să nu te răzvrăteşti!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 22, 28 mai. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Povestirea e dedicată poetului Liodor Ivanovici Palmin (1841—1891) cu care Cehov era prieten.

Cuconiţa-eroină

Lidia Egorovna ieşi pe terasă să-şi ia cafeaua cu lapte de dimineaţă. Era aproape de amiază, o amiază încinsă şi înăbuşitoare. Totuşi asta n-o împiedicase pe eroina mea să se gătească cu o rochie neagră de mătase, încheiată până sub bărbie şi care îi strângea mijlocul ca o menghină. Ştia că-i stă bine în negru, că i se potriveşte de minune cu zulufii aurii şi cu profilul ei sever, şi nu renunţa la el decât noaptea. Dar abia apucă să soarbă din ceşcuţa chinezească şi zări poştaşul apropiindu-se de terasă, cu o scrisoare. Scrisoarea era de la bărbatul ei: „Unchiul nu ne-a dat nicio leţcaie şi moşia ta s-a vândut. N-am putut face nimic…” Lidia Egorovna se îngălbeni, se clătină şi citi mai departe: „Plec pentru vreo două luni la Odesa într-o chestiune importantă. Te sărut”.

— Suntem ruinaţi! Pleacă pentru două luni la Odesa… gemu Lidia Egorovna. Înseamnă că s-a dus la amanta lui… Doamne! Dădu ochii peste cap, se clătină, se apucă cu mâna de balustradă şi fu cât p-aci să cadă, când deodată auzi de jos glasuri. Spre terasă urca vărul şi vecinul ei, generalul în retragere Zazubrin[122], bătrân ca snoava cu câinele Kukvas şi fără putere ca un pisoi nou născut. Păşea cu băgare de seamă şi abia urca scările, ciocănind cu bastonul fiecare treaptă, ca şi cum s-ar fi îndoit de trăinicia ei. În urma lui venea cu paşi mărunţi profesorul universitar la pensie Pavel Ivanovici Knopka[123], un moşneguţ pirpiriu, cu faţa rasă, cu un joben demodat cu boruri mari, întoarse în sus. Ca de-obicei, generalul

---

[122] *Zazubrina* – ştirbitură. (N. red. rom.)

[123] *Knopka* – buton, piuneză. (N. red. rom.)

era plin de scame şi de firimituri de pâine, pe când profesorul te uimea cu albeaţa hainelor şi cu obrazul lui neted. Amândoi erau radioşi.

— Am venit la dumneata, şarmanocika[124] se sclifosi cu glas spart generalul, încântat că a izbutit să găsească un diminutiv hazliu cuvântului charmante[125]. Bună dimineaţa feeo! Fe-ea bea cafe-ea…

Generalul făcuse o glumă nesărată, dar Knopka şi Lidia Egorovna râseră cu hohote. Eroina mea îşi luă mâna de pe balustradă şi, dreaptă, cu un zâmbet larg, întinse musafirilor amândouă mâinile. Aceştia i le sărutară şi luară loc.

— Vesel ca întotdeauna, vere dragă! începu verişoara conversaţia de salon. Ce natură fericită ai!

— Cum am spus adineauri? Ah, da! Fe-ea bea cafe-ea… Ha… ha-ha. Herr profesor şi cu mine ne-am îmbăiat, am şi luat micul dejun şi acum facem vizite… Mare belea cu profesorul ăsta! Dumitale pot să mă plâng, feeo! Curată nenorocire! Sunt pe cale să-l dau în judecată! He-he-he… E liberal! Voltaire, am putea spune!…

— Cum aşa?! zâmbi Lidia Egorovna, gândindu-se în sinea ei: „La Odesa, pe două luni… la cealaltă…”

— Pe cuvânt de onoare! Propagă nişte idei… nişte idei! E roşu de tot! Dar ştii dumneata, Pavel Ivanîci, dragă prietene, cine se bucură de culoarea roşie? Ştii cine? Ehei… Ia spune! Cu asta v-am băgat în cofă, liberalilor!

— Ce ziceţi de general? râse Knopka, strâmbându-şi bărbia savantă. Ei bine, Excelenţă, ştim şi noi să vă băgăm în cofă, pe dumneavoastră, conservatorii! Numai taurii se tem de culoarea roşie! Ha-ha-ha… Ei, ţi-am zis-o!

— De necrezut! Ce văd? La dumneata înfloresc oleandrii! se auzi sub terasă un glas de femeie, şi peste câteva clipe prinţesa Dromaderova, o vecină de vilă, venită şi ea în vilegiatură, urca treptele. Vai! Ai domni în vizită şi eu nu sunt coafată! Iertaţi-mă, vă rog! Despre ce vorbeaţi? Continuă, generale, nu vreau să te întrerup…

---

[124] *Şarmanocika* – flaşnetuţă (în lb. rusă). (N. red. rom.)

[125] *Charmante* – fermecătoare (în limba franceză). (N. trad.)

— Vorbeam de culoarea roşie! continuă Zazubrin. Dar fiindcă veni vorba de tauri... Bine ai spus ce ai spus despre ei, Pavel Ivanîci! Pe vremea când comandam un batalion în Gruzia, un taur a zărit într-o zi căptuşeala mea roşie, s-a-nfuriat şi s-a repezit... să mă ia în coarne... Am fost nevoit să-mi trag sabia. Pe cuvânt de onoare! Noroc că s-a găsit prin apropiere un cazac, care a alungat dobitocul de taur... cu lancea... De ce râdeţi? Nu credeţi? Zău că l-a alungat...

Lidia Egorovna se prefăcu uimită, scoase o exclamaţie de mirare şi se gândi: „Acum e la Odesa... destrăbălatul!”

Knopka începu să vorbească de tauri şi de bivoli. Prinţesa declară că subiectul acesta e plicticos. Veni vorba de căptuşeală roşie...

— Căptuşeala roşie îmi aduce aminte de o altă întâmplare, spuse Zazubrin, molfăind un pesmet.

— Am avut la batalion un colonelaş, un oarecare Konvertov[126], Piotr Petrovici... Era un moşneguţ foarte de treabă, fie-i ţărâna uşoară. Era sfătos, ştia să povestească... Din simplu soldat ajunsese ofiţer superior pentru merite excepţionale... Luase parte la lupte. Mi-era drag, răposatul. Avea vreo şaptezeci de ani când l-a înaintat la gradul de colonel; nici pe cal nu mai era în stare să se suie, iar podagra îi mânca zilele. Dacă i se întâmpla la manevre să tragă sabia din teacă, nu mai putea s-o bage la loc, trebuia să i-o bage ordonanţa... Sau, iertaţi-mă, când se descheia la pantaloni, nu mai izbutea să se încheie... Şi acest babalâc visa să ajungă general. Era bătrân, bolnav, cu un picior în groapă şi totuşi visa... aşa îi era firea... era ostaş! Nu mai voia să-şi dea demisia, tot cu gândul să se vadă general... A servit vreo cinci ani cu gradul de colonel şi în cele din urmă a fost propus la înaintare... Şi ce credeţi? Soarta! L-a lovit damblaua tocmai când îi ieşise decretul de înaintare... I-a paralizat obrazul stâng şi mâna dreaptă, bietul de el, şi i s-au slăbit picioarele... Vrând-nevrând, a trebuit să-şi dea demisia şi nu i-a fost dat ambiţiosului să mai poarte epoleţi de general! I s-a primit demisia şi a plecat cu baba lui la Tiflis, unde voia să se stabilească. În trăsură plângea şi râdea când îl auzea pe surugiu spunându-i „Excelenţă”. Un obraz plângea şi râdea, iar celălalt rămânea nemişcat, ca un monument. O singură mângâiere îi

mai rămăsese – căptuşeala roşie[127]. Se plimba prin Tiflis cu poalele mantalei date în lături ca nişte aripi, ca să vadă toată lumea culoarea roşie. Să ştie toţi cu cine au de-a face! Umbla toată ziulica şontâc-şontâc prin oraş şi se fudulea cu căptuşeala… că atâta mulţumire îi mai rămăsese, sărmanului. Când se ducea la baia de aburi, îşi lăsa mantaua pe bancă cu căptuşeala în sus… Se bucura, se bucura ca un copil mic, până ce, într-o bună zi, a orbit de bătrâneţe. I s-a tocmit atunci un om care să-l plimbe prin oraş, să-i plimbe căptuşeala… Orb, cu părul coliliu, abia se târa, poticnindu-se la tot pasul, şi totuşi pe chip îi era întipărită o mândrie nespusă! Iarnă aspră, frig, şi el cu mantaua desfăcută!… Avea şi el trăsneala lui! Curând după aceea i-a murit băbuţa. La înmormântare se jelea, se ruga să-l ia şi pe el în groapă, dar căptuşeala nu uita să şi-o arate preoţilor. I-au găsit pe altcineva ca să-i poarte de grijă, o văduvă… Dar văduva, bineînţeles, se îngrijea mai mult de ea decât de el. Punea deoparte ce putea şi de unde putea… Ba zahăr, ba ceai, ba câteva copeici… L-a jumulit de tot. Şi tot jumulindu-l aşa, într-o zi s-a întrecut cu gluma, ticăloasa de muiere, şi a ajuns la apoteoză! Ce să vezi: nemernica i-a desfăcut căptuşeala roşie, ca să-şi facă din ea o scurteică, iar în locul căptuşelii i-a cusut nişte şiac cenuşiu. Şi Piotr Petrovici al meu se tot plimba cu mantaua desfăcută şi nu vedea, orb cum era, săracul, că în loc de căptuşeală de general are şiac cu picăţele!…

Dromaderova găsi că şi povestea aceasta era grozav de plicticoasă şi începu să vorbească de fiul ei, locotenentul. Înainte de masă mai veniră şi alte vecine: domnişoarele Kliancin[128] cu maman. Cântară cântecul preferat al lui Zazubrin acompaniindu-se la pian. Apoi se servi prânzul.

— Minunate ridichi! observă profesorul. De unde le cumperi?

— Acum e la Odesa… cu femeia aceea! răspunse Lidia Egorovna.

— Cum?

---

[126] *Convert* – plic. (N. red. rom.)

[127] În Rusia ţaristă, militarilor la pensie le era permis să-şi poarte mai departe uniforma, însă fără epoleţi. (N. red. rom.)

[128] *Klianciti* – a se milogi; a bârfi. (N. red. rom.)

— Ah… pardon!… Mă gândeam la altceva! Nu ştiu de unde le ia bucătarul… Ce o fi cu mine?

Şi Lidia Egorovna, dându-şi capul pe spate, începu să râdă cu hohote de zăpăceala ei… După prânz, veni cu copiii nevasta profesorului, o femeie grasă. Se aşezară la cărţi. Seara sosiră musafiri şi de la oraş.

Abia noaptea târziu, după ce-şi petrecu ultimul musafir şi rămase un timp nemişcată până nu i se mai auziră deloc paşii, Lidia Egorovna putu în sfârşit să se apuce cu mâna de balustradă, să se clatine pe picioare şi să izbucnească în hohote de plâns.

— Nu-i ajunge că mi-a irosit averea în chefuri! Nu-i ajunge! Mă mai şi înşală!

Din ochi i se sloboziră lacrimi fierbinţi, iar chipul palid i se schimonosi de deznădejde. N-o mai împiedica eticheta, putea să plângă cu hohote!

Dracu’ ştie pentru ce se iroseşte uneori atâta putere de voinţă!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 23, 4 iunie. Semnată: A. Cehonte. A intrat în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Publicăm textul culegerii.

Cum m-am însurat
SCURTĂ POVESTIRE

După ce s-a băut punch-ul, părinţii au mai schimbat câteva vorbe în şoaptă şi ne-au lăsat singuri.

— Dă-i drumul! mi-a spus la ureche tatăl meu, înainte de a ieşi. Nu te sfii!

— Dar cum să-i fac declaraţii de dragoste, dacă n-o iubesc?

— Ce-are a face… Eşti un nătărău, nu pricepi nimic…

Tatăl meu mă măsură cu o privire mâniată şi ieşi din pavilion. O mână de bătrână se furişă prin deschizătura uşii şi şterpeli lumânarea de pe masă. Am rămas în întuneric.

„De ce ţi-e scris nu scapi!” m-am gândit eu şi, după ce mi-am dres glasul, mi-am luat inima în dinţi şi am început:

— Împrejurările îmi sunt prielnice, Zoia Andreevna. Suntem în sfârşit singuri şi întunericul mă ajută fiindcă ascunde ruşinea care-mi arde obrazul… Această ruşine e din cauza sentimentelor care mă mistuie…

Aici însă m-am oprit. Auzeam cum bătea inima Zoiei Jelvakova şi cum îi clănţăneau dinţişorii. Întregul ei organism era cuprins de un tremur, pe care-l simţeam şi-l auzeam, deoarece şi banca pe care şedeam tremura sub noi. Biata fată nu mă iubea. Mă ura, cum urăşte câinele ciomagul, şi mă dispreţuia – numai dacă se poate presupune că cei mărginiţi sunt în stare să dispreţuiască. Astăzi arăt ca un urangutan; sunt urât foc, cu toate că sunt împodobit cu titluri şi cu decoraţii; atunci însă semănăm cu toate dihăniile pământului; eram fălcos şi plin de coşuri, părul mi-era aspru, ca de porc, nasul stacojiu şi umflat de pe urma unui guturai cronic şi a băuturii. Şi nici măcar un urs n-

ar fi putut să mă pizmuiască pentru sprinteneala mea. Cât despre însuşirile sufleteşti, mai bine să nu vorbim de ele. Până şi de la Zoia storsesem nişte bani când încă nu era vorba să-mi fie logodnică. Şi acum tăceam fiindcă mi se făcuse milă de ea.

— Hai să ieşim în grădină, i-am spus eu, după o clipă. Aici e înăbuşitor…

Am ieşit şi am pornit pe o alee. La ivirea noastră, părinţii care trăgeau cu urechea în dosul uşii au zbughit-o prin tufişuri. Lumina Lunii juca pe chipul Zoiei. Cât eram de nătărău pe atunci! Totuşi am ştiut să citesc pe acest chip toată gingăşia supunerii! Am oftat şi am continuat:

— Privighetoarea cântă şi-l desfată pe alesul inimii… Dar eu pe cine aş putea desfăta, singur cum sunt?

Zoia a roşit şi a lăsat ochişorii în pământ. I se poruncise să joace teatru. Ne-am aşezat pe o bancă, cu faţa la râu. Dincolo de râu se vedea biserica albă, iar în spatele bisericii se înălţa casa domnului conte Kuldarov, în care locuia Bolniţîn, secretarul contelui, omul îndrăgit de Zoia. Cum s-a aşezat pe bancă, Zoia şi-a aţintit privirea asupra acelei case… Inima mi s-a strâns şi mi s-a sugrumat de milă. Doamne Dumnezeule! Fie-le ţărâna uşoară părinţilor noştri, dar… ar trebui să stea măcar o săptămână în iad!

— Toată fericirea mea atârnă de o singură fiinţă, am urmat eu. Nutresc pentru această fiinţă sentimente… amor… O iubesc, şi dacă ea nu mă iubeşte, înseamnă că sunt pierdut… mort… Această fiinţă eşti dumneata. Poţi să mă iubeşti? Spune? Mă iubeşti?

— Te iubesc, a şoptit ea.

Mărturisesc că am înmărmurit auzind aceste cuvinte… Până atunci nădăjduisem mereu că se va încăpăţâna şi mă va refuza de vreme ce iubea din toată inima pe un altul. Nădăjduiam mult de tot că aşa avea să fie, şi iată că lucrurile ieşeau altfel… Nu se simţea în stare să-şi înfrunte părinţii.

— Te iubesc! a repetat ea începând să plângă.

— Asta nu se poate! am izbucnit eu, tremurând din tot trupul şi fără să-mi dau prea bine seama de ceea ce făceam. Oare-i cu putinţă? Nu mă crede, Zoia Andreevna, draga mea, zău, nu mă crede. Nu crede aşa ceva! Nu te iubesc! Fire-aş să fiu afurisit, dacă te iubesc! Şi nici dumneata nu mă iubeşti! Toate astea sunt mofturi…

Am sărit în picioare şi am început să alerg în jurul băncii.

— Nu trebuie să faci una ca asta! Toate astea nu-s decât o comedie! Părinţii vor să ne căsătorească cu de-a sila, Zoia Andreevna, din pricina intereselor de avere; nici vorbă de dragoste! Mai uşor mi-ar veni să mi se lege o piatră de gât, ca unui măgar, decât să te iau pe dumneata; asta-i! Ce dracu'! Cu ce drept suveran fac ei aşa ceva? Ce suntem noi pentru ei? Robi? Câini? Să nu ne căsătorim! Să le facem în ciudă! Nemernicii! Destul le-am făcut pe plac! Mă duc chiar acum să le spun că nu vreau să te iau de nevastă şi basta!

Zoia se opri deodată din plâns şi lacrimile i se zvântară într-o clipită.

— Mă duc chiar acum să le spun, am continuat eu. Şi dumneata ai să le spui la fel. Ai să le spui că nu mă iubeşti deloc şi că-l iubeşti pe Bolniţîn. Şi eu am să ţin partea lui Bolniţîn... Ştiu cu câtă patimă îl iubeşti!

Zoia a râs de bucurie şi am pornit alături pe alee.

— Dar şi dumneata iubeşti pe alta, mi-a spus ea, frecându-şi mâinile. O iubeşti pe madmoazel Debe.

— Da, am răspuns eu, pe madmoazel Debe. Cu toate că nu-i pravoslavnică şi nu-i bogată, o iubesc pentru mintea ei şi pentru însuşirile sufletului ei plin de calităţi... N-au decât să mă blesteme, dar am s-o iau de nevastă. Ţin la ea poate mai mult decât ţin la viaţă! Nu pot să trăiesc fără ea! Dacă nu mă însor cu ea, nici nu mai am poftă de viaţă! Chiar acum mă duc... Hai să mergem să le vorbim de la obraz caraghioşilor ăstora... Îţi mulţumesc, draga mea... Nici nu ştii ce piatră mi-ai luat de pe suflet.

Mă simţeam cuprins de o mare fericire. Eu îi mulţumeam Zoiei, iar Zoia îmi mulţumea mie. Şi, fericiţi, recunoscători, ne-am tot sărutat mâinile unul altuia, fiecare lăudând nobleţea de suflet a celuilalt... Eu îi sărutam mâna, iar ea mă săruta pe părul meu aspru. Mi se pare chiar că am îmbrăţişat-o, uitând de etichetă. Şi pot să vă spun că ne simţeam mai fericiţi de această mărturisire de neiubire decât de orice declaraţie de dragoste. Veseli, radioşi şi cu inima uşoară, am pornit spre casă, ca să aducem la cunoştinţă părinţilor voinţa noastră. Mergând, ne tot îndemnam unul pe celălalt.

— N-au decât să ne ocărască, spuneam eu, să ne bată, să ne alunge chiar; în schimb o să fim fericiţi!

Când am intrat în casă, părinţii stăteau lângă uşă, aşteptând. Ne-au privit şi, văzându-ne fericiţi, au făcut feciorului un semn cu mâna. Feciorul s-a apropiat cu şampania. Am început să protestez, să dau din mâini, să bat din picior… Zoia plângea, ţipa… S-a făcut tărăboi, larmă, şi şampania nu s-a mai băut.

Cu toate acestea, ne-au căsătorit.

Astăzi ne serbăm nunta de argint. Am trăit împreună un sfert de veac! La început ne venea greu. O ocăram, o mai şi plesneam, apoi mă apucam s-o iubesc de necaz… Tot de necaz am avut şi copii… După aceea… a mers… ne-am obişnuit… În clipa de faţă, ea, Zoiecika, stă în spatele meu şi, sprijinindu-şi mânuţele pe umerii mei, mă sărută pe chelie.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 24, 10 iunie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

O dată pe an

Căsuţa cu trei ferestre a prinţesei are o înfăţişare sărbătorească. Pare întinerită. În jur s-a măturat cu grijă, poarta e larg deschisă, jaluzelele s-au scos de la ferestre. Geamurile proaspăt spălate cochetează sfios cu soarele de primăvară... Lângă uşa de la intrarea principală stă portarul Mark, un moşneag neputincios, într-o livrea mâncată de molii. Soarele se oglindeşte şi-n barba lui ţepoasă pe care mâinile-i tremurătoare s-au muncit toată dimineaţa să o radă, şi-n ghetele proaspăt văcsuite, şi-n nasturii cu coroana princiară. Nu degeaba a ieşit Mark din cămăruţa lui. Astăzi e ziua onomastică a prinţesei şi el va trebui să deschidă uşa vizitatorilor şi să le strige numele. În vestibul nu miroase a drojdie de cafea, ca de obicei, şi nici a ciorbă de post, ci pluteşte un parfum care aduce cu mirosul săpunului de ouă. Odăile sunt dereticate cu grijă. S-au pus perdele, învelişurile de muselină s-au luat de pe tablouri, podelele vechi, cojite, au fost ceruite. Căţeaua cea rea, Julka, pisica cu pisoii ci şi puişorii de găină vor sta închişi până seara în bucătărie.

Prinţesa, stăpâna căsuţei cu trei ferestre, o bătrânică gârbovită şi zbârcită, şade într-un jilţ mare, potrivindu-şi mereu cutele rochiei sale albe de muselină. Numai trandafirul prins cu un ac în pieptul ei slab şi uscat spune că în locul acela mai dăinuie un strop de tinereţe! Prinţesa aşteaptă musafirii care vor veni să-i prezinte urări: baronul Tramb cu fiul, prinţul Halahadze, şambelanul Burlastov, generalul Bitkov, un văr de al ei, şi mulţi alţii... vreo douăzeci de persoane! Vor veni şi îi vor umple salonul de larmă. Prinţul Halahadze va cânta ceva, iar generalul Bitkov se va ruga de ea două ceasuri în şir să-i dăruie

trandafirul… Prinţesa ştie cum să se poarte în societatea acestor domni! În toate mişcările ei se va simţi demnitate, măreţie şi educaţie aleasă… Între alţii vor veni şi negustorii Htulkin şi Pereulkov: pentru ei s-a pus în vestibul o coală de hârtie şi o peniţă. „Fiecare să-şi cunoască lungul nasului. N-au decât să se iscălească şi să plece…”

E ora douăsprezece. Prinţesa îşi potriveşte rochia şi trandafirul şi ascultă cu luare aminte: nu cumva sună cineva? O trăsură trece cu zgomot, apoi se opreşte. Se scurg cinci minute.

„Nu vine la noi”, gândeşte prinţesa.

Da, nu vine la dumneavoastră, prinţesă! Se repetă povestea din ultimii ani. Nemiloasă poveste! La ora două prinţesa se duce ca şi anul trecut, în iatacul ei. Miroase sticluţe cu săruri şi plânge.

— N-a venit nimeni! Nimeni!

Bătrânul Mark se foieşte pe lângă prinţesă. E tot atât de mâhnit ca şi ea: s-au stricat oamenii! Pe timpuri roiau în salon ca muştele, iar acum…

— N-a venit nimeni! plânge prinţesa. Nici baronul, nici prinţul Halahadze, nici Jorj Buvitki… M-au părăsit! Dar ce ar fi ajuns dacă n-aş fi fost eu? Mie îmi datorează fericirea lor, cariera lor – numai mie! Fără mine nu s-ar fi ales nimic de ei.

— Nimic! încuviinţează şi Mark.

— Nu le cer recunoştinţă… N-am nevoie de recunoştinţa lor! Mie îmi trebuie suflet! Doamne, ce dureros e! Ce dureros! Nici măcar nepotul meu Jean n-a venit! De ce n-a venit? Ce rău i-am făcut? I-am plătit toate poliţele, am măritat-o pe soră-sa Tania cu un om cumsecade. Cât m-a mai costat şi Jean ăsta! Mi-am ţinut cuvântul dat fratelui meu, tatăl lui… Am cheltuit cu el o avere… Ştii şi tu…

— Se poate spune că aţi ţinut loc de părinţi chiar părinţilor dumisale, Luminăţia Voastră!

— Şi iată… iată recunoştinţa! Of, oamenii!

La ora trei, prinţesa face o criză de nervi, ca şi anul trecut. Îngrijorat, Mark îşi pune şapca cu galoane, se tocmeşte îndelung cu un birjar şi pleacă la nepotul Jean. Din fericire, camera mobilată în care stă prinţul Jean nu-i prea departe… Mark îl găseşte pe prinţ tolănit pe pat. Jean abia s-a întors de la cheful din ajun. Chipul său boţit, fălcos, e stacojiu, fruntea îi e îmbrobonată de sudoare. Capul îi vâjâie, în stomac e revoluţie.

Ar fi bucuros să doarmă, dar nu poate: îi vine să verse. Privirea lui plictisită e aţintită asupra ligheanului de la spălător, plin ochi cu zoaie şi clăbuc.

Mark intră în camera murdară şi, strâmbându-se de scârbă, se apropie sfios de pat.

— Nu-i frumos, Ivan Mihalîci! spune el, clătinându-şi capul cu un aer de dojană. Nu-i frumos!

— Ce nu-i frumos?

— De ce n-aţi poftit astăzi s-o felicitaţi pe mătuşa dumneavoastră de ziua onomastică? Frumos e asta?

— Du-te dracului! spune Jean, fără a-şi lua privirea de la ligheanul cu apă murdară.

— Nu vă gândiţi că o jigniţi pe mătuşa dumneavoastră? Of, Ivan Mihalîci, Luminăţia Voastră! N-aveţi pic de suflet! De ce o supăraţi pe Înălţimea Sa?

— Eu nu fac vizite... Aşa să-i şi spui... Obiceiul s-a învechit... N-avem timp să umblăm de la unul la altul. Umblaţi voi dacă n-aveţi altă treabă, dar pe mine să mă lăsaţi în pace... Hai, şterge-o! Vreau să dorm...

— Vreţi să dormiţi... Dar obrazul de ce vi-l întoarceţi? Vi-i ruşine să mă priviţi în faţă?

— Eeee, ia tacă-ţi gura... Nemernicule! Parşivule!

Mark începe să clipească repede din ochi. Tăcere îndelungată.

— Duceţi-vă, taică, s-o felicitaţi! îl ia el cu binişorul. Plânge, se frământă... Fiţi atât de bun, arătaţi-i respectul dumneavoastră... Duceţi-vă, taică!

— Nu mă duc. N-am pentru ce şi n-am când... Şi apoi ce să caut la fata aia bătrână?

— Duceţi-vă, Luminăţia Voastră! Faceţi-i plăcerea asta, taică! Fiţi atât de bun! Tare-i supărată de lipsa dumneavoastră de recunoştinţă şi de suflet, ca să zic aşa!

Mark îşi trece mâneca peste ochi.

— Vă rog!

— Hm... Dar coniac are? întrebă Jean.

— Are, taică, Luminăţia Voastră!

— Aşa-a!... Mda...

Prinţul face cu ochiul.

— Dar o sută de ruble? mai întreabă el.

— Asta nu se poate! Ştiţi doar prea bine, Luminăţia Voastră, că nu mai avem capitalurile pe care le-am avut... Ne-au ruinat

rudele, Ivan Mihalîci. Când aveam bani, veneau cu toţii, iar acum… Facă-se voia lui Dumnezeu!

— Cât v-am luat anul trecut… ca să vă fac o vizită? V-am luat două sute de ruble. Şi acum să n-aveţi nicio sută? Glumeşti, stimabile! Ia mai scotoceşte-o pe bătrână! Ai să găseşti… De altfel, şterge-o. Vreau să dorm.

— Fiţi atât de bun, Luminăţia Voastră! E bătrână, nu mai are putere… Abia îşi mai trage zilele. Fie-vă milă de ea, Ivan Mihalîci, Luminăţia Voastră!

Jean e de neînduplecat. Mark începe să se tocmească. Pe la orele cinci Jean se învoieşte, îşi pune fracul şi se duce la prinţesă…

— Ma tante, spune el, sărutându-i mâna şi întrecându-se în amabilităţi.

Şi, aşezându-se pe canapea, începe conversaţia de anul trecut.

— Marie Krîskina a primit o scrisoare de la Nissa, ma tante… Halal soţ! Ce zici de aşa ceva? Descrie cu multă impertinenţă duelul pe care l-a avut cu un englez pentru o cântăreaţă oarecare… nu-mi aduc aminte numele…

— Nu mai spune!

Prinţesa dă ochii peste cap, plesneşte din palme şi repetă cu o uimire amestecată cu o uşoară groază:

— Nu mai spune!

— Da… Se bate în duel, aleargă după cântăreţe… şi are aici o nevastă care se ofileşte şi se prăpădeşte din pricina lui… Nu-i înţeleg pe oamenii ăştia, ma tante.

Prinţesa, fericită, se aşază mai aproape de Jean şi conversaţia lor se prelungeşte…

Se serveşte ceai cu coniac.

Şi, în timp ce fericita prinţesă îl ascultă pe Jean, râde cu hohote, se îngrozeşte şi se miră, bătrânul Mark scotoceşte prin cufăraşele lui, adunând bancnote. Prinţul Jean a lăsat mult din preţ. Are să-i dea numai cincizeci de ruble. Dar pentru a plăti aceste cincizeci de ruble, moşneagul trebuie să scotocească prin multe cufăraşe!

Apărută pentru prima oară în revista „Strekoza”[129],

[129] *„Strekoza”* – „Libelula”. (N. trad.)

1883, Nr. 25, 19 iunie, cu subtitlul: „Povestire”. Semnată: A. C. Apărută din nou în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886, şi în ediţiile de la a 2-a la a 14-a ale acestei culegeri, 1891—1899. S-au păstrat şpalturile pentru culegerea de „Opere”, cu corecturile lui A. P. Cehov (la Arhiva literară centrală din Moscova). Publicăm textul ediţiei a 14-a a culegerii „Povestiri felurite”, deoarece corectura din şpalturi a povestirii nu e terminată.

Leit bunicu-meu

O noapte de năduf, cu ferestre larg deschise, cu purici şi ţânţari. Mi-e sete de parc-aş fi mâncat scrumbie sărată. Stau întins pe pat, mă răsucesc de pe o parte pe alta şi încerc să adorm. Dincolo de perete, în camera de alături, bunicu-meu, general în retragere, care stă la mine şi pe care-l întreţin eu, se răsuceşte şi el şi nu poate dormi. Pe amândoi ne mănâncă puricii şi amândoi suntem furioşi şi bodogănim. Bunicul geme, suflă pe nas şi îşi foşneşte tichia lui crohmolită.

— Nebunule! mormăie el. Ţ-ţ-ţ-ţângăule! N-ai mâncat destulă bătaie, tânăr fără minte.

— Pe cine ocărăşti, bunicule?

— Parcă nu ştii pe cine... Prea vi se îngăduie toate, prea sunteţi răsfăţaţi, nu vi se cere nimic... (Bunicul trage aer în piept şi dă drumul tusei lui bătrâneşti.) Să te fi trecut de vreo trei ori prin şiruri de soldaţi cu vergi, ţi-ar fi venit minţile la cap... De ce n-ai cumpărat praf de purici? De ce? Te întreb? Din lene? Din nepăsare?

— Nu mă laşi să dorm, bunicule! Mai taci odată!

— Gura! Dă-ţi seama cu cine vorbeşti! (Bunicul se scarpină mai tare şi ridică glasul.) Te mai întreb o dată: de ce n-ai cumpărat praf de purici? Şi cum îndrăzneşti, domnul meu, să-ţi permiţi fapte atât de revoltătoare încât a ajuns să se plângă lumea de tine? Ai? Ieri colonelul Dubiakin s-a plâns că i-ai furat nevasta! Cine ţi-a dat voie? Şi cu ce drept faci una ca asta?

Bunicul mă ocărăşte mult şi de la ocară trece la morală: porunca a şaptea, temeliile căsătoriei etc.

— Toate astea le înţeleg mai bine ca dumneata, bunicule, spun eu. Mă căiesc, mă mustră conştiinţa, dar nu pot să mă

stăpânesc. Îţi semăn leit! Odată cu trupul şi sângele, am moştenit de la dumneata toate virtuţile dumitale. E greu să lupţi împotriva eredităţii!

— Eu... eu nu m-am atins de femeile altora... Astea-s născociri!

— Oare? Ia adu-ţi aminte, acum zece ani, când împliniseşi şaizeci, ai furat de la aproapele dumitale nu soţia, nu nevasta rămasă singură pentru o vreme, ci logodnica. Ai uitat de Ninocika?

— Dar m-am... m-am căsătorit cu ea...

— Cred şi eu! Numai că Ninocika nu fusese deloc crescută, îngrijită şi educată pentru un moşneag de şaizeci de ani. Orice tânăr ar fi luat de nevastă o fată deşteaptă şi frumoasă ca ea; îşi şi găsise chiar un logodnic potrivit, dar dumneata ai venit cu gradul şi cu banii dumitale, i-ai speriat pe părinţi şi i-ai sucit capul acestei fete de şaptesprezece ani cu fel de fel de momeli. Mi-aduc aminte cât a mai plâns fata la cununie! Cât s-a mai căit după aceea, sărăcuţa! Şi a fugit cu un beţiv de locotenent, numai ca să scape de dumneata... Ai fost o poamă bună, bunicule!

— Stai... stai... Asta nu te priveşte... Să te fi trecut prin vergi de vreo cinci ori, n-ai fi... n-ai fi jefuit-o pe soră-ta Daşa... Numai de rele te ţii... De ce i-ai făcut proces şi i-ai luat o sută de deseatine?

— De la dumneata am luat pilda. Semăn leit cu dumneata, bunicule! De la dumneata am învăţat să jecmănesc! Adu-ţi aminte, când făceai serviciul la intendenţă şi când ai fost trimis după aceea în gubernia Ufa...

Ne ciorovăim mult timp în felul acesta. Bunicul mă acuză de douăzeci de fărădelegi şi eu le pun pe toate douăzeci pe socoteala neamului, a eredităţii. În cele din urmă bunicul răguşeşte şi începe să zgârie peretele de mânie.

— Uite ce, bunicule, îi spun eu. Aşa n-o să ne vină somnul. Hai să facem o baie şi să bem puţină vodcă. Să vezi ce bine o să dormim pe urmă!

Bunicul se îmbracă bombănind şi mergem amândoi la râu. Noaptea e frumoasă, cu Lună. Facem o baie şi ne întoarcem acasă. Sticluţa e pe masă. Torn două păhăruţe. Bunicul ia unul, face semnul crucii şi spune:

— Să te fi trecut prin vergi de vreo zece ori… ţi-ar fi venit minţile la cap! Be… beţivule!

După ce mai bombăne un timp, bunicul îşi bea mâniat păhăruţul şi ia o bucată de cârnat. Şi eu – fiindcă am moştenit dragostea pentru băutură – beau şi mă duc să mă culc.

Şi asta în fiecare noapte.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 25, 18 iunie. Semnată: A. Cehonte. S-au păstrat foile culese şi puse în pagină pentru culegerea de „Opere” la Arhiva literară centrală din Moscova). Publicăm textul din foi.

Acest text arată că, pregătind povestirea pentru culegerea de „Opere”, Cehov a scurtat-o, a modificat-o şi, pe alocuri, a completat-o. Totuşi povestirea n-a mai fost inclusă de el în culegerea de „Opere”.

Adevărul gol

Şase registratori de colegiu şi un cetăţean fără niciun rang intraseră într-o grădină de vară de la marginea oraşului şi se puseseră pe băutură.

Beţia lor era gălăgioasă, dar tristă şi posomorâtă. Nu vedeai un zâmbet, un gest vioi, nu auzeai nici râsete, nici glume. Mirosea a înmormântare.

Cu o săptămână în urmă, funcţionarul Kanifolev[130], venind beat la slujbă, alunecase pe un scuipat şi căzuse peste un dulap cu geamuri pe care-l zobise, zobindu-se şi pe el. Chiar a doua zi după această alunecare în păcat, pierduse două acte din dosarul Nr. 2423. Mai mult... Venea la slujbă cu praf de puşcă şi capse în buzunare. Aproape tot timpul se ţinea de chefuri şi petreceri. Din această pricină fusese luat la ochi, zburase din slujbă şi acum îşi cinstea colegii de bun rămas.

— Veşnică pomenire, Alioşa! spuneau aceştia la fiecare păhăruţ închinat lui Kanifolev. Amin!

După fiecare urare, Kanifolev, un omuleţ pirpiriu cu faţa lungă, plânsă, scotea câte un suspin, izbea cu pumnul în masă şi spunea:

— Un sfârşit are omul!

Şi mazilitul, înverşunat, dădea peste cap păhăruţul, scotea câteva sughiţuri de plâns şi se repezea să-şi sărute prietenii.

— Am fost dat afară! se jelea el, apoi clătina deznădăjduit din cap. Am fost dat afară fiindcă beam! Dar ei nu pricep că de durere, de necaz beam!

— De care durere?

---

[130] *Kanifol* – sacâz. (N. red. rom.)"

— Nu puteam să îndur nedreptatea lor! Mârşăvia lor îmi rodea sufletul! Nu puteam să mă uit cu nepăsare la toate murdăriile lor! Dar ei n-au vrut să priceapă asta... Bine! Am să le arăt eu lor! Am să le-o fac! Am să mă duc şi am să-i scuip drept în ochi! Am să le spun adevărul gol! Tot adevărul!

— N-ai să-l spui... Te lauzi... Când suntem beţi, toţi facem pe grozavii, dar cum e vorba de trecut la fapte, băgăm coada între picioare... Şi tu eşti la fel...

— Crezi că n-am să le spun? Crezi? Aha... aşa crezi tu... Bine... Vom vedea... Să nu mai ajung ziua de mâine... să-mi sară ochii... Îţi dau voie să mă faci ticălos, să mă scuipi în faţă dacă n-am să le spun!

Kanifolev dădu cu pumnul în masă şi se făcu stacojiu:

— O dată moare omul! Mă duc să le spun de la obraz! Chiar acum! Uitaţi, şeful e cu nevastă-sa, colo la masa aceea! Dacă-i vorba să mă prăpădesc, apoi să mă prăpădesc, fir-ar al dracului, dar am să le deschid ochii! Am să dau totul în vileag! Să vadă ei cine-i Alioşa Kanifolev!

Şi, smucindu-se de pe scaun, Kanifolev îşi făcu vânt, împleticindu-se... Când prietenii întinseră mâinile după el, ca să-l apuce de pulpana hainei, era departe. Iar când se dumiriră să alerge după el şi să-l oprească, el se şi înfipsese în faţa mesei la care şedea şeful.

— Am năvălit în casa dumneavoastră, începu el, fără să mă anunţ, Excelenţă, dar am făcut-o ca un om cinstit şi de aceea mă veţi ierta... Sunt cam băut, Excelenţă, asta-i adevărat, dar sunt cu mintea întreagă! Ce-i în inima treazului e în gura băutului, şi am să vă spun tot adevărul gol! Da, Excelenţă! Destul am pătimit! De ce, de-o pildă, podelele-s de atâta vreme nevopsite în biroul nostru? De ce îngăduiţi contabilului să doarmă până la ora unsprezece? De ce îi daţi voie lui Mitiaev să-şi ia acasă ziarele de la birou şi celorlalţi nu le daţi voie? Oricum, s-a zis cu mine, aşa că m-am hotărât să vă spun adevărul gol-goluţ...

Şi acest adevăr gol-goluţ Kanifolev îl spunea cu glas înfrigurat, cu lacrimi în ochi, bătându-se cu pumnul în piept.

Şeful îl privea cu ochii holbaţi şi nu pricepea ce vrea să spună.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 28, 9 iulie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Ţap sau nemernic

O după-masă înăbuşitoare. Pe canapeaua din salon stă trântită o domnişoară de vreo optsprezece ani. Pe obraz i se plimbă nişte muşte; la picioarele ei e aruncată o carte, gura îi e întredeschisă, răsuflarea abia i se aude... Doarme.

În salon intră un moşneguţ din speţa bătrânilor muieratici gogolieni. Zărind-o pe fată, zâmbeşte şi se apropie de ea în vârful picioarelor.

— Ce... fermecătoare e! şopteşte el, înghiţind în sec. Frumoasa adormită... he-he... Ce păcat că nu-s pictor! Căpşorul ăsta... mânuţa asta!

Bătrânul se apleacă spre mânuţa fetei, o mângâie cu mâna sa uscăţivă şi... ţoc! Fata oftează adânc, deschide ochii şi se uită nedumerită la bătrân.

— Ah... Dumneata eşti, prinţule? îngână ea, căutând să se dezmeticească. Pardon, mi se pare că am adormit?

— Da, dormi, gângureşte prinţul. Dormi şi acum. Dormi... mă visezi pe mine. Haide, fă nani... Nu mă vezi aievea, ci în vis...

Fata îl ascultă şi închide ochii.

— Ce nenorocită sunt! şopteşte ea, aţipind din nou – de fiecare dată văd în vis fie ţapi, fie nemernici!

Prinţul aude, se ruşinează şi spală putina în vârful picioarelor...

Apărută pentru prima dată în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 30, 23 iulie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Un cârciumar plin de virtuţi
JELANIA BOGATULUI SĂRĂCIT

— „Adu, drăguţule, o gustare
Şi… nişte votcă, fireşte.”
(EPITAF)

Stau copleşit de amărăciune şi cuget.

Pe vremuri, la moşia moştenită de la părinţi aveam găini, gâşte, curci – păsări proaste fără pic de minte, dar tare, tare gustoase. În herghelia mea se înmulţeau „of, caii căişorii mei…”, morile nu stăteau degeaba, minele dădeau cărbune, femeile culegeau zmeură. Pe miile de deseatine era belşug de floră şi faună. Vrei – mănânci, vrei – te ocupi cu zoologia… Îţi dădea mâna să-ţi iei un fotoliu de orchestră, să joci cărţi, să te făleşti cu o femeiuşcă…

Acum nu mai e aşa, nu mai e deloc aşa!

Anul trecut, în ziua de sfântu’ Ilie, şedeam mâhnit la mine pe terasă. În faţa mea aveam un ceainic cu ceai de o rublă… Mi-era inima grea, îmi venea să plâng…

Copleşit de jale, nici n-am băgat de seamă când s-a apropiat de mine cârciumarul Efim Ţuţîkov[131], fost iobag de-al meu. S-a apropiat şi s-a oprit cuviincios lângă masă.

— Aţi face bine să daţi ordin să se vopsească acoperişul, conaşule! mi-a spus el, punând pe masă o sticlă de votcă. Acoperişul e de tablă şi, dacă nu-i vopsit, rugineşte. Iar rugina, precum se ştie, mănâncă tabla şi… se fac găuri!

---

[131] *Ţuţu, tuţka* – căţel. (N. red. rom.)

— Dar cu ce bani să-l vopsesc, Efimuşka? i-am spus eu. Doar ştii şi tu că…

— Împrumutaţi-vă! Altfel se fac găuri… Apoi ar mai fi bine, conaşule, să daţi ordin să se tocmească un paznic pentru grădină… Mereu se pradă pomii!

— Ei şi pentru asta trebuiesc bani!

— Vă dau eu… Tot o să mi-i daţi înapoi. Doar nu luaţi prima oară.

Ţuţîkov mi-a numărat cinci sute de ruble, a luat o poliţă şi a plecat. După ce s-a dus, mi-am proptit capul în pumni şi am început să cuget la popor şi la însuşirile lui… Voiam chiar să scriu un articol la ziarul „Rusia”…

— Îmi face numai bine, e mărinimos… şi pentru ce? Pentru că pe timpuri… puneam să-i tragă nuiele la spinare. Ce inimă mare. Nu ştie ce-i răzbunarea! Învăţaţi de la noi, străinilor!

Peste o săptămână, la curte a luat foc un şopron. Cel dintâi care a alergat să stingă focul a fost Ţuţîkov! A desfăcut cu mâinile lui şopronul şi a adus cergi de acasă de la el ca să-mi acopere cu ele, la nevoie, casa. Tremura, era stacojiu la faţă, ud leoarcă, de parcă-şi apăra averea lui.

— Acum trebuie să faceţi unul nou, mi-a spus el apoi. Am nişte scânduri, am să vi le trimit… Ar fi bine, conaşule, să daţi ordin să se cureţe şi iazul… Ieri, la prins caraşi, tot volocul s-a rupt din pricina ierburilor din apă. Costă trei sute de ruble… Poftim… Vi le dau eu! Doar nu-i întâia dată…

Şi aşa mai departe… S-a curăţit iazul, s-au vopsit toate acoperişurile, s-au reparat grajdurile – şi toate astea cu banii lui Ţuţîkov.

Acum o săptămână, Ţuţîkov vine la mine, se opreşte lângă uşă şi tuşeşte respectuos în pumn.

— Moşia dumneavoastră… nici n-o mai recunoşti, spune el. Şi un conte sau un prinţ ar sta aici… S-au curăţit iazurile, s-au făcut semănăturile de toamnă, s-au cumpărat şi cai…

— Şi toate astea datorită ţie, Efimuşka! spun eu, gata să plâng de înduioşare.

Mă scol şi îl strâng călduros în braţe.

— O să dea Dumnezeu şi o să se îndrepte situaţia mea, am să-ţi dau totul înapoi, Efimuşka… Cu dobândă. Lasă-mă să te mai îmbrăţişez o dată!

— Totul s-a dres şi a fost pus pe roate… A ajutat Dumnezeu. Acum a mai rămas un singur lucru de făcut: să alungăm vulpea de aici…

— Care vulpe, Efimuşka?

— Ei, parcă nu ştiţi care…

Şi după câteva clipe de tăcere, Ţuţîkov adăugă:

— A sosit portărelul… Strângeţi sticlele… Să nu le vadă… Ar putea să creadă că la moşia mea lumea se ţine numai de beţii… Ce ordonaţi să vi se închirieze, o locuinţă în sat, sau vreţi să vă mutaţi la oraş?

Şi acum stau şi cuget.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 32, 6 august. Semnată: A. Cehonte. A intrat în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Publicăm textul culegerii.

Protecţie

Pe Nevski Prospekt mergea un bătrânel mărunt, zbârcit, cu o decoraţie la gât. În urma lui venea cu paşi săltăreţi un tânăr mărunt cu rozetă la şapcă şi cu nas liliachiu. Bătrânelul era încruntat şi adâncit în gânduri, tânărul clipea îngrijorat şi părea gata să plângă. Amândoi se duceau la Evlampi Stepanovici.

— Nu-s vinovat, unchiule! spunea tânărul, ţinându-se cu greu după bătrânel. Am fost dat afară pe degeaba. Driankovski[132] bea mai mult ca mine şi n-a păţit nimic! Vine în fiecare zi beat la slujbă, pe când eu nu-s beat chiar în fiecare zi. Unchiule, e o nedreptate atât de mare din partea Excelenţei Sale, că n-am cuvinte să...

— Taci din gură... Măgarule!

— Hm... Bine, să zicem că sunt un măgar, cu toate că am şi eu amorul meu propriu. Nu din cauza beţiei am fost dat afară, ci din cauza unei fotografii. Noi, funcţionarii, i-am oferit un album cu fotografiile noastre. Toţi s-au pozat şi m-am pozat şi eu, dar fotografia mea n-a fost bună, unchiule. Am ieşit cu ochii holbaţi şi cu mâinile răşchirate. N-am avut niciodată un nas atât de lung cum mi-a ieşit în poză. Aşa că mi-a fost ruşine să-mi pun fotografia în album. La Excelenţa Sa mai vin şi doamne, se uită la fotografii, şi eu nu vreau să mă compromit în faţa doamnelor. Nu-s frumos, dar sunt atrăgător, iar în fotografie am ieşit ca o sperietoare. Evlampi Stepanîci s-a supărat că fotografia mea lipsea. A crezut că am făcut-o din mândrie sau că-s liber-cugetător... Ce fel de liber-cugetător oi mai fi şi eu? Şi la biserică mă duc, şi postul îl respect, şi nici nasul nu mi-l ţin pe sus ca

---

[132] *Drian* – ticălos, om de nimic. (N. red. rom.)

Driankovski. Pune o vorbă bună, unchiule! Am să mă rog în veci lui Dumnezeu pentru dumneata! Mai bine să zac în mormânt, decât să umblu hai-hui, fără slujbă…

Bătrânelul şi tovarăşul lui de drum cotiră după colţ, străbătură trei ulicioare şi în cele din urmă traseră de clopoţel la uşa lui Evlampi Stepanovici.

— Tu să stai aici, spuse bătrânelul intrând cu tânărul în salonul de aşteptare, iar eu mă duc să-i vorbesc. Numai necazuri am de pe urma ta. Dobitocule… Stai şi aşteaptă aici… Netrebnicule…

Bătrânelul îşi suflă nasul, îşi potrivi decoraţia de la gât, şi intră în birou. Tânărul rămase în salonul de aşteptare. Inima începu să-i bată.

„Despre ce or fi vorbind oare? se întreba el auzind din biroul de alături mormăitul celor două glasuri de bătrâni. Îl treceau fiori reci şi, neliniştit, se muta de pe un picior pe altul. L-o fi ascultând oare pe unchiu-meu?”

Nemaiputând răbda sentimentul necunoscutului, se apropie de uşă şi îşi lipi de ea urechea sa clăpăugă.

— Nu pot! auzi el glasul lui Evlampi Stepanovici; Zău că nu pot! Te stimez, Prohor Mihailîci, îţi sunt prieten, sunt gata să fac orice pentru dumneata, dar… nu pot! Nici nu mă mai ruga!

— Sunt de acord cu dumneavoastră, Excelenţă, e un stricat. Nu tăgăduiesc, ba am să vă spun chiar, ca unui prieten şi binefăcător ce-mi sunteţi, că nu-i numai beţiv… Asta n-ar fi încă nimic. E un nemernic! E în stare să şi fure, dacă i se iveşte prilejul, şi la măsluit e meşter, iar de la clevetit nu se dă înapoi… Nici nu pot să vă spun ce ticălos e! Astăzi îţi face un serviciu şi mâine scrie un denunţ împotriva ta. E o canalie… Nu mi-e câtuşi de puţin milă de el. Dacă ar fi după mine, l-aş fi trimis de mult la dracu’ în praznic… Dar mi-e milă de mamă-sa, Excelenţă! Numai pentru mamă-sa mă rog eu. A furat-o şi pe mamă-sa ticălosul, a băut totul…

Tânărul se îndepărtă de uşă şi făcu câţiva paşi prin salonul de aşteptare. După cinci minute se apropie şi îşi lipi din nou urechea de uşă.

— Îndurați-vă de bătrână, Excelenţă, spunea unchiul. Moare de inimă rea că ticălosul ei de fiu umblă acum fără niciun rost.

— Ei bine, fie. Dar cu o condiţie: la cel mai mic lucru, îl zbor!

— Dacă mai face ceva, secătura, afară eu el!

Tânărul plecă de lângă uşă şi începu să se plimbe iar prin salonul de aşteptare.

— Bravo, unchiule! şopti el, frecându-şi încântat mâinile. Ce înduioşător mă descrie! E un om incult, dar se pricepe să le potrivească…

Unchiul ieşi din birou.

— Te-a primit, spuse el posomorât. Netrebnicule… Hai să mergem…

— Îţi mulţumesc, unchiule! oftă tânărul, clipind din ochi, plin de recunoştinţă, şi sărutându-i mâna. Fără protecţia dumitale m-aş fi prăpădit de mult…

Amândoi ieşiră în stradă şi o luară spre casă. Bătrânelul era încruntat şi cufundat în gânduri, iar tânărul era vesel, în culmea fericirii.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 35, 27 august. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Trimiţând, în august 1883, povestirea lui Leikin, Cehov îi scria: «Bucata de faţă nu-i dintre cele izbutite. Observaţiile sunt palide, iar povestirea nu-i şlefuită şi prea e lipsită de adâncime. Aveam o temă mai bună şi aş fi scris şi primit mai mult, dar de data aceasta soarta-i împotriva mea. Scriu în condiţiunile cele mai groaznice. Am în faţă lucrarea mea, care numai literatură nu-i şi care îmi chinuie fără milă conştiinţa; în odaia de alături ţipă copilul unei rude, venită să stea câtva timp cu noi, în altă odaie tata citeşte cu glas tare mamei „Îngerul întruchipat”… Cineva a întors muzicuţa şi aud „Frumoasa Elena”… Patul meu e ocupat de ruda venită în vizită, care se apropie mereu de mine şi-mi vorbeşte de-ale medicinei…»

Rob ieşit la pensie

Pârâiaşul nostru şerpuia cotind mereu... Alerga peste câmp, răsucindu-se, încolăcindu-se, de parc-ar fi vrut să se frângă... Când te suiai pe o culme şi te uitai în jos, îl vedeai de la un capăt la altul, ca în palmă. Ziua era ca oglinda, iar noaptea părea argint viu. Pe lângă mal crescuse stuf. Şi stuful se privea în apă... Ce mândreţe! Ici stuf, colo răchitiş, dincolo sălcii...

Aşa se lăuda Nikifor Filimonîci la berărie, aşezat în faţa unei halbe. Vorbea cu patimă, cu foc... Chipul lui zbârcit, ras, şi gâtul cafeniu i se încordau şi zvâcneau de câte ori voia să stăruie asupra unui amănunt deosebit de poetic. Cea care îl asculta era Tania, drăgălaşa chelnăriţă a berăriei, o fată de vreo şaisprezece ani. Aplecată peste tejghea, cu capul proptit în pumni, sorbea cu sete fiecare cuvânt al povestitorului, uimită, palidă, fără să clipească.

Nikifor Filimonîci se ducea în fiecare seară la berărie şi stătea de vorbă cu Tania. O îndrăgise pentru că era orfană şi pentru blândeţea senină ce se revărsa peste chipul ei palid, cu ochi pătrunzători. Şi când cineva îi era drag, Nikifor Filimonîci îi vorbea deschis şi-i încredinţa toate tainele trecutului său. Povestirile lui începeau întotdeauna cu descrierea naturii. De la descrierea naturii trecea la vânători, şi de la vânători la răposatul său stăpân, prinţul Svinţov.

— Era un om vestit! spunea el despre prinţ.

— I se dusese vestea nu atât pentru bogăţiile şi moşiile lui întinse, cât pentru felul lui de a fi. Era un Don Juan!

— Ce-i aia un Don Juan?

— Asta înseamnă că se purta cu partea femeiască ca un mare Don Juan. Voi, femeile, îi plăceaţi. Şi-a irosit toată averea pentru

sexul femeiesc. Da-a… Când stăteam la Moscova, aproape tot etajul de sus al grand hotelului unde trăgeam trăia pe socoteala noastră. La Petersburg am avut legături foarte strânse cu baroneasa von Tussicli, care ne-a făcut şi un copilaş. Baroneasa asta îşi pierduse într-o noapte toată averea la cărţi şi voia să se omoare, iar prinţul n-a lăsat-o să-şi pună capăt zilelor. Era tânără, frumoasă… A fost încurcată vreun an cu el, apoi a murit… Şi cum îl mai iubeau femeile, Tanecika! Cum îl mai iubeau! Nu puteau să trăiască fără el!

— Era frumos?

— Da' de unde… Era bătrân, urât… Da-a… Şi dumneata, Tanecika, i-ai fi plăcut… Îi plăceau fetele slăbuţe şi palide ca dumneata… Nu te ruşina. De ce să te ruşinezi? În vecii vecilor n-am minţit şi nici acum nu mint…

După aceea Nikifor Filimonîci se apuca să descrie echipajele, caii, gătelile… Şi se pricepea de minune la toate astea. Apoi începea să înşire vinurile…

— Sunt vinuri care costă douăzeci şi cinci de ruble sticla. Când bei un păhăruţ, simţi în pântec ceva, aşa, de parcă ai muri de plăcere…

Mai mult ca orice îi plăcea Taniei descrierea nopţilor liniştite cu Lună… În timpul verii, petreceri gălăgioase pe iarba verde în mijlocul florilor, iar iarna, în sănii cu blănuri călduroase, în sănii care zboară ca vântul.

— Sania goneşte, iar ţie ţi se pare că Luna aleargă… Mare minune!

Nikifor Filimonîci povestea astfel îndelung. Nu isprăvea decât când băiatul stingea felinarul de deasupra intrării şi aducea înăuntru firma de pe uşă.

Într-o seară de iarnă, Nikifor Filimonîci, zăcând beat lângă un gard, răci. Îl duseră la spital unde rămase o lună de zile. Când ieşi n-o mai găsi pe Tania lui la berărie. Nu ştia nimeni ce se întâmplase cu ea.

După un an şi jumătate, Nikifor Filimonîci mergea într-o zi pe strada Tverskaia din Moscova, încercând să vândă un pardesiu jerpelit. Şi deodată o văzu pe Tania, slăbiciunea lui. Pudrată, gătită, cu o pălărioară cu boruri îndrăzneţ îndoite, mergea braţ la braţ cu un domn cu joben şi râdea cu hohote… Moşneagul se uită la ea, o recunoscu, o petrecu cu privirea şi îşi scoase încet

căciula. Pe chip îi trecu o undă de înduioşare şi o lacrimă îi luci în ochi.

— Să-i dea Dumnezeu noroc… şopti el. E fată bună.

Şi punându-şi căciula pe cap, râse încetişor.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 37, 10 septembrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat cu mici modificări în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886, şi a fost inclusă şi în ediţiile ulterioare ale culegerii. Publicăm textul din ediţia a 14-a (ultima) a culegerii.

Povestirea fusese, la început, aleasă pentru culegerea de „Opere”. În Arhiva literară centrală din Moscova se păstrează şpalturile povestirii, anulate de Cehov, cu o însemnare de-a lui: «A se exclude povestirea „Rob ieşit la pensie”.» Textul din şpalturi coincide cu textul ediţiei a 14-a a culegerii.

Din scrisoarea lui N. A. Leikin către Cehov, cu data de 8 septembrie 1883, se poate vedea că cenzura tăiase mult din povestire: «Nu te mira că povestirea dumitale „Rob ieşit la pensie” şi „Viaţa din Moscova” apar ciuntite în Nr. 37. Nu-i mâna redactorului, ci a cenzorului…» Şi mai departe: «Cenzorul s-a năpustit de asemenea şi asupra povestirii dumitale „Robul” şi a tăiat tot ce era mai piperat, toate sclipirile mai picante. Pesemne că au de gând să recomande revista „Oskolki” domnişoarelor de pension.»

Proasta sau căpitanul la pensie
SCENETĂ DINTR-UN VODEVIL INEXISTENT

Sezon de căsătorii. Căpitanul la pensie Sousov[133] (şade pe o canapea de muşama, cu un picior îndoit sub el şi ţinându-şi cu amândouă mâinile pe celălalt. În timp ce vorbeşte, se leagănă.) Peţitoarea Lukinişna (o bătrână lăbărţată, cu înfăţişare nătângă dar blajină, şade mai la o parte pe un scăunaş. Pe faţă îi e întipărit un amestec de groază şi de uimire. Din profil seamănă cu un melc, en face – cu o libarcă. E slugarnică în vorbă şi sughite după fiecare cuvânt).

Căpitanul. La drept vorbind, dacă priveşti toate astea dintr-un punct de vedere, Ivan Nikolaici a procedat foarte substanţial. A făcut bine că s-a însurat. Orice ai fi, profesor sau geniu, dacă nu eşti însurat se cheamă că nu faci o leţcaie. N-ai nici cenz, nici opinie publică... Omul neînsurat nu poate avea în societate adevărată greutate... Să luăm, bunăoară, exemplul meu... Sunt un om din clasa cultă, sunt proprietar de casă şi am şi gologani... Am şi grad... şi decoraţie. Ei şi? Mare scofală! Cine-s eu, dacă mă consider dintr-un punct de vedere? Un om fără căpătâi... Un fel de sinonim şi atâta tot (cade pe gânduri). Toţi îs însuraţi, toţi au copilaşi, numai eu nu... ca în romanţa aceea... (cântă cu glas de tenor o romanţă tristă). Aşa-i şi cu mine... Măcar de-aş găsi o logodnică rămasă de căruţă.

Lukinişna. De ce să iei una rămasă de căruţă? Pe tine, taică, te-ar lua şi una cu căutare. Cu sufletul tău nobil şi cu calităţile astea ale tale, oricare te-ar lua, chiar şi una cu bani...

---

[133] *Sous* – sos, zeamă. (N. red. rom).

Căpitanul. Nu-mi trebuie una cu bani. N-am să-mi permit să fac o ticăloşie ca asta, să mă însor pentru bani. Bani am şi nu vreau să mănânc eu pâinea nevesti-mii, ci s-o mănânce ea pe a mea. Dacă iau una săracă, ea îşi va da seama; va înţelege... N-am atâta egoism în mine ca să mă însor din interes...

Lukinişna. Asta cam aşa-i, taică... Sunt fete sărace care-s mai frumoase decât cele bogate...

Căpitanul. Nici frumuseţe nu-mi trebuie. Ce rost are? Doar nu te-nsori cu frumuseţea. Frumuseţea nu trebuie să fie în trup, ci în suflet... Îmi trebuie bunătate, blândeţe, nevinovăţie... Vreau ca nevastă-mea să mă stimeze, să mă respecte...

Lukinişna. Hm... Cum s-ar putea să nu te respecte dacă ai fi soţul ei legitim? Să n-aibă atâta cultură în ea?

Căpitanul. Stai, nu mă întrerupe. Nici una cultă nu-mi trebuie. Fireşte că în ziua de astăzi fără cultură nu merge, dar vezi că e cultură şi cultură. Fireşte, e mare lucru când nevastă-ta o dă pe franţuzeşte şi pe nemţeşte şi mai ştiu eu pe ce alte graiuri; da, e chiar foarte mare lucru. Dar ce folos dacă nu se pricepe să-ţi coasă, bunăoară, un nasture? Fac parte din clasa cultă, sunt primit peste tot, pot să spun că stau de vorbă cu prinţul Kanitelin[134] cum stau de vorbă cu tine acum, dar am un caracter simplu. Îmi trebuie o fată simplă. Nu-mi trebuie minte. Bărbatul să aibă minte; o fiinţă feminină poate să se descurce şi fără minte.

Lukinişna. Bine ziseşi, taică. În ziua de astăzi chiar şi în gazete scrie că deştepţii nu-s buni de nimic.

Căpitanul. Una mai proastă o să mă iubească, o să mă respecte şi o să-şi dea seama ce fel de om sunt. Şi o să-mi ştie şi de frică. Pe când una deşteaptă îmi va mânca pâinea, dar nu va simţi a cui e pâinea. Să-mi cauţi o proastă... Da, chiar aşa, să ştii; o proastă. Ai dibuit vreuna din astea?

Lukinişna. Am dibuit eu mai multe (cade pe gânduri). Pe care dintre ele să ţi-o dau? Fete proaste sunt câte vrei, dar toate-s proaste deştepte... Orice proastă are şi ea mintea ei... Tu vrei una proastă de tot? (Se gândeşte.) Am eu una prostuţă, dar nu ştiu dacă o să-ţi placă... E fată de negustor şi are vreo cinci mii zestre... N-aş putea zice că-i urâtă, ci aşa: nici da, nici ba... e slăbuţă, subţirică... E alintătoare, gingaşă... Inimă bună are

---

[134] *Kanitel* – tărăgăneală, sâcâială. (N. red. rom.)

berechet! E gata să-şi dea şi cămaşa de pe ea dacă o roagă cineva… E şi blândă… Când o păruieşte mă-sa nu zice nici pâs, o vorbă nu scoate! A fost crescută cu frică de părinţi, se duce la biserică, la nevoie… se pricepe şi la gospodărie… Numai că de… e cam aşa (îşi flutură degetele la tâmplă)… Nu mă osândi, păcătoasa de mine pentru felul cum o judec, dar îţi dau cuvântul meu adevărat, ca în faţa lui Dumnezeu: nu-i în toate minţile! E neroadă… Tace, tace, tace ca o moartă… Stă jos şi tace, şi deodată nitam-nisam – hop! Parcă ar fi opărit-o cineva cu apă clocotită. Sare de pe scaun ca o nebună şi îi dă drumul… Vorbeşte, vorbeşte, spune vrute şi nevrute… Nu mai isprăveşte… Atunci şi pe părinţi îi găseşte proşti, şi mâncarea fără gust, şi vorbele ce se spun nu-i sunt pe plac. Se plânge că e singură pe lume, că cei din jur i-au mâncat zilele… Şi-i dă zor că n-are cine s-o înţeleagă… E neroadă, ce mai! A peţit-o negustorul Kaşalotov şi ce crezi, l-a repezit! I-a râs în faţă… Şi doar e un negustor bogat, frumos, aligant de parcă ar fi un ofiţeraş. Face ce face şi pune mâna pe câte o nenorocită de carte, se închide în cămară şi începe să citească…

Căpitanul. Proasta asta nu se potriveşte cu categoria mea… caută-mi alta (se ridică şi se uită la ceas)… Şi acum bonjur! Trebuie să plec. Am şi eu… chestiunile mele de burlac…

Lukinişna. Du-te, taică! Călătorie sprâncenată! (Se scoală.) Sâmbătă seară am să mai trec pe la tine să mai vorbim despre logodnică (se îndreaptă spre uşă)… Dar… pentru chestiunile de burlac nu-ţi trebuie nimic?

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1883, Nr. 38, 17 septembrie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Talmeş-balmeş

Astronomii s-au bucurat mult când au descoperit pete în soare. E un caz de răutate fără precedent!

*

Un funcţionar primeşte un bacşiş. Chiar în clipa în care păcătuieşte, intră şeful lui şi îşi aţinteşte bănuitor privirea spre pumnul în care se ascunde prinosul de recunoştinţă. Funcţionarul e din cale afară de încurcat.

— Domnule! se adresează el cetăţeanului în cauză şi îşi desface pumnul. Ai uitat ceva la mine în mână!

*

Când e ţapul porc?

— Un ţap – nu ştiu al cui era – luase obiceiul să vină la caprele noastre, povestea un moşier.

— L-am alungat şi i-am dat câteva picioare. El iar a venit. I-am tras o surchidează bună cu nişte nuiele şi i-am legat şi un retevei de coadă. Dar nici asta n-a folosit la nimic. Ticălosul tot dădea târcoale caprelor noastre. Las-pe mine! L-am prins, i-am vârât nişte tutun în nări şi l-am uns cu terebentină.

După această pedeapsă, vreo trei zile nu s-a mai arătat. Pe urmă iar a început să dea târcoale. Spuneţi şi dumneavoastră dacă nu e un porc?

*

Un model de prezenţă de spirit.

Vizitând expoziţia de manufactură de anul trecut, reporterul N.Z. din Petersburg îşi fixă într-o doară atenţia asupra unuia dintre pavilioane şi începu să noteze ceva într-un carnet.

— Nu v-a căzut cumva o hârtie de douăzeci şi cinci de ruble? îl întrebă fabricantul care expunea în acel pavilion şi îi întinse hârtia.

— Mi-au căzut două hârtii de douăzeci şi cinci! răspunse prompt reporterul.

Uimit de o asemenea prezenţă de spirit, industriaşul îi mai întinse o hârtie de douăzeci şi cinci de ruble.

Nu e anecdotă, ci întâmplare adevărată.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 38, 17 septembrie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

În landou

Kitty şi Zina, fiicele consilierului de stat Brîndin, se plimbau în landou pe Nevski Prospekt. Cu ele se afla şi verişoara lor, Marfuşa, o fată mărunţică, de vreo şaisprezece ani, o provincială moşieriţă, sosită de câteva zile la Piter să-şi viziteze rudele simandicoase şi să vadă „minunile oraşului”. Alături de ea şedea baronul Dronkel, un domnişor proaspăt ieşit din baie, ferchezuit din cale afară, cu un palton albastru şi pălărie la fel. Legănate de landou, cele două surori se uitau din când în când pieziş la verişoara lor. Făceau haz de ea, dar se şi temeau să nu le facă de râs. În naivitatea ei, fetişcana care niciodată în viaţă nu se mai plimbase în landou şi nu auzise larma capitalei, se minuna de căptuşeala trăsurii, de jobenul cu galoane al lacheului, şi scotea câte un ţipăt de fiecare dată când întâlneau tramvaiul cu cai… întrebările pe care le punea erau şi mai copilăreşti, şi mai caraghioase…

— Ce leafă primeşte Porfiri al vostru? întrebă ea între altele, arătând cu capul spre lacheu.

— Patruzeci de ruble pe lună, pare-mi-se…

— Nu mai spune! Fratele meu Serioja, care-i învăţător, nu primeşte decât treizeci! Oare la voi la Petersburg munca e chiar atât de preţuită?

— Nu mai pune astfel de întrebări, Marfuşa, îi şopti Zina, şi nu te mai uita aşa în toate părţile. Nu se cade. Ah, ia priviţi – dar numai cu coada ochiului, că nu-i frumos – ce ofiţeraş caraghios! Ha-ha! Ce mutră! Parcă ar fi băut oţet! Dumneata, baroane, arăţi la fel când faci curte Amfiladovei.

— Dumneavoastră, mesdames, ciripiţi şi puţin vă pasă! Dar pe mine mă mustră conştiinţa, spuse baronul. Astăzi, colegii mei

de la minister fac un parastas pentru Turgheniev şi, din pricina dumneavoastră, eu nu m-am dus. Oricum, nu se face... E o comedie, fireşte, totuşi ar fi trebuit să mă duc, să arăt că simpatizez şi eu... cu ideile... Mesdames, spuneţi-mi sincer, cu mâna pe inimă, vă place Turgheniev?

— O, da... desigur! Doar e Turgheniev...

— Ei, poftim... Pe cine întreb, îmi răspunde la fel, dar mie... nu înţeleg! Ori nu am destul creier, ori sunt un sceptic fără leac, dar mi se pare exagerată, dacă nu chiar ridicolă, toată această vâlvă stârnită în jurul lui Turgheniev! Nu tăgăduiesc că-i un scriitor bun... Scrie curgător, pe alocuri stilul lui e chiar viguros, are umor, dar... nu-i nimic deosebit... Scrie ca toţi scriitoraşii ruşi... Ca şi Grigorievici, ca şi Kraevski... Ieri am luat înadins din bibliotecă „Însemnările unui vânător", le-am citit din scoarţă în scoarţă şi n-am găsit absolut nimic deosebit... Niciun fel de proces de conştiinţă, nimic despre libertatea presei... nicio idee! Cât despre vânătoare, zero. Totuşi nu e rău scris!

— Nu e rău deloc! E un scriitor foarte bun! Şi mai ales cum scrie despre dragoste! oftă Kitty. Mai bine ca toţi!

— Scrie bine despre dragoste, dar alţii au scris şi mai bine. Jean Richepin[135], bunăoară. Ce minunăţie! Aţi citit romanul lui „Lipiciul"? Cu totul altceva! Citeşti şi simţi cum tot ce scrie el se întâmplă şi în realitate! Pe când Turgheniev... ce a dat? Numai idei... dar ce idei sunt în Rusia? Totul e luat de la străini! Nimic original, nimic al tău!

— Dar cum descria natura!

— Nu-mi place să citesc descrieri de natură. Sunt nişte peltele care nu se mai isprăvesc... „Soarele a apus... Păsările au început să cânte... Pădurea freamătă..." Eu sar întotdeauna aceste splendori. Turgheniev e un bun scriitor, nu contest, dar nu găsesc că era în stare să facă minuni, aşa cum strigă astăzi toată lumea. Se tot dă zor că ar fi contribuit la trezirea conştiinţei, că ar fi zgândărit nu ştiu ce conştiinţă politică în poporul rus... Nu văd nimic din toate acestea... Nu înţeleg...

— Dar romanul „Oblomov" l-ai citit? întrebă Zina. În el Turgheniev se ridică împotriva iobăgiei!

— E adevărat... Dar şi eu sunt împotriva iobăgiei! Înseamnă oare asta că trebuie să se facă zarvă şi în jurul numelui meu?

---

[135] *Jean Richepin* – scriitor francez.

— Pentru Dumnezeu! Roagă-l să tacă din gură! şopti Marfuşa Zinei.

Zina se uita mirată la fata cea naivă şi sfioasă. Privirea provincialei rătăcea neliniştită de la unul la altul, şi ochii ei, în care se aprinsese o lucire duşmănoasă, păreau să caute pe cine să-şi verse ura şi dispreţul. Buzele-i tremurau de mânie.

— Ai lacrimi în ochi, Marfuşa, îi şopti Zina, Nu-i frumos!

— Se pretinde chiar că Turgheniev ar fi avut o mare înrâurire asupra dezvoltării societăţii noastre, continuă baronul. Dar unde se vede o astfel de înrâurire? Eu, păcătosul de mine, nu o văd nicăieri. În tot cazul asupra mea nu a avut niciuna.

Landoul trase la scara casei Brîndinilor.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 39, 24 septembrie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

În privinţa acestei povestiri, Cehov scria lui N. A. Leikin (19 septembrie 1883): «Îţi trimit „În landou”, unde-i vorba de Turgheniev.» Menţionarea numelui lui Turgheniev în povestire avea importanţă pentru redacţia revistei în legătură cu moartea scriitorului, care trezise un ecou larg în presă.

Toamna

Se-nnoptase aproape.

Cârciuma lui moş Tihon era plină de cărăuşi şi de credincioşi care se duceau să se închine la locurile sfinte. Îi adusese în cârciumă ploaia de toamnă ce cădea cu nemiluita şi vântul turbat ce plesnea obrajii ca o biciuşcă udă. Trudiţi şi uzi leoarcă, drumeţii şedeau de-a lungul pereţilor pe bănci şi moţăiau trăgând cu urechea la urletul vântului. Pe chipuri li se citea urâtul. Unul dintre cărăuşi, un flăcău cu faţa ciupită de vărsat şi zgâriată, ţinea pe genunchi o armonică udă: cântase o vreme şi apoi, fără să-şi dea seama, se oprise.

Deasupra uşii, în jurul unui felinăraş chior, soios, se vedea cum bate ploaia. Vântul urla ca un lup, scheuna şi părea că vrea cu orice preţ să scoată uşa cârciumii din ţâţâni. În curte se auzeau caii sforăind şi pleoscăind prin noroi. Era frig şi te pătrundea umezeala.

La tejghea şedea chiar moş Tihon, un mujic înalt, cu obrazul lat şi cu ochi mici, umflaţi şi somnoroşi. În faţa tejghelei stătea un bărbat de vreo patruzeci de ani, cu haine murdare, dintre cele mai ieftine, care trădau totuşi un om mai subţire. Avea pe el un pardesiu boţit şi plin de noroi, pantaloni de dril şi galoşi puşi de-a dreptul pe piciorul gol.

Mâinile înfundate în buzunare, coatele slabe, ascuţite, şi capul îi tremurau, scuturate de frig. Când şi când, trupul vlăguit, ros de băutură, i se înfiora din creştet şi până în vârful galoşilor.

— Pentru Dumnezeu! se ruga el de Tihon, cu un glas de tenor, spart, dogit. Dă-mi măcar un păhăruţ... uite, pe ăsta mic. Nu pe degeaba, pe datorie.

— Ehei... Câţi derbedei ca tine nu se perindă pe aici!

Derbedeul îl privi pe Tihon cu dispreţ, cu ură. Dac-ar fi putut l-ar fi ucis!

— Dar pricepe odată, nătărăule, necioplitule! Nu eu te rog, ci mărunţaiele mele te roagă, ca să vorbesc pe limba ta de ţărănoi! Boala mea se roagă de tine! Înţelege odată!

— N-am ce înţelege... Hai, pleacă de aici...

— Dacă nu beau numaidecât, dacă nu-mi ogoiesc patima, sunt în stare să fac moarte de om, pricepe odată! Sunt în stare de orice! Ascultă, bădărane, în viaţa ta de cârciumar, mulţi băutori ai văzut; şi nici până astăzi n-ai izbutit să-ţi dai seama ce fel de oameni sunt? Sunt nişte bolnavi! Poţi să-i fereci în lanţuri, să-i baţi, să-i tai bucăţi, numai votcă să le dai! Hai, te rog frumos! Fă-mi binele ăsta! Mă înjosesc... Doamne, cum mă înjosesc!

Derbedeul clătină din cap şi scuipă.

— Adă banii încoa' şi îţi dau votcă! spuse Tihon.

— De unde să iau bani? Am băut tot ce-am avut. Tot! Nu mi-a mai rămas decât pardesiul ăsta. Nu pot să ţi-l dau, fiindcă-l port pe pielea goală... Vrei căciula?

Derbedeul îi întinse lui Tihon căciuliţa sa de postav, din căptuşeala căreia ieşea pe alocuri câte un smoc de vată. Tihon luă căciula în mână, o cercetă şi clătină din cap.

— Pe degeaba, şi n-o iau... spuse el. Gunoi...

— Nu-ţi place? Ei, atunci dă-mi pe datorie dacă nu-ţi place. Când mă întorc de la oraş îţi aduc cele cinci copeici, sta-ţi-ar în gât să-ţi stea!

— Ce mai ţi-e şi cu coţcarul ăsta! Ce vrei omule? Ce mă baţi la cap?

— Vreau să beau. Nu eu, ci boala mea vrea! Înţelege odată!

— Ia mai slăbeşte-mă! Nebuni ca tine hoinăresc destui pe drumul mare! Du-te şi roagă-te de creştinii ăştia; să-ţi dea ei de pomană, dacă vor, că eu de pomană nu dau decât pâine. Nemernicule!

— Destul că-i jecmăneşti tu pe bieţii oameni. Eu... să mă ierţi! Eu nu pot să-i jecmănesc! Nu!

Derbedeul îşi curmă însă deodată şirul vorbelor, roşi şi se întoarse spre credincioşi:

— Ştiţi că are dreptate, creştinilor! Donaţi-mi cinci copeici! Mi-o cer mărunţaiele.. Sunt bolnav!

— Bea apă, spuse în batjocură flăcăul cu faţa ciupită de vărsat.

Derbedeul se ruşină. Începu să tuşească, apoi tăcu. După câteva clipe se rugă iar de Tihon. În cele din urmă, începu să plângă şi vru să dea pardesiul său ud pentru un păhăruţ de votcă. Lacrimile nu i se văzură prin întuneric, iar pardesiul nu i-l primiră, deoarece credincioasele din cârciumă nu voiau să vadă goliciune de bărbat.

— Ce să mă fac? întrebă el încet, cu glas deznădăjduit. Ce să mă fac? Trebuie să beau... Altfel fac moarte de om sau îmi iau zilele... Ce să fac?

Începu să se plimbe prin cârciumă.

Căruţa poştei se opri la intrare cu sunet de zurgălăi. Poştaşul, ud leoarcă, intră în cârciumă, bău un pahar de votcă şi ieşi. Poşta porni mai departe.

— Am să-ţi dau ceva de aur, îi şopti derbedeul lui Tihon, făcându-se deodată alb ca varul. Uite, ce-ţi dau... Fie... Ia-l, cu toate că ceea ce fac e o ticăloşie, o mârşăvie... Fac asta în stare de iresponsabilitate... Chiar şi un tribunal m-ar achita... Ţi-l dau, dar numai cu o condiţie: să mi-l înapoiezi când mă întorc. Ţi-l dau faţă de martori...

Derbedeul îşi băgă mâna udă în sân şi scoase un mic medalion de aur. Îl deschise şi aruncă o privire fugară asupra fotografiei.

— Fotografia ar trebui s-o scot dar n-am unde s-o pun: sunt ud leoarcă. Dracu' să te ia, jefuieşte-mă, ia-l cu poză cu tot. Dar cu o singură condiţie... Dragul meu, scumpul meu... te rog... Nu atinge cu degetele tale chipul acesta... Te rog din suflet! Iartă-mă pentru grosolăniile pe care ţi le-am spus, iartă-mă că am fost mojic cu tine... Sunt un dobitoc... Nu atinge cu degetele şi nu privi cu ochii tăi acest chip...

Tihon luă medalionul, se uită la marcă şi îl băgă în buzunar.

— Un cesuleţ de furat, spuse el, umplând paharul. Fie... Hai bea...

Beţivul luă paharul în mână, se uită la el cu ochi scânteietori, pe cât de scânteietori mai puteau fi ochii lui tulburi de beţiv, şi bău... bău cu reculegere, cu întreruperi înfiorate. După ce bău medalionul cu fotografia, lăsă ruşinat ochii în jos şi se duse într-un colţ. Acolo se aciui pe bancă lângă o credincioasă, se ghemui şi închise ochii.

O jumătate de ceas se scurse în linişte şi tăcere. Nu se auzea decât vântul, care cânta în horn rapsodia lui de toamnă. Pravoslavnicele începură să-şi facă rugăciunea pregătindu-se liniştite să se culce pe jos, sub bănci. Tihon deschise medalionul şi privi îndelung căpşorul de femeie care, din micuţul său cadru de aur, zâmbea cârciumii, lui Tihon, sticlelor…

O căruţă scârţâi în curte. Se auzi un „pârrr” şi un pleoscăit prin noroi… În cârciumă năvăli un mujic mărunt, cu cojoc lung şi ţăcălie ascuţită. Era ud şi murdar.

— Hei! strigă el, bătând cu un bănuţ de cinci copeici în tejghea. Un pahar de maderă adevărată! Toarnă!

Şi, răsucindu-se cu multă vioiciune pe un picior, aruncă o privire asupra celor din cârciumă.

— V-aţi topit parcă aţi fi de zahăr, mama voastră de curci plouate! V-aţi speriat de ploaie, voinicilor! Plăpânzi mai sunteţi! Dar ăla de colo cine dracu’ o mai fi?

Mujicul se apropie de derbedeu şi se uită mai cu luare aminte la el.

— Na-ţi-o bună! Boierul! spuse el. Semion Sergheici! Stăpânul nostru! Ai? Cum de-aţi nimerit în cârciuma asta? Ce căutaţi aici? Of… mucenic nenorocit!

Boierul îl privi ţintă şi îşi acoperi obrazul cu mâneca. Mujicul oftă, clătină din cap, ridică amândouă mâinile într-un gest de cumplită deznădejde şi se întoarse la tejghea să-şi bea votca.

— E boierul nostru, îi şopti el lui Tihon, arătând cu capul spre derbedeu. Moşierul nostru, Semion Sergheici. Ai văzut în ce hal e? Mai seamănă a om? Ai? Vezi ce face din om beţia…

După ce îşi bău votca, mujicul îşi şterse buzele cu mâneca şi urmă:

— Sunt dintr-un sat de pe moşia lui. Din Ahtilovka, la patru sute de verste de aici… Am fost iobagi la taică-su… Mare jale, măi frate! Mare jale! Bun la suflet mai era… Vezi căluţul meu din curte? El mi-a dat bani să mi-l cumpăr! Măi! Ce ţi-e şi cu soarta asta!

După câteva minute cărăuşii şi pravoslavnicii se strânseseră în jurul mujicului. Cu glas scăzut, dar vioi, îngânat de freamătul toamnei, el le istorisi de-a fir a păr întreaga poveste. Semion Sergheici şedea tot în colţul lui, cu ochii închişi, mormăind ceva. Asculta şi el.

— Toate astea s-au întâmplat numai şi numai fiindcă n-a avut destulă tărie, povestea mujicul, mişcându-se mereu pe scaun şi dând din mâini. Din pricina traiului prea bun... A fost un domn mare, bogat, cum nu erau mulţi în gubernie... Nu avea grija zilei de mâine! Trebuie că l-aţi văzut şi voi... De câte ori nu trecea în trăsură pe dinaintea cârciumii ăsteia. Era bogat tare... Mi-aduc aminte că acum vreo cinci ani a trecut râul cu podul plutitor la Mikişkino şi i-a dat podarului o rublă în loc de cinci copeici... Sărăcirea lui a pornit de la o nimica toată. Întâi şi întâi de la o muiere. S-a îndrăgostit de o orăşeancă, bietul de el... Şi-ar fi dat şi viaţa pentru dânsa. Vorba ceea, îndrăgise omul cioara mai dihai ca pe şoim... Ticăloasa aceea se numea Maria Egorovna şi avea un nume de familie atât de ciudat încât ţi se încurcă şi limba-n gură când vrei să-l rosteşti. S-a îndrăgostit de ea şi a peţit-o după cum cere datina creştinească. Iar ea, bineînţeles, n-a zis ba: era boier, şi nu dintre cei mărunţi, nu bea, avea şi bani... Mi-aduc aminte că am trecut o dată spre seară prin parcul lui; şedeau amândoi pe o bancă şi se pupau. El o pupa o dată, iar ea, şerpoaica îl pupa de două ori. El o apuca de mânuţa ei albă, iar ea se aprindea ca focul! Fir-ar a naibii să fie... Cum se mai lipea de el... „Te iubesc, Senea", îi dădea ea zor. Iar Senea umbla năuc, de parcă i-ar fi pierit minţile şi se lăuda la toţi cu fericirea lui... Unuia îi dădea o rublă, altuia două... Mi-a dat şi mie să-mi cumpăr un cal... La toţi le-a iertat datoriile, de bucuros ce era. A venit şi ziua nunţii... S-au cununat, cum se cuvine... Şi tocmai în clipa în care boierii trebuiau să se aşeze la cină, mireasa, ia-o de unde nu-i. Fugise la oraş, la un avocat, ibovnicul ei. Şi asta chiar după cununie, nemernica! Tocmai la ceasul cel mai dulce. Ai? De atunci a înnebunit boierul, de atunci a început să bea... Îl vedeţi acum... Umblă de colo-colo ca un bezmetic, cu gândul tot la ticăloasa aceea. O iubeşte! De bună seamă că acum se duce pe jos la oraş, să o vadă măcar de departe... Pe urmă, măi fraţilor, i s-a mai tras sărăcirea şi de la cumnatu-său, bărbatul soră-sii... I-a trecut prin cap să dea un gir pentru cumnatu-său la o bancă... pentru vreo treizeci de mii de ruble... Tâlharul de cumnatu-său ştia ce vrea, şi fireşte s-a făcut niznai, câinele, aşa că toate cele treizeci de mii a trebuit să le dea boierul nostru... Prostu' de el pătimeşte acum pentru prostia lui... Nevastă-sa a făcut copii cu avocatul ei, cumnatu-său a cumpărat o moşie pe lângă Poltava, şi al nostru hoinăreşte

ca un zănatec pe la cârciumi şi ni se jeluieşte nouă, mujicilor: „Am pierdut încrederea în oameni, mă fraţilor! Nu mai am în cine să cred acum!” Om fără tărie! Fieştecare îşi are necazurile lui, dar asta înseamnă să se apuce de băutură? Uite, bunăoară, vătaful nostru de plasă. Nevastă-sa îl primeşte ziua nămiază mare pe învăţător şi iroseşte banii bărbatului în chefuri, iar vătaful se plimbă şi zâmbeşte batjocoritor… doar atât. A slăbit ce e drept un pic, dar… asta-i tot.

— Asta-i după cum îţi dă Dumnezeu tărie… oftă Tihon.

— Bine ai zis, tăria unuia nu se potriveşte cu tăria altuia.

Mujicul mai vorbi o vreme… Când isprăvi, în cârciumă se aşternu linişte.

— Hei, tu ăla de colo… cum îţi zice pe nume?… Amărâtule! Vino să mai bei ceva! îi strigă Tihon, boierului.

Boierul se apropie de tejghea şi bău cu nesaţ pomana…

— Dă-mi o clipă medalionul! îi şopti el lui Tihon. Să mă uit doar la el şi… ţi-l dau înapoi…

Tihon se încruntă şi îi întinse medalionul fără să spună o vorbă. Flăcăul ciupit de vărsat oftă, dădu din cap şi ceru votcă.

— Bea, boierule! Of! E bine fără votcă, dar cu votcă e şi mai bine! Când ai votcă, nici durerea nu mai e durere! Bea!

După ce bău cinci pahare, boierul se duse iar în colţul lui, deschise medalionul şi începu să caute cu ochii lui beţi, tulburi, chipul drag… Dar chipul nu mai era… Fusese scos cu unghiile de către generosul Tihon.

Felinarul pâlpâi şi se stinse. Una dintre pravoslavnice bolborosea ceva prin somn. Flăcăul ciupit de vărsat îşi făcu rugăciunea cu glas tare şi se întinse pe tejghea. Se auzi oprindu-se o căruţă… Afară ploua întruna… Frigul se înteţea şi ai fi zis că toamna cea întunecată, păcătoasă, nu va mai avea sfârşit. Boierul sfredelea cu ochii medalionul în căutarea chipului drag… Lumânarea se stingea încet.

Primăvară, unde eşti?

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1883, Nr. 37, autoriz. cenz. din 24 septembrie. Semnată: A. Cehonte. A intrat aproape fără modificări în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Publicăm textul culegerii.

În anul 1885, Cehov a transformat povestirea în schiţa

dramatică într-un singur act: „La drumul mare”, care a fost interzisă de cenzură.

Neamţul recunoscător

Am cunoscut un neamţ recunoscător.

L-am întâlnit întâia oară la Frankfurt-pe-Main. Mergea pe Dummstrasse[136] cu o maimuţică de lanţ. Pe chipul lui se citea foamea, dragostea de patrie şi supunerea faţă de soartă. El cânta jalnic şi maimuţica juca. Mi s-a făcut milă de ei şi le-am dat un taler.

— Oh, vă mulţumesc! mi-a spus neamţul, strângând talerul la piept. Vă mulţumesc! N-am să uit până în mormânt pomana dumneavoastră.

A doua oară l-am întâlnit pe acest neamţ la Frankfurt-pe-Oder. Mergea pe Eselstrasse[137] şi vindea cârnăciori fripţi. Zărindu-mă, l-au podidit lacrimile, şi-a ridicat privirea spre cer şi a spus:

— Oh, vă mulţumesc, mein Herr! N-am să uit niciodată talerul cu care m-aţi salvat de la foame, pe mine şi pe răposata mea maimuţă! Talerul dumneavoastră ne-a adus atunci confortul!

A treia oară l-am întâlnit pe neamţ în Rusia (in diesem Russland[138]). Dădea lecţii de limbi moarte, de trigonometrie şi de teorie a muzicii. În timpul liber îşi căuta un post de director la calea ferată.

— Oh, mi-aduc aminte de dumneavoastră! îmi spuse el, strângându-mi mâna. Ruşii sunt oameni răi, dar dumneavoastră

---

[136] *Dummstrasse* – strada prostului (în limba germană). (N. trad.)

[137] *Eselstrasse* – strada măgarului (în limba germană). (N. trad.)

[138] *In diesem Russland* – în Rusia asta (în limba germană). (N. trad.)

sunteţi o excepţie. Nu-mi plac ruşii, dar de dumneavoastră şi de talerul dumneavoastră n-am să uit până în mormânt!

Nu l-am mai întâlnit de atunci.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 40, 1 octombrie. Semnată: Omul fără Splină, Publicăm acest text.

Fata consilierului de comerţ
ROMAN

Consilierul de comerţ Mehanizmov are trei fiice: Zina, Maşa şi Saşa. Pentru fiecare dintre ele sunt depuse la bancă câte o sută de mii de ruble zestre. Dar nu despre asta-i vorba.

Saşa şi Maşa n-au nimic deosebit. Dansează minunat, brodează, ştiu să roşească, să viseze, se dau în vânt după locotenenţi şi, pare-mi-se, atâta tot. În schimb Zina, cea mai mare, e dintre acele făpturi rare care ies din comun. Mai degrabă întâlneşti în viaţă un reporter fără darul beţiei decât o făptură care să-i semene.

Era ziua onomastică a Saşei. Noi, vecinii de moşie, ne-am gătit cu hainele cele mai bune, am înhămat caii cei mai straşnici şi am plecat la conacul lui Mehanizmov s-o felicităm. Cu vreo douăzeci de ani în urmă, în locul acestui conac se afla o cârciumă. Şi cârciuma a crescut, a crescut mereu, până ce s-a prefăcut într-un minunat conac cu livezi, eleşteie, havuzuri cu jocuri de apă şi feciori cu mutre de buldogi. După ce-am sosit şi am rostit felicitările de rigoare, ne-am aşezat la masă. S-a servit o supă „julienne”. Înainte de „julienne” am băut câte două păhăruţe şi am luat o gustărică.

— Ce ar fi să bem şi un al treilea? propuse Mehanizmov. Lui Dumnezeu îi place treimea şi unde mai pui că... tres hvaţiunt consîlium[139]... Asta-i pe latineşte, mă fraţilor! Măi Iaşka, godac râtos, ia dă-ne de pe masa cealaltă o scrumbie! Hai, boierilor! Fără mofturi! Mitri Piotrîci, je vu pri alè maşer![140]

— Of, tată! se amestecă Maşa. De ce plictiseşti lumea? Parcă ai fi negustorul Vodiankin[141]... cu trataţiile tale.

— Ştiu eu ce spun! Iar tu să-ţi ţii gura! Numai când avem mosafiri le dau voie să mă tutuiască! îmi şopti el peste masă. De dragul civilizaţiei! Când nu-s mosafiri, ioc tutuială!

— Dintr-un bădăran n-ai să faci un pan! oftă vecinul meu, un general cu lentă. Porc a fost, porc a rămas…

Puţin câte puţin, Melianizmov se chercheli, îşi aduse aminte de trecutul său de cârciumar şi începu să-şi dea în petic. Sughiţa, încerca să vorbească franţuzeşte şi spunea vorbe urâte…

— Isprăveşte odată! i se adresă prietenul său, generalul. Oricât ţi-ai face de cap, trebuie, să păstrezi buna-cuviinţă. Fii şi tu mai… frate dragă!

— Îmi fac de cap pe banii mei şi nu pe ai tăi! Am şi eu „Leul şi Soarele”[142]! Şi apoi, ia spune, cât mi-aţi luat ca să mă faceţi mijlocitor de pace onorific, domnilor?

La un capăt al mesei scârţâi şi trosni un scaun. Ne îndreptarăm privirile într-acolo şi văzurăm doi ochi negri, mari, care aruncau scântei şi fulgere asupra lui Mehanizmov. Aceşti ochi erau ai Zinei, o brunetă înaltă, zveltă, strânsă într-o rochie neagră. Pe chipul ei palid jucau pete trandafirii şi în fiecare pată clocotea mânia.

— Te rog să încetezi, tată! spuse Zina. Nu-mi plac măscăricii!

Mehanizmov o privi sfios, începu să se foiască pe scaun, dădu peste cap un pahar de coniac şi tăcu.

„Hehei! ne gândirăm noi. Asta nu-i nici Saşa, nici Maşa… Cu ea nu-i de glumit… E o fiinţă deosebită… Asta-i!…

Priveam cu admiraţie chipul mâniat. Mărturisesc că nici până atunci nu fusesem nepăsător faţă de Zina. E minunat de frumoasă, pare o Diană şi tace tot timpul. Şi fecioara care tace tot timpul ascunde, precum ştiţi şi dumneavoastră, atâtea taine!

---

[139] Corect: *tres faciunt consilium* – trei inşi alcătuiesc un sfat (în limba latină). (N. trad.)

[140] Cuvinte stâlcite, înşirate fără înţeles (în limba franceză). (N. trad.)

[141] *Vodianca* – hidropizie (popular „dropică”). (N. red. rom.)

[142] *„Leul şi Soarele”* – decoraţie persană.

E ca o sticlă care nu ştii ce conţine – ai bea, dar ţi-e teamă: dacă e otravă?

După-masă m-am apropiat de Zina şi, ca să-i arăt că sunt şi oameni care o înţeleg, am început să-i vorbesc de influenţa nefastă a mediului, de adevăr, de muncă, de libertatea femeii. Uşor ameţit de vin, am trecut de la libertatea femeii la sistemul de control cu buletinele de identitate, la cursul valutelor, la cursurile pentru femei… Vorbeam cu foc, cu tremur în glas şi am încercat de vreo zece ori să-i iau mâna… Vorbeam de altfel sincer şi curgător, ca şi cum aş fi citit cu glas tare un articol de fond. Ea mă asculta, uitându-se la mine. Ochii i se făceau din ce în ce mai mari şi mai rotunzi… Obrajii îi păleau vădit la auzul vorbelor mele… În cele din urmă, nu ştiu de ce, spaima îi aprinse o clipă privirea.

— E oare cu putinţă să fi fost sincer în tot ce-ai spus? întrebă ea, copleşită parcă de groază.

— Eu… să nu fiu sincer?! Faţă de dumneata? Eu… Dar îţi jur că…

Mă apucă de mână, se aplecă spre obrazul meu şi îmi şopti cu glas înăbuşit:

— Vino diseară la ora zece în pavilionul de marmură… Te rog din suflet! Am să-ţi spun totul! Totul!

După aceste vorbe, se făcu nevăzută. De emoţie mi s-a tăiat răsuflarea.

„S-a îndrăgostit de mine, mi-am spus, privindu-mă pe furiş în oglindă. N-a rezistat!”

Sunt un bărbat fermecător, de ce aş face exces de modestie? Înalt, chipeş, cu barba neagră ca pana corbului… În ochii mei albaştri şi pe chipul meu oacheş poţi citi suferinţele îndurate. Fiecare gest trădează o dezamăgire. Şi, pe lângă toate acestea, sunt bogat. (Averea mi-am făcut-o din literatură.)

Înainte de ora zece, mă aflam în pavilion, perpelindu-mă de nerăbdare. În cap şi în piept mi se dezlănţuise o furtună. Cuprins de o moleşeală dulce, chinuitoare, închideam ochii şi în bezna de sub pleoape o vedeam pe Zina… Alături de ea, prin întuneric, zăream, nu ştiu de ce, o ilustraţie poznaşă, pe care o văzusem cândva într-o revistă: un lan de secară înaltă, o pălărioară de femeie, o umbreluţă, un baston, un joben… Să nu mă osândească cititorul pentru această ilustraţie! Nu sunt singurul care are o imaginaţie atât de libertină. Cunosc un poet liric care

se linge pe buze şi plescăie din limbă de câte ori îi apare muza, lui, inspiratului... Dacă un poet îşi îngăduie asemenea libertăţi, noi prozatorii suntem cu atât mai de iertat.

La ora zece fix, Zina se ivi în uşa pavilionului, în bătaia Lunii. M-am repezit la ea şi am apucat-o de mână.

— Draga mea... am început eu să bolborosesc. Te iubesc... Te iubesc cu patimă, la nebunie!

— Dă-mi voie, a spus ea, aşezându-se şi întorcând încet spre mine faţa ei palidă. Îndepărtează-ţi (sic!) mâna!

Aceste vorbe fură rostite pe un ton atât de solemn, încât jobenul, bastonul, pălărioara de femeie şi lanul de secară îmi zburară din minte rând pe rând...

— Spui că mă iubeşti... Şi dumneata îmi placi. Aş putea să mă mărit cu dumneata, dar înainte de toate trebuie să te salvez, nenorocitule. Eşti pe marginea prăpastiei. Convingerile dumitale te sortesc pieirii! Se poate oare, nefericitule, să nu-ţi dai seama de acest lucru? Îndrăzneşti să crezi că am să-mi leg soarta de un om care are asemenea convingeri? Nu! Îmi placi, dar am să ştiu să-mi birui sentimentul. Salvează-te, cât nu e prea târziu! Pentru început, iată... citeşte măcar asta! Citeşte, şi ai să vezi ce drum greşit ai apucat!

Şi îmi băgă în mână o hârtie. Am aprins un chibrit şi în sărmana mea mână am văzut un număr de anul trecut al ziarului „Grajdanin”[143]. O clipă am rămas pe bancă uluit, incapabil să scot o vorbă, apoi am sărit în picioare şi m-am luat cu mâinile de cap.

— Dumnezeule! am strigat eu. În tot judeţul Lohmotievo e o singură făptură mai aleasă, şi aceea... chiar şi aceea e o proastă! Doamne, Dumnezeule!

Peste zece minute mă aflam în brişcă, în drum spre casă.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 42, 15 octombrie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

[143] *Grajdanin”* („Cetăţeanul”) – ziar reacţionar. (N. red. rom.).

Tutorele

Mi-am biruit sfiala şi am intrat în biroul generalului Şmîgalov[144]. Generalul şedea la masa de lucru şi făcea pasienţa caprice des dames[145].

— Ce vrei, dragul meu? mă întrebă el prietenos, arătându-mi cu capul un jilţ.

— Am venit la dumneavoastră într-o chestiune, Excelenţă, am spus eu, aşezându-mă şi încheindu-mi, nu ştiu de ce, surtucul. Am venit la dumneavoastră într-o chestiune cu caracter personal, nu de serviciu. Am venit să cer mâna nepoatei dumneavoastră, Varvara Maximovna.

Generalul întoarse încet capul spre mine, mă cercetă atent cu privirea şi scăpă cărţile jos. Mişcă îndelung din buze şi articulă:

— Dumneata… Ce, nu ţi-e bine? Ai înnebunit? Răspunde-mi: ai înnebunit? Cum de îndrăzneşti? şuieră el, făcându-se stacojiu. Cum de îndrăzneşti? Mucosule! Ţângăule! Îţi arde de glume… ai?…

Şi, bătând din picior, Şmîgalov zbieră atât de tare încât şi geamurile zăngăniră:

— Ridică-te!! Uiţi eu cine vorbeşti! Te poftesc să te cari de aici şi să nu te mai arăţi în ochii mei! Marş! Afară!

— Dar vreau să mă însor, Excelenţă!

— Poţi să-ţi cauţi nevastă oriunde, dar nu la mine! Nu eşti încă de nasul nepoatei mele, domnule! Nu eşti o pereche pentru ea! Nici averea, nici situaţia dumitale socială nu-ţi dau dreptul

---

[144] *Şmîgati* – a se strecura, a se furişa. (N. red. rom.)

[145] *Caprice des dames* – capriciul doamnelor (în limba franceză). (N. trad.)

să-mi propui o asemenea… propunere! E o obrăznicie din partea dumitale! Te iert, mucosule, dar te rog să nu mă mai plictiseşti!

— Hm… V-aţi descotorosit până acum de cinci peţitori în felul acesta… Dar de al şaselea nu veţi izbuti să scăpaţi. Cunosc pricina acestor refuzuri. Iată ce e, Excelenţă… Vă dau în modul cel mai solemn cuvântul meu de onoare că, odată însurat cu Varia, n-am să vă cer nicio copeică din banii pe care i-aţi irosit, în calitate de tutore al Variei. Vă dau cuvântul meu de onoare!

— Repetă ce ai spus! rosti generalul cu un glas nefiresc, strident, şi se repezi la mine cu paşi mărunţi, ca un gânsac aţâţat. Repetă! Repetă, nemernicule!

Am repetat. Generalul s-a făcut stacojiu şi a început să alerge prin odaie.

— Asta mai lipsea! tună el cu glas dogit, ridicându-şi braţele spre cer. Asta mai lipsea: ca subordonaţii mei să-mi aducă în propria-mi casă insulte grave, prejudicioase! Doamne, ce am ajuns să trăiesc! Mi-e… rău!…

— Dar vă asigur, Excelenţă! Nu numai că n-am să vă cer niciodată nimic, dar nici n-am să pomenesc vreodată cuiva că din slăbiciune aţi irosit banii Variei! Am să poruncesc şi Variei să tacă! Pe cuvântul meu de onoare! De ce vă înfierbântaţi şi spargeţi scrinul? N-am să vă dau în judecată!

— Un băieţaş de nimic, un ţângău… un sărăntoc… îndrăzneşte să-mi spună în faţă asemenea ticăloşii! Te rog să ieşi afară, tinere, şi bagă-ţi în cap că asta n-am s-o uit niciodată! M-ai insultat groaznic! De altfel… te iert! Ai spus această obrăznicie din uşurinţă, din prostie… Stai, nu te atinge, te rog, de lucrurile de pe masă, dracu’ să te ia! Nu te atinge de cărţi! Du-te, sunt ocupat!

— Nu mă ating de nimic! Vi s-a părut. Vă dau cuvântul meu de onoare, domnule general! Vă dau cuvântul că nici n-am să pomenesc! Şi pe Varia am s-o opresc să vă ceară banii! Ce mai vreţi? Zău dacă vă înţeleg!… Aţi irosit cele zece mii de ruble pe care i le lăsase tatăl ei… Ei şi? Zece mii nu-i cine ştie ce sumă… Se poate ierta…

— N-am irosit nimic… asta-i! Am să ţi-o dovedesc îndată! Chiar acum… am să ţi-o dovedesc!

Generalul trase cu mâini tremurătoare un sertar, scoase un teanc de hârtii şi, roşu ca racul, începu să le răsfoiască. Le răsfoi îndelung, încet şi fără rost. Sărmanul, era groaznic de tulburat şi

de ruşinat. Spre norocul lui, feciorul intră în birou şi anunţă că prânzul e servit.

— Bine… După prânz am să-ţi dovedesc! începu să bâiguie generalul, strângând hârtiile. O dată pentru totdeauna… spre a zădărnici orice bârfeală… Aşteaptă să isprăvim cu masa… şi ai să vezi! Când te gândeşti că un ţângău oarecare, iartă-mă, Doamne… un marţafoi… care mai are caş la gură… Hai la masă! După masă… am să-ţi…

Ne-am dus la masă. La primul şi la al doilea fel generalul tăcu încruntat. Îşi săra cu înverşunare supa, mugea ca tunetul în depărtare şi se foia zgomotos pe scaun.

— De ce eşti aşa de înfuriat astăzi? îi spuse Varia. Nu-mi placi când eşti aşa… zău…

— Cum îndrăzneşti să spui că nu-ţi plac! se oţărî şi la ea generalul.

La felul al treilea şi cel din urmă, Şmîgalov oftă adânc şi clipi din ochi. Avea expresia unui om lovit, doborât… Părea tare jignit, tare nenorocit! Pe frunte şi pe nas îi luceau broboane mari de sudoare. După masă mă pofti în biroul lui.

— Dragul meu! începu el, frământând între degete pulpana surtucului meu. Ia-o pe Varia, îmi dau consimţământul… Eşti un om cumsecade, bun la suflet… Mă învoiesc… Vă binecuvântez… pe ea şi pe tine, îngeraşilor… Să mă ierţi că înainte de masă te-am ocărât… m-am supărat… Am făcut-o doar din dragoste… ca un părinte… Numai că vezi… cum să ţi-o spun… N-am cheltuit zece mii, ci… şaisprezece. Şi banii pe care i-a lăsat mătuşa Natalia i-am prăpădit la cărţi… Dar acum, de bucurie, hai să-i tragem cu nişte şampanie… M-ai iertat?

Şi generalul aţinti asupra mea ochii săi cenuşii, ochi gata să plângă, dar totodată plini de bucurie. L-am iertat şi de cele şase mii şi m-am însurat cu Varia.

Povestirile bune se sfârşesc întotdeauna cu o nuntă!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 43, 22 octombrie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Un semn al timpului

Într-un salonaş cu tapet azuriu se şopteau vorbe de dragoste.

Un tânăr plăcut la înfăţişare stătea într-un genunchi în faţa unei fete tinere şi îi făcea jurăminte.

— Nu pot să trăiesc fără dumneata, draga mea! Ţi-o jur! suspina el. De când te-am văzut, sufletul meu şi-a pierdut liniştea. Spune-mi, iubita mea… spune-mi… Da sau nu?

Fata deschise guriţa pentru a-i răspunde, dar în clipa aceea în uşă se ivi capul fratelui ei.

— O clipă, Lili! spuse acesta.

— Ce vrei? îl întrebă Lili, după ce ieşi cu el din cameră.

— Iartă-mă, draga mea, că v-am tulburat, dar… îţi sunt frate şi datoria mea sfântă e să te previn… Fii cât mai prudentă cu acest domn. Ţine-ţi gura… Fereşte-te să scapi o vorbă de prisos.

— Dar… îmi cere mâna!

— Asta-i treaba ta… Răspunde-i ce vrei, ia-l de bărbat, dar, pentru Dumnezeu, fii prudentă… Îl cunosc pe individul ăsta… E un mare ticălos!… Te denunţă numaidecât dacă i se năzare ceva…

— Merci, Max… Bine că mi-ai spus!

Fata se întoarse în salonaş. Răspunse tânărului „da”, se lăsă sărutată, îi făcu jurăminte, dar fu prudentă: nu vorbi decât de dragoste.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 43, 22 octombrie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Şeful de gară

Pe şeful gării „Zob”[146] îl cheamă Stepan Stepanîci, iar numele lui de familie e Şeptunov[147]. Vara trecută a avut o păţanie. Neînsemnată la prima vedere, păţania l-a costat foarte scump. De pe urma ei şi-a pierdut şapca nouă-nouţă de şef de gară şi încrederea în omenire.

Vara, trenul nr. 8 trecea prin gara lui noaptea la ora 2 şi 40. E o oră cât se poate de neplăcută. În loc să doarmă, Stepan Stepanîci trebuia să se plimbe pe peron şi să rămână lângă telegrafistă aproape până dimineaţă.

Ajutorul său, Aleutov, pleca în fiecare vară undeva cu gândul să se însoare, şi bietul Şeptunov era nevoit să rămână mereu de serviciu. Mare porcărie din partea sorţii! Ca să fim drepţi, trebuie să spunem că nu se plictisea chiar în fiecare noapte. Uneori, noaptea, venea la el, la gară, Maria Ilinişna, soţia lui Nazar Kuzmici Kuţapetov[148], administratorul moşiei unui prinţ din vecinătate. Această doamnă nu era nici prea tânără, nici prea frumoasă, dar prin întuneric, domnilor, poţi lua şi un stâlp de telegraf drept sergent de stradă şi apoi, în treacăt fie zis, plictiseala ca şi foamea te face să înghiţi orice! Când doamna Kuţapetova sosea la gară, Şeptunov o lua de braţ, cobora cu ea de pe peron şi se îndrepta spre vagoanele de marfă. Acolo, lângă vagoane, în aşteptarea trenului nr. 8, îşi începea el declaraţiile de dragoste şi nu înceta până ce nu auzea fluieratul locomotivei.

---

[146] *Zob* – *Drebezghi* în textul rus. (N. red. rom.)

[147] *Şeptati* – a şuşoti. (N. red. rom.)

[148] *Kuţîi* – scurt de coadă. (N. red. rom.)

Şi aşa, într-o noapte, stătea el cu Maria Ilinişna lângă vagoane şi aştepta trenul. Luna luneca încet, uşor, pe cerul senin. Scălda în lumina ei gara, câmpia şi depărtările, cât vedeai cu ochii... În jur era linişte, tihnă... Şeptunov o ţinea pe Maria Ilinişna de mijloc şi tăcea. Şi ea tăcea. Amândoi erau cuprinşi de o uitare dulce, tihnită, ca şi lumina Lunii...

— Ce noapte minunată! ofta din când în când Şeptunov. Nu ţi-e frig?

Drept răspuns, ea se lipea şi mai strâns de tunica lui.

La ora 2 şi 20 şeful de gară se uită la ceas şi spuse:

— Trebuie să vină trenul... Hai, Maşa, să ne uităm la linie... Primul dintre noi care va zări luminile trenului îi va fi celuilalt mai multă vreme credincios... Hai să ne uităm...

Îşi aţintiră privirea în depărtare... Pe linia, ce părea că n-are sfârşit, licăreau ici, colo câteva luminiţe. Trenul nu se vedea încă... Cercetând depărtarea, Şeptunov zări altceva... Zări două umbre lungi ce păşeau peste traverse... Aceste umbre veneau drept spre el şi se făceau din ce în ce mai mari şi mai late... Una era umbra unui trup omenesc, cealaltă a unui ciomag lung, pe care-l ţinea omul în mână.

Umbra se apropia. Curând o auziră fluierând ceva din „Madame Angot".

— Care umblă pe şine?! Nu-i voie... strigă Şeptunov. Jos de pe şine!

— Ia lasă ordinele, mizerabile! se auzi răspunsul.

Văzându-se astfel insultat, Şeptunov vru să se repeadă spre umbră, dar Maria Ilinişna îl apucă de veston.

— Pentru Dumnezeu, Stiopa! şopti ea. E bărbatul meu! E Nazarka!

Nici n-avu bine timpul să sfârşească şi Kuţapetov se şi afla în faţa şefului de gară. Şeptunov cel insultat scoase un ţipăt, se lovi cu capul de ceva metalic şi se aruncă sub un vagon. După ce ieşi de sub vagon târându-se pe burtă, o luă la fugă de-a lungul liniei. Sărind peste traverse, împiedicându-se de şine, alergă spre pompa de apă ca un nebun, ca un câine cu o tinichea de coadă.

„Ce gogeamite ciomag are!"... gândea el, gonind de-i sfârâiau călcâiele.

Ajuns la pompa de apă, se opri să mai răsufle, dar auzi în urma lui paşi. Întoarse capul şi văzu umbra omului şi a ciomagului apropiindu-se repede. Îngrozit, o luă din nou la fugă.

— Ei, opreşte! auzi el în spate glasul lui Kuţapetov. Stai! Fereşte! Trenul!

Şeptunov privi înainte şi văzu în faţa sa trenul cu o pereche de ochi înspăimântători, de foc... Părul i se făcu măciucă... Inima începu să-i bată nebuneşte şi deodată se opri... îşi adună toate puterile şi sări la întâmplare... Timp de vreo patru secunde zbură în gol, apoi căzu pe ceva tare, înclinat, şi se rostogoli la vale, încercând zadarnic să se agaţe de nişte ciulini.

„Terasamentul, gândi el. N-are a face. Mai bine pentru un om de viţă nobilă ca mine să cadă de-a dura de pe terasament, decât să fie ciomăgit de un ţopârlan”.

Peste câteva clipe o cizmă mare, grea, călcă într-o băltoacă lângă urechea lui dreaptă. Nişte mâini începură să se plimbe pe spinarea lui...

— Dumneata eşti? auzi el glasul lui Kuţapetov.

— Dumneata, Stefan Stepanîci?

— Cruţă-mă! gemu Şeptunov.

— Ce-i cu dumneata, dragul meu? De ce te-ai speriat? Eu sunt Kuţapetov! Nu m-ai recunoscut? Am alergat după dumneata... Te-am strigat... Era cât p-aci să nimereşti sub tren, dragul meu... Când a văzut cum ai şters-o la fugă, Maşa s-a speriat şi ea şi acum zace leşinată pe peron... Poate că te-ai speriat că te-am făcut mizerabil? Nu te supăra... Te-am luat drept acar...

— Of, nu-ţi mai bate joc de mine... Dacă vrei să te răzbuni, răzbună-te cât mai repede... Sunt în mâinile dumitale... gemu Şeptunov. Bate-mă... cotonogeşte-mă...

— Dar ce-i cu dumneata, taică? Vino-ţi în fire! Veneam la dumneata cu o treabă, ca să-mi faci un bine! Am alergat după dumneata ca să-ţi vorbesc de treaba aceea...

Kuţapetov tăcu câteva clipe şi urmă:

— E o treabă importantă... Maşa mea mi-a spus că din plăcere ai binevoit să te încurci cu ea. În privinţa asta n-am nimic de zis, fiindcă, la drept vorbind, de pe urma Mariei Ilinişna, eu nu mă aleg cu mare lucru. Dar dacă judecăm după bună dreptate, te rog să binevoieşti să faci o învoială cu mine, deoarece, oricum, sunt soţul, capul... după scriptură. Prinţul Mihailo Dmitrici, când era încurcat cu ea, îmi dădea două hârtii de câte douăzeci şi

cinci de ruble pe lună. Dumneata cât ai să-mi dai? Buna înţelegere face mai mult ca banul. Dar de ce nu te ridici…

Şeptunov se ridică în picioare. Frânt, zdrobit, o luă încetişor spre linie…

— Cât vrei să-mi dai? urmă Kuţapetov. De la dumneata n-am să iau decât o hârtie de douăzeci şi cinci de ruble… Şi apoi voiam să te mai rog, nu cumva ai o slujbă pentru nepotul meu…

Fără să vadă sau să audă ceva, Şeptunov ajunse cu chiu cu vai până la gară şi se trânti pe pat. A doua zi de dimineaţă când se trezi, nu-şi găsi şapca de uniformă şi un epolet.

Şi astăzi îi mai este ruşine.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 45, 5 noiembrie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

În salonaş

Întunericul se lăsa din ce în ce mai tare... Focul, care pâlpâia în cămin, lumina uşor parchetul şi un perete cu portretul nu ştiu cărui general cu două stele pe piept. Liniştea nu era tulburată decât de trosnetul butucilor ce ardeau, iar din când în când prin geamurile duble ale ferestrelor ajungea până-n salon un zgomot înfundat de paşi sau zvonul săniilor gonind pe zăpada proaspăt căzută.

În faţa căminului doi îndrăgostiţi şedeau pe o canapea acoperită cu o husă de dantelă. El – un bărbat înalt, chipeş, cu favoriţi lungi, îngrijiţi, şi un nas clasic grecesc – şedea trântit, picior peste picior, trăgând alene fumul aromitor dintr-o ţigară scumpă de foi. Ea – o femeie micuţă, drăgălaşă, cu cârlionţi de culoarea inului şi ochişori vii, şireţi – şedea alături de el şi, lipindu-şi căpşorul de umărul lui, privea visătoare la focul din cămin. Pe chipul amândurora era revărsată o desfătare tihnită... Mişcările le erau pline de o dulce moleşeală...

— Te iubesc, Vasili Lukici! şoptea ea. Te iubesc nespus! Eşti atât de frumos! Nu degeaba te soarbe din ochi baroneasa când vine pe la Pavel Ivanîci. Dumneata placi mult femeilor, Vasili Lukici!

— Hm... ţi se pare! Parcă la dumneata, Nastia, nu se uită profesorul când faci ceaiul lui Pavel Petrovici! E îndrăgostit de dumneata, asta-i limpede ca lumina zilei...

— Nu mai râde de mine!

— Şi cum să nu fie îndrăgostit de o fiinţă atât de drăgălaşă? Eşti minunată! Nu, nu eşti minunată, eşti plină de graţie! Cine nu-i îndrăgostit de dumneata?

Vasili Lukici atrase spre el fiinţa drăgălaşă şi începu s-o sărute pătimaş. În cămin se auzi o trosnitură: se aprinsese încă un butuc. Pe stradă fredona cineva.

— În lumea întreagă nu-i femeie mai frumoasă ca dumneata! Te iubesc ca un tigru, ca un leu…

Vasili Lukici o cuprinse în braţe pe frumoasa lui… Dar tocmai atunci se auzi tuşind în antreu şi peste câteva clipe un bătrânel pirpiriu cu ochelari cu ramă de aur intră în salonaş. Vasili Lukici sări în picioare şi, fâstâcindu-se, îşi băgă repede ţigara de foi în buzunar. Tânăra sări şi ea în picioare, se aplecă spre cămin şi începu să scormonească jăraticul cu cleştele… Văzându-le mutrele încurcate, bătrânul tuşi supărat şi se încruntă.

— Nu cumva e soţul înşelat? se va întreba cititorul.

Moşneguţul făcu câţiva paşi prin salon şi îşi scoase mănuşile.

— Ce fum e aici! spuse el. Iar mi-ai furat ţigările de foi, Vasili?

— Nu, să trăiţi, Pavel Ivanîci! Nu… Nu eu…

— Dacă te mai prind, te dau afară… Pregăteşte-mi fracul şi curăţă-mi ghetele… Iar tu, Nastia, se adresă bătrânul fetei, aprinde lumânarea şi pune samovarul…

— Am înţeles! spuse Nastia.

Şi ieşi din salonaş împreună cu Vasili.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1883, Nr. 48, 26 noiembrie cu titlul: „Ironia sorţii”. Semnată: A. Cehonte. A fost trecută cu titlul „În salon” pe lista scrisă de mâna lui Cehov a povestirilor alese de el pentru a fi incluse în culegerea de „Opere”, ce urma să apară în editura lui A. F. Marx, listă ce se păstrează la Biblioteca de stat a U.R.S.S., V. I. Lenin” (Moscova). La Arhiva literară centrală (Moscova) există un text tipărit al povestirii, tăiat din revistă, cu titlul schimbat de Cehov şi cu modificări stilistice în text, făcute de autor. Publicăm textul după această tăietură.

A înţeles!

O dimineaţă înăbuşitoare de iunie. Sub arşiţa care încinge văzduhul, frunzele se pleacă, iar pământul crapă de atâta uscăciune. Firea toată tânjeşte după furtună. Ai vrea să izbucnească odată în plâns şi lacrimile ei de ploaie să-i aline dorul.

La apus, o fâşie îngustă de cer se încruntă şi se întunecă. De bună seamă vine furtuna. Bun venit!

În marginea pădurii se furişează un mujic pirpiriu, gârbovit, un om de-o şchioapă cu cizme uriaşe, roşcate, prăfuite, cu pantaloni albaştri vărgaţi cu alb. Carâmbii moi ai cizmelor i s-au lăsat aproape până la glezne. Nădragii, numai petice, îi atârnă ca nişte saci în jurul genunchilor, fluturând ca nişte pulpane. Cingătoarea soioasă de sfoară i-a alunecat de pe mijloc pe şolduri, iar cămaşa i se ridică mereu spre spete.

Omuleţul ţine în mână o puşcă. Ţeava ruginită, lungă doar de vreo trei palme, cu cătarea ca un cui de cizmar, e prinsă într-un pat alb, cioplit cu multă iscusinţă dintr-o bucată de lemn de brad şi împodobit cu crestături, dungi şi floricele. De n-ar fi acest pat, puşca nici n-ar semăna a puşcă; dar şi aşa pare mai curând o armă medievală decât una din timpurile noastre... Cocoşul, cafeniu de rugină, e înfăşurat în sârmă şi sfoară. Şi mai năstruşnică e însă vergeaua lucioasă, abia tăiată dintr-o salcie. E încă umedă, verde şi mult mai lungă decât ţeava.

Mujicul pirpiriu e galben la faţă. Ochii lui mici, saşii şi înroşiţi, caută speriaţi în toate părţile. Buza de jos îi tremură, şi odată cu ea se mişcă şi barba rară ca de ţap, care îi atârnă ca o petică. Omul face paşi mari, îşi apleacă trupul înainte şi pare să fie tare grăbit. În urma lui aleargă, cu limba scoasă de un cot, cenuşie

de praf, un dulău numai piele şi oase, cu părul zburlit. Pe coaste şi de coadă îi atârnă smocuri de păr năpârlit. Una dintre labele dinapoi e legată cu o cârpă: de bună seamă că-l doare. Ţăranul întoarce mereu capul spre tovarăşul său de drum şi se răsteşte speriat la el:

— Marş acasă!

Câinele se opreşte, aruncă o privire înapoi şi, după ce stă câteva clipe locului, o porneşte iar pe urmele stăpânului.

Vânătorul ar vrea să se înfunde în pădure dar nu-i chip: în faţa lui se înalţă, ca un zid, un mărăciniş des, spinos, iar după mărăciniş, cucută înaltă, cu miros tare, şi urzici. Dar iată în sfârşit o cărăruie. Omul ridică încă o dată ameninţător braţul spre câine şi se avântă pe cărăruie în desiş. Pământul îi musteşte sub picioare: aici încă nu s-a uscat. Pluteşte un miros reavăn şi văzduhul e mai puţin înăbuşitor. În dreapta şi în stânga se înghesuie tufe de ienupăr, iar până la adevărata pădure mai e o bucată bună, cam vreo trei sute de paşi.

Dintr-o parte se aude parcă un scâncet ca de roată neunsă. Mujicul tresare şi se uită pieziş spre un arin tânăr. Pe arin zăreşte o mică pată neagră, care se mişcă. Apropiindu-se, vede că pata e un pui de graur. Graurul stă pe o cracă şi îşi caută sub aripa ridicată. Mujicul, se mută de pe un picior pe altul, îşi aruncă din cap căciula, îşi lipeşte obrazul pe patul puştii şi ocheşte. După ce a ochit, ridică cocoşul şi îl ţine cu mâna, ca să nu se sloboadă mai devreme decât trebuie. Arcul e stricat, trăgaciul s-a înţepenit, iar cocoşul nu mai ascultă: se mişcă în toate părţile. Graurul îşi lasă aripa şi începe să privească bănuitor la ţintaş. Încă o clipă, şi va zbura. Vânătorul ocheşte încă o dată şi ridică degetul de pe cocoş. Împotriva tuturor aşteptărilor, cocoşul nu se sloboade. Mujicul rupe cu unghia o sforicică, îndoaie o sârmuliţă şi dă cocoşului un bobârnac. Se aude o plesnitură, iar după plesnitură focul de puşcă. Puşcaşul simte o puternică smucitură în umăr. Se vede că n-a făcut economie de pulbere. Aruncă puşca la pământ, aleargă spre arin şi scotoceşte prin iarbă. Lângă o cracă putredă, acoperită cu mucegai, găseşte o pată de sânge şi nişte fulgi, iar după ce mai caută puţin, dă de victima sa, un ghemotoc care zace cald încă, chiar lângă trunchi.

— L-am nimerit în cap! îi spune el, bucuros, câinelui.

Câinele miroase graurul şi vede că stăpânu-său nu l-a nimerit numai în cap. Pe piept are o rană mare, un picior îi e rupt, din cioc îi atârnă un cheag de sânge... Omuleţul bagă grăbit mâna după o încărcătură nouă în buzunar, de unde îi cad pe iarbă fel de fel de peticuţe, hârtiuţe şi sforicele. Îşi încarcă arma şi o ia din loc gata să vâneze mai departe.

Ca din pământ răsare, în faţa lui, Krjeveţki, polonezul, vechilul moşierului. Dând cu ochii de mutra lui fudulă şi aspră şi de chica lui roşcată, înlemneşte de groază. Căciula îi cade de pe cap.

— Ce faci aici? A! Tragi cu puşca? spune în batjocură polonezul. Frumos!

Vânătorul se uită cu coada ochiului şi zăreşte ceva mai încolo o căruţă cu vreascuri. Pe lângă căruţă se foiesc mai mulţi argaţi. Cu gândul la vânat, nici nu văzuse că a dat peste oameni.

— Cum de îndrăzneşti să vânezi aici? îl întreabă Krjeveţki, ridicând glasul. Asta-i pădurea dumitale? Sau, poate, crezi că a trecut de Sân Petru? Cine eşti dumneata?

— Pavel Şchiopul[149], abia-abia izbuteşte să îngâne omuleţul, strângându-şi puşca la piept. Din Kaşilovka.

— Hei drăcia dracului, din Kaşilovka! Cine ţi-a dat voie să tragi? urmă polonezul, silindu-se să rostească cuvintele fără accent străin. Dă-mi puşca dumitale!

Şchiopul întinse polonezului puşca, gândindu-se în sinea sa:

„Mai bine mi-ar trage nişte palme decât să-mi spună dumneata...”

— Dă-mi şi căciula...

Şchiopul îi întinde şi căciula.

— Am să te învăţ eu minte! Hei, drăcia dracului! Vino după mine.

Krjeveţki îi întoarce spatele şi se ia după căruţa care a pornit scârţâind. Pavel Şchiopul îl urmează, pipăindu-şi în buzunar vânatul.

Peste un ceas, Krjeveţki şi Şchiopul intră într-o odaie mare, scundă, cu pereţii spoiţi în albastru spălăcit. E cancelaria moşiei. În cancelarie nu-i nimeni, şi totuşi miroase greu de parcă ar fi înţesată de oameni. În mijloc e o masă mare de stejar. Pe masă, două-trei registre, o călimară cu nisiperniţă şi un ceainic cu gâtul ciuntit. Totu-i acoperit cu un strat cenuşiu de praf. Într-

[149] *Şchiopul* – *Hromoi* în textul rus. (N. red. rom.)

un colţ e un dulap mare, de pe care vopseaua s-a luat de mult. Pe dulap, un bidon de gaz şi o damigeană cu nu ştiu ce amestec, în celălalt colţ – o iconiţă, acoperită toată cu pânză de păianjen…

— Trebuie să facem proces-verbal, spune Krjeveţki. Chiar acum raportez boierului şi trimit după uriadnic. Scoate-ţi cizmele!

Şchiopul se aşază pe podea şi, fără să scoată o vorbă, îşi trage cizmele. Mâinile îi tremură.

— Să nu te mişti de aici, îi porunceşte vechilul căscând. Şi dacă pleci desculţ, o să fie şi mai rău de dumneata. Stai aici şi aşteaptă să vină uriadnicul…

Polonezul încuie în dulap cizmele şi puşca şi iese din cancelarie.

Rămas singur, Şchiopul se scarpină încet şi îndelung la ceafă, ca şi cum ar căuta să dezlege problema: unde se găseşte? Oftează şi se uită sfios în jur. Dulapul, masa, ceainicul cu gâtul ciuntit şi iconiţa îl privesc cu dojană şi par mâhnite… Muştele, care roiesc puzderie în orice cancelarie de moşie, îi bâzâie atât de jalnic deasupra capului, încât îl cuprinde un fel de sfârşeală.

— Bzzz… bâzâie muştele. Te-a prins? Te-a prins?

O viespe mare umblă pe geam. Ar vrea să zboare afară, dar nu o lasă geamul. Se mişcă în silă, abătută… Şchiopul se dă înapoi spre uşă, se reazemă de uşor şi rămâne dus pe gânduri, cu braţele atârnate de-a lungul trupului…

Trece un ceas, trec două, şi el tot stă rezemat de uşor, aşteaptă şi se gândeşte.

Ochii îi cad pieziş pe viespe.

„De ce nu zboară afară pe uşă, proasta de ea?” se întreabă el.

Mai trec două ceasuri. În jur e linişte, niciun zgomot, totul pare mort… Şchiopul începe să creadă că l-au uitat şi că n-o să iasă curând de aici, ca şi viespea, care se tot înverşunează şi cade mereu de pe geam. La noapte viespea o să adoarmă, dar el ce o să facă?

— Aşa e şi cu omul, cugetă Şchiopul, uitându-se la viespe. Da, da, aşa-i şi cu el… Ar avea pe unde să iasă, să-şi găsească libertatea, dar din prostie nu ştie să dibuiască locul…

În sfârşit, undeva se trânteşte o uşă. Se aud paşi grăbiţi şi peste câteva clipe intră în cancelarie un omuleţ grăsun, cu pantaloni neobişnuit de largi prinşi în bretele. E fără haină şi

fără jiletcă. Între spete are o dungă de sudoare, pe piept una la fel. E chiar boierul, Piotr Egorîci Volcikov[150], locotenent-colonel în retragere. Obrazul lui buhăit, roşu, şi chelia asudată arată că ar da mult ca în locul acelei călduri înăbuşitoare să se lase deodată un ger de Bobotează. Arşiţa şi zăduful îl chinuie cumplit. După ochii lui umflaţi şi somnoroşi se vede că abia s-a sculat din patul lui de puf, groaznic de moale şi de cald.

Intră, se plimbă de câteva ori prin odaie, ca şi cum nu l-ar fi văzut pe Şchiopul, apoi se opreşte în faţa prizonierului şi îşi aţinteşte îndelung privirea asupra lui. Îl priveşte drept în faţă, cu un dispreţ care la început i se citeşte doar în ochi, iar apoi i se revarsă treptat pe tot obrazul lui buhăit. Şchiopul nu-i poate înfrunta privirea şi lasă ochii în jos. Îi e ruşine…

— Ia arată-mi ce ai omorât! îi spune aproape în şoaptă, Volcikov. Hai arată-mi, voinicule, Wilhelm Tell! Arată, neruşinatule!

Şchiopul îşi vâră mâna în buzunar şi scoate nenorocitul de graur. Pasărea nici nu mai seamănă a pasăre. E aproape strivită şi uscată. Volcikov zâmbeşte dispreţuitor şi ridică din umeri.

— Nătărăule! spune el, zevzecule! Cap sec! Spune: nu-i păcat? Nu ţi-e ruşine?

— Ba mi-e ruşine, Piotr Egorîci, tăicuţule, bâiguie Şchiopul, căutând să biruie nodul care i s-a pus în beregată şi nu-l lasă să vorbească.

— Nu numai că vânezi în pădurea mea fără măcar să ceri voie, ca un tâlhar, ca o ludă, dar mai îndrăzneşti să calci şi legile statului! N-ai auzit că legea nu te lasă să vânezi decât la o anumită vreme? Legea spune că nimeni n-are voie să vâneze până în ziua de Sân Petru. Nu ştiai lucrul ăsta? Ia vino încoace!

Volcikov se apropie de masă; după el se apropie şi Şchiopul de masă. Boierul deschide o carte, o răsfoieşte pe-ndelete şi în cele din urmă începe să citească tărăgănat, cu glas de tenor, articolul care opreşte vânătoarea înainte de Sân Petru.

— Ia zi, tu nu ştiai asta? îl întreabă boierul, sfârşind cu cititul.

— Cum să nu ştiu? Toţi ştiu, Înălţimea Voastră. Dar cine să înţeleagă? Parcă noi înţelegem ceva?

— Ce tot spui? Dar ce, îţi trebuie multă minte ca să pricepi că nu trebuie să vatămi fără niciun rost o fiinţă de-a lui Dumnezeu?

---

[150] *Volc* – lup. (N. red. rom.)

Ai omorât păsărica asta. Pentru ce ai omorât-o? Poţi s-o învii? Te întreb, poţi?

— Nu pot, taică!

— Dar de omorât ai omorât-o... Nu înţeleg ce te poate ispiti la păsărica asta! Un graur! Nici carne, nici pene... Aşa ţi-a venit şi ai omorât-o din prostie...

Volcikov închide ochii pe jumătate şi încearcă să îndrepte picioruşul frânt al graurului. Picioruşul se rupe de tot şi cade pe piciorul desculţ al ţăranului.

— Blestematule, of, blestematule! urmează Volcikov. Eşti un căpcăun, un prădător! Fapta asta ai făcut-o din lăcomie! Ai zărit o păsărică şi ţi-a fost ciudă că păsărica zboară în voie, slăvindu-l pe Dumnezeu! „Hai s-o omor, ţi-ai zis, şi... s-o mănânc...” Aşa-i cu lăcomia omenească! Să nu te mai văd! Şi nu te mai holba aşa la mine cu ochii tăi crucişi! Şpanchiu nemernic ce eşti... ai omorât-o, şi ea avea poate puişori... Or fi piuind acum...

Volcikov face o mutră plângăreaţă şi, lăsând mâna spre pământ, arată cât de mici pot fi puişorii...

— N-am făcut-o din lăcomie, Piotr Egorîci, se dezvinovăţeşte Şchiopul, cu glas tremurat.

— Atunci de ce? Fireşte că din lăcomie!

— Nu, să trăiţi, Piotr Egorîci... Dacă mi-am încărcat sufletul cu un păcat, n-am făcut-o din lăcomie, nici din poftă de câştig, Piotr Egorîci! Mi-a luat minţile necuratul...

— Nu eşti tu din ăia cărora le ia minţile necuratul! Mai curând tu ai putea să iei minţile necuratului! Sunteţi cu toţii nişte tâlhari, voi ăştia din Kaşilovka!

Volcikov scoate din piept şuierând un şuvoi de aer, trage în plămâni o nouă porţie şi urmează, coborând glasul:

— Ce să fac acum cu tine? Ai? Fiindcă eşti sărac cu duhul, ar trebui să-ţi dau drumul; dar având în vedere fapta în sine şi obrăznicia ta, trebuie să fii pedepsit... trebuie neapărat... Destul v-am răsfăţat... Ajunge! Am trimis după uriadnic... O să încheiem un proces verbal... Da, am trimis după el... Corpul delict e de faţă... Singur ţi-ai făcut-o... nu eu te pedepsesc, ci fapta ta te pedepseşte... Ai ştiut să păcătuieşti, acum să ştii să suferi şi pedeapsa... Of, of, of... Doamne, iartă-ne pe noi, păcătoşii! E curată nenorocire cu ăştia... Dar cum mai arată pe la voi grânele de primăvară?...

— Binişor... Slavă Domnului...

— Şi de ce clipeşti din ochi?

Şchiopul tuşeşte ruşinat în pumn şi îşi potriveşte cingătoarea.

— De ce clipeşti din ochi? repetă Volcikov. Tu ai omorât graurul şi tot tu plângi?

— Înălţimea Voastră! strigă Şchiopul cu glas piţigăiat şi tremurător, adunându-şi parcă toate puterile. Dumneavoastră, ca iubitor de oameni ce vă aflaţi, vi-e ciudă, cum s-ar spune, că am omorât o pasăre... Şi nu mă mustraţi, carevasăzică, fiindcă sunteţi boierul, ci fiindcă vă pare rău... ca iubitor de oameni ce sunteţi... Dar mie nu-mi pare rău? Sunt eu om prost şi multe lucruri nu le pricep, dar şi mie îmi pare rău... Să mă bată Dumnezeu, dacă nu-i aşa...

— Atunci de ce ai tras, dacă-ţi pare rău?

— M-a împins necuratul. Daţi-mi voie să vă spun, Piotr Egorîci! Vă spun adevărul adevărat, ca în faţa lui Dumnezeu... N-are decât să vină uriadnicul... Păcatul e al meu şi am să răspund în faţa lui Dumnezeu şi a judecăţii, dar dumneavoastră vă spun tot adevărul, ca la spovedanie... Daţi-mi voie, Înălţimea Voastră!

— Ce să-ţi dau voie? Ori că ţi-aş da, ori că nu ţi-aş da voie, tot n-ai să spui nimic de Doamne ajută. Şi de ce să-mi spui mie? Nu închei eu procesul verbal!... Dar fie... spune! De ce taci? Vorbeşte, Wilhelm Tell!

Şchiopul îşi trece mâneca peste buzele tremurătoare. Ochii i se fac şi mai mici, şi mai saşii...

— N-am avut niciun interes cu graurul ăsta, spune el. Să ai şi o mie de grauri, ce alegi din ei? Nu poţi nici să-i vinzi, nici să-i mănânci, ci-s numai aşa... un fleac. Înţelegeţi şi dumneavoastră...

— Ba nu, să nu spui aşa... Văd că eşti vânător şi nu te pricepi... Graurul fript e bun cu păsat de hrişcă... Şi cu sos merge... Aduce a găinuşă; are aproape acelaşi gust...

Şi, parcă dându-şi seama că vorbeşte pe un ton prea blajin, Volcikov se încruntă şi adaugă:

— Ai să-i afli îndată gustul... Ai să vezi tu...

— Nu ne pricepem noi la gusturi... Pâine să avem, Piotr Egorîci... O ştiţi şi dumneavoastră... Cât despre graur, l-am omorât aşa... din dor... M-a strâns dorul cu uşa...

— Ce dor?

— O fi ştiind necuratul ce fel de dor e ăsta. Daţi-mi voie să vă dumiresc. Dorul a început să mă chinuie încă din Săptămâna

Mare... Îngăduiţi-mi să vă spun... Am ieşit, carevasăzică, din biserică dimineaţa, după ce s-au sfinţit paştile şi ouăle... Muierile noastre au luat-o înainte, iar eu mergeam în urma lor. Tot mergând aşa, m-am oprit pe iezătură... Stăteam şi mă uitam la lumea lui Dumnezeu şi mă gândeam cum se petrec toate în ea, cum fiecare fiinţă şi fiecare firişor de iarbă îşi cunoaşte locul, ca să zic aşa... S-a făcut dimineaţă şi a răsărit soarele... Vedeam toate astea, mă bucuram şi mă uitam la păsărele, Piotr Egorîci. Deodată simt ca o pişcătură la inimă! Adicătelea: mi-a zvâcnit inima...

— Şi de ce?

— Fiindcă zărisem păsărelele. Şi ce mi-a trecut prin minte: „Bine ar fi să mai tragi câte un foc de puşcă, mi-am zis eu, păcat că nu te lasă legea". Şi tocmai atunci au trecut pe cer şi două răţuşte şi un şneap a ţipat undeva peste apă. Grozavă poftă de vânătoare mi s-a făcut! M-am întors acasă cu pofta asta în suflet. Şedeam cu muierile la masa de Paşti, dar în faţa ochilor numai păsărele aveam. Auzeam parcă freamătul pădurii şi o păsărică ţipând întruna: cirip! cirip! Of, Doamne! Mi se făcuse de vânătoare şi nimic alta! Şi cum am mai băut şi votcă la masă, am înnebunit de-a binelea! Am început să aud glasuri. Auzeam cum un glas subţirel, parcă de înger, îmi ţiuie în ureche, spunând întruna: hai, Paşka, ia-ţi puşca şi du-te să tragi! Curată nălucire! Bănuiesc că era chiar diavolul şi nimeni altul, Piotr Egorîci, Înălţimea Voastră. Şi vorbea aşa de dulce şi aşa de subţirel, ca un copil. Din dimineaţa aceea nu m-a mai slăbit dorul asta. Toată ziulica şedeam pe prispă ca un smintit, fără să fac nimic, furat de gânduri... Mă gândeam şi mă tot gândeam... Şi mereu parcă îl vedeam pe răposatul dumneavoastră frate, adicătelea pe Serghei Egorîci, fie-i ţărâna uşoară. Îmi aduceam aminte, prostul de mine, cum mergeam cu dumnealui, cu răposatul, la vânătoare. Eram cel mai bun vânător al Înălţimii Sale. Ce îi plăcea mai mult şi îl înduioşa era că mă pricepeam straşnic la ţintit, cu toate că-s saşiu de amândoi ochii! Voia să mă ducă la oraş, să arate doftorilor vrednicia de care făceam dovadă în ciuda beteşugului meu. Şi toate astea din partea lui mă bucurau mult şi-mi încălzeau sufletul. Ieşeam cu dumnealui cum se crăpa de zi, strigam câinii, pe Kara şi pe Ledka şi... haida! Făceam câte treizeci de verste într-o zi! Ce să mai zic? Piotr Egorîci! Îmi sunteţi ca un tată! Pot să vă spun că afară de

fratele dumneavoastră nu-i şi n-a fost pe lumea asta om adevărat! Era aspru, cumplit, îndărătnic, dar în toate câte privesc vânătoarea nimeni nu se putea măsura cu el. Luminăţia sa domnul conte Tirbork s-a căznit toată viaţa să-l ajungă în d-ale vânătorii; până la moarte l-a pizmuit. Da' tot degeaba! Vânătorile lui nu aduceau nici pe departe cu ale fratelui dumneavoastră: ca de la cer la pământ! Domnul conte nici n-a ţinut vreodată în mână o puşcă ca aceea a fratelui dumneavoastră! Gândiţi-vă: o puşcă cu două ţevi, din Marsilia, de la fabrica Lepelie şi companie. Împuşca raţa la două sute de paşi! Glumă-i asta?

Şchiopul îşi şterge repede buzele şi urmează clipind din ochii lui saşii:

— De la dumnealui am căpătat boala asta. Când nu pot să vânez, e jale; parcă-mi plânge inima!

— Mofturi!

— Nu, să trăiţi, Piotr Egorîci! Toată Săptămâna Mare am umblat ca un smintit, n-am băut, n-am mâncat. În duminica Tomii mi-am curăţat puşca, am mai dres-o, şi mi s-a uşurat parcă un pic sufletul. După o săptămână iar m-a apucat. Mă trăgea la vânătoare; să crăpi, nu altceva. M-am pus pe băutură; beau, dar degeaba, şi mai rău. Nu-s mofturi! După sfinţirea apei m-am îmbătat... A doua zi m-a încins dorul mai rău ca înainte... îţi frământă tot trupul şi te scoate parcă din casă... Simţi cum te scoate! Mare minune e şi asta! Mi-am luat puşca, m-am dus în grădina de zarzavat şi m-am apucat să trag în stăncuţe! Am împuşcat vreo zece, dar n-am simţit nicio uşurare: mă trăgea la pădure... la baltă. Unde pui că şi baba mea a început să mă ruşineze: „Se poate să împuşti stăncuţe? Nici nu-s păsări de soi, şi mai e şi păcat faţă de Dumnezeu: dacă împuşti o stăncuţă, nu se fac bucate". M-am apucat şi am spart puşca, Piotr Egorîci... Dracu' s-o ia! Şi parcă mi s-a mai uşurat sufletul...

— Mofturi!

— Nu-s mofturi! Adevărat vă spun că nu-i numai o trăsnaie, Piotr Egorîci! Îngăduiţi-mi să vă lămuresc... Noaptea trecută m-am trezit din somn. Stăteam culcat şi mă gândeam... Muierea mea dormea şi n-aveam cu cine să schimb o vorbă. Şi m-am gândit: „Oare s-ar mai putea drege puşca?" M-am sculat şi m-am apucat s-o dreg.

— Ei şi?

— Şi a mers, de bine, de rău… Am dres-o şi am plecat cu ea în goana mare, ca un blestemat. Şi iată că m-a prins… Aşa mi se cuvine… Ar trebui să ia cineva pasărea asta şi să mă plesnească cu ea peste obraz, ca să mă învăţ minte…

— Acuşi o să vină uriadnicul… Du-te în tindă!

— Mă duc… Am fost şi la spovedanie… Părintele Petra spunea şi el că-i numai o trăsnaie… Dar după bănuiala mea de om prost, aşa, cât mă pricep şi eu la treaba asta, nu-i trăsnaie, ci o boală… Cum ar fi patima beţiei… Totuna e… Tu nu vrei, dar parcă te trage cineva. Ai fi bucuros să nu bei, faci legământ în faţa icoanelor, dar ceva te ademeneşte: bea! bea! Am băut şi eu pe timpuri, şi ştiu cum e…

Nasul roşu al lui Volcikov se face stacojiu.

— Patima beţiei e altă socoteală, spune el.

— Ba e la fel! Să mă bată Dumnezeu dacă nu-i la fel! Vă spun adevărat!

Se aşterne tăcere… Vreo cinci minute în şir nu scot o vorbă şi se uită unul la altul.

Nasul stacojiu al lui Volcikov se face vânăt.

— Zău că patima beţiei e la fel… Pricepeţi şi dumneavoastră, care iubiţi oamenii, ce fel de slăbiciune e asta.

Dar nu din iubire de oameni înţelege locotenent-colonelul, ci din experienţă.

— Du-te! îi spune el mujicului.

Dar mujicul nu pricepe.

— Du-te şi vezi să nu te mai prind!

— Daţi-mi, vă rog, cizmele! spune omuleţul care a înţeles şi s-a luminat la faţă.

— Dar unde sunt?

— În dulap…

Şchiopul îşi primeşte încălţămintea, şapca şi puşca. Iese cu inima uşoară din cancelarie, îşi aruncă ochii pe cer şi vede un nor negru, greu. Vântul zburdă prin iarbă şi prin copaci. Cei dintâi stropi au şi început să ciocănească pe acoperişul înfierbântat. Încetul cu încetul aerul înăbuşitor se răcoreşte.

Volcikov împinge fereastra. Fereastra se deschide cu zgomot şi Şchiopul vede viespea înălţându-se în zbor.

Văzduhul, Şchiopul şi viespea îşi sărbătoresc libertatea.

Apărută pentru prima oară în revista „Pr. iroda u

ohota”, ’) 1883, vol. IV, Nr. 11, noiembrie (autoriz, cenz. din 3 decembrie cu subtitlul: („Schiţă”). Semnată: A. Cehov. A intrat cu neînsemnate modificări (înlocuiri de cuvinte, eliminarea câtorva fraze) în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886. Publicăm textul culegerii.

În dulapul de cărţi din biroul lui Cehov de la Ialta se păstrează un exemplar al numărului revistei cu modificările făcute de autor în creion şi cerneală, pesemne în vederea includerii povestirii în culegere.

În noaptea de ajun

O femeie tânără, de vreo douăzeci şi trei de ani, albă la faţă ca varul, stătea pe malul mării cu ochii pironiţi în depărtare. De la picioruşele ei, încălţate cu botine de catifea, cobora spre mare o scară îngustă, veche, cu un parmaclâc şubred, ce abia mai ţinea.

Femeia sfredelea cu privirea întinderea nesfârşită ce se pierdea în depărtare, învăluită în bezna adâncă, de nepătruns. Nu se vedeau nici stele, nici marea acoperită de gheaţă, nici lumini. Ploua cu găleata…

„Oare ce se petrece acolo?” se întrebă femeia, scrutând depărtările şi, ca să se apere de vânt şi de ploaie, se înfăşură mai strâns în şal şi în şuba udă leoarcă.

Undeva acolo, în bezna aceea de nepătruns, la vreo cinci sau zece verste, sau poate chiar mai mult, se afla acum bărbatul ei, moşierul Litvinov, cu artelul lui de pescari. Dacă viscolul nu îi troienise pe mare în ultimele două zile, de bună seamă că Litvinov şi pescarii lui se grăbeau acum spre mal. Marea se umflase şi toţi spuneau că în curând se va rupe gheaţa.

Gheaţa nu putea să mai ţină mult timp piept unui vânt atât de năprasnic. Săniile pescarilor, mari şi greoaie, cu pânze ca nişte aripi hâde, vor avea oare vreme să răzbată la mal înainte ca mugetul mării trezite din încremenire să ajungă la urechile femeii cu obrazul palid?

O cuprinse o dorinţă nebună să coboare pe ţărm.

Parmaclâcul se clătina sub mâna ei şi, ud, vâscos, îi aluneca sub palmă ca un ţipar. Femeia se lăsă pe trepte şi începu să coboare târâş, ţinându-se strâns cu mâinile de treptele reci, murdare. O răbufnire de vânt îi desfăcu blana şi un val de

umezeală o lovi în piept.

— Sfinte Nicolae, făcătorule de minuni, scara asta nu se mai sfârşeşte! şopti ea, coborând treaptă cu treaptă.

Scara avea nouăzeci de trepte. Nu cobora şerpuind, ci în linie dreaptă, făcând un unghi ascuţit cu surpătura malului înalt. Vântul o clătina mânios dintr-o parte într-alta şi lemnul pârâia ca o scândură gata să se rupă.

Peste zece minute femeia ajunse jos, chiar la marginea apei. Şi aici domnea acelaşi întuneric. Vântul sufla şi mai mânios decât sus. Turna cu găleata şi potopul părea că nu se va mai sfârşi niciodată.

— Cine-i? se auzi un glas de bărbat.

— Eu sunt, Denis…

Denis, un moşneag înalt, spătos, cu barbă mare, căruntă, stătea pe mal cu un ciomag în mână, scrutând şi el depărtarea de nepătruns. Stătea nemişcat şi căuta pe hainele lui aspre un locşor uscat de care să scapere un chibrit, ca să-şi aprindă luleaua.

— Dumneavoastră sunteţi, Natalia Sergheevna? întrebă el nedumerit. Pe urgia asta? Ce căutaţi aici? Când eşti lăhuză, cum sunteţi, o răceală te dă numaidecât gata. Duceţi-vă acasă, maică.

Se auzi un plânset de femeie bătrână. Plângea mama pescarului Evsei, plecat cu Litvinov. Denis oftă şi făcu un gest de deznădejde cu mâna.

— Ai trăit şaptezeci de ani pe lumea asta, mătuşo, spuse el, vorbind parcă întunericului din jur, şi eşti tot ca un copil. Toate se fac numai cu voia lui Dumnezeu, femeie fără minte! Bătrână şi şubredă cum eşti, ar trebui să stai culcată pe cuptor, nu să tremuri aici, în umezeală! Du-te şi vezi-ţi de treabă.

— Dar Evsei, Evsei al meu? Nu-l am decât pe el, Denisuşka!

— Cum e voia lui Dumnezeu! Dacă nu i-e scris să moară pe mare, apoi poate să se rupă gheaţa de o sută de ori şi el tot în viaţă o să rămână. Iar dacă îi e sorocit să moară de data asta, apoi nu-i treaba noastră să judecăm dacă-i bine sau rău aşa. Nu plânge, mătuşă! Doar nu-i numai Evsei plecat pe mare! E şi boierul Andrei Petrovici, e şi Fedka, şi Kuzma, şi Alioşka Tarasertkov.

— Or mai fi ei în viaţă, Denisuşka? întrebă Natalia Sergheevna cu glas tremurând.

— Cine ştie, coconiţă! Dacă n-au fost troieniţi ieri şi alaltăieri de viscol, apoi sigur că sunt în viaţă. Şi dacă marea nu sparge gheaţa, ajung negreşit teferi la mal. Da' rău mai suflă vântul! Parcă s-ar fi tocmit la asta, bată-l Dumnezeu!

— Vine cineva pe gheaţă! spuse deodată femeia cea tânără cu un glas nefiresc de răguşit şi, speriată parcă, făcu un pas înapoi.

Denis trase cu urechea şi strânse ochii ca să vadă mai bine.

— Nu, coconiţă, nu vine nimeni, spuse el. E prostănacul de Petruşa care stă în barcă şi mişcă din vâsle. Hei, Petruşa! strigă Denis. Tu eşti?

— Eu sunt, moşule! se auzi un glas slab, ca de om bolnav.

— Te doare?

— Mă doare, moşule! Nu mai pot!

Pe mal, prinsă în gheaţă, se afla o barcă. Pe fundul ei şedea un flăcău înalt, cu braţe şi picioare nefiresc de lungi. Era Petruşa, nerodul. Încleştând dinţii şi tremurând din tot trupul, cerceta şi el depărtarea întunecată, străduindu-se să desluşească ceva. Aştepta şi el ceva de la mare. Braţele lui lungi se rezemau pe vâsle, iar piciorul stâng îl ţinea îndoit sub el.

— Nerodul nostru e beteag! spuse Denis, apropiindu-se de barcă. Îl doare piciorul, bietul de el! Şi-a pierdut şi minţile de atâta durere. Ai face bine să te duci la căldură, Petruşa! Aici ai să răceşti şi mai rău…

Petruşa tăcea. Tremura din tot trupul şi se strâmba de durere. Îl durea coapsa stângă, spre spate, chiar pe unde trece nervul.

— Du-te, Petruşa! îl sfătui Denis cu glas blând, părintesc. Culcă-te pe sobă şi, până la utrenie, dă Dumnezeu şi-ţi mai trece durerea!

— Simt! bolborosi Petruşa, descleştându-şi fălcile.

— Ce simţi, măi prostuţule?

— Se rupe gheaţa.

— Şi cum simţi tu asta?

— Aud un vuiet. Vuietul apei nu-i ca al vântului, şi apoi vântul a mai slăbit. La vreo zece verste de aici a început să se rupă gheaţa.

Moşneagul trase cu urechea. Ascultă mult timp, dar în mugetul ce umplea văzduhul nu putu desluşi nimic afară de urletul vântului şi răpăitul ploii.

Trecu o jumătate de ceas de aşteptare şi tăcere. Vântul nu se lăsa. Se făcea tot mai mânios şi părea că vrea cu orice preţ să rupă gheaţa şi să-i răpească bătrânei pe fiul ei Evsei, iar femeii cu obrazul palid, bărbatul. Între timp ploaia prinse a se potoli. Curând se făcu atât de rară încât se puteau desluşi prin întuneric siluetele oamenilor, umbra bărcii şi albul zăpezii. Prin urletul vântului se auziră dangăte. Sus, în vechea clopotniţă a sătuleţului de pescari, se trăgeau clopotele. Oamenii prinşi pe mare de viscol, apoi de ploaie, trebuiau să se călăuzească după acest dangăt – fir de pai de care se agaţă cel ce se scufundă.

— Moşule, apa e aproape! O auzi?

Moşul trase cu urechea. De data aceasta auzi un muget ce nu semăna a urlet de vânt sau a freamăt de copaci… Nerodul avusese dreptate. Nu mai putea fi nicio îndoială: Litvinov cu pescarii lui nu aveau să se mai întoarcă la mal, să sărbătorească Crăciunul.

— S-a sfârşit! spuse Denis. Se rupe gheaţa!

Baba scoase un ţipăt şi se prăbuşi la pământ. Femeia cea tânără, udă şi tremurând de frig, se apropie de barcă şi trase cu urechea. Auzi şi ea vuietul înfricoşător.

— Poate că-i vântul! spuse ea. Eşti sigur că se rupe gheaţa, Denis?

— Aşa-i voia lui Dumnezeu!… E pentru păcatele noastre, coniţă…

Oftă şi adăugă cu glas mângâietor:

— Duceţi-vă sus, coniţă! Cruţaţi-vă! Sunteţi udă leoarcă!

Cei ce stăteau pe mal auziră un râs uşor, un râs fericit, ca de copil… Râdea femeia cu obrazul palid. Denis icni. Icnea întotdeauna când îi venea să plângă.

— I s-au rătăcit minţile! şopti el unui mujic ce se apropiase.

Văzduhul se lumină deodată. Se arătase Luna. Acum se vedea totul: şi marea cu troieniţe pe jumătate topite, şi Natalia Sergheevna, şi Denis, şi Petruşa cel nerod, care se schimonosea de durere. Mai la o parte stăteau buluc mujicii, ţinând fiecare câte o funie în mână, Dumnezeu ştie de ce.

Apoi se auzi un pârâit desluşit, nu departe de ţărm. Curând se auzi al doilea, al treilea, şi văzduhul se umplu de trosnete înspăimântătoare. Noianul nesfârşit se clătină şi din alb se făcu cenuşiu. Dihania se trezise şi începuse să-şi trăiască iar viaţa ei clocotitoare.

Urletul vântului, freamătul copacilor, gemetele lui Petruşa şi dangătul clopotelor – toate se pierdură în urletul mării.

— Trebuie să mergem sus! strigă Denis. Acuşi năvălesc apele şi umplu malul cu sloiuri. Şi acuşi începe utrenia, oameni buni! Duceţi-vă, coniţă dragă! Aşa-i voia lui Dumnezeu!

Denis se apropie de Natalia Sergheevna şi o luă cu multă grijă de braţ…

— Să mergem, maică! spuse el duios, cu un glas plin de milă.

Femeia îl dădu la o parte pe Denis şi, ridicând vioaie capul, se îndreptă spre scară. Nu mai era atât de palidă; pe obraji îi înflorise o rumeneală sănătoasă, ca şi cum i s-ar fi turnat sânge proaspăt în vene; ochii nu-i mai erau plânşi, iar mâinile, cu care îşi strângea şalul la piept, nu-i mai tremurau, ca înainte…

Simţea că acum va fi în stare să urce singură, fără ajutorul nimănui, scara înaltă…

Dar când puse piciorul pe a treia treaptă, se opri, ca trăsnită. În faţa ei stătea un bărbat voinic, arătos, cu cizme înalte şi scurtă îmblănită.

— Eu sunt, Nataşa… Nu te teme! spuse bărbatul.

Natalia Sergheevna se clătină pe picioare. După căciula înaltă de miel, mustaţa şi ochii negri, îşi recunoscuse soţul, pe moşierul Litvinov. Bărbatul o ridică în braţe şi o sărută pe obraz; mirosea a Xeres şi a coniac. Era puţin ameţit de băutură.

— Bucură-te, Nataşa! spuse el. N-am pierit sub zăpadă şi nu m-am înecat. În timpul viscolului am reuşit să ajung cu băieţii mei la Taganrog şi de acolo, iată-mă, am venit la tine… am venit…

El bolborosea, iar ea, din nou albă ca varul şi tremurând toată, îl privea cu ochi nedumeriţi, speriaţi. Nu-i venea să creadă…

— Ce udă eşti, cum tremuri! şopti bărbatul, strângând-o la piept…

Şi peste chipul lui, beat de fericire şi de vin, se revărsă un zâmbet dulce, blând, ca de copil… Fusese aşteptat, pe frigul acela, în toiul nopţii! Nu era oare asta o dovadă de dragoste? Şi începu să râdă de fericire…

Un ţipăt ascuţit, care îţi sfâşia inima, răspunse acestui râs tihnit, fericit. Nici răcnetul mării, nici vântul, nimic nu putu să-l înăbuşe. Tânăra femeie, cu chipul desfigurat de deznădejde, nu fusese în stare să şi-l stăpânească; izbucnise fără voia ei. Ţipătul

acela spunea totul: şi măritişul silit – aversiunea de neînvins faţă de bărbatul ei, şi tristeţea singurătăţii în care trăise, şi nădejdea, acum spulberată, de a avea parte de o văduvie liberă. Toată viaţa ei, amarul, lacrimile şi durerea, se revărsaseră în acest ţipăt, pe care nu-l putuse acoperi nici trosnetul sloiurilor de gheaţă. Şi bărbatul înţelese acest ţipăt, pe care era cu neputinţă să nu-l înţelegi…

— Eşti nenorocită că n-am fost troienit de viscol sau strivit de gheţuri? îngăimă el.

Buza de jos începu să-i tremure şi pe faţă îi apăru un zâmbet amar. Coborî treptele şi-şi lăsă nevasta jos.

— Fie cum vrei tu! spuse el.

Şi, întorcându-se, se îndreptă spre barcă. Petruşa, nerodul, o împingea spre apă, cu dinţii încleştaţi, tremurând din tot trupul şi sărind într-un picior.

— Încotro? îl întrebă Litvinov.

— Mă doare, Înălţimea Voastră! Vreau să mă înec… Pe morţi nu-i mai doare nimic.

Litvinov sări în barcă. Nerodul se căţără după el.

— Rămâi cu bine, Nataşa! strigă moşierul. Fie precum ţi-e voia! Acum vei avea ceea ce ai aşteptat aici, în frig! Cu bine!

Nerodul apucă vâslele. Barca se izbi de un sloi de gheaţă, apoi porni în întâmpinarea valurilor năprasnice.

— Vâsleşte, Petruşa, vâsleşte! spunea Litvinov. Mai departe, cât mai departe!

Ţinându-se de marginile bărcii, Litvinov se legăna şi privea înapoi. Pieri în noapte Nataşa lui, pieriră licuricii lulelelor, pieri în cele din urmă şi ţărmul…

— Întoarce-te! auzi el strigând din răsputeri un glas de femeie. I se păru că acel „întoarce-te” era plin de deznădejde.

— Întoarce-te!

Inima lui Litvinov începu să bată puternic… Îl chema nevasta; şi chiar în clipa aceea clopotele bisericii de pe mal. Începură să sune utrenia Crăciunului.

— Întoarce-te! se auzi iarăşi, rugător, acelaşi glas.

Ecoul repetă chemarea. Ea răsuna şi în trosnetul sloiurilor de gheaţă, şi în şuierul vântului; până şi dangătul clopotelor de Crăciun striga: „Întoarce-te”.

— Înapoi! răcni Litvinov, trăgându-l pe nerod de mânecă.

Dar nerodul nu auzea. Încleştându-şi fălcile de durere şi privind cu nădejde în depărtare, se opintea trăgând din vâsle cu braţele lui lungi… Lui nu-i striga nimeni „întoarce-te”, iar durerea, care-l rodea din fragedă copilărie, se făcea tot mai chinuitoare, mai cumplită… Litvinov îl apucă de braţe şi îl trase îndărăt. Dar braţele îi erau tari ca piatra şi nu era uşor să-i smulgi mâinile de pe vâsle. De altfel era şi prea târziu. În întâmpinarea bărcii venea năvalnic un sloi uriaş de gheaţă. Sloiul avea să-l izbăvească pentru totdeauna pe Petruşa de durere…

Femeia cu obrazul palid rămase până dimineaţă pe malul mării. Când o duseră pe braţe acasă, pe jumătate îngheţată, istovită de chinul sufletesc, şi o culcară în pat, buzele ei tot mai şopteau: „Întoarce-te!”

În noaptea de Ajun începuse să-şi iubească bărbatul…

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1883, Nr. 50 (autoriz. cenz. din 22 decembrie) cu o dedicaţie către M. P. Cehova – sora scriitorului. Semnată: A. Cehonte. A intrat în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1886, fără dedicaţie şi cu mici modificări. Publicăm textul culegerii.

1884

Liberalul
POVESTIRE DE ANUL NOU

Ce minunată şi înduioşătoare privelişte oferea omenirea în prima zi a Anului Nou! Toţi erau veseli, bucuroşi şi se felicitau unii pe alţii. Văzduhul răsuna de urările cele mai calde şi mai sincere. Toţi erau fericiţi şi mulţumiţi…

Numai secretarul de gubernie Ponimaiev[151] era nemulţumit. La amiază se oprise pe una dintre străzile capitalei şi cârtea în gura mare. Strângând la piept cu braţul drept stâlpul unui felinar, şi cu cel stâng ferindu-se de un duşman nevăzut, mormăia lucruri grave şi pasibile de pedeapsă…

Nevastă-sa era lângă el şi-l trăgea de mânecă. Chipul femeii era plâns şi îndurerat.

— Călăule! spunea ea. Eşti o pacoste pe capul meu! N-ai pic de ruşine, păgânule! Du-te, când îţi spun! Du-te, cât mai e timp şi iscăleşte![152] Du-te, beţivan neruşinat ce eşti!

— Pentru nimic în lume! Sunt un om cult şi nu vreau să mă supun ignoranţei. Du-te tu şi iscăleşte, dacă vrei, dar pe mine să mă laşi în pace!… Nu vreau să fiu rob.

— Du-te! Dacă nu iscăleşti, ai s-o păţeşti rău de tot! Vrei să te dea afară, ticălosule? Vrei să crăpăm de foame? Du-te, câine afurisit!

---

[151] *Ponimati* – a înţelege. (N. red. rom.)

[152] În timpul ţarismului, se obişnuia de marile sărbători ca funcţionarii subalterni să prezinte felicitări şefului lor, acasă la el, iscălind pe o foaie de hârtie anume pregătită. (N. red. rom.)

— Ei, şi? Sunt gata să mor... pentru dreptate! Oricând! Chiar şi în clipa asta!

Ponimaiev ridică braţul ca să se ferească de nevastă şi descrise cu mâna un semicerc în aer... Un comisar de poliţie, cu o manta nouă, care tocmai trecea pe acolo, se opri o clipă şi-i spuse lui Ponimaiev:

— Să-ţi fie ruşine! Ar trebui să iei pildă de la ceilalţi!

Lui Ponimaiev i se făcu într-adevăr ruşine. Începu să clipească stânjenit şi îşi trase braţul de pe stâlpul felinarului. Folosindu-se de prilej, nevastă-sa îl târî de mânecă de-a lungul străzii, ocolind cu multă grijă orice lucru de care Ponimaiev s-ar fi putut agăţa. Nu trecură nici zece minute şi ajunse astfel cu bărbatul ei până la uşa şefului.

— Hai intră, Alioşa! îi spuse ea pe un ton dezmierdător, împingându-l pe scară. Du-te Alioşecika! Iscăleşte şi vino înapoi. Am să-ţi cumpăr coniac să ai la ceai. N-am să te mai ocărăsc când te îmbeţi... Nu mă nenoroci, amărâta de mine!

— Aaa... hm... Vasăzică asta-i casa lui? Foarte bine! Minunat. Am să mă iscăle-e-esc. Fire-ar al dracului! Dar mă iscălesc aşa ca să mă ţină minte toată viaţa! Toate am să i le înşir pe coala aia! Să ştie şi părerea mea! După aceea n-are decât să mă dea afară. Şi dacă mă dă afară, tu ai să fii vinovată! Tu!

Ponimaiev se clătină, împinse uşa cu umărul şi intră tropăind în vestibul. Lângă uşă stătea Egor, portarul, proaspăt bărbierit, cu un aer festiv. Lângă măsuţa cu coala de hârtie se aflau Vezuviev şi Cernosvinski[153], colegi de serviciu ai lui Ponimaiev. Înalt şi uscăţiv, Vezuviev tocmai se iscălea, iar Cernosvinski, un omuleţ pirpiriu, ciupit de vărsat, îşi aştepta rândul. Pe chipul amândurora se citea parcă urarea: „La mulţi ani!” Se cunoştea că nu se iscăleau numai cu mâna, ci şi cu sufletul. Zărindu-i, Ponimaiev zâmbi dispreţuitor şi se înfăşură mai strâns în şubă cu un aer revoltat.

— Bineînţeles! începu el. Bineînţeles! Cum să nu-l feliciţi pe Excelenţa Sa? Se putea să nu-l feliciţi! Ha-ha-ha! Trebuie să-ţi exprimi sentimentele de rob!

Vezuviev şi Cernosvinski îl priviră nedumeriţi. De când erau, nu auziseră asemenea vorbe!

---

[153] *Ciornaia svinia* – porc negru. (N. red. rom.)

— Asta nu-i ignoranţă, slugărnicie? continuă Ponimaiev. Dă-o dracului de treabă, nu te iscăli! Exprimă-ţi şi tu protestul!

Bătu cu pumnul peste coală şi mâzgăli iscălitura lui Vezuviev.

— Asta-i răzvrătire, Înălţimea Voastră! spuse Egor repezindu-se şi ridicând coala deasupra capului. Nu ştiţi, stimate domn, ce păţesc pentru aşa ceva cei de-alde dumneavoastră?

Uşa se deschise şi în vestibul intră un bărbat înalt, în vârstă, cu şubă de urs şi bicorn cu galon lat de aur. Era Veleleptov[154] şeful lui Ponimaiev. La intrarea lui, Egor, Vezuviev şi Cernosvinski încremeniră în poziţie de „drepţi” de parcă ar fi înghiţit o prăjină. Ponimaiev luă şi el poziţia de drepţi, dar zâmbi ironic şi îşi răsuci un vârf al mustăţii.

— A! spuse Veleleptov, zărind pe funcţionari. Sunteţi... aici? Mda... dragii mei... Fireşte... (era vădit că Excelenţa Sa era puţin afumat). Fireşte... Şi eu vă felicit... Mulţumesc că nu m-aţi uitat... Mulţumesc... M-da... Sunt bucuros să vă văd... vă doresc... Iar tu, Ponimaiev, te-ai şi cherchelit! Nu-i nimic, nu te ruşina... Bea, dar nu-ţi pierde capul... Beţi şi vă veseliţi!

— Orice rod al pământului e spre folosul omului Excelenţă! îndrăzni să adauge Vezuviev...

— Ei da, bineînţeles... cum ai spus? Care rod? Acum puteţi să vă duceţi... cu bine... Sau nu... Aţi fost şi la Nikita Prohorîci? N-aţi fost încă? Minunat. Am să vă dau nişte cărţi... să i le duceţi... Mi-a dat să citesc colecţia pe doi ani a „Călătorului”... Trebuie să i-o trimit înapoi... Veniţi, să vă dau volumele. Scoateţi-vă şubele!

Funcţionarii îşi scoaseră şubele şi îl urmară pe Veleleptov. Intrară mai întâi în camera de aşteptare, apoi într-un salon mare, luxos mobilat, în care soţia Excelenţei Sale şedea la o masă rotundă. În dreapta şi în stânga ei se aflau două doamne tinere, una cu mănuşi negre, cealaltă cu mănuşi albe. Veleleptov îi lăsă pe cei trei funcţionari în salon şi trecu în camera sa de lucru. Funcţionarii erau foarte încurcaţi.

Aşteptară vreo zece minute fără să scoată o vorbă, fără să se mişte şi neştiind ce să facă cu mâinile. Doamnele vorbeau franţuzeşte şi se uitau întruna la ei... Ce chin! În sfârşit Veleleptov se ivi în uşa camerei lui de lucru ţinând în fiecare mână câte o legătură mare de cărţi.

---

[154] *Velelepie* – splendoare, strălucire. (N. red. rom.)

— Iată, spuse el. Daţi-i-le şi mulţumiţi-i... Asta-i „Călătorul”. Le citeam câteodată seara... Iar vouă vă mulţumesc că nu m-aţi uitat... vă mulţumesc pentru atenţie... Vă uitaţi la funcţionarii mei? se adresă Veleleptov doamnelor. He-he... Uitaţi-vă, uitaţi-vă... Acesta e Vezuviev, ăsta e Cernosvinski... iar ăsta-i Ponimaiev al meu. Am intrat într-o zi în biroul lor şi acest Ponimaiev făcea ca locomotiva. Ce ziceţi de el? Pşş! pşş! pşş! Şuiera, tropăia... Era foarte reuşit... Mda... Ia fă ca locomotiva! Dă-ne şi nouă o reprezentaţie.

Doamnele îşi aţintiră privirea asupra lui Ponimaiev şi zâmbiră. El începu să tuşească.

— Nu ştiu... Am uitat, Excelenţă... bolborosi el. Nu pot şi nu vreau.

— Nu vrei? se miră Veleleptov. A-a? Păcat... Păcat că nu poţi să faci pe placul unui om bătrân... La revedere... păcat... Du-te...

Vezuviev şi Cernosvinski îl înghiontiră pe Ponimaiev, care se speriase şi el de propria lui îndrăzneală. I se întunecă înaintea ochilor... Mănuşile negre şi cele albe se învălmăşiră, chipurile se strâmbară, mobila începu să joace, şi Veleleptov se transformă într-un deget mare, ameninţător. Ponimaiev rămase câteva clipe pironit locului, bolborosind ceva, apoi strânse „Călătorul” la piept şi ieşi în stradă. Acolo dădu cu ochii de nevastă-sa, galbenă la faţă, tremurând de frig şi de groază. Vezuviev şi Cernosvinski se repeziră la ea şi, dând din mâini, începură să-i povestească, amândoi o dată, grozăvia petrecută. „Ce o să se întâmple acum?!” se citea pe chipul şi în mişcările lor. Aruncând o privire deznădăjduită nevestei, Ponimaiev, cu cărţile în braţe, se luă încet după prietenii lui.

Întors acasă nici nu prânzi şi nici nu-şi bău ceaiul. Noaptea îl trezi un vis urât.

Se ridică în capul oaselor şi privi în întuneric. Mănuşile negre şi cele albe, favoriţii lui Veleleptov – totul începu să-i joace înaintea ochilor, să se învârtească, şi Ponimaiev îşi aduse aminte de cele petrecute.

— Sunt un dobitoc, un dobitoc! mormăi el. Cârteşte dacă vrei, măgar ce eşti, dar nu îndrăzni să nesocoteşti pe cei mai mari ca tine! Ce te costa să faci ca locomotiva?

Nu mai putu să adoarmă. Mustrările de cuget, jalea şi suspinele nevestei îl chinuiră până în zori. Privindu-se dimineaţă

în oglindă, nu se recunoscu – văzu un chip străin, gălbejit, istovit, trist…

— Nu mă duc la serviciu! hotărî el. Totuna e. Sfârşitul e acelaşi!

Petrecu toată ziua a doua a noului an plimbându-se dintr-un colţ într-altul al odăii.

Se plimba, ofta şi gândea:

„Unde aş putea face rost de un revolver? Decât să duc o viaţă ca asta, zău că-i mai bine… să… Un glonte în cap şi gata…”

A treia zi neastâmpărul îl mână la birou.

„Ce o să se întâmple cu el?” se întrebau toţi funcţionarii, privindu-l de după călimări.

Acelaşi lucru se întreba şi Ponimaiev.

— Ei şi? îi şopti el lui Vezuviev. N-are decât să mă dea afară! Tot el o să se căiască, dacă mă omor.

La ora unsprezece sosi Veleleptov. Trecând pe lângă Ponimaiev şi aruncând o privire pe chipul lui speriat, galben şi tras, se opri, clătină din cap şi spuse:

— Straşnic te-ai mai cherchelit deunăzi, frate dragă! Nici astăzi nu ţi-ai venit în fire. Trebuie să fii mai cumpătat, dragul meu… Nu-i bine… Cu sănătatea să nu te joci!

Şi, bătându-l pe umăr Veleleptov trecu înainte.

„Asta-i tot?” se întrebară cei de faţă.

Ponimaiev începu să râdă de bucurie. Scoase chiar un piuit ca de pasăre – atât de fericit se simţea! Curând însă expresia lui se schimbă… Se încruntă şi zâmbi dispreţuitor.

— Norocul tău că am fost cherchelit atunci! mormăi el în auzul tuturor la adresa lui Veleleptov. Norocul tău, că altfel… Îţi aduci aminte, Vezuviev, ce lecţie i-am dat?

Întorcându-se acasă de la slujbă, Ponimaiev mâncă cu multă poftă.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 1, 7 ianuarie. Semnată: A Cehonte. Publicăm acest text.

Cehov rugase pe N. Leikin să scurteze povestirea dacă i s-ar părea prea lungă. Acesta i-a răspuns (5 ianuarie 1884): „… am scurtat povestirea dumitale. N-am putut să n-o scurtez, se acumulaseră prea multe articole urgente de Anul Nou.” Titlul povestirii e pus tot de Leikin, după

cum reiese din sfârşitul scrisorii: «... I-am schimbat titlul şi am numit-o: „Liberalul”. Aşa-i mai scurt şi mai bine.»

75.000

Pe la miezul nopţii, doi prieteni treceau pe bulevardul Tverskoi. Unul dintre ei era înalt, brunet, frumos, purta o blană de urs cam jerpelită şi joben; celălalt, mărunţel şi roşcovan, era îmbrăcat într-un palton ros cu nasturi albi. Mergeau fără să scoată o vorbă. Brunetul fluiera încetişor o mazurcă, iar roşcovanul îşi ţinea morocănos ochii în pământ şi scuipa mereu în lături.

— Ce ar fi să ne aşezăm? propuse în cele din urmă brunetul, când zăriră silueta întunecată a lui Puşkin şi candela de deasupra portalului mănăstirii Patimilor.

Roşcovanul se învoi fără să scoată o vorbă şi cei doi prieteni se aşezară.

— Am să-ţi fac o mică rugăminte, Imolai Borisîci, rupse brunetul tăcerea după o vreme. N-ai putea, dragul meu, să-mi împrumuţi zece-cincisprezece ruble? Le ai înapoi într-o săptămână…

Roşcovanul nu răspunse.

— Nu te-aş plictisi, dacă n-aş avea atâta nevoie. Urâtă păcăleală mi-a mai tras astăzi soarta… Azi-dimineaţă nevastă-mea mi-a dat brăţara să i-o amanetez… Trebuie să plătească taxa la liceu pentru surioara ei… Am amanetat-o, dar, după cum ai văzut, am pierdut banii la cărţi…

Roşcovanul se răsuci pe bancă şi tuşi.

— Eşti un om de nimic, Vasili Ivanîci! zise el, strâmbându-şi gura într-un zâmbet răutăcios. Un om de nimic! Cum ai putut să te aşezi la cărţi cu cucoanele, când ştiai că banii nu erau ai tăi? Spune şi tu dacă nu eşti un om de nimic, un filfizon? Stai, nu mă întrerupe… Să ştii o dată pentru totdeauna părerea mea… Ce

nevoie ai să-ţi faci mereu haine noi, să porţi un astfel de ac la cravată? Ce, e de nasul unui amărât ca tine? Ce rost are jobenul ăsta caraghios? Te ţine nevasta şi tu dai cincisprezece ruble pe un joben, când ai putea foarte bine să umbli cu o pălărie de trei ruble, fără să nesocoteşti nici moda, nici estetica! Şi ce rost are veşnica ta lăudăroşenie cu cunoştinţe pe care nici nu le ai? Îi cunoşti şi pe Hohlov şi pe Plevako[155], şi pe toţi directorii de ziare şi reviste! Când minţeai astăzi despre cunoştinţele tale, simţeam cum roşesc de ruşinea ta până în vârful urechilor! Iar tu minţi fără să roşeşti măcar! Şi când joci cărţi cu cucoanele şi pierzi banii nevestei, zâmbeşti atât de josnic şi de prosteşte, încât, zău, îi e şi silă cuiva să-ţi tragă o palmă!

— Ei, lasă, lasă… Astăzi eşti prost dispus…

— Hai să zicem că toate astea ar fi o copilărie, o uşurinţă de şcolar… Sunt gata să admit şi asta, Vasili Ivanîci… eşti încă tânăr… Dar un lucru nu pot să-l admit… Şi nici nu-l înţeleg… Cum ai putut, când ai jucat cu împopoţonatele acelea… să faci o asemenea mârşăvie? Te-am văzut cu ochii mei cum ai luat de sub pachet asul de pică în timp ce împărţeai cărţile.

Vasili Ivanîci roşi ca un şcolar şi începu să se dezvinovăţească. Roşcovanul nu se lăsă însă. Se sfădiră multă vreme pe un ton ridicat. În cele din urmă se potoliră încetul cu încetul şi rămaseră pe gânduri.

— E adevărat că m-am înglodat rău, spuse brunetul după o lungă tăcere. Ai dreptate… Am risipit tot ce aveam, am făcut o mulţime de datorii, am cheltuit şi din bani străini şi acum nu ştiu pe unde să scot cămaşa. Ştii ce neplăcut, ce nesuferit e, când ai o mâncărime pe tot trupul şi niciun leac împotriva ei? Ceva asemănător simt eu acum… M-am băgat în mocirlă până în gât… Mi-e ruşine şi de lume, şi de mine. Nu ştiu nici eu ce mă împinge să fac o groază de neghiobii şi de mârşăvii. Şi ce-i mai rău e că nu pot cu niciun chip să mă opresc. Groaznic! Dacă mi-ar pica o moştenire sau dacă aş câştiga la joc, cred că m-aş lăsa de toate şi aş începe o viaţă nouă… Iar tu, Imolai Borisîci, să nu mă osândeşti… să nu arunci piatra… Adu-ţi aminte de Nekliujev[156] al lui Palm…

---

[155] *F. N. Plevako* – avocat din Moscova.

[156] *Nekliujev* – eroul comediei lui A. Palm „Prietenul nostru Nekliujev”.

— Îl ştiu eu pe Nekliujev al tău, spuse roşcovanul. Îl ţin minte. A risipit bani străini, a mâncat bine, a băut cât a putut şi, după o masă bună, i s-a făcut şi de petrecere: a început să se sclifosească în faţa unei fetişcane!... Înainte de masă, vezi Doamne, nu i-a ars de aşa ceva... E o ruşine ca un scriitor să idealizeze astfel de nemernici! Dacă Nekliujev n-ar fi fost bărbat frumos şi n-ar fi avut maniere galante, fata de negustor nu s-ar fi îndrăgostit de el şi n-ar fi avut mai târziu de ce să se căiască... Soarta cam are obiceiul să dea nemernicilor înfăţişare plăcută... Sunteţi cu toţii nişte cupidoni. Femeile mor după voi... Faceţi victime, aveţi noroc la femei!

Roşcovanul se sculă şi începu să se plimbe prin faţa băncii.

— Uită-te bunăoară nevastă-ta... e o femeie cinstită, cu suflet nobil... Cum a putut să se îndrăgostească de tine? Pentru ce? Şi astă seară când minţeai şi făceai tot felul de schime, blonda aceea drăguţă nu-şi mai lua ochii de la tine... Femeile se prăpădesc după voi, ăştia, Nekliujevii, vă jertfesc totul, iar unul ca mine munceşte toată viaţa, se zbate ca peştele pe uscat... e cinstea personificată şi nu are o clipă de fericire! Ce mai una, alta... îţi aduci doar aminte. Eram logodnicul nevestei tale, al Olgăi Alexeevna, când nu te cunoştea încă. Am fost şi eu o vreme fericit, dar ai răsărit tu, şi... s-a isprăvit cu mine...

— Aha! Invi-i-die? zâmbi brunetul. Nu te ştiam atât de invidios.

Pe chipul lui Imolai Borisîci trecu un val de ciudă şi de scârbă... Fără să-şi dea nici el bine seama ce face, ridică mâna şi... lovi. Pocnetul unei palme tulbură liniştea nopţii... Jobenul zbură de pe capul brunetului şi se rostogoli pe zăpada bătătorită. Totul se petrecu într-o clipită, pe negândite şi într-un chip prostesc, fără rost. Roşcovanul se ruşină pe loc de această palmă. Îşi ascunse obrazul în gulerul ieşit de soare al paltonului şi o porni de-a lungul bulevardului. Ajuns în dreptul statuii lui Puşkin aruncă o privire înapoi spre brunet şi, ca şi cum s-ar fi speriat de ceva, începu să alerge spre strada Tverskaia...

Vasili Ivanîci rămase mult timp nemişcat pe bancă. O femeie care trecea pe acolo îi ridică şi îi întinse râzând jobenul. Cu gândul aiurea, îi mulţumi, se sculă şi plecă.

„Acum începe pisălogeala, îşi spunea el o jumătate de ceas mai târziu, urcând scara lungă ce ducea la locuinţa sa. O să-mi scoată sufletul nevasta pentru banii de pe brăţară! Toată

noaptea o să mă bată la cap! Dracu' s-o ia! Am să-i spun că i-am pierdut…"

Ajuns în faţa uşii, sună sfios. Îi deschise bucătăreasa.

— Vă felicit! îi spuse aceasta zâmbind cu gura până la urechi.

— Pentru ce?

— O să vedeţi! S-a îndurat Dumnezeu!

Vasili Ivanîci înălţă din umeri şi intră în iatac. Nevastă-sa, Olga Alexeevna, o blondă măruntă cu părul pus pe moaţe, şedea la măsuţa ei şi scria. În faţă avea câteva scrisori gata puse în plicuri. Zărindu-şi bărbatul sări în picioare şi i se aruncă de gât.

— Ai venit? Ce fericire! Nici nu poţi să-ţi închipui ce fericire! Mai-mai să-mi vină leşin, Vasea, atât de neaşteptată… a fost vestea.

Şi, repezindu-se la masă, luă un ziar şi i-l vârî sub ochi bărbatului.

— Citeşte! Biletul meu a câştigat 75.000 de ruble. Ştii că am un bilet! Zău, am un bilet! Îl ascundeam de tine, fiindcă… fiindcă… l-ai fi amanetat. Mi l-a făcut cadou Imolai Borisîci când era logodit cu mine, şi după aceea n-a mai vrut să-l ia înapoi. Ce om cumsecade e Imolai Borisîci! Acum suntem grozav de bogaţi! Acum ai să te îndrepţi şi tu, n-ai să mai duci o viaţă destrăbălată. Te ţineai de chefuri şi mă înşelai numai din pricina lipsurilor, a sărăciei. Înţeleg… Tu, de fapt, eşti un om deştept, cumsecade…

Olga Alexeevna făcu câţiva paşi prin odaie şi începu să râdă.

— Ce fericire a dat peste noi! Mă plimbam prin odaie, mă plimbam dintr-un colţ într-altul, te ocăram pentru purtarea ta destrăbălată, te uram. Ca să-mi uit amărăciunea m-am apucat să citesc ziarul… Şi deodată… ce văd?… Le-am scris surorilor… mamei… Îmi închipui ce bucurie pe ele, bietele! Dar unde te duci?

Vasili Ivanîci aruncă o privire pe ziar… Uluit, palid, fără să asculte ce-i spunea nevasta, rămase un timp locului fără a scoate o vorbă, gândindu-se la ceva; apoi îşi puse jobenul şi ieşi.

— Bolşaia Dmitrovka, la hotelul x cu camere mobilate… strigă el birjarului.

Dar în strada Bolşaia Dmitrovka nu găsi pe cine căuta. Camera binecunoscută era încuiată.

„Se vede că-i plecată la teatru, gândi el, iar de la teatru… trebuie să se fi dus să mănânce undeva… Am să mai aştept…"

Şi aşteptă… Trecu o jumătate de ceas, trecu un ceas… începu să se plimbe prin coridor, apoi intră în vorbă cu valetul somnoros… Jos un orologiu bătu ceasurile trei… În cele din urmă, pierzând răbdarea, începu să coboare încet scara… Dar soarta se îndură de el.

La ieşire întâlni o brunetă înaltă, slabă, cu un boa lung pe umeri. În urma ei venea un domn cu ochelari albaştri şi căciulă de astrahan.

— Iertaţi-mă, se adresă Vasili Ivanîci doamnei… Pot să vă tulbur o clipă?

Bruneta şi domnul cu ochelari se încruntară.

— Scuză-mă, spuse ea însoţitorului ei şi se apropie cu Vasili Ivanîci de un felinar…

— Ce vrei?

— Am venit la tine… la dumneata… pentru ceva important, Nadine, începu Vasili Ivanîci bâlbâindu-se… Păcat că eşti însoţită, ţi-aş fi povestit totul…

— Despre ce-i vorba? Mă grăbesc!

— Ia te uită! Şi-a găsit noi adoratori! E grăbită! Ştii că-mi placi! De ce m-ai alungat în ajunul Crăciunului? N-ai vrut să trăieşti cu mine, fiindcă… fiindcă nu puteam să-ţi ofer luxul pe care-l vrei tu. Am să-ţi dovedesc acum că n-ai avut dreptate. Da… Îţi aduci aminte de biletul de loterie pe care ţi l-am dăruit de ziua ta? Na, citeşte! A câştigat 75.000 de ruble!

Doamna luă ziarul în mână şi, cu o privire lacomă, parcă speriată, începu să caute ştirile de la Petersburg… Şi găsi ce căuta…

În acelaşi timp, alţi ochi, plânşi, îndobitociţi de durere, aproape înnebuniţi, scormoneau într-o casetă în căutarea biletului… Toată noaptea îl căutară şi nu-l găsiră. Biletul fusese furat, şi Olga Alexeevna ştia cine-l furase.

În aceeaşi noapte, Nikolai Borisîci roşcovanul, se răsucea când pe o parte când pe cealaltă, încercând să adoarmă, dar nu putu închide ochii până dimineaţa. Îi era ruşine de palma dată.

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1884, Nr. 2, autoriz. cenz. din 13 ianuarie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Povestirea a fost scrisă ocazional cu prilejul publicării în ziare a rezultatului tragerii loteriei titlurilor de

împrumut.

Comicul

Actorul Ivan Akimovici Vorobiov-Sokolov îşi înfundă mâinile în buzunarele pantalonilor lui largi, se opri în faţa geamului şi îşi îndreptă privirea leneşă pe fereastra casei de peste drum. Se scurseră în tăcere vreo cinci minute...

— Ce plictiseală! căscă ingenua Maria Andreevna. De ce taci, Ivan Akimîci? Spune măcar ceva, dacă tot ai venit şi mă împiedici să-mi învăţ rolul! Zău că eşti nesuferit...

— Hm... Aş vrea să-ţi spun ceva, dar parcă nu-mi vine... Dacă-ţi spune omul pe şleau, fără delicateţuri, aşa... mai grosolan, îndată îl judeci, îl iei în râs... Nu, mai bine nu-ţi spun! Îmi feresc limba de ispită...

„Ce-o fi vrând să-mi spună? se întreba ingenua. E tulburat, are o căutătură ciudată, se mută mereu de pe un picior pe altul... Nu cumva vrea să-mi facă o declaraţie de dragoste? Hm... E o adevărată pacoste cu ştrengarii ăştia! Ieri mi-a făcut o declaraţie prima vioară, astăzi raisonneurul mi-a oftat la ureche tot timpul repetiţiei... Au turbat cu toţii de plictiseală!”

Comicul plecă de la fereastră şi, apropiindu-se de scrin, începu să cerceteze foarfecii şi borcănaşul cu roşu de buze.

— Da!... Aş vrea să-ţi spun, dar mă tem... mi-e ruşine... Dacă-ţi spune omul aşa, simplu, pe ruseşte, îl faci pe loc: bădăran, ţărănoi, şi câte şi mai câte... Te ştiu eu pe dumneata... Mai bine tac...

„Ce să-i răspund dacă într-adevăr îmi face o declaraţie de dragoste? îşi continua ingenua şirul gândurilor. E un om bun, simpatic, are talent, dar... nu-mi place. Prea e urât... E adus de spate şi faţa îi e plină cu tot felul de zgaibe şi bubuliţe... Vorbeşte răguşit... Şi-apoi manierele lui... Nu, niciodată!”

Comicul făcu câţiva paşi prin odaie, se lăsă greoi într-un fotoliu şi trase zgomotos spre el ziarul de pe masă. Privirea îi alunecă peste rânduri ca şi cum ar fi căutat ceva, apoi se opri pe o literă şi se pierdu în gol.

— Doamne... de ar bâzâi măcar muştele! mormăi el. Tot ar fi mai vesel...

„La drept vorbind, n-are ochi urâţi! îşi urmă gândul ingenua. Dar ce-i mai de preţ la el e caracterul; şi la un bărbat, sufletul, mintea, fac mai mult decât frumuseţea... Să te măriţi cu el, ar mai merge; dar să trăieşti cu el... pentru nimic în lume! Şi totuşi, ce privire mi-a aruncat acum... Ca de foc! Nu înţeleg însă de ce se sfieşte atâta?..."

Comicul oftă din greu şi tuşi. Se vedea că tăcerea îl costă mult. Se făcu roşu ca racul şi îşi strâmbă gura într-o parte... Pe chip i se citea suferinţa...

„La urma urmei merge să şi trăieşti cu el, îşi depăna mai departe gândurile ingenua. Are leafă bună... În orice caz e mai bine să fiu cu el decât cu vreun jerpelit de căpitan. Zău, am să-i spun că accept! De ce să-l jignesc cu un refuz, Săracul de el? Şi aşa are o viaţă destul de amărâtă!"

— Nu! Nu pot! oftă comicul, sculându-se şi aruncând ziarul. Ce fire blestemată am! Nu pot să mă stăpânesc! Bate-mă, ocărăşte-mă, dar am să-ţi spun, Maria Andreevna!

— Da' hai odată omule, vorbeşte. Destul te-ai codit!

— Draga mea! Scumpa mea! Fii mărinimoasă şi iartă-mă... îţi sărut mânuşiţele, îţi cad în genunchi...

Lacrimi cam cât bobul de mazăre luciră în ochii comicului.

— Spune odată... nesuferitule! Ce este?

— Draga mea, nu cumva ai un... păhăruţ de votcă? Mă arde la inimă! După beţia de ieri simt în gură atâţia oxizi, protoxizi şi peroxizi, încât niciun chimist nu s-ar descurca! Mă crezi? Mi-e sufletul răvăşit! E peste puterile mele!

Ingenua roşi, se încruntă, dar se stăpâni şi dădu comicului un păhăruţ de votcă...

Acesta îl bău, prinse viaţă şi începu să-i povestească anecdote.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", 1884, Nr. 4, 28 ianuarie. Semnată: A. Cehonte. A intrat fără modificări în culegerea „Povestiri felurite". Sankt

Petersburg, 1886. Publicăm textul culegerii.

Birjarul

Să tot fi fost ceasurile două din noapte.

Consilierul comercial Ivan Vasilievici Kotlov ieşi din restaurantul „Slavianski Bazar” şi o luă încet de-a lungul străzii Nikolskaia spre Kremlin. Era o noapte frumoasă, înstelată. Stelele clipeau vesel de după norii scămoşaţi, zdrenţuiţi, ca şi cum le-ar fi făcut plăcere să privească pe pământ. Văzduhul era neclintit şi străveziu.

„În preajma restaurantelor birjarii sunt scumpi, gândi Kotlov. Am să iau unul ceva mai departe… mai încolo, sunt mai ieftini… şi apoi îmi face bine să merg niţel pe jos; am mâncat prea mult şi sunt şi beat”.

Lângă Kremlin luă un birjar de noapte.

— La Iakimanka! porunci el.

Birjarul, un flăcău de vreo douăzeci şi cinci de ani, plesni din limbă şi trase alene de hăţuri. Căluţul se opinti şi porni ostenit, în trap mărunt… Kotlov dăduse peste prototipul birjarului. Era de ajuns să-i vezi chipul somnoros cu pielea tăbăcită, plină de bubuliţe, ca să recunoşti în el birjarul.

O luară prin Kremlin.

— Cât o fi ceasul? întrebă birjarul.

— Aproape două, răspunse consilierul comercial.

— Aşa-a… S-a mai muiat vremea! Au fost geruri mari, dar acum s-a mai încălzit… Ai început să şchioapeţi, mârţoagă afurisită! O-o-of… netrebnico!

Birjarul se ridică niţel şi şfichiui cu biciul spinarea calului.

— Iarnă! oftă el aşezându-se cât mai bine pe capră şi întorcându-se către muşteriu. Nu-mi place! Sunt tare friguros!

Stau în ger, îngheţ şi tremur de mă ia dracu'… Cum dă frigul, mi se şi umflă faţa… Aşa mi-e felul! Nu-s obişnuit!

— Obişnuieşte-te… La meseria ta, trebuie să te obişnuieşti cu frigul…

— Omul se poate obişnui cu orice, asta cam aşa-i, boierule… Dar până să te obişnuieşti, îngheţi de vreo douăzeci de ori… Sunt un om gingaş, cocoloşit, conaşule… M-a cocoloşit şi tata şi mama. Nu le-ar fi trecut prin cap că am să ajung vreodată birjar. Mă ţineau în puf, fie-le ţărâna uşoară! M-am născut pe cuptor şi nu m-au mai scos de acolo până am împlinit zece anişori. Stăteam toată ziua tolănit pe cuptor şi mă îndopam cu plăcinte, ca un porc din ăia netrebnici… Tare le mai eram drag… Mă îmbrăcau cât se putea mai ales, m-au învăţat carte, ca să facă din mine om subţire. Ţin minte că nici desculţ nu mă lăsau să umblu: „Să nu răceşti, puiule". Parcă n-aş fi fost mujic, ci boier. Dacă i se întâmpla tatei să mă bată, mama plângea… Dacă mă atingea mama, se cătrănea tata. Când plecam cu tata la pădure după uscături, mama mă înfofolea cu trei şube, de parcă porneam la Moscova, sau la Kiev…

— O duceau bine?

— Ei, ca toată lumea, ca omul de la ţară… Spuneai bogdaproste când trecea ziua cu bine. Nu erau oameni cu dare de mână, dar nici de foame nu muream, slavă Domnului! Trăiam în familie, boierule… adicătelea stăteam cu toţii laolaltă… Pe atunci trăia bunicul şi îşi ţinea pe lângă el pe cei doi feciori ai lui. Unul dintre ei, tatăl meu vasăzică, era însurat, celălalt era holtei. Eu eram singurul băieţaş şi tot neamul se bucura de mine, aşa că de, mă cocoloşeau şi ei cât puteau. Şi bunicul mă cocoloşea. Bunicul avea nişte bani puşi deoparte şi îşi făcea el planul ca eu să nu mai duc viaţă de mujic… „Am să-ţi deschid o dugheană, Petruha, îmi tot spunea el. Fă-te mare!" Aşa mă tot deprindeau, ca pe un domnişor, şi mă tot răsfăţau. Da' până la urmă a dat peste noi o belea atât de mare că s-a dus dracului domnişoria… Unchiul meu, adică feciorul bunicului şi fratele lui taică-meu, s-a apucat şi a furat banii bunicului. Erau vreo două mii de ruble… Cum i-a furat, a început să ne meargă prost… Am vândut caii, vacile… Tata şi bunicul s-au dus să se tocmească cu ziua… Se ştie doar cum e la noi, la ţărani… Iar pe mine, robul lui Dumnezeu, m-au dat să pasc vitele… Şi iac-aşa cu domnişoria!

— Şi unchiul tău? Ce a făcut?

— Lui i-a mers bine... cum era şi de aşteptat... A deschis o cârciumă la drumul mare şi n-a mai ştiut ce-i grija... Peste vreo cinci ani s-a însurat cu o târgoveaţă bogată de la Serpuhov. A luat vreo opt mii de ruble zestre... După nuntă, cârciuma i-a ars... De ce să nu ardă, dacă era asigurată? Aşa se şi cuvenea... Iară după foc a venit aici, la Moscova, şi şi-a deschis o băcănie... Cică acum e putred de bogat şi că nu-i mai ajungi nici cu prăjina la nas... L-au văzut pe aici nişte mujici de-ai noştri, de la Habarovsk... Ei mi-au spus... Eu nu l-am văzut... îi zice Kotlov, Ivan Vasiliev... N-aţi auzit cumva de el?

— Nu... Hai, mână mai iute!

— Ne-a făcut mult rău Ivan Vasiliev, of, mare rău ne-a mai făcut! Ne-a sărăcit şi ne-a lăsat pe drumuri... Parcă acum aş îngheţa eu aici plăpând şi fără putere cum sunt, dacă n-ar fi fost el? Aş trăi ca lumea în sătucul meu... O-o-of! Auziţi, se trag clopotele de utrenie... îmi vine să mă rog lui Dumnezeu să-l pedepsească pentru tot chinul ce-l îndur... Dar îl las în plata Domnului! Să-i ierte Cel de Sus păcatele! Oi răbda eu până la capăt!

— La dreapta, şi trage la scară!

— Am înţeles... Iacă am ajuns... Mi s-ar cuveni şi mie cinci copeici pentru că v-am ţinut de urât...

Kotlov scoase din buzunar un bănuţ de cincisprezece copeici şi-l întinse birjarului.

— N-ar strica să mai puneţi ceva! Că doar v-am dus tare bine! Şi-apoi, îmi faceţi saftea...

— Las' că-ţi ajunge!

Boierul trase de sonerie şi după o clipă îl înghiţi uşa sculptată, de stejar.

Birjarul sări pe capră şi o luă încet înapoi... Se stârni un vântuleţ rece... Birjarul se încruntă şi îşi băgă mâinile cele gingaşe în mânecile rupte ale hainei.

Nu era obişnuit cu frigul... Era un cocoloşit...

Apărută pentru prima oară în revista „Russki satiriceski listok”[157], 1884, Nr. 5, 9 februarie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

---

[157] *„Russki satiriceski listok”* – „Foaie satirică rusă” (N. trad.)

La vânătoare

Expoziţia de câini, cu ogarii şi copoii ei, mi-a adus aminte de o întâmplare care a jucat un mare rol în viaţa mea.

Primisem într-o dimineaţă o scrisoare de la un unchi al meu, moşier în gubernia Ekaterinoslav. Unchiul îmi scria între altele:

„Dacă nu vii la mine săptămâna viitoare, nici nu te mai socotesc nepotul meu şi-l şterg şi pe tatăl tău din pomelnic... Vino neapărat să vânăm împreună!”...

N-am avut încotro.

Unchiul m-a primit cu braţele deschise şi, după obiceiul vânătorilor, chiar şi al celor mai primitori, m-a dus de îndată să-mi arate caii şi câinii, fără să-mi dea măcar răgaz să mă dezmeticesc după atâta drum şi să mă odihnesc şi eu puţin. După părerea mea, câinii pot fi mari, mici sau potriviţi, albi, negri sau suri, răi sau blânzi, dar unchiul meu deosebea printre ei câini vărgaţi, stropiţi, bălţaţi, negri-tărcaţi, dereşi, vineţii, alunii – limbaj curat câinesc. Să juri că de ar şti câinii să vorbească, limba asta ar vorbi-o. Unchiul mi-i arăta, îi pupa în bot şi mă punea să le pipăi botul şi labele.

A doua zi de dimineaţă, mi-a dat o scurtă îmblănită şi pâslari şi m-a luat cu el la vânătoare.

Şi astăzi îmi aduc aminte de pădurea mare de arini, încărunţită de chiciură. Domnea o linişte de mormânt. De la marginea ei şi până în zare se întindea o câmpie albă, nesfârşită. Prin pădure şi pe câmpie goneau călări sumedenie de scurte îmblănite... Chipurile erau toate îngrijorate, încordate, ca şi cum toate acele scurte îmblănite ar fi fost pe cale să descopere ceva nou, nemaipomenit... Unchiul meu, roşu ca racul, galopa de la o scurtă la alta; dădea porunci, ocăra...

Răsunau chemări de goarnă... Parcă am şi azi în faţa ochilor întreaga privelişte. Îmi mai aduc aminte cum unchiul meu s-a apropiat de mine şi m-a dus la marginea pădurii.

— Stai aici... cum vezi că dă dihania buzna spre tine, tragi!

— Ce să trag unchiule când abia ştiu să ţin puşca în mână.

— Fleacuri... învaţă... Şi ia bine seama!... Cum vezi dihania, tragi!

După ce mi-a vorbit astfel, unchiul a plecat şi eu am rămas singur. Scurtele îmblănite s-au mistuit şi ele în pădure. Am aşteptat mult timp dihania. În timp ce-o aşteptam, mă gândeam la Moscova, visam, moţăiam...

„Ce-ar fi s-o împuşc eu? îmi făceam planul. Eu, şi nu ei! Să mori de râs!”

După o îndelungată aşteptare se auzi un lătrat înfundat... Pădurea răsună de chiote... Ridicai cocoşul şi-mi încordai vederea şi auzul... Inima începu să-mi bată şi în mine se trezi instinctul prădalnic al vânătorului. În apropiere trosniră deodată tufele, şi zării o sălbătăciune ciudată, cu picioare lungi, cu botul ţepos, care venea în goană drept spre mine... Apăsai cu degetul pe trăgaci: răsună o împuşcătură şi... gata! Ura! Dihania făcu un salt în sus, se prăbuşi şi începu să se zbată la pământ.

— Hei! Veniţi încoace! Aici, la mine! începui să strig. Unchiule!

Arătai spire dihania care trăgea să moară. Unchiul o privi şi se luă cu mâinile de cap.

— E Skaciok al meu! strigă el. Câinele meu!... Câinele meu cel mai drag!...

Şi, sărind de pe cal, se repezi şi luă în braţe trupul lui „Skaciok”. Iar eu mă urcai cât putui mai repede într-o sanie şi pe-aici ţi-e drumul!

Omorul nepremeditat al lui „Skaciok” m-a stricat pe viaţă cu unchiul meu. De-atunci nu mi-a mai dat bani. Când a murit acum trei ani, mi-a trimis vorbă că nici după moarte nu-mi va ierta asasinarea câinelui său iubit. Iar, în ce priveşte moşia, nu mi-a lăsat-o mie moştenire, ci unei doamne oarecare, care-i fusese cândva ibovnică.

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1884, Nr. 6, autoriz. cenz. din 11 februarie cu titlul: Unchiul şi câinele. (Cu prilejul expoziţiei de câini). Semnată: A-n. C-te. În Arhiva literară centrală din Moscova se păstrează

şpalturile textului revăzut al acestei povestiri cu titlul: La vânătoare. Povestirea fusese la început destinată de Cehov pentru culegerea de „Opere” din anul 1899, cum reiese dintr-o scrisoare a lui Cehov către editorul A. F. Marx (30 aprilie 1899). Publicăm textul din şpalturi.

Cu ocazia revizuirii, povestirea a suferit însemnate modificări stilistice. Sfârşitul povestirii a fost de asemenea mult scurtat.

Ah, femeile, femeile!...

Serghei Kuzmici Pocitaiev[158], directorul unui ziar de provincie intitulat „Tifla”, se întoarse ostenit şi vlăguit de la redacţie şi, cum ajunse acasă, se trânti greoi pe divan.

— Slavă Domnului! Sunt acasă, în sfârşit... Aici, în căminul meu, lângă nevastă, am să uit de toate supărările. Maşa mea e singura făptură care mă înţelege, care e aproape de mine.

— De ce eşti atât de tras la faţă astăzi? îl întrebă nevastă-sa, Maria Denisovna.

— Aşa, nu sunt în apele mele... Ce bine că sunt acasă, lângă tine; am să uit de toate supărările...

— Ce s-a întâmplat?

— În general totul merge la noi anapoda, dar astăzi parcă a fost şi mai şi, Petrov nu vrea să-mi mai dea hârtie pe datorie, secretarul de redacţie a început să bea... Dar astea-s fleacuri, care se vor îndrepta într-un fel sau într-altul... Nenorocirea e alta, Manecika... Mă aflam astăzi la redacţie şi făceam corectura articolului meu de fond. Deodată, închipuie-ţi, se deschide uşa şi intră prinţul Prociuhanţev[159], vechiul meu prieten, acela care joacă întotdeauna rolurile de prim amorez la reprezentaţiile de amatori şi care i-a dăruit actriţei Zriakina[160] calul său alb în schimbul unui singur sărut. „Ce dracu’ îl aduce? m-am gândit eu. Degeaba nu vine el... Vrea pesemne să-i fac reclamă Zriakinei”... Am început să vorbim... Una, alta, c-o fi c-o păţi... Şi

---

[158] *Pocitati* – a citi câte putin, a frunzări. (N. red. rom.)

[159] *Prociuhati* – a se trezi prea târziu. (N. red. rom.)

[160] *Zrea* – fără folos, zadarnic. (N. red. rom.)

ce crezi? Nu pentru reclamă venise. Îmi adusese nişte versuri de-ale lui să i le public…

— Am simţit în piept, zice el, o flacără mistuitoare şi… o mistuire înflăcărată. Aş vrea să gust voluptatea de a fi autor…

Scoate apoi din buzunar o hârtiuţă roz, parfumată şi mi-o întinde…

— Sunt versuri, zice. Poate că sunt, zice, cam subiectiv în aceste versuri, dar… Şi Nekrasov a fost subiectiv…

Am luat versurile lui subiective şi m-am apucat să le citesc… Nişte prostii fără pereche! În timp ce citeam simţeam că mă ustură ochii şi că ceva mă apasă pe diafragmă, de parcă aş fi înghiţit o piatră de moară… Versurile erau închinate Zriakinei. Dacă mi le-ar fi închinat mie, l-aş fi reclamat la tribunal! Într-una dintre poezii se repeta de cinci ori cuvântul „valvârtej”! D-apoi rima! Viaţa era la el viaţă, şi vânt rima cu flămând!

— Nu, zic eu, îmi eşti prieten, dar nu pot să-ţi public versurile…

— De ce, mă rog?

— Iac-aşa… Din motive independente de redacţie… Nu se integrează în programul ziarului…

Eram roşu ca racul; am început să-mi frec ochii şi l-am minţit că mă doare capul… Cum puteam să-i spun că versurile lui nu făceau doi bani? Prociuhanţev a simţit însă că nu-i spun adevărul şi s-a înfoiat ca un curcan.

— Ai ceva împotriva Zriakinei, mi-a spus el, şi de aceea nu vrei să-mi publici versurile. Înţeleg totul… Înţele-e-eg, domnul meu!

M-a acuzat de părtinire, m-a făcut burtă verde, clerical şi mai ştiu eu ce… M-a bătut la cap două ceasuri încheiate. În cele din urmă mi-a făgăduit că o să pornească o campanie împotriva mea… A plecat fără să-şi ia rămas-bun… Aşa că, vezi, draga mea! La 4 decembrie, de sfânta Varvara, e onomastica Zriakinei şi versurile trebuie să apară cu orice preţ… Poţi, nu poţi, publică-le! Să le public e peste putinţă: mi-aş face ziarul de râs în toată Rusia. Să nu le public, iarăşi nu se poate. Prociuhanţev ar scorni o intrigă şi m-aş duce pe copcă. Poftim de găseşte un mijloc să ieşi din această situaţie tâmpită!

— Şi ce fel de versuri sunt? Despre ce? întrebă Maria Denisovna.

— Despre nimic... Nişte tâmpenii... Vrei să ţi le citesc? Încep aşa:

În fumul leneş de ţigară
Vedeam cum treci în sprinten joc
Cu buze moi ce înfioară
Ucigătoare de noroc...

Apoi deodată hodoronc-tronc:

O iartă-mă, fiinţă-ntraripată,
O înger drag, să nu fii supărată,
Că eu, uitând de-amor, m-azvârl aşa-n neştire
În gura morţii... O, ce pătimire!

Şi aşa mai departe... Nişte idioţii. O aiureală...

— Dar de ce? Versurile astea sunt foarte drăguţe! bătu din palme Maria Denisovna. Chiar foarte drăguţe! Ce cusur le găseşti? Îi cauţi pur şi simplu nod în papură, Serghei! „În fumul... cu buze moi”... înseamnă că nu pricepi deloc! Nu te pricepi, Serghei!

— Tu nu te pricepi, nu eu!

— A, ba să mă ierţi... La proză nu mă pricep, dar la versuri mă pricep foarte bine! Prinţul le-a compus cât se poate de frumos. Minunat chiar! Îi porţi pică şi de asta nu vrei să le publici!

Directorul oftă şi ciocăni cu degetul, mai întâi în masă, apoi în frunte...

— Deştepţii! mormăi el, zâmbind dispreţuitor.

Îşi luă jobenul, clătină cu amărăciune din cap şi ieşi...

« „Voi căuta în lumea aceasta largă un colţişor mai fericit... să pot trăi”[161] Ah, femeile, femeile! Toate sunt la fel» gândea el, îndreptându-se cu paşi mari spre restaurantul „Londra”.

Simţea nevoia să bea...

Apărută pentru prima oară în ziarul „Novosti dnia”[162],

---

[161] Citat din comedia „Prea multă minte strică” de A. S. Griboedov, în traducerea lui Z. Stancu şi S. Gurian, 1945. (N. red. rom.)

[162] *„Novosti dnia"* – „Noutăţile zilei". (N. trad.)

1883, Nr. 45, 15 februarie. Semnată: Ance. Publicăm acest text.

În amintirile sale, Mih. P. Cehov, fratele scriitorului, spune că Cehov, având odată de gând să scrie un vodevil hazliu intitulat: „Secretarul fără barbă, dar cu pistol”, trebuia să compună o poezie cu totul lipsită de talent, în care să se repete de câteva ori cuvântul „valvârtej”. În povestirea de faţă sunt redate primele patru versuri din acea poezie. Primul catren din povestire coincide cu începutul poeziei „Ultimul adio”, pe care Cehov a trimis-o E. I. Iunoşevei la 2 noiembrie 1883, sub formă de scrisoare.

Două scrisori

I. O ÎNTREBARE SERIOASĂ

Dragul şi scumpul meu unchi, Anisim Petrovici! Chiar acum a fost la mine consăteanul dumitale Kuroşeev şi mi-a spus, între altele, că de curând vecinul dumitale Murdaşevici s-a întors cu familia din străinătate. Această ştire m-a mirat cu atât mai mult cu cât umbla zvonul că Murdaşevicii vor rămâne pentru totdeauna în străinătate. Scumpul şi dragul meu unchi! Dacă ţii cât de puţin la nepotul dumitale, du-te, te rog, la Murdaşevici şi află ce mai face Maşenka, fiica lui adoptivă. Îţi dezvălui o taină pe care o păstrez adânc în suflet. Numai dumitale pot să ţi-o încredinţez. O iubesc pe Maşenka! O iubesc la nebunie, mi-aş da şi viaţa pentru ea! Şase ani de despărţire n-au micşorat nici cu o iotă dragostea mea pentru ea. Ce face, cum o duce? Scrie-mi cum ai găsit-o, dacă îşi mai aduce aminte de mine, dacă mă iubeşte ca pe timpuri? Pot să-i trimit o scrisoare? Află toate acestea, dragul meu unchi, şi scrie-mi cât mai amănunţit.

Spune Maşenkăi că nu mai sunt studentul sfios, sărac, de altădată... Am ajuns avocat, am clientelă, bani... Într-un cuvânt, nu-mi mai lipseşte decât ea ca să fiu pe deplin fericit... Numai ea!

În aşteptarea unui răspuns cât mai grabnic, te îmbrăţişez. Vladimir Greciniov.

II. UN RĂSPUNS AMĂNUNŢIT

Scumpul meu nepot Volodea! Chiar a doua zi după ce am primit scrisoarea ta, m-am dus la Murdaşevici. Ce om

cumsecade! A îmbătrânit el şi a încărunţit cât a stat în străinătate, dar nu a uitat de vechiul său prieten: cum am intrat, m-a cuprins în braţe, s-a uitat lung la mine şi mi-a spus cam sfios, cu duioşie: „Nu vă recunosc!” Când însă i-am spus cum mă cheamă, m-a îmbrăţişat încă o dată şi a exclamat: „Acum mi-aduc aminte!” Ce om cumsecade! M-a poftit să şed, am băut şi am mâncat, apoi i-am tras şi un mic preferans la o zecime de copeică punctul. Mi-a povestit câte-n Lună şi-n stele despre cele văzute în străinătate. Ce să-ţi spun, mi-a mers la inimă! Mai ales m-a făcut să râd cu descrierea hazlie a caraghioaselor moravuri nemţeşti. Spune însă că ştiinţa lor a ajuns foarte departe. Mi-a arătat şi un tablou, cumpărat în trecerea lui prin Italia şi care reprezintă o persoană de sex feminin într-o îmbrăcăminte fistichie şi deşuchiată. Am văzut-o şi pe Maşenka ta. Era într-o rochie bogată de culoare trandafirie, cu podoabe, din cele de preţ. Îşi aduce aminte de tine şi i-au dat chiar lacrimile când m-a întrebat ce mai faci. Aşteaptă o scrisoare de la tine şi îţi mulţumeşte că nu ai uitat-o şi că mai nutreşti sentimente pentru ea. Îmi scrii că ai clientelă şi bani! Păstrează-ţi cu grijă banii, drăguţule, şi fii cumpătat şi stăpânit. Când eram tânăr m-am lăsat şi eu pradă unor excese voluptoase, dar numai scurtă vreme şi cu destulă măsură; totuşi acum mă căiesc. Acestea fiind zise, îţi trimit binecuvântarea mea şi îţi doresc toate cele bune.

Binevoitorul tău unchi Anisim Greciniov.

P. S. Scrii cam încâlcit, dar foarte atrăgător şi cu multă elocvenţă.

Am arătat scrisoarea ta tuturor vecinilor. După ce au citit-o, te-au socotit mare scriitor, şi Vladimir, fiul părintelui Grigori, a copiat-o chiar ca s-o trimită la ziar. Am arătat-o Maşenkăi şi bărbatului ei, neamţul Uhrmacher, cu care Maşenka s-a măritat anul trecut. Neamţul ţi-a citit scrisoarea şi a lăudat-o şi el. Acum le-o arăt şi le-o citesc tuturor. Mai scrie-mi! Icrele negre pe care le-am mâncat la Murdaşevici au fost straşnice!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 10, 10 martie. Semnată: Omul fără splină. În volumul al XIX-lea suplimentar al culegerii de „Opere” ale lui Cehov (1911) povestirea e redată în altă redactare, pesemne după şpalturi revăzute de autor. Publicăm

textul din volumul al XIX-lea suplimentar.

Maria Ivanovna

Într-un salon luxos mobilat, pe o canapea de catifea violet închis şedea o femeie tânără de vreo douăzeci şi trei de ani. O chema Maria Ivanovna Odnoşciokina[163].

— Ce început şablon, stereotip! va exclama cititorul. Domnii aceştia încep veşnic cu saloane luxos mobilate! Îţi şi taie pofta să mai citeşti!

Cer iertare cititorului şi merg mai departe. În faţa doamnei stătea un tânăr de vreo douăzeci şi şase de ani, cu faţa palidă, tristă.

— Ei, poftim, poftim... Eram sigur! se va încrunta iarăşi cititorul. Un tânăr, şi neapărat de douăzeci şi şase de ani! Şi mai departe? Parcă nu ştim dinainte? El aşteaptă de la ea poezie, dragoste, iar ea îi va cere, prozaic, să-i cumpere o brăţară. Sau, dimpotrivă, ea o să vrea poezie, iar el... Hotărât, n-am să-ţi citesc povestirea!

Totuşi, eu îmi urmez povestirea. Tânărul nu-şi lua ochii de la tânăra femeie şi şoptea:

— Te iubesc, făptură minunată! Te iubesc chiar şi acum, când se simte în preajma ta o răceală de mormânt!

Aici, cititorul îşi va pierde răbdarea şi va începe să mă ocărască:

— Dracu' să-i ia! Bagă pe gât publicului tot felul de tâmpenii: saloane luxos mobilate, Marii Ivanovne, răceli de mormânt...

Cine ştie, cititorule! Poate că ai dreptate să te superi, şi poate că nu ai. Ceea ce-i plăcut în secolul nostru este tocmai faptul că nu poţi să-ţi mai dai seama cine are dreptate şi cine nu. Până şi

---

[163] *Odna şceka* – un singur obraz. (N. red. rom.)

juraţii care judecă pe un biet om pentru furt, nu mai ştiu cine-i vinovatul: omul, banii – fiindcă nu erau destul de bine ascunşi – sau ei, juraţii, fiindcă au venit pe lume. Toate-s încâlcite în lumea asta!

Oricum ar fi, chiar dacă dumneata ai dreptate, apoi nici eu nu sunt vinovat. Găseşti că această povestire a mea nu-i interesantă, n-are niciun rost? Să admitem că aşa e şi că eu aş fi de vină… Dar atunci acordă-mi cel puţin circumstanţe atenuante.

Cum să scriu lucruri interesante şi neapărat cu haz, dacă mă plictisesc de moarte şi, de două săptămâni, am şi febră recurentă?

— Nu scrie dacă ai febră recurentă!

Asta cam aşa-i… Dar, ca să nu lungim prea mult discuţia, închipuieşte-ţi că eu am febră recurentă şi sunt prost dispus, că în acelaşi timp un alt scriitor are şi el febră recurentă, un al treilea are o nevastă pisăloagă şi îl dor măselele, iar unui al patrulea i s-au înecat corăbiile. Toţi patru nu mai scriem nimic. Şi atunci cu ce-ai vrea să se umple paginile ziarelor şi revistelor? Nu cumva cu operele pe care dumneavoastră, cititorii, le trimiteţi zilnic cu sutele de kilograme redacţiilor? Sute de kilograme din care abia se pot alege câteva grame, şi aceasta cu multă trudă şi bunăvoinţă.

Noi ăştia, scriitorii de meserie – nu amatorii, ci adevăraţii salahori ai condeiului – suntem oameni, fiinţe, ca şi dumneata şi ca toţi semenii dumitale; avem nervi la fel, măruntaie la fel, ne chinuiesc aceleaşi lucruri care te chinuiesc şi pe dumneata, avem mult mai multe necazuri decât bucurii şi dacă am vrea am găsi în fiecare zi un motiv să nu scriem. În fiecare zi, te asigur! Dar dacă am da ascultare acestui „să nu scrii” al dumitale, dacă ne-am lăsa la cheremul oboselii, plictiselii sau febrei, literatura de astăzi ar trebui să tragă obloanele…

Dar ea nu poate s-o facă, cititorule, nici măcar pentru o singură zi. Cu toate că-ţi pare măruntă şi ştearsă, lipsită de interes, cu toate că nu trezeşte în dumneata nici veselie, nici mânie, nici bucurie, ea există totuşi şi îşi îndeplineşte menirea. Fără ea, nu se poate… Dacă am pleca şi ne-am părăsi ogorul, fie chiar pentru câteva clipe, am fi pe dată înlocuiţi de nişte măscărici cu tichii şi clopoţei; în locul nostru ar tăbărî profesori mediocri, avocaţi fără procese şi elevi de şcoală militară, care ar

descrie serbedele lor aventuri sentimentale după comanda: „Stângul! Dreptul!”

Da, trebuie să scriu, în ciuda plictiselii şi a febrei recurente. Trebuie să scriu fără încetare, cum pot şi cum mă pricep. Suntem puţini, ne numeri pe degete. Iar unde-s slujbaşi puţini, nu poţi să ceri un concediu, cât de scurt ar fi. Nu poţi şi nici nu se cade.

— Ai fi putut totuşi să alegi un subiect mai serios! Zău, ce rost are această Maria Ivanovna? Nu-s destule întâmplări, nu-s destule probleme în jurul nostru, care…

Ai dreptate, sunt multe situaţii şi multe probleme, dar arată-mi dumneata ce anume îţi trebuie? Dacă eşti atât de indignat, spune-mi ce vrei, convinge-mă o dată pentru totdeauna că ai dreptate, că eşti într-adevăr un om foarte serios, că viaţa dumitale e foarte serioasă. Arată-mi, fii desluşit! Altfel aş putea crede că problemele şi situaţiile de care vorbeşti nici nu există, că eşti pur şi simplu un băiat simpatic şi uneori, când n-ai ce face, îţi vine pofta să discuţi despre lucruri serioase.

Dar e timpul să-mi isprăvesc povestirea!

Tânărul stătu mult timp în faţa încântătoarei femei. În cele din urmă, îşi scoase haina, ghetele şi şopti:

— Noapte bună, pe mâine!

Apoi se lungi pe divan şi se acoperi cu o cuvertură de pluş.

— În faţa unei doamne!? se va mira cititorul. Ce bazaconii, ce prostii! E revoltător! Vardist! Cenzură!

Stai niţel, nu te grăbi, cititorule serios, profund, sever! Doamna din salonul luxos mobilat era pictată în ulei pe o pânză şi atârna deasupra divanului. Acum poţi să te revolţi cât îţi pofteşte inima.

Cum de îndură hârtia aşa ceva? Dacă se publică prostii ca „Maria Ivanovna”, înseamnă că revistele nu au un material mai de preţ. E limpede. Aşază-te deci, cititorule, cât mai repede la masa de scris, expune-ţi gândurile tale adânci, valoroase, înnegreşte vreo cincizeci de kilograme de hârtie şi trimite-le unei redacţii oarecare. Da, aşază-te cât mai repede şi scrie! Scrie şi trimite cât mai curând manuscrisul!

Şi îl vei primi înapoi!

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik”, 1884, Nr. 13, autoriz. cenz. din 31 martie. Semnată: A.

Cehonte. În Arhiva literară centrală din Moscova se păstrează şpalturile unui text revăzut al acestei povestiri. După cum reiese dintr-o scrisoare cu data de 30 aprilie 1890, adresată editorului A. F. Marx, povestirea a fost, la început, destinată culegerii de „Opere” din anul 1899. Publicăm textul din aceste şpalturi.

Cu prilejul revizuirii, Cehov a scurtat mult povestirea şi i-a refăcut sfârşitul.

La început, Cehov avusese intenţia să publice povestirea în „Oskolki”, dar N. Leikin i-a restituit-o însoţită de o scrisoare (21 ianuarie 1884): «N-am găsit cu cale să public povestirea dumitale „Maria Ivanovna” în „Oskolki”. Fii mărinimos şi iartă-mă, dar prea are un caracter intim şi eu caut să evit acest lucru în „Oskolki”.»

Câteva cugetări despre suflet

După părerea guvernantelor instruite şi a nevestelor savante de guvernator, sufletul este o obiectivare nedeterminată a substanţei psihice. Personal n-am nici un motiv să nu fiu de acord.

Un mare savant a scris odată: „Pentru a găsi sufletul, luaţi un om căruia şefii i-au tras cu câteva clipe înainte o săpunească straşnică şi strângeţi-i zdravăn piciorul cu o curea. Faceţi apoi o incizie în călcâi şi veţi găsi ceea ce căutaţi”.

Cred în metempsihoză… Această credinţă am căpătat-o din experienţă proprie. În timpul vegetării mele pe pământ, sufletul meu s-a întrupat în multe animale şi plante şi a cunoscut toate stadiile şi treptele animale, despre care vorbeşte Buddha…

Am fost mormoloc când m-am născut, şi poamă bună când am păşit în viaţă. Intrând într-o slujbă la stat, am ajuns vulpoi; şeful mă făcea bou, prietenii – măgar, liber-cugetătorii – dobitoc. În tren, fugeam de controlor ca un iepure. La ţară, în mijlocul mujicilor, mă simţeam lipitoare. Când au fost delapidaţi nişte bani, am fost un timp ţap ispăşitor. Însurându-mă, am ajuns vită cornută. Răzbătând în cele din urmă până la drumul cel bun, am făcut burtă şi am devenit porc.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 15, 14 aprilie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Un om mândru
POVESTIRE

Lucrurile s-au petrecut la nunta negustorului Sinerîlov[164].

Cavalerul de onoare Nedorezov[165], un tânăr înalt cu ochi bulbucaţi şi părul tuns perie, perora într-un grup numeros de domnişoare, fluturându-şi pulpanele fracului:

— Frumoasă trebuie să fie femeia, căci bărbatul se poate descurca şi fără frumuseţe. La bărbat, totul e mintea, cultura; frumuseţea nu face doi bani! Dacă n-ai sub ţeastă cultură şi facultăţi intelectuale, eşti un fleac de nimic, oricât de frumos ai fi... Da... Nu-mi plac bărbaţii frumoşi! Fi donc![166]

— Spui aşa fiindcă dumneata eşti urât. Dar ia uită-te puţin la bărbatul care stă colo, în jilţ, în odaia de alături! Ăsta da, e un om într-adevăr frumos! Ce ochi! O splendoare! Priveşte numai! Cine o fi?

Cavalerul de onoare aruncă o privire în odaia de alături şi zâmbi dispreţuitor. Un brunet chipeş, cu ochi negri, şedea tolănit într-un jilţ. Picior peste picior şi jucându-se cu lanţul de la ceas, se uita la oaspeţi cam de sus, printre gene. Un zâmbet trufaş îi flutura pe buze.

— Nu găsesc nimic deosebit! spuse cavalerul de onoare. Un om ca atâţia alţii... aş zice chiar urât. Are o mutră nesărată... şi mărul lui Adam ieşit de doi coţi!

---

[164] *Sineie rîlo* – mutră vânătă. (N. red. rom.)

[165] *Nedorezanîi* – neisprăvit. (N. red. rom.)

[166] *Fi donc* – expresie de dezgust în limba franceză. (N. red. rom.)

— Cu toate acestea e fermecător!

— Voi îl găsiţi frumos, eu însă nu. Iar dacă totuşi e frumos, înseamnă că e prost şi lipsit de cultură. Cine-o fi?

— Nu ştim… Nu pare să fie negustor…

— Hm… Sunt gata să pun rămăşag că-i un dobitoc… Uite-l cum îşi bâţâie picioarele… Ţi-e şi silă să-l vezi! Staţi că aflu eu acuşica ce-i de capul lui… şi câtă minte are. Acuşica…

Cavalerul de onoare tuşi şi se îndreptă cu paşi hotărâţi spre odaia de alături… Oprindu-se în faţa brunetului, îşi drese glasul, se gândi o clipă şi îl întrebă:

— Ce mai faci?

Brunetul ridică ochii la el, zâmbi şi răspunse plictisit:

— Aşa şi aşa!

— Cum aşa şi aşa? Trebuie să mergi întotdeauna numai înainte!

— Şi de ce mă rog numai înainte?

— Iac-aşa… Acu’ toate merg înainte. Şi lectricitatea, fiindcă veni vorba de ea, şi telegrafele, şi fel de fel de filifoane şi telefoane. Da! Să luăm progresul, bunăoară… Ce înseamnă cuvântul ăsta? Înseamnă că oricine trebuie să meargă înainte… Prin urmare şi dumneata trebuie să mergi înainte…

— Şi unde ar trebui să merg acum, bunăoară? îl luă peste picior, zâmbind, brunetul.

— Unde? Să vrei numai, că de găsit găseşti… Locuri îs multe… Uite, la bufet, de pildă… Ce zici? Să bem câte un coniac, aşa, fiindcă am făcut cunoştinţă… Ce părere ai? Pentru idee…

— De ce nu? se învoi brunetul.

Cavalerul de onoare şi brunetul se îndreptară spre bufet. Chelnerul, cu capul ras, în frac şi cravată albă mânjită, le turnă două păhăruţe de coniac. Cavalerul de onoare şi brunetul le dădură peste cap.

— Bun coniac! spuse cavalerul de onoare. Dar sunt lucruri mai substanţiale… Hai să bem câte un păhăruţ de vin negru, tot pentru cunoştinţă…

Goliră şi câte un pahar de vin negru.

— Acuşica dacă am făcut cunoştinţă, spuse cavalerul de onoare, ştergându-şi buzele, şi am şi băut, cum s-ar zice…

— Nu „acuşica”, ci „acum”… îl îndreptă brunetul. Nu ştii nici să vorbeşti şi mai discuţi despre telefoane. Cu o asemenea lipsă

de cultură, în locul dumitale, eu aş tace chitic şi nu m-aş mai face de ruşine... Acuşica... acuşica... Ha-ha!

— De ce râzi? răspunse jignit cavalerul de onoare. Spuneam „acuşica" de haz, în glumă... Ia, te rog, nu te mai hlizi atâta! Asta le-o fi plăcând domnişoarelor, dar mie nu-mi face nicio plăcere să te văd rânjind... Şi, la urma urmei, cine eşti? De unde ai răsărit?

— Nu te priveşte...

— Ce-nvârteşti? Cum te cheamă?

— Nu-i treaba dumitale... Nu-s chiar atât de prost să spun primului venit cine sunt şi ce sunt! De altfel nu prea obişnuiesc să stau de vorbă cu oameni de teapa dumitale. Sunt prea mândru, nu mă cobor până la ei...

— Ia te uită... Hm... Vasăzică, nu vrei să spui cum te cheamă?

— Nu... Dacă ar trebui să-mi rostesc numele şi să mă recomand în faţa fiecărei găgăuţe, nu mi-ar mai dovedi limba... Şi apoi sunt atât de mândru, încât ori dumneata, ori chelnerul ăsta, pentru mine, totuna e... Necioplţilor!

— Ia te uită... face pe boieru'... Las' că aflăm noi îndată ce fel de şmecher eşti dumneata.

Cavalerul de onoare înălţă bărbia şi se îndreptă spre mire, care şedea alături de mireasă şi, roşu ca un rac, clipea mulţumit.

— Nikişa! Cum îl cheamă pe şmecherul ăsta? îl întrebă cavalerul de onoare, arătând cu capul spre brunet.

Mirele dădu din cap, nedumerit:

— Nu ştiu! răspunse el. Nu-i dintre cunoscuţii mei. Se vede ca l-o fi poftit tata. Întreabă-l pe el!

— Tatăl tău zace în biroul lui în stare de nedumerire alcoolică... şi sforăie ca o sălbăticiune. Nici dumneata nu-l cunoşti? întrebă cavalerul de onoare pe mireasă.

Mireasa îi răspunse că nici ea nu-l cunoaşte. Cavalerul de onoare dădu din umeri şi începu să-i întrebe pe musafiri, care declarară că-l văd pentru întâia oară în viaţa lor.

— Cu siguranţă că-i un escroc, hotărî cavalerul de onoare. A intrat aici fără invitaţie şi se plimbă ca vodă prin lobodă. Bine! O să-i arătăm noi „acuşica"!

Se apropie de brunet şi îşi propti mâna în şold.

— Invitaţie ai? îl întrebă el. Te rog să-mi arăţi invitaţia!

— Sunt prea mândru ca să arăt invitaţia oricărui terchea-berchea… Te rog să mă slăbeşti!… Prea te ţii scai de mine!

— Vasăzică, nu ai invitaţie? Dacă nu ai invitaţie, înseamnă că eşti un pungaş. Acum ştiu cine-mi eşti şi de unde ai răsărit! Acuşica… adică acum, ştiu ce fel de spion eşti dumneata… Eşti un escroc şi atâta tot.

— Dacă această mojicie mi-ar fi spus-o un om deştept, l-aş fi cârpit, dar ţie, dobitocule, nu face să-ţi cer socoteală!

Cavalerul de onoare porni valvârtej prin odăi, adună vreo şase prieteni şi se înfăţişă cu ei brunetului:

— Dă-mi voie, stimate domn, să-ţi văd invitaţia!

— Nu vreau! Dă-mi pace, până nu…

— Nu vrei să arăţi invitaţia? Vasăzică ai intrat fără invitaţie? Cu ce drept? Prin urmare eşti un escroc! Binevoieşte să părăseşti casa! Te poftim! Te rugăm!… De nu… acuşica te aruncăm pe scară…

Cavalerul de onoare şi prietenii lui îl apucară pe brunet de subţiori şi îl târâră spre ieşire. Se produse larmă mare printre musafiri. Brunetul începu şi el să vocifereze, dând zor cu mândria lui şi cu bădărănia celorlalţi.

— Te poftim, te rugăm, frumosule! bombănea cavalerul de onoare, îmbrâncindu-l triumfător spre uşă. Vă ştiu eu pe voi ăştia, frumoşii!

Îl îndesară în palton, îi puseră şapca şi îi dădură un brânci în spate. Cavalerul de onoare chicoti de mulţumire şi îi dădu şi un bobârnac în ceafă… Brunetul se clătină, căzu pe spate şi se rostogoli pe scară.

— Adio! Transmite celor de acasă salutările noastre! triumfa cavalerul de onoare.

Brunetul se ridică, îşi scutură paltonul şi spuse, înălţând capul:

— Tâmpiţii se poartă ca tâmpiţii! Sunt prea mândru ca să mă înjosesc faţă de voi, dar o să vă spună vizitiul meu cine sunt. Veniţi mai aproape. Grigori! strigă el.

Musafirii coborâră. Peste câteva clipe, vizitiul intră în vestibul.

— Grigori! Cine sunt eu?

— Stăpânul meu, Semion Panteleici…

— Ce titlu am şi cum l-am dobândit?

— Cetăţean de onoare, şi l-aţi dobândit prin învăţătură…

— Unde fac slujbă şi în ce calitate?

— Vă ocupaţi cu partea tehnică la fabrica negustorului Podşciokin şi aveţi o leafă de trei mii de ruble…

— Aţi înţeles acum? Iată şi invitaţia mea! Am fost poftit la nuntă de către tatăl mirelui, negustorul Sinenîlov, care acum e în stare de ebrietate.

— Dragul meu! Scumpul meu! începu să strige cavalerul de onoare. De ce n-ai spus asta până acum?

— Fiindcă sunt om mândru… Am amor propriu… Adio!

— Ei, da’ stai, frate, nu pleca!… Ar fi păcat! Fă-te-ncoa! Semion Panteleici! Acum văd ce fel de om eşti… Hai să bem pentru cultura ta… pentru idee…

Omul mândru se încruntă şi urcă scara. Două minute după aceea, stătea la bufet şi bea coniac.

— Fără mândrie nu se poate trăi pe lumea asta! lămurea el. Niciodată n-am să mă las călcat pe coadă. De nimeni! Îmi cunosc valoarea! De altfel, nişte neciopliţi ca voi nici nu pot pricepe aşa ceva!

Apărută pentru prima oară cu ilustraţii în ziarul „Moskovski listok”[167], 1884, Nr. 112, 24 aprilie. Semnată: A. Cehov. Publicăm acest text.

[167] *„Moskovski listok"* – „Foaia Moscovei" (N. trad.)

Gânduri năstruşnice

Un profesor de limbi moarte, în aparenţă om dintr-o bucată, acru şi sever, dar care nutrea în taină idei îndrăzneţe şi-şi făcea tot felul de visuri fanteziste, mi se plângea că de fiecare dată când elevii lui dau extemporal sau când ia parte la consilii pedagogice, îl chinuiesc fel de fel de întrebări năstruşnice şi fără răspuns. Bunăoară spunea că i se îmbulzesc în minte întrebări de felul acesta: „Ce-ar fi dacă în locul duşumelei s-ar afla tavanul, iar în locul tavanului, duşumeaua? Ce aduce studiul limbilor moarte: folos sau pagubă? Cum ar face profesorii ca să-l viziteze pe director, dacă acesta ar locui în Lună?” etc. În psihiatrie, aceste preocupări şi altele asemănătoare, de care creierul nu izbuteşte să se dezbare, se numesc „obsesii”. E o boală grea, fără leac, dar interesantă pentru observator. Acum câteva zile, profesorul a venit la mine şi mi-a spus că a început să-l chinuiască o altă întrebare: „Ce ar fi dacă bărbaţii ar purta straie femeieşti?” E o întrebare absurdă, năstruşnică şi chiar necuviincioasă, dar nu se poate spune că ar fi cu neputinţă să-i găseşti un răspuns. Respectivul profesor şi-a dat următorul răspuns: dacă bărbaţii s-ar îmbrăca femeieşte, atunci…

registratorii de colegiu ar purta rochii de stambă, iar la zile mari, de bună seamă, de mătăsică; ar purta corsete de o rublă şi ciorapi de aţă; decolteurile ar fi admise numai în cerc restrâns…

factorii poştali şi reporterii, nevoiţi să sară peste şanţuri pline cu apă şi peste băltoace, ar fi acuzaţi de atentat la bunele moravuri;

scriitorul Juriev[168], de la revista „Moscova”, s-ar plimba în malacov şi capot vătuit;

Mihei şi Makar, oamenii de serviciu ai şcolii, s-ar duce în fiecare dimineaţă la director să-i strângă corsetul;

funcţionarii cu însărcinări speciale şi secretarii societăţilor de binefacere s-ar îmbrăca mai bine decât le-ar permite mijloacele;

poetul Maikov ar purta bucle, rochie verde cu panglici roşii şi o scufiţă;

trupul lui I. S. Aksakov s-ar odihni în sarafan şi bundiţă;

şefii căii-ferate Lozovaia-Sevastopol, de săraci ce sunt, s-ar plimba în cămăşuţă etc.

Şi iată ce conversaţii s-ar auzi:

— Jupa e mai presus de orice critică, Excelenţă! Turnura e minunată! Decolteul este însă puţin prea mare!

— Ba e după regulament, dragul meu! E decolteul de rangul IV. Ia netezeşte-mi niţel volanul etc.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 19, 12 mai. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

[168] *S. A. Juriev* – literat şi ziarist.

Lauda de sine
BASM

Un comisar, şef de circumscripţie, om deştept şi stimat de toată lumea, avea un obicei prost şi anume: când se afla în societate, îi plăcea să se fudulească cu talentele sale, care, trebuie s-o recunoaştem, erau foarte numeroase. Se făIea cu deşteptăciunea, cu energia, cu puterea, cu ideile lui etc.

— Sunt puternic! spunea el. Dacă vreau, pot să îndoi o potcoavă, dacă vreau, fac pilaf pe oricine... Pot să dărâm Cartagina, pot să tai noduri gordiene cu spada. Asta-mi sunt!

Se făIea, şi toţi erau în admiraţie în faţa lui. Din nefericire, comisarul nu făcuse niciun fel de studii şi nici măcar proverbele din caietele de caligrafie nu le citise. Nu ştia că lauda de sine şi înfumurarea sunt năravuri nedemne de un suflet nobil. O întâmplare îl învăţă însă minte. Într-o zi, trecând pe la un vechi prieten, bătrân comandant de pompieri, şi găsind acolo o societate numeroasă, începu iar să se laude. După ce bău trei păhăruţe de votcă, holbă ochii şi spuse:

— Priviţi, nevolnicilor! Priviţi şi luaţi aminte! Soarele pe care îl vedeţi pe cer, împreună cu ceilalţi aştri şi cu norii, merg de la răsărit la apus, şi nimeni nu poate să le schimbe calea! Eu însă pot! Pot!

Bătrânul comandant de pompieri îi dădu al patrulea păhăruţ şi îi spuse prieteneşte:

— Cred! Pentru mintea omenească nimic nu-i cu neputinţă. Mintea este mai tare decât orice pe lume. Poate să îndoaie potcoave, poate să înalţe un foişor de foc până la cer, poate să ia mită de la un mort... poate orice! Îndrăznesc însă să adaug,

Piotr Evtropîci, că există un lucru pe care nu-l poate birui nici mintea omenească şi nici chiar puterea dumitale.

— Şi care-i acest lucru? zâmbi dispreţuitor încrezutul, plin de sine.

— Poţi să birui orice, dar nu poţi să te birui pe tine însuţi! Da! „Gnoti se avton” spuneau cei vechi… Cunoaşte-te pe tine însuţi… Iar dumneata nu poţi nici să te cunoşti, nici să te birui. Nu poţi să mergi împotriva firii dumitale. Da!

— Ba pot! Pot să mă birui şi pe mine!

— Ei, n-ai să te birui! Crede moşului: n-ai să-ţi birui firea!

Se iscă o discuţie. În cele din urmă, bătrânul comandant de pompieri îl duse pe trufaş într-o dugheană de mărunţişuri şi îi spuse:

— Acum am să-ţi dovedesc că am dreptate… Negustorul acesta are în caseta de colo o hârtie de zece ruble. Dacă poţi să te birui pe tine însuţi, să n-o iei…

— N-o iau! Am să mă birui!

Trufaşul încrucişă braţele pe piept şi, în mijlocul atenţiei generale, începu să-şi biruie firea. Se luptă şi suferi mult timp. Vreme de o jumătate de ceas rămase cu ochii holbaţi, roşu la faţă şi strângând din pumni, dar în cele din urmă, nemaiputând răbda, întinse fără să vrea mâna spre casetă, apucă hârtia de zece ruble şi o băgă în buzunar cu o mişcare spasmodică:

— Da! spuse el. Acum, înţeleg!

Din ziua aceea nu se mai fuduli niciodată cu puterea lui.

Apărut pentru prima oară în revista „Oskolki” 1884. Nr. 20, 19 mai. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Vilegiaturista

Liolia N. N., o blondă drăgălaşă de vreo douăzeci de ani, stă lângă gardul vilei şi, sprijinindu-şi bărbia de o ulucă, priveşte în depărtare. Câmpia întinsă, norii scămoşaţi de pe cer, gara ce abia se zăreşte şi râuleţul şopotind la câţiva paşi de gard – totul e scăldat în lumina Lunii, care s-a ivit, purpurie, de după un gorgan. Adierea uşoară a nopţii îşi face de lucru încreţind ghiduşă râuleţul şi, furişându-se prin iarba tânără, o face să foşnească... În jur e linişte... Liolia stă îngândurată... Chipul ei drăgălaş e atât de trist, ochii îi sunt plini de atâta alean, încât zău că ar fi nedelicat şi crud din partea noastră să nu-i împărtăşim mâhnirea.

Liolia compară prezentul cu trecutul. Acum un an, în aceeaşi înmiresmată şi poetică lună mai, era încă la pension şi îşi trecea examenele de absolvire. Îşi aduce aminte cum pedagoga clasei, mademoiselle Morceau[169] – o fiinţă timorată, bolnăvicioasă şi din cale afară de mărginită, cu chipul ei veşnic speriat şi cu un nas mare, mereu asudat – le dusese pe absolvente la fotograf, pentru a le poza în grup.

— Te rog din suflet, se rugase ea de casieriţa atelierului, să nu le arăţi fotografii de bărbaţi!

Se ruga cu lacrimi în ochi. Această sărmană şopârlă, care nu cunoscuse în viaţa ei niciun bărbat, era cuprinsă de o sfântă groază când zărea un chip bărbătesc. În mustaţa şi în barba fiecărui „demon”, citea o fericire paradisiacă, ce ducea fără doar şi poate la o prăpastie înfricoşătoare, necunoscută, din care nu

---

169 *Morceau* (în limba franceză) – bucată. (N. red. rom.)

puteai scăpa. Elevele râdeau de prostia domnişoarei Morceau, dar, pătrunse până-n măduva oaselor de „idealuri”, nu puteau să nu împărtăşească sfânta ei groază. Fiecare dintre ele era adânc încredinţată că dincolo de zidurile pensionului, abstracţie făcând de tata – bolnav de stomac – şi de fraţi – tineri cu termen redus –, mişunau numai poeţi pletoşi, cântăreţi palizi, satirici veninoşi, patrioţi înflăcăraţi, milionari cu averi fabuloase, avocaţi grozav de interesanţi şi care storc lacrimi cu elocinţa lor… Priveşte acest furnicar şi alege!… Liolia era încredinţată că, ieşind din pension, va întâlni fără doar şi poate eroi de-ai lui Turgheniev şi alţii asemenea lor, luptători neînfricaţi pentru adevăr şi progres, despre care au povestit toate romanele şi chiar toate manualele de istorie – antică, medievală şi modernă…

Şi iată că luna mai a anului acesta a găsit-o pe Liolia măritată. Are un bărbat frumos, bogat, tânăr, cult, stimat de toată lumea, dar, cu toate acestea (e cam ruşinos s-o mărturisim faţă de poetica lună mai), e mojic, necioplit şi din cale afară de nesărat.

Se trezeşte din somn la ora zece dimineaţa fix şi, după ce îşi pune halatul, începe să se radă. Se rade cu un aer preocupat, recules şi cu metodă, de parcă ar inventa în clipa aceea telefonul. După ce se rade, îşi bea apa minerală, cu acelaşi aer concentrat. Apoi se îmbracă cu haine meticulos periate şi călcate, sărută mâna nevestei şi pleacă cu trăsura lui la „Societatea de asigurare” unde îşi are serviciul. Liolia habar n-are ce anume face el acolo. Transcrie doar nişte adrese, născoceşte proiecte iscusite sau poate ţine în mână chiar frâiele „societăţii”? Se întoarce de la serviciu după ceasurile trei şi, plângându-se că-i obosit şi năduşit, îşi schimbă rufăria. Apoi se aşază la masă. Mănâncă mult şi perorează tot timpul. Îşi alege de obicei teme înalte. Dezleagă problema feminină şi cea financiară, ocărăşte Anglia, îl laudă pe Bismarck, loveşte în ziare, în medicină, în actori, în studenţi… „E îngr-r-rozitor cât de înapoiat e astăzi tineretul”. La un singur prânz reuşeşte să rezolve probleme nenumărate. Dar lucrul cel mai nesuferit este că musafirii poftiţi la masă îl ascultă pe acest pisălog şi-l aprobă mereu. Până la urmă, el, care nu spune decât neghiobii şi lucruri banale, pare mai deştept decât toţi ceilalţi şi trece în ochii lor drept o autoritate.

— Astăzi nu mai avem scriitori buni! suspină el la fiecare prânz.

Dar nu din citit a dobândit această convingere. Nu citeşte niciodată nimic: nici cărţi, nici ziare. Pe Turgheniev îl confundă cu Dostoievski, caricaturile nu le înţelege, glumele la fel, iar într-o zi, după ce, sfătuit de Liolia, l-a citit pe Şcedrin, a găsit că scrie „nebulos”:

— Puşkin e mai bun, ma chère... La Puşkin găseşti lucruri foarte hazlii! L-am citit... îmi aduc aminte...

După prânz se duce pe terasă, se aşază într-un fotoliu moale şi cade pe gânduri, cu pleoapele pe jumătate lăsate. Se gândeşte mult timp şi foarte concentrat, încruntându-se şi încreţindu-şi fruntea... Liolia nu ştie la ce se gândeşte. Ştie numai că, după două ceasuri de meditaţie, nu se arată deloc mai deştept şi continuă să îndruge aceleaşi prostii. Seara se joacă mai întotdeauna cărţi. E un jucător tipicar. De câte ori are de dat o carte, stă mult pe gânduri, iar dacă partenerul face o greşeală, începe să expună regulile jocului cu glas calm şi răspicat. După joc şi după ce pleacă musafirii, îşi bea iarăşi apa minerală şi se duce la culcare cu un aer preocupat. Doarme toată noaptea buştean. Foarte rar i se întâmplă să vorbească în somn, dar şi atunci nu spune decât neghiobii.

— Birjar! Birjar! l-a auzit Liolia bolborosind a doua noapte după nuntă.

Hârâie toată noaptea. Îi hârâie nasul, pieptul, burta...

Altceva nu poate spune Liolia despre el. Acum stă lângă gard şi se gândeşte la el; îl asemuieşte cu bărbaţii pe care-i cunoaşte şi găseşte că tot el este mai bine decât toţi ceilalţi. Dar asta n-o mângâie. Sfânta groază a domnişoarei Morceau o făcuse să nădăjduiască mai mult.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 22, 2 iunie. Semnată: A. Cehonte. A fost inclusă în culegerea „Povestiri felurite”, Sankt Petersburg, 1836. Publicăm textul culegerii.

S-a certat cu nevasta
FAPT DIVERS

Dracu’ să vă ia! Te întorci acasă de la slujbă flămând ca un lup şi-ţi dă să mănânci naiba ştie ce... încearcă numai să spui ceva! Nici n-ai deschis bine gura şi-au şi început bocetele, lacrimile! Fir-aş de trei ori blestemat că m-am însurat!

Bărbatul azvârli lingura în farfurie, sări în picioare şi plecă din odaie trântind mânios uşa. Nevasta se porni pe un plâns cu hohote, îşi ascunse obrazul în şervet şi plecă şi ea. Prânzul se sfârşise.

Bărbatul intră în biroul său, se aruncă pe divan şi îşi înfundă capul în pernă.

«Dracu' te-a pus să te-nsori! gândi el. Plăcută-i viaţa „de familie”, n-am ce zice! Abia te-ai însurat şi îţi şi vine să te împuşti!»

După un sfert de ceas, se auziră dincolo de uşă paşi uşori...

„Bineînţeles, nici nu se putea altfel... Mă jigneşte, mă face cu ou şi cu oţet şi pe urmă îmi dă târcoale; vrea să ne împăcăm... Pe dracu’! Aşteaptă tu mult şi bine! Mai bine mă spânzur decât să mă împac!”

Uşa se deschise cu un scârţâit uşor şi nu se mai închise. Cineva intră şi se îndreptă cu paşi sfioşi spre divan.

„N-ai decât! Poţi să-ţi ceri iertare, să te rogi, să plângi... Ai s-aştepţi mult şi bine! Te-ai lins pe bot!

S-a isprăvit! Poţi să mori şi nu scoţi un cuvânt de ia mine... Iac-aşa! Dorm şi n-am chef de vorbă!”

Bărbatul îşi afundă şi mai adânc capul în pernă şi începu să sforăie uşor. Dar bărbaţii sunt tot atât de slabi ca şi femeile. E

uşor să-i moi şi să-i îmbunezi. Simţind în spatele lui un trup cald, se lipi îndărătnic de speteaza divanului şi-şi trase piciorul.

„Sigur!... Acum te bagi în mine, te alinţi, vrei să-mi intri pe sub piele... Parcă văd că începi să mă săruţi, să cazi în genunchi. Nu pot să sufăr giugiulelile astea! Şi, totuşi... trebuie s-o iert. În starea ei, nu-i bine să se frământe... Am s-o las să se perpelească un pic, ca s-o pedepsesc, şi pe urmă o iert...”

Chiar deasupra urechii lui, trecu încet, un oftat adânc. După el, altul, şi încă unul... Bărbatul simţi pe umăr atingerea unei mânuţe.

„Ei hai, fie! O iert, pentru ultima oară. Destul am chinuit-o, sărăcuţa de ea! Cu atât mai mult că vinovatul sunt eu! Am făcut scandal din cauza unui fleac...”

— Hai, ajunge, puiule!

Bărbatul întinse mâna şi cuprinse trupul cald de lângă dânsul.

— Ptiu!

Alături de el se cuibărise căţeluşa Dianka.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 23, 9 iunie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Scrisoare către un reporter

Stimate domn! Ştiu totul! Săptămâna aceasta au fost şase incendii mari şi patru mici. Un tânăr s-a împuşcat din dragoste înflăcărată pentru o fată, iar aceasta, aflând de moartea lui, şi-a pierdut minţile. Portarul Guskin[170] s-a spânzurat din cauza abuzului de spirtoase. Ieri s-a scufundat o barcă cu doi pasageri şi un copil mic... Bietul copil! La „Arkadia”[171], i-au ars unui negustor haina la spate, i-au făcut o gaură şi mai-mai să-i frângă gâtul. Au fost prinşi patru pungaşi bine îmbrăcaţi, şi a avut loc naufragiul unui tren de marfă. Toate le ştiu, stimate domn! Atâtea întâmplări plăcute, atâţia bani în punga dumitale şi mie nu-mi dai nicio leţcaie!... Un domn cumsecade nu procedează astfel!

Croitorul dumitale, Zmirlov

Corespondent: Omul fără splină.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 23, 9 iunie, la rubrica: „Din puşculiţa cu curiozităţi”, Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

---

[170] *Guskin* – al gâştii. (N. red. rom.)

[171] *Arkadia* – grădină din Moscova, care servea drept loc de petreceri.

Vodevilul

Prânzul se sfârşise. Bucătăreasa primi poruncă să strângă cât mai încetişor masa, să nu facă zgomot cu farfuriile şi să nu tropăie... Copiii fură trimişi, în mare grabă la pădure... Toate acestea, fiindcă Osip Feodorîci Klodkov[172], stăpânul vilei, un om uscăţiv, tuberculos, cu ochii duşi în fundul capului şi nasul ascuţit, scosese din buzunar un caiet şi, dregându-şi ruşinat glasul, începuse să le citească musafirilor un vodevil scris de el. Vodevilul avea un subiect simplu, era scurt şi pe placul cenzurii. Iată-l! Funcţionarul Iasnoserdţev[173] dă buzna în scenă şi-şi anunţă nevasta că dintr-o clipă într-alta vor primi vizita şefului său, consilierul de stat Kleşciov[174] care o simpatizează pe fiica lor Liza. Urmează un lung monolog al lui Iasnoserdţev pe tema: ce plăcut e să fii socrul unei excelenţe! „Are pieptul plin de decoraţii... lampas roşu la pantalon... iar tu stai lângă el şi pare foarte firesc! Ca şi cum n-ai fi doar un firicel de praf în vâltoarea universului!” Cufundat în visare, viitorul socru îşi dă deodată seama că prin odăi se simte un miros puternic de gâscă friptă. E neplăcut să primeşti un musafir de seamă când miroase urât în odăi, şi Iasnoserdţev începe să-şi mustre nevasta. „Niciodată nu poate omul să-ţi facă pe plac!” îi răspunde nevasta izbucnind în plâns. Viitorul socru se ia cu mâinile de cap şi-i porunceşte să isprăvească odată cu bocetele, căci nu se cade să primeşti un şef cu ochii plânşi: „Toanto! Şterge-ţi obrazul... Mumie, irodiadă necioplită ce eşti!” Pe nevastă o apucă istericalele. Fiica declară

---

[172] *Klociok* – smoc, petic. (N. red. rom.)

[173] *Iasnoe serdţe* – inimă curată. (N. red. rom.)

[174] *Kleşci* – căpuşă. (N. red. rom.)

că numai poate răbda nişte părinţi atât de nevricoşi şi se îmbracă să plece. Dar o nenorocire nu vine niciodată singură. Până la urmă, distinsul oaspe găseşte pe scenă un doctor, care-i pune soţului comprese cu apă de plumb la cap, şi un comisar care încheie un proces-verbal de tulburare a liniştii publice. Atâta tot! În acţiune îl amestecă şi pe logodnicul Lizei, Granski, licenţiat în drept, un om dintre „cei noi”, care face teorii şi reprezintă pare-se, în vodevil, principiul binelui.

Citind, Klocikov trăgea mereu cu coada ochiului la ascultători să vadă dacă râd. Spre bucuria lui, musafirii îşi puneau mâna la gură şi se uitau unul la altul.

— Ei? Ce ziceţi? îşi ridică Klocikov privirea asupra lor când isprăvi de citit. Cum vi se pare?

Drept răspuns, cel mai în vârstă dintre musafiri, Mitrofan Nikolaievici Zamazuon[175], cărunt şi chel ca o lună, se sculă în picioare şi, îmbrăţişându-l cu lacrimi în ochi, îi spuse:

— Mulţumesc, dragul meu! A fost o adevărată desfătare… Ai scris aşa de bine chestia asta, că m-au podidit lacrimile… Vino să te mai strâng o dată în braţe!…

— Minunat! Remarcabil! se amestecă în vorbă Polumrakov[176]. Ai talent, mare talent! Ştii ce, frate dragă? Lasă-te de serviciu şi apucă-te de scris! Zău, neapărat! Ar fi o crimă să-ţi îngropi talentul!

Începură felicitările, izbucnirile entuziaste, îmbrăţişările… Se trimise după şampanie rusească.

Klocikov, roşu, emoţionat, beat de fericire, începu să se plimbe în jurul mesei.

— Simt de mult în mine această chemare! începu el, tuşind şi gesticulând. Încă din copilărie… Mă exprim literar, sunt spiritual… Scena o cunosc – ce vreţi – zece ani şi mai bine, am fost artist amator… Ce-mi mai lipseşte? Să lucrez niţel pe acest tărâm, să mai învăţ câte ceva… Şi nu voi fi cu nimic mai prejos ca alţii…

— Aşa-i, să mai înveţi! îşi dădu cu părerea Zamazurin. Bine ai zis… Numai că vezi, scumpul meu… Iartă-mă, dacă îţi spun, dar mie-mi place să spun adevărul, adevărul mai presus de orice…

---

[175] *Zamazura* – nespălatul. (N. red. rom.)

[176] *Polumrak* – semiobscuritate, penumbră. (N. red. rom.)

Iată: înfăţişezi în piesă pe un oarecare Kleşciov, consilier de stat... Cred că nu faci bine, dragul meu... În fond, n-are nicio importanţă, dar... cum să-ţi spun... e totuşi o chestiune delicată... E o Excelenţă, vezi tu... Las-o dracului, frate dragă! Te pomeneşti că al nostru se mai supără, crezând că l-ai vizat pe el... O să se simtă jignit, moşul... Şi el nu ne-a făcut decât bine... Dă-o-ncolo!

— Sa ştii că bine zici, se sperie Klocikov. Trebuie să mai schimb pe ici pe colo... Am să pun peste tot „Înălţimea Voastră”... Sau nu! N-am să pun niciun rang sau titlu...” Pur şi simplu Kleşciov...

— Şi mai e ceva, adăugă Polumrakov. Nu-i decât un fleac, dar, oricum, e neplăcut... bate la ochi... Logodnicul ăla al tău, Granski, îi spune Lizei că, dacă părinţii nu se învoiesc la căsătoria lor, el o va lua împotriva voinţei lor. Poate că nu-i mare lucru... poate că, de multe ori, părinţii sunt într-adevăr nişte porci în tirania lor, dar, în timpurile noastre, cum să zic... mă tem să n-o păţeşti!

— Da, prea le spui pe şleau! fu de părere şi Zamazurin. Mai schimbă şi tu niţel pasajul ăsta... Şi ai face bine să scoţi şi consideraţiunile privitoare la plăcerea de a fi socrul şefului. Spui că e plăcut, şi totuşi ironizezi... Cu lucrurile astea nu trebuie să glumeşti frate dragă... Al nostru a luat şi el o fată săracă; înseamnă deci că a făcut rău? Asta vrei să spui? Crezi că asta nu l-ar putea jigni? Să admitem că se duce la teatru şi vede piesa ta... Crezi că o să-i facă plăcere? Doar te-a sprijinit atunci când, odată cu Salaleev, ai cerut un ajutor în bani. „E un om bolnav, a spus el, are mai multă nevoie de bani decât Salaleev...” Ei, vezi?

— Mărturiseşte că ai făcut aici o aluzie la el! făcu cu ochiul Buliaghin.

— Nici prin cap nu mi-a trecut! protestă Klocikov. Să mă bată Dumnezeu dacă am vrut să fac aluzie la cineva!

— Lasă-lasă... Adevărul e că-i cam place să alerge după fuste... Asta ai prins-o bine la el... Şi-apoi mai e ceva... dă-l încolo de comisar... Ce nevoie ai de el?... Şi pe Granski să-l scoţi... Face pe eroul, dracu’ ştie cu ce se ocupă, vorbeşte fel de fel de bazaconii... Dacă l-ai dezaproba, ar mai merge, dar tu, dimpotrivă, îl simpatizezi... Poate că-i om de treabă, dar... dracu’ să-l mai descurce! Se poate crede orice...

— Şi ştiţi cine-i Iasnoserdtev? E Eniakin al nostru… La el face aluzie Klocikov… E consilier titular, se ciorovăieşte veşnic cu nevastă-sa, are o fiică… Chiar el e… Bine-mi pare, dragul meu! Aşa-i trebuie, nemernicul! Prea face pe grozavul!

— Să-l luăm, bunăoară, pe acest Eniakin… oftă Zamazurin. E un om de nimic, un ticălos, dar te pofteşte mereu pe la el pe acasă, ţi-a botezat-o pe Nastia… Nu-i frumos, Osip! Scoate-l! Şi, dacă vrei să ştii părerea mea… ar fi mai bine să te laşi!… Să te laşi de treaba asta… Gândeşte-te şi tu… Or să înceapă îndată vorbe: „Cine, cum, ce fel?…” N-ai să ştii nici tu cum să le mai descurci!

— Aşa-i… îl susţinu Polumrakov. Joacă-joacă, dar te pomeneşti că iese vreo istorie că n-o mai dregi nici în zece ani… Nu faci bine, Osip… Asta nu-i treabă pentru tine… Vrei cu tot dinadinsul să ajungi un Gogol sau un Krîlov?… Ăştia au fost cu adevărat oameni învăţaţi. Pe când tu, ce şcoală ai? Eşti un biet vierme, un nimic! Orice muscă poate să te strivească… Lasă-te, frate! Dacă află al nostru, e jale… Lasă-te!

— Rupe-l! şopti Buliaghin. Noi o să tăcem chitic… Dacă ne întreabă cineva, spunem şi noi… nimic…

— De ce să spunem? Nu-i nevoie să spunem, încuviinţă Zamazurin. Dacă te întreabă ei, atunci… nu poţi să minţi… De altul îţi pare rău, da’ de tine ţi se rupe inima… Aşa sunteţi voi, faceţi fel de fel de bazaconii, iar după aceea, alţii să scoată tăciunii din foc în locul vostru! Pentru mine, asta-i mai rău ca orice! Pe tine, un biet bolnav, n-o să te tragă la răspundere, dar de noi o să se agaţe… Şi zău, nu-mi convine!

— Mai încet, domnilor!… Vine cineva… Ascunde-l, Klocikov!

Klocikov păli, ascunse repede caietul, se scărpină în cap şi căzu pe gânduri.

— Da, aşa-i… oftă el. O să înceapă vorbe… O să se interpreteze în fel şi chip… Poate chiar că sunt în vodevilul meu lucruri pe care noi nu le vedem, dar pe care alţii o să le vadă… Am să-l distrug! Iar voi, fraţilor… să nu spuneţi nimănui… vă rog…

Se aduse şampanie rusească… Musafirii băură şi plecară pe la casele lor…

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 26, 30 iunie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest

text.

Dureri neştiute
POVESTIRE

— Acum, stimabililor, n-ar fi rău să putem cina! spuse Rebrotiosov[177], comandantul cercului de recrutare, un locotenent-colonel înalt şi subţire ca un stâlp de telegraf, ieşind cu un grup de prieteni de la club, într-o noapte întunecoasă de august. În oraşele mai răsărite, la Saratov, bunăoară, ţi se serveşte oricând supeul la club, dar în nenorocitul nostru Cerviansk nu capeţi, afară de vodcă şi de ceai cu muşte, nici pe dracu'! Şi nu e nimic mai rău decât să nu poţi lua o gustare, când eşti băut!

— Da, n-ar fi rău să îmbucăm ceva! îşi dădu cu părerea şi Ivan Ivanîci Dvoetociev[178], inspectorul şcolii consistoriale, înfăşurându-se mai strâns în paltonul său cam jerpelit. Dar s-a făcut ora două, birturile-s închise... Şi când te gândeşti ce-ar mai merge acum o scrumbioară... sau nişte hribişori... sau ceva aşa... ştiţi voi...

Inspectorul făcu un gest sugestiv cu mâna şi mimica lui aminti de un fel de mâncare, pesemne tare gustoasă, fiindcă toţi îşi linseră buzele, privindu-l. Rămaseră locului, pe gânduri. Dar degeaba îşi puseră cu toţii mintea la încercare: din frământarea lor nu ieşi nimic de înfulecat. Astfel că fură nevoiţi să se mulţumească cu închipuirea.

— Straşnic curcan am mai mâncat ieri la Golopiosov[179]! oftă Prujina[180]-Prujinski, ajutorul şefului de poliţie. Dar ia spuneţi-mi...

---

[177] *Tesati riobra* – a rupe coastele. (N. red. rom.)
[178] *Dvoetocie* – două puncte. (N. red. rom.)

aţi fost vreodată la Varşovia, domnilor? Acolo se face aşa... se iau nişte caraşi obişnuiţi, încă vii... dar, cu adevărat vii... şi se bagă în lapte... Îi laşi, afurisiţii, să înoate o zi întreagă în laptele acela şi apoi îi frigi cu smântână într-o tigaie încinsă. După aceea, frate dragă, fie şi ananas, şi nu-ţi mai trebuie! Zău aşa... Mai ales dacă mai bei un păhăruţ, două. Uiţi că mănânci... te unge la inimă, nu alta... mori de plăcere numai mirosindu-i...

— Şi dacă mai pui şi un castravecior murat... adăugă Rebrotiosov, plin de înţelegere. Când eram în garnizoană, în Polonia, ţin minte că la o singură masă dădeam gata vreo două sute de colţunaşi de ai lor, cu carne... Îţi umpleai cu ei farfuria vârf, puneai piper, îi presărai cu mărar şi cu pătrunjel şi... n-am cuvinte să vă spun ce era!

Rebrotiosov se opri deodată şi rămase pe gânduri. Îi venise în minte o ciorbă de cegă, pe care o mâncase la mănăstirea Troiţkaia, în 1856. Amintirea acelei ciorbe era atât de vie, încât comandantul cercului de recrutare simţi deodată în nări mirosul de peşte, începu să mestece în neştire şi nici nu băgă de seamă că intrase până peste galoşi într-o băltoacă.

— Nu, nu pot! spuse el. Nu pot să mai rabd! Mă duc acasă să-mi astâmpăr pofta! Ştiţi ce, domnilor, veniţi şi voi la mine! Zău! Bem câte un păhăruţ şi îmbucăm ce-om găsi. Nişte castraveţi, nişte cârnaţi... punem samovarul... ai? Luăm o gustărică, mai discutăm despre holeră, ne aducem aminte de altădată... Nevastă-mea doarme, dar nici nu-i nevoie s-o trezim... umblăm încetişor... Hai să mergem!

E de prisos să descriu entuziasmul cu care fu primită această invitaţie. Voi spune numai că niciodată Rebrotiosov nu avu prieteni mai buni ca în noaptea aceea.

— Am să-ţi mut fălcile! se răsti comandantul cercului de recrutare la ordonanţă, introducându-i pe musafiri în vestibulul cufundat în întuneric. De o mie de ori ţi-am spus, nemernicule, când dormi în vestibul, să aprinzi hârtie aromată! Hai, pregăteşte samovarul, dobitocule, şi spune Irinei să... să aducă din pivniţă castraveţi şi ridichi... Şi curăţă nişte scrumbii... Pune-le ceapă verde, tăiată mărunt, presară-le cu mărar... Ştii tu, mai taie şi cartofi, aşa în rondele... Şi sfecla, la fel... Apoi pune oţet

---

[179] *Golîi pios* – câine golaş. (N. red. rom.)

[180] *Prujina* – arc, tel. (N. red. rom.)

şi untdelemn, ştii tu cum; pune şi muştar… Presară pe deasupra piper… Într-un cuvânt, fă o garnitură… Ai înţeles?

Rebrotiosov arătă cu degetul cum să amestece salata şi adăugă, prin pantomimă, la garnitură, ceea ce nu izbutise să adauge prin viu grai… Musafirii îşi lepădară galoşii şi intrară, prin întuneric, în salon. Gazda aprinse un chibrit, care răspândi miros de pucioasă şi lumină pereţii împodobiţi cu reproduceri oferite ca premii de revista „Niva”, cu vederi din Veneţia, cu portretul scriitorului Lajecinikov, şi cel al unui general cu ochi parcă speriaţi.

— Acuşica! şopti gazda, ridicând încetişor aripile mesei pentru a o prelungi. Pun totul pe masă şi ne aşezăm… Maşa mea nu se simte tocmai bine astăzi. O s-o iertaţi… O chestie femeiască. Doctorul Gusin[181] spune că-i din pricina mâncării de post… Se prea poate! Eu îi spun mereu: „Sufleţelule, nu-i de vină mâncarea! Nu contează ceea ce intră, ci ceea ce iese pe gură… Mănânci de post, dar te superi, ca şi înainte… Decât să-ţi chinuieşti trupul, ar fi mai bine să nu te superi, să nu rosteşti fel de fel de vorbe…” Nici nu vrea să mă audă! Cică „aşa-s deprinsă din copilărie.”

Ordonanţa intră şi, întinzând gâtul, şopti ceva la urechea gazdei. Rebrotiosov încruntă sprâncenele.

— Mda… mormăi el înfundat. Hm… nu face nimic… Domnilor, mă iertaţi… în câteva clipe sunt înapoi… Ştiţi, Maşa a încuiat pivniţa şi dulapurile din pricina servitorilor şi a luat cheile la ea. Trebuie să mă duc să le iau…

Rebrotiosov se ridică, deschise încetişor uşa şi se duse în vârful picioarelor la nevastă… Nevastă-sa dormea.

— Maşenka! îi şopti el, apropiindu-se cu băgare de seamă de pat. Trezeşte-te, Maţunia, numai o clipă!

— Cine-i? Tu eşti? Ce vrei?

— Uite de ce am venit, Maşenka… Dă-mi cheile, îngeraşule, şi nu-ţi strica somnul… Dormi înainte… Mă descurc eu şi singur… Am să le dau câte un castravecior, nimic mai mult… Să mă bată Dumnezeu… Sunt cu Dvoetociev, ştii tu, Prujina-Prujinski şi alţi câţiva… Nişte oameni minunaţi… stimaţi de toată lumea… Prujinski are chiar ordinul „Sfântul Vladimir”, clasa a IV-a… Te stimează aşa de mult…

---

[181] *Gus* – gânsac. (N. red. rom.)

— Unde te-ai îmbătat?

— Ei, poftim, de ce te superi?... Vezi cum eşti?... Am să le dau câte un castravecior şi atâta tot... Acuşi pleacă... Mă descurc eu şi singur; pe tine n-o să te supărăm deloc... Stai culcată, păpuşico... Cum te mai simţi? A venit Gusin în lipsa mea? Hai, dă-mi mânuţa să ţi-o sărut... Musafirii te respectă atât... Ştii că Dvoetociev e un om cu frica lui Dumnezeu... Prujina şi administratorul financiar, la fel. Toţi au pentru tine... îmi spun mereu: „Maria Petrovna nu-i o femeie, e ceva... de neînţeles... E steaua judeţului nostru!”

— Hai, culcă-te şi lasă tâmpeniile! Te îmbeţi la club cu scandalagiii tăi şi după aceea nu-ţi mai tace gura toată noaptea! Ar trebui să-ţi fie ruşine! Ai copii!

— Copii am eu... dar nu te uiţi, Manecika... nu te supăra... Te preţuiesc şi te iubesc... Am să-i căpătuiesc şi pe copii, cu voia lui Dumnezeu... Pe Mitea am să-l dau la liceu... Dar gândeşte-te! Nu pot să-i dau afară... Oricum, e greu... Au venit să mă vadă şi mi-au cerut de mâncare. Mi-au spus: „Dă-ne să gustăm ceva...” Dvoetociev, Prujina-Prujinski... sunt toţi oameni aşa de cumsecade... Te simpatizează şi te preţuiesc mult. Am să le dau câte un castravecior, câte un păhăruţ şi... n-au decât să plece... Mă descurc eu şi singur...

— Doamne, ce pacoste pe capul meu! Ai înnebunit sau ce-i cu tine? Oaspeţi la ora asta? Să le fie ruşine, golanii dracului, să tulbure oamenii în toiul nopţii! Unde s-a mai pomenit să faci vizite noaptea?... Ce-i aici, cârciumă? Aş fi o tâmpită dacă ţi-aş da cheile! N-au decât să se dezmeticească şi să vină mâine!

— Hm... De ce n-o spuseşi din capul locului... N-aş fi apucat să mă mai înjosesc în faţa ta... înseamnă că nu eşti o adevărată tovarăşă de viaţă, că nu eşti mângâierea bărbatului tău, după cum spune scriptura, ci... mi-e ruşine s-o spun... Scorpie ai fost, scorpie ai rămas...

— A-a-a... vasăzică mă şi insulţi, ciumă ce eşti?

Soţia se ridică în capul oaselor şi... comandantul cercului de recrutare îşi frecă obrazul, apoi urmă:

— Merci... înseamnă că-i adevărat ce am citit odată despre neveste într-o revistă: „... În lume înger neîntinat, acasă drac împieliţat!” Asta e!... Satană ai fost, satană ai rămas...

— Na, ţine!

— Dă-i, dă-i... Bine că ai bărbat, ca să-l baţi! Te rog în

genunchi... Te rog din suflet... Manecika!... Iartă-mă!... Dă-mi cheile! Manecika! Îngeraşule! Fiinţă fără suflet, nu mă face de râs în faţa lumii! Până când ai să mă chinuieşti, barbare? Dă-i... Bate-mă... Merci... Dar te rog din suflet...

Soţii mai discutară încă mult timp în felul acesta... Rebrotiosov se puse în genunchi, plânse de două ori, înjură, frecându-şi întruna obrazul... Până la urmă, nevastă-sa se sculă furioasă şi spuse:

— Văd eu că n-o să se isprăvească niciodată chinul meu! Dă-mi rochia de pe scaun, faraonule!

Rebrotiosov îi întinse cu grijă rochia, îşi netezi părul ciufulit şi se întoarse la musafiri. Musafirii stăteau în faţa generalului din portret, se uitau la privirea lui speriată şi căutau să rezolve problema: cine e mai de seamă: generalul sau scriitorul Lajecinikov? Dvoetociev spunea că Lajecinikov, dându-i zor cu nemurirea. Prujinski îl contrazicea:

— E scriitor bun, nimic de zis... are şi haz, şi duioşie, dar ia trimite-l la război, n-o scoate la capăt nici cu comanda unei companii, pe când generalului poţi să-i încredinţezi şi un corp de armată şi se descurcă...

— Maşa mea vine îndată... le întrerupse discuţia gazda intrând în salon. Acuşica!

— Zău, vă deranjăm... Dar ce-i cu obrazul dumitale, Feodor Akimîci? Doamne, ai şi o vânătaie sub ochi! Ce-ai păţit?

— Obrazul? Care obraz? se ruşină gazda. A, da! Adineauri mă furişam tiptil la Manecika, voiam s-o sperii şi, deodată, prin întuneric m-am lovit de pat! Ha-ha... Uite-o şi pe Manecika... Ce ciufulită eşti, Maniunia! Curat Louise Michel[182]!

Maria Petrovna intră în salon, ciufulită, somnoroasă, dar numai zâmbet şi voie bună:

— Ce drăguţ din partea voastră că aţi trecut pe la noi! începu ea. Dacă nu veniţi ziua, îi sunt recunoscătoare bărbatului meu că măcar noaptea izbuteşte să vă aducă. Dormeam, când am auzit glasuri... Cine să fie, m-am gândit eu... Fedea mi-a spus să-mi văd de somn, să nu mă scol, dar nu m-a răbdat inima...

Maria Petrovna se duse în fugă la bucătărie şi cina începu...

---

[182] *Louise Michel* – luptătoare revoluţionară în timpul Comunei din Paris anul 1871.

— Bine-i să fii însurat! oftă Prujina-Prujinski, ieşind, după un ceas, cu tot grupul de prieteni din casa comandantului cercului de recrutare. Mănânci când vrei, bei când îţi vine pofta... Ştii că există o fiinţă care te iubeşte... Îţi mai cântă şi ceva la pian... Fericit e Rebrotiosov!

Dvoetociev tăcea. Ofta şi se gândea. Ajuns acasă, în timp ce se dezbrăca oftă deodată atât de zgomotos încât îşi trezi nevasta.

— Nu tropăi aşa cu ciubotele, nesimţitule! se răsti ea. Nu mă laşi să dorm! Te îmbeţi la club şi după aceea mai faci şi tărăboi, neruşinatule!

— Nu ştii decât să ocărăşti! oftă inspectorul. Să fi văzut cum trăiesc Rebrotiosovii! Doamne, ce bine trăiesc! Când îi vezi, îţi vine să plângi de înduioşare. Numai eu am avut ghinionul să iau o zgripţuroaică. Hai, fă-mi loc!

Inspectorul se acoperi cu plapuma şi, blestemându-şi în gând soarta, adormi.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 34, 25 august. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Eclipsa de Lună
DIN VIAŢA DE PROVINCIE

Circulară.

În ziua de 22 septembrie, la ora zece seara, urmează să aibă loc o eclipsă a planetei Luna. Dat fiind că un asemenea fenomen al naturii nu numai că nu este dăunător ordinei publice, ci chiar folositor, având în vedere că dovedeşte că până şi planetele se supun adesea legilor naturii, vă recomand, cu scop de stimulare, să daţi dispoziţii ca în seara aceea să se aprindă în sectorul dumneavoastră toate felinarele de pe străzi, pentru ca întunericul serii să nu împiedice autorităţile şi pe locuitori să observe eclipsa susmenţionată şi de asemenea, vă rog, stimate domn, să vegheaţi cu asprime să nu se producă cu această ocazie pe străzi, adunări, strigăte de bucurie şi alte perturbaţiuni. Vă rog să-mi raportaţi despre persoanele care vor interpreta tendenţios susmenţionatul fenomen al naturii şi dacă s-au găsit astfel de persoane (ceea ce de altfel mă tem că nu va fi cazul, cunoscând înţelepciunea locuitorilor oraşului nostru).

Gniloduşin[183]

pentru conformitate: Secretarul Triasunov[184].

Drept răspuns la adresa Înălţimii Voastre cu Nr. 1032, am onoarea a vă declara că în sectorul meu nu există felinare de stradă, din care cauză eclipsa planetei Luna a avut loc într-o

[183] *Gnilaia duşa* – suflet putred. (N. red. rom.)
[184] *Treastisi* – a tremura, a dârdâi. (N. red. rom.)

întunecime completă, dar că, cu toate acestea, a fost urmărită de multă lume cu claritatea cuvenită. Nu au fost tulburări ale ordinei publice, interpretări tendenţioase sau manifestări de nemulţumire, cu excepţia meditatorului Amfilohi Babelmandebski, fiul diaconului, care, răspunzând întrebării unui locuitor în ce constă cauza acestei întunecări a planetei Luna, a început să dea o interpretare lungă, ce tindea vădit la dărâmarea noţiunilor bunului-simţ. Nu am înţeles însă în ce consta interpretarea lui, deoarece Domnia Sa, dând explicaţii în materie de ştiinţă, folosea, în vorbele sale, numeroase expresii străine.

Ukusi-Kalancevski[185].

Drept răspuns la adresa Înălţimii Voastre cu Nr. 1032, am onoarea a vă raporta că în sectorul ce îmi este încredinţat nu a fost eclipsă de Lună, cu toate că pe cer s-a petrecut de fapt un oarecare fenomen al naturii constând în întunecarea luminii Lunii, dar nu pot să afirm cu certitudine dacă aceasta a fost eclipsa. După cercetări minuţioase, s-au dovedit a fi în sectorul meu numai trei felinare de stradă, care au fost aprinse după spălarea geamurilor şi curăţirea lor pe dinăuntru, dar toate aceste măsuri nu au adus folosul cuvenit, deoarece întunecarea susmenţionată a avut loc când felinarele se stinseseră în urma bătăii vântului şi a pătrunderii lui prin geamurile sparte şi, prin urmare, n-au putut lumina întunericul menţionat în adresa Înălţimii Voastre. Adunări nu au fost, deoarece toţi locuitorii dormeau, cu singura excepţie a pisarului zemstvei, Ivan Avelev, care şedea pe gard şi, privind prin pumn la întunecare, zâmbea suspect şi spunea: „Despre mine ar putea să nu fie Lună deloc… Puţin îmi pasă!” Când i-am făcut însă observaţia că aceste vorbe sunt uşuratice, mi-a declarat obraznic: „Dar tu, mormolocule, de ce ţii partea Lunii? Te pomeneşti că de sărbători te-ai dus şi la ea cu plocon?” Cu acest prilej a adăugat o expresie imorală, în sensul unei înjurături populare, despre ceea ce am onoarea a vă raporta.

Glotalov.

---

[185] *Ucusit* – a muşca, *kalancea* – foişor de foc. (N. red. rom.)

Conform cu originalul: Omul fără splină

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 39, 29 septembrie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Taifas de gânsaci

Pornind în obişnuita lor călătorie spre ţările calde, un cârd lung de gâşte sălbatice zbura în albastrul cerului. În frunte erau gânsacii cei bătrâni, consilierii de stat ai împărăţiei gâştelor; în urma lor veneau familiile, statul major şi secretariatul. Moşnegii rezolvau gângăvind chestiunile curente, gâştele vorbeau de mode, iar gânsacii tineri, care se aflau mai la coadă, cârteau şi îşi povesteau unul altuia anecdote piperate. Tinerilor li se părea că moşnegii din capul alaiului nu zboară atât de repede pe cât ar fi cerut-o legile naturii...

— Nu se poate! spuneau ei când nu le mai veneau în minte anecdotele piperate. Dă-o-ncolo de treabă! Zburăm, zburăm şi nici măcar la Marea Neagră n-am ajuns încă! Hei, Excelenţelor! Aveţi de gând să zburaţi ca lumea sau nu?

Bătrânii cu scaun la cap judecau însă altfel:

— De fapt nici nu ştim de ce zburăm, Gînsak Gînsakovici! spunea un moşneag altuia care trecea în carnet numele nemulţumiţilor. Zburăm spre apus, spre un abis necunoscut, spre ţara operetelor! Opereta e un lucru bun, nu zic nu, e chiar necesară, dar trebuie să pricepi că nu suntem încă copţi pentru ea! Pentru dumneata şi pentru mine, un cuplet ca faimosul: „Nevinovaţi suntem cu toţii în prima noastră zi de viaţă” n-ar avea poate nimic rău, dar pentru o minte necoaptă e foarte dăunător.

— Mă bucur din suflet, Excelenţă, că găsesc în dumneata un părtaş la mâhnirea mea. Natura ne sileşte să zburăm, dar bunul-simţ ne pune întrebarea: ce rost are să zburăm? Să fi stat şi iarna aici, unde-i şi loc mult, şi belşug, şi morala neamului gâscăresc e încă neîntinată. Priviţi pe pământ la gâştele

băştinaşe! Ce soartă de invidiat! Îşi au lăcaşul lor stabil… Au hrană pe de-a gata, şi apă, şi bălegarul în care se află ascunse atâtea bogăţii, şi gânsacii se bucură de o poligamie consfinţită de veacuri… Şi câte fapte de seamă nu ilustrează hronicele lor! Dacă n-ar fi salvat Roma, această pepinieră de idei romane dăunătoare, gâştele nu şi-ar avea pereche în istorie! Priviţi ce sătui şi ce mulţumiţi sunt gânsacii, ce virtuoase sunt soţiile lor!

— Dar, Excelenţă, se amestecă în discuţie un gânsac din cei tineri şi precoci, plătesc prea scump această fericire înşelătoare, o plătesc cu libertatea lor. Neamul lor dă, Excelenţă, gâsca pe varză, untura de gâscă şi penele de gâscă!

— Dacă ai avea în cap mai puţine idei de felul ăsta, se supără bătrânul, n-ai vorbi aşa cu superiorii tăi! Cum te cheamă?

Şi aşa mai departe. Cârdul de gâşte ajunse cu bine în zbor, până la locul de destinaţie. Pe drum nu se întâmplase nimic deosebit. Numai o dată, bătrânii, zărind jos pe pământ o tânără gâscă băştinaşă, îşi făcură unul altuia cu ochiul, plescăiră din limbă şi, luând banii de ierbărit ai cârdului, se lăsară jos, unde însă nu zăboviră mult. Gâsca le luă banii, dar le respinse declaraţiile, invocând ca pretext nevinovăţia sa.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 40, 6 octombrie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Cine are limba lungă oriunde poa’ s-ajungă!
Unde eşti, iubite?
Unde să te caut?
CÂNTEC POPULAR

1-ul. Scoate căciula! Aici nu-i voie!

Al 2-lea. Nu-i căciulă, e joben!

1-ul. Tot aia e!

Al 2-lea. Nu-i deloc tot aia... O căciulă o cumperi şi cu cincizeci de copeici, dar pofteşte de cumpără un joben!

1-ul. Căciulă sau pălărie... trebuie s-o scoţi!

Al 2-lea. (scoţându-şi pălăria). Vorbeşte şi dumneata mai limpede... (Îl maimuţăreşte.) Căciula, căciula...

1-ul. Lasă vorba! Nu poate lumea să asculte!

Al 2-lea. Dumneata vorbeşti şi tulburi liniştea, nu eu! Eu tac... Şi nici n-aş fi deschis gura, dacă nu te legai de mine.

1-ul. Sssst!

Al 2-lea. Degeaba sâsâi... (După un timp de tăcere.) Ştiu şi eu să sâsâi... Şi nu mai holba ochii la mine... Ce, crezi că mă sperii? ... Am văzut şi pe alţii, mai grozavi ca dumneata...

Nevasta celui de-al 2-lea. Încetează odată! Ajunge!

Al 2-lea. De ce s-a legat de mine? Nu i-am făcut nimic! Spune, nu-i aşa? Atunci de ce se bagă? Sau, poate, vrei să mă plâng la comisariat?

1-ul. La urmă; la urmă... Taci odată...

Al 2-lea. Aha, te-ai speriat! De!... Voi ăştia faceţi pe grozavii, dar la o adică, tremuraţi de frică!

Glasuri din public. Sssst...

Al 2-lea. Uite, şi publicul te-a luat la ochi... Eşti pus să faci

ordine şi stârneşti singur dezordinea… (Zâmbeşte sarcastic.) Mai ai şi medalii pe piept… o sabie… Ce oameni!

(1-ul iese pentru câteva clipe)

Al 2-lea. I-a fost ruşine şi a plecat… Carevasăzică, mai are un pic de conştiinţă, dacă se ruşinează de vorbă… Dacă ar mai fi lungit-o, i-aş mai fi spus eu şi altele. Ştiu eu cum să mă port cu de-alde ei!

Nevasta celui de-al 2-lea. Taci! Se uită lumea la noi!

Al 2-lea. N-are decât să se uite… Am plătit biletul cu banii mei, nu cu ai altuia… Şi dacă vezi că mă apăr, nu mă mai scoate şi tu din răbdări… Acum că a plecat ăla… ăla cu pricina, tac şi eu… La ce să mai vorbesc, dacă nu se leagă nimeni de mine? N-am de ce să vorbesc… înţeleg prea bine… (Aplaudă.) Bis! Bis!

1-ul, al 3-lea, al 4-lea, al 5-lea şi al 6-lea (răsărind parcă din pământ). Poftiţi afară! Urmaţi-ne!

Al 2-lea. Unde? (Pălind.) Pentru ce?

1-ul, al 3-lea, al 4-lea, al 5-lea şi al 6-lea. Poftiţi! (îl apucă pe cel de-al 2-lea de subţiori.) Nu daţi din picioare… Poftiţi! (îl târăsc.)

Al 2-lea. Cum, am plătit cu banii mei şi îndrăzniţi aşa, din senin… (îl târăsc afară.)

Glasuri din public. Au scos din sală un pungaş!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 41, 13 octombrie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

La azilul de bătrâni şi bolnavi fără leac

În fiecare sâmbătă seară, eleva de liceu Saşa Eneakina, o fetiţă pipernicită, scrofuloasă, cu pantofi scâlciaţi, se duce cu mama ei la „Azilul de bătrâni şi bolnavi fără leac” din N. Acolo e internat bunicul ei după tată, Parfeni Savvici, locotenent din garda imperială, în retragere. În odaia bunicului e zăpuşeală şi miroase a untdelemn. Pe pereţi atârnă tablouri necuviincioase: o femeie la baie, tăiată din revista „Niva”, nişte nimfe care se încălzesc la soare, un bărbat cu jobenul dat pe ceafă, care se uită prin gaura cheii la o femeie goală etc. Prin unghere numai pânze de păianjeni, pe masă fărâmituri de pâine şi solzi de peşte... Şi nici bunicul nu-i prea plăcut la înfăţişare! E bătrân, gârbovit, şi trage tutun pe nas, de ţi-e mai mare sila. Ochii îi lăcrămează, gura ştirbă îi e veşnic deschisă. Gând intră Saşa cu mamă-sa, bunicul zâmbeşte, şi zâmbetul lui pare o zbârcitură adâncă.

— Ei, cum merge? o întreabă bunicul pe Saşa care se apropie să-i sărute mâna. Ce face tată-tău?

Saşa nu răspunde. Mama începe să plângă fără o vorbă.

— Tot mai cântă la pian prin birturi? Ei, ce să-i faci!... Toate astea-s din neascultare, din trufie... S-a însurat cu mama ta şi... s-a tâmpit. Da... un boier, fiu de tată nobil şi să se însoare cu... „ptiu”, uite, cu cine... cu o actriţă, cu fiica lui Seriojka... Seriojka era clarinetist la mine şi rânea grajdurile... Plângi, plângi, fato! Spun adevărul... Slugă ai fost, slugă ai rămas!...

Saşa se uită la maică-sa – fiica lui Seriojka şi actriţă – şi începe să plângă şi ea. Se aşterne o tăcere grea, apăsătoare... Un bătrânel cu picior de lemn aduce un samovăraş de aramă.

Parfeni Savvici ia cu trei degete puţin ceai – un ceai ciudat, cu firul foarte mare, de culoare cenuşie –, şi îl opăreşte.

— Beţi! spune el, turnând trei ceşti mari. Bea, actriţo!

Musafirele iau ceştile în mână... Ceaiul e cum nu se poate mai prost, miroase a mucegai, dar trebuie să-l bea – altfel bunicul s-ar supăra!... După ceai, Parfeni Savvici îşi ia nepoţica pe genunchi şi începe s-o dezmierde, privind-o cu o duioşie înlăcrămată.

— Tu, nepoţică, eşti de neam mare... Să nu uiţi asta... Sângele nostru nu-i un sânge de actor oarecare... Nu te uita că trăiesc în calicie şi că tac-tu zdrăngăne la pian prin birturi. Nu tatăl tău e de vină, ci firea lui îndărătnică şi trufaşă... Iar eu am ajuns aşa din pricina sărăciei, dar suntem oameni de seamă... Ia întreabă-mă ce am fost! Nici n-ai să crezi!

Şi bunicul povesteşte, mângâind cu mâna lui uscăţivă căpşorul Saşei:

— La noi în toată gubernia nu erau decât trei oameni de vază: contele Egor Grigorici, guvernatorul şi cu mine. Eram cei dintâi şi cei mai de seamă... Bogat n-am fost, nepoţico... Nu aveam cu totul decât vreo cinci mii de deseatine de pământ prost şi vreo şase sute de suflete, şi nimic mai mult. N-aveam nici legături cu marii conducători de oşti, nici rude de neam mare. N-am fost nici scriitor, nici vreun Rafael, nici filozof... Într-un cuvânt, eram un om ca toţi oamenii... Şi totuşi ascultă bine, nepoţico! nu mă plecam în faţa nimănui, guvernatorului îi spuneam Vasea, preasfinţitului îi strângeam mâna, iar cu contele Egor Grigorici eram prieten la cataramă. Şi toate astea fiindcă mă pricepeam să trăiesc ca un om luminat, cu mentalitate europeană...

După o lungă introducere, bunicul începe să povestească cum şi-a trăit el traiul pe vremuri... Vorbeşte mult, cu înflăcărare.

— Pe muierile de la moşie le puneam în genunchi pe boabe de mazăre, ca să se strâmbe, bolborosea el între altele. Muierile se strâmbau şi ţăranii se prăpădeau de râs... Văzându-i pe ei râzând, râdeam şi eu şi mă mai veseleam oleacă... Pentru cele cu carte aveam altă pedeapsă, mai blândă: sau le puneam să înveţe pe de rost condica cu socoteli, sau le porunceam să se caţere pe acoperiş şi să citească de acolo cu glas tare, pe „Iuri Miloslavski”, dar să citească în aşa fel încât să aud din odăi... Când pedepsele morale nu dădeau rezultat, le foloseam pe cele corporale, care aveau mai mult efect...

Vorbind despre disciplină, fără de care, după părerea lui, „omul seamănă cu o teorie fără practică”, bunicul spune că pedepsele trebuie să fie compensate cu răsplătiri.

— Pentru acte foarte curajoase, bunăoară pentru prinderea unui hoţ, răsplăteam bine: pe cei mai în vârstă îi însuram cu fete tinere, pe cei tineri îi scuteam de armată şi aşa mai departe.

Bunicul petrecea pe timpuri, cum „nu mai petrece nimeni astăzi”.

— Cu toată lipsa mea de mijloace, aveam şaizeci de muzicanţi şi de cântăreţi. Orchestra mi-o conducea un jidov, iar de cor se ocupa un diacon răspopit… Jidovul era mare muzicant… Nici dracu’ nu s-ar fi priceput să cânte cum cânta blestematul ăla. Îţi scotea, şmecherul, nişte echivocuri la contrabas, cum Rubinstein sau Beethoven, bunăoară, nu le-ar fi putut scoate nici la vioară… învăţase notele în străinătate, îi zicea din toate instrumentele şi era meşter să dea şi din mâini. N-avea decât un neajuns: mirosea a peşte stricat de te trăsnea şi strica decorul cu sluţenia lui. Din cauza asta, la sărbători eram nevoit să-l ascund după un mic paravan… Nici răspopitul nu era prost. Se pricepea la note, ştia să şi poruncească. Pusese atât de bine la punct disciplina, încât mă miram chiar eu. Izbutea să facă orice cu oamenii din cor. Câteodată un bas de-al lui cânta cu glas de tenor, iar o muiere îi zicea cu başii, atât de gros cânta… Mare meşter mai era, diavolul… Avea o înfăţişare plină de ifos, de parcă ar fi fost cine ştie ce om cu vază… Atât că bea de stingea, dar asta, nepoţico, e după cum e omul… Unuia îi face rău, altuia îi e chiar de folos. Un cântăreţ trebuie să bea, deoarece glasul se face mai adânc de pe urma votcii… Plăteam jidovului o sută de ruble pe an în bilete de bancă, iar răspopitului nu-i plăteam nimic… Stătea la mine numai pe mâncare şi îşi primea leafa în natură: în hrişcă, în carne, în sare, în fete, în lemne şi aşa mai departe. Trăia la mine ca în sânul lui Avram, cu toate că de multe ori puneam să-l spânzure de încheieturile mâinilor şi să-i tragă câte o mamă de bătaie… îmi aduc aminte cum într-o zi am pus să-l întindă la pământ pe el şi pe Seriojka, tatăl ăsteia, tatăl mamei tale, şi…

Saşa sare dintr-odată în picioare şi se lipeşte de mama ei, care e albă ca varul şi tremură din tot trupul…

— Hai acasă, mamă… Mi-e frică!

— De ce ţi-e frică, nepoţico?

Bunicul se apropie de nepoţică, dar ea întoarce capul, tremură şi se lipeşte mai tare de maică-sa.

— Se vede că o doare căpşorul, spune mama cu un glas ce parcă cere iertare. De obicei la ora asta doarme… La revedere…

Înainte de plecare, mama Saşei se apropie de bunic şi îi şopteşte, roşind, ceva la ureche.

— Nu dau! mârâie bunicul, încruntându-se şi molfăind din gură. Nu dau niciun ban! N-are decât să câştige tatăl ei bani pentru pantofi, pe la birturile lui; eu nu dau nicio leţcaie… Destul v-am răsfăţat! Vă face omul numai bine, iar de la voi nu se alege decât cu scrisori obraznice. Ştii doar ce scrisoare mi-a trimis deunăzi bărbăţelul tău… „Mai bine colind birturile şi adun fărâmituri căzute de la masa altuia decât să mă înjosesc faţă de un Pliuşkin…” Îţi place? Şi asta mi-o scrie mie, tatăl lui!

— Iartă-l, se roagă mama Saşei. E atât de nenorocit, atât de nervos…

Se roagă mult timp. În cele din urmă, bunicul scuipă mâniat, deschide un cufăraş şi, acoperindu-l cu tot trupul, scoate din el o hârtie de o rublă, mototolită… Femeia ia hârtia cu două degete şi, ca şi cum i-ar fi frică să se mânjească, o bagă repede în buzunar… Peste câteva clipe ea şi fetiţa ies cu paşi grăbiţi pe poarta întunecată a azilului.

— Să nu mă mai duci la bunic, mamă! se roagă Saşa tremurând. Mi-e frică de el.

— Nu se poate, Saşa… Trebuie să mergem la el… Dacă n-am mai merge, nu am avea ce mânca… Tatăl tău n-are de unde să facă rost. E bolnav şi… bea.

— De ce bea, mamă?

— E nenorocit, de aceea bea… Vezi Saşa, să nu-i spui că am fost la bunic… O să se supere şi iar o să tuşească… E mândru şi nu-i place să cerşim… Nu-i aşa că n-ai să-i spui?

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 43, 27 octombrie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Despre dramă
SCENETĂ

Doi prieteni, judecătorul de pace Poluehtov şi colonelul de stat major Fintifleev[186], şedeau la o gustare şi discutau despre artă.

— Am citit pe Taine[187], pe Lessing[188]... câte n-am citit? spune Poluehtov, turnând prietenului său vin de Kahetia. Mi-am petrecut tinereţea printre artişti, am scris şi eu câte ceva şi înţeleg multe... Ştii? Nu sunt artist, dar simt, am nas! Am suflet! Numaidecât văd dacă ceva e fals sau nefiresc. Pe mine nu mă poţi înşela, chiar dacă ai fi Sarah Bernhardt sau Salvini! Prind îndată dacă e ceva... cumva... un truc... ca să zic aşa. Dar de ce nu mănânci? Să ştii că n-am altceva să-ţi ofer...

— M-am săturat, dragul meu, îţi mulţumesc... E adevărat că drama noastră a decăzut, cum spui tu... A decăzut mult!

— Fireşte! Judecă şi tu, Filea! Atât dramaturgul cât şi actorul de astăzi se silesc... cum să spun ca să mă înţelegi mai bine... se silesc să fie cât mai aproape de realitate, cât mai fireşti... Pe scenă vezi ceea ce vezi şi în viaţă... Dar oare de asta avem noi nevoie? Ne trebuie expresie, efect! De viaţă şi aşa eşti sătul, o cunoşti prea bine, te-ai obişnuit cu ea; îţi trebuie ceva... cum să spun... ceva care să facă să-ţi zbârnâie nervii, să-ţi răscolească măruntaiele. Altădată actorul vorbea cu un glas cavernos,

---

[186] *Fintifliuşka* – fleac. (N. red. rom.)

[187] *Hippolyte Taine* – critic francez de literatură şi artă.

[188] *Gotthold Ephraim Lessing* (1729—1781) – savant, critic şi dramaturg german.

nefiresc, se bătea cu pumnul în piept, zbiera, se înălţa în slăvi, se prăbuşea în adâncuri, dar era expresiv! Până şi vorbele lui aveau expresie! Vorbea de datorie, de omenie, de libertate... În fiecare acţiune vedeai jertfă, iubire de oameni, suferinţă, patimă nebună! Dar astăzi? Astăzi, trebuie să recunoşti că ne trebuie apropiere de viaţă... Te uiţi pe scenă şi ce vezi?... Ptiu!... Vezi câte un neisprăvit... câte un pungaş, un amărât în pantaloni rupţi, care îndrugă la prostii... Un Şpajinski, sau un Nevejin[189], l-or fi socotind ei pe un netrebnic ca ăsta erou, dar eu – zău că mi-e şi ciudă! dacă l-aş prinde la mine în sala de şedinţe, i-aş trânti acestei puşlamale, conform articolului 119 şi din convingere personală, vreo trei-patru luni...

Se auzi sunând la uşă... Poluehtov, care tocmai se ridicase cu gândul să se plimbe nervos dintr-un colţ într-altul, se aşeză din nou... În odaie intră un elev de liceu cu obrajii rumeni, în manta de şcolar şi cu ghiozdanul pe spate... Se apropie sfios de masă, făcu o plecăciune şi îi întinse lui Poluehtov o scrisoare.

— Mama îţi trimite salutări, unchiule, zise el, şi mi-a spus să-ţi dau această scrisoare.

Poluehtov desfăcu plicul, îşi puse ochelarii, pufni pe nas şi începu să citească.

— Numaidecât, drăguţule! spuse el, isprăvind de citit scrisoarea şi ridicându-se. Hai cu mine... Iartă-mă, Filea, te las singur câteva clipe.

Poluehtov luă băiatul de mână şi, strângându-şi pulpanele halatului, îl duse în odaia de alături. Peste câteva clipe, colonelul auzi nişte sunete ciudate. Un glas de copil se ruga fierbinte... Curând, rugăminţile se preschimbară în ţipete ascuţite, apoi în urlete sfâşietoare.

— N-am să mai fac, unchiule! auzi colonelul. Nu mai fac!... Ai-ai-a-a-a-i! Zău că nu mai fac!

Sunetele ciudate mai ţinură vreo două minute...

După aceea totul amuţi, uşa se deschise şi Poluehtov intră în odaie. În urma lui venea elevul de liceu cu faţa plânsă. Îşi încheia paltonul şi căuta să-şi stăpânească suspinele. După ce

---

189 *I. V. Şpajinski şi P. M. Nevejin* – dramaturgi, ale căror piese se reprezentau adeseori între anii 1880 şi 1890.

şi-l încheie, băiatul făcu iarăşi o plecăciune, îşi şterse cu mâneca ochii şi ieşi. Se auzi uşa închizându-se…

— Ce s-a întâmplat? îl întrebă Fintifleev.

— Soră-mea m-a rugat în scrisoare să-i trag o bătaie băiatului… A luat un doi la limba greacă…

— Şi cu ce îl baţi?

— Cu o curea… E cel mai bun sistem… Dar unde… rămăsesem?… A, da! Pe timpuri şedeai în fotoliu, priveai pe scenă şi trăiai intens! Inima îţi vibra, îţi clocotea! Auzeai vorbe inimoase, vedeai fapte de omenie… într-un cuvânt, frumosul şi… ai să mă crezi? Plângeam! De câte ori nu mi s-a întâmplat să plâng la teatru ca un tâmpit. „De ce plângi, Petea?” mă întreba câteodată nevasta. Dar nici eu nu ştiam de ce plâng… În general, scena are asupra mea o acţiune educativă… Şi, sincer vorbind, cine nu se simte înduioşat de artă? Pe cine nu-l înnobilează arta? Cui, dacă nu artei, îi datorăm noi prezenţa în inima noastră a unor sentimente înalte, pe care sălbaticii nu le cunosc, cum nu le cunoşteau nici strămoşii noştri! Simt şi acum lacrimi în ochi… Sunt lacrimi nobile şi nu mi-e ruşine de ele! Hai să bem, frate dragă! Să înflorească arta şi omenia!

— Să bem… Deie Domnul ca şi copiii noştri să poată simţi aşa cum… simţim noi.

Prietenii îşi goliră paharele şi începură să vorbească despre Shakespeare.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 44, 3 noiembrie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Şi binele trebuie să aibă margini

În carnetul unui registrator de colegiu filozof, mort de spaimă anul trecut, s-au găsit următoarele însemnări:

Firea lucrurilor cere ca nu numai răul, dar chiar şi binele să aibă margini. Voi lămuri aceasta prin exemple:

Hrana cea mai bună, dacă nu-i luată cu destulă cumpătare, produce în stomac dureri, sughiţuri şi ventrilogie.

Cea mai frumoasă podoabă a copului omenesc este părul. Dar cine nu ştie că dacă-i lung, acest păr (nu vorbim de femei) constituie semnul după care se recunosc minţile superficiale, dăunătoare societăţii.

Un funcţionar, fiul unor oameni evlavioşi şi aşezaţi, simţea o deosebită plăcere să se descopere în faţa superiorilor. Această minunată însuşire a sufletului său era deosebit de vădită atunci când se plimba înadins prin oraş ca să-i întâlnească pe mai marii lui şi numai pentru a avea încă o dată prilejul să se descopere în faţa lor, arătându-le astfel că îi cinsteşte precum se cuvine. Era atât de respectuos din fire încât se descoperea nu numai în faţa şefilor lui direcţi şi indirecţi, dar până şi în faţa oamenilor mai în vârstă. Rezultatul acestei rare nobleţi sufleteşti era că trebuia mereu să-şi descopere scăfârlia. Într-o dimineaţă rece de iarnă, întâlnind pe nepotul comisarului, îşi scoase căciula, răci la cap şi muri fără împărtăşanie. Ceea ce dovedeşte că trebuie să fii respectuos, dar fără a depăşi marginile moderaţiunii.

Nu pot să trec cu vederea nici ştiinţa. Ştiinţa are multe însuşiri minunate şi folositoare, dar aduceţi-vă aminte cât rău pricinuieşte ea dacă omul care i se dedică întrece marginile stabilite de morală, de legile naturii şi aşa mai departe... Vai de cel, care... Dar mai bine tac...

Felcerului Egor Nikitîci, care îngrijea de mătuşa mea, îi plăcea exactitatea, acurateţea şi ordinea în toate – însuşiri demne de un suflet ales. Avea pentru fiecare acţiune, pentru fiecare pas, reguli anume stabilite pe bază de experienţă şi strălucea printr-o constanţă exemplară în respectarea acestor reguli. Într-o zi am dat fuga la el la ora cinci dimineaţă, l-am trezit din somn şi, cu o mare mâhnire întipărită pe faţă, i-am spus:

— Egor Nikitîci, vino cât poţi mai iute la noi! Mătuşa mea are o hemoragie groaznică!

Egor Nikitîci s-a sculat, şi-a pus ghetele şi s-a dus în bucătărie să se spele. După ce s-a spălat pe faţă şi pe dinţi, s-a pieptănat în faţa oglinzii şi a început să-şi tragă pantalonii, după ce mai întâi i-a scuturat şi i-a netezit cu mâna. Şi-a periat apoi surtucul şi jiletca, şi-a întors ceasul şi şi-a făcut cu multă grijă patul. După ce a isprăvit cu patul, a început să-şi coase un nasture la palton, dându-mi parcă o lecţie de acurateţă.

— Are o hemoragie groaznică! am stăruit eu, cu sufletul la gură.

— Acuşi… Să-mi fac mai întâi rugăciunea.

Egor Nikitîci s-a aşezat în faţa icoanelor şi a început să se roage.

— Sunt gata… Să ies numai puţin în stradă să mă uit ce galoşi să-mi pun: cei înalţi sau cei mici?

Când am ieşit în sfârşit din casă, a încuiat uşa, s-a închinat cu multă evlavie spre răsărit şi tot drumul a păşit cu grijă, dându-şi silinţa să calce numai pe pietre netede, ca să nu-şi strice încălţămintea. Când am ajuns la noi, n-am mai găsit-o pe mătuşă-mea în viaţă. Prin urmare şi meticulozitatea trebuie să aibă margini.

Scrisul este de bună seamă o îndeletnicire minunată. Îmbogăţeşte mintea, deprinde mâna şi înnobilează sufletul. Dar nu-i bine să scrii mult. Şi literatura trebuie să aibă margini, deoarece prea mult scris poate să trezească suspiciuni. Iată, bunăoară, în timp ce scriu aceste rânduri, paznicul Evsevi se tot apropie de fereastră şi se uită bănuitor la mine. Am trezit bănuieli în sufletul lui. Mă grăbesc să sting lampa.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 44, 3 noiembrie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

Cuvântarea şi cureluşa

Ne adună la el în birou şi, cu glasul plin de lacrimi, un glas mişcător, duios şi prietenesc, dar care nu îngăduia nicio împotrivire, ne ţinu o cuvântare.

— Ştiu totul, ne spuse el. Totul! Da! Vă citesc gândurile. De mult am observat... cum să spun... o anumită atmosferă... o stare de spirit... un curent. Tu, Ţiţiulski, îl citeşti pe Şcedrin, tu Spicikin, citeşti şi tu ceva, aşa... Ştiu totul. Tu, Tuponosov[190], scrii... d-ta, scrii fel de fel de articole... şi ai o atitudine prea liberă. Domnilor! Vă rog! Vă rog, nu ca şef, ci ca om... în zilele noastre nu merge aşa ceva. Liberalismul ăsta trebuie să dispară.

Vorbi mult timp astfel. Ne ocărî pe toţi, ocărî tendinţele de azi, lăudă ştiinţa şi arta, amintind însă că există margini şi un anumit cadru din care ştiinţa nu trebuie să iasă; ne mai vorbi de dragostea mamelor pentru copiii lor... Noi păleam, roşeam şi ascultam. Sufletul nostru se purifica la auzul vorbelor lui. Ne venea să murim de pocăinţă. Ne venea să-l sărutăm, să ne prosternăm... să izbucnim în hohote de plâns... Mă uitam la spinarea arhivarului şi mi se părea că dacă această spinare nu plânge, este de teamă să nu tulbure liniştea.

— Acum duceţi-vă! sfârşi el. Am uitat totul! Nu sunt răzbunător din fire... Sunt... Sunt... Domnilor! Istoria ne învaţă că... Nu vă cer să mă credeţi pe mine, credeţi ce spune istoria... Istoria ne învaţă că...

Dar vai! Nu aflarăm ce ne învaţă istoria. Glasul lui începu să tremure, în ochi îi luciră lacrimi, ochelarii i se aburiră. În aceeaşi clipă se auziră hohote înăbuşite: Ţiţiulski izbucnise în plâns.

---

190 *Tupoi nos* – nas teşit. (N. red. rom.)

Spicikin se făcu roşu ca un rac. Noi umblam cu mâinile prin buzunare în căutarea batistelor. Începu şi el să clipească şi îşi căută şi el batista.

— Duceţi-vă! îngână el cu glas înecat. Lăsaţi-mă! Lăsa… ţi… mă… Mda…

Dar vai! Scoateţi dintr-un ceasornic un şurubaş, sau aruncaţi în el un grăunte de nisip, cât de mic – şi ceasornicul se va opri. Impresia produsă de cuvântare se spulberă ca un fum, chiar în pragul apogeului ei. Apoteoza nu se săvârşi… Şi din ce pricină? Dintr-un fleac!

El îşi băgă mâna în buzunarul de la spate şi odată cu batista scoase de acolo nu ştiu ce cureluşă. Fără să vrea, bineînţeles. Cureluşa – mică, murdară, scorojită, se legănă o clipă în aer ca un şarpe şi căzu la picioarele arhivarului. Arhivarul o ridică cu amândouă mâinile şi o puse pe masă, tremurând respectuos din tot trupul.

— Cureluşa, şopti el.

Ţiţiulski zâmbi. Prinzând zâmbetul lui, pufnii şi eu în râs, cu mâna la gură… ca un tâmpit, ca un ştrengar! După mine începu să râdă Spicikin, apoi Triohkapitanski – şi totul se duse dracului! Monumentul se prăbuşi.

— De ce râzi? răsună un glas tunător.

Doamne Dumnezeule! Ridicai privirea: ochii lui mă priveau ţintă numai pe mine…

— Unde crezi că te găseşti? Ai? La berărie? Ai? Unde e respectul? Să-ţi dai demisia! N-am nevoie de liberali.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 47, 24 noiembrie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Povestirea a fost scrisă în 1882, dar cenzura n-a lăsat-o să treacă. N. Leikin scria lui Cehov (3 decembrie 1882): «Mă grăbesc să-ţi comunic o veste cam neplăcută. Minunatul dumitale articolaş „Cuvântarea şi cureluşa” n-a obţinut din partea cenzurii autorizaţia de tipărire. În urma rugăminţii mele, cenzorul a prezentat-o la şedinţa comitetului de cenzură, dar nici acolo n-a trecut.» Leikin a păstrat corectura povestirii şi a prezentat-o din nou cenzurii în anul 1884. El scria în această privinţă lui Cehov (16 noiembrie 1884): «Observând că în ultimul

timp cenzura s-a făcut parcă mai blândă, i-am trimis corectura vechii dumitale povestiri neadmise „Cuvântarea şi cureluşa” şi – o minune! corectura mi-a fost trimisă înapoi cu autorizaţia de a o tipări. Mă tem însă ca dumneata să nu fi publicat „Cuvântarea şi cureluşa” în altă parte decât în „Oskolki”. Corectura zace la mine din anul 1882.» Cehov i-a răspuns lui Leikin (16 noiembrie 1884): „Povestirea aceasta n-a fost publicată nicăieri. Îmi aduc aminte de subiect, dar am uitat cum am scris-o… O voi citi cu plăcere ca ceva ce nu-mi aparţine”.

La căpătâiul unui bolnav

Doctorii Popov şi Miller discută la căpătâiul unui bolnav.

POPOV. Mărturisesc că nu sunt un adept al metodei conservatoare.

MILLER. Eu nu-ţi vorbesc despre conservatorism, colega... Te priveşte dacă crezi sau nu în el, dacă îl admiţi sau nu... Îţi spun că regimul ar trebui schimbat in concreto[191]...

BOLNAVUL. Doamne sfinte! (Se scoală cu greu din pat, se duce la uşă şi aruncă o privire sfioasă în odaia de alături.) În ziua de astăzi şi pereţii au urechi.

POPOV. Bolnavul se plânge de opresiuni, se sufocă, parcă îl strânge ceva... îl sugrumă... Trebuie neapărat un stimulent care să producă o revoluţie...

BOLNAVUL geme şi aruncă o privire speriată spire fereastră.

MILLER. Înainte de a i se administra stimulentul, te-aş ruga să iei în considerare constituţia lui...

BOLNAVUL (pălind). Of, domnilor, domnilor, nu vorbiţi aşa tare! Am familie... sunt şi eu slujbaş... Pe sub fereastră trece lume... am servitori... Nu mă nenorociţi. Of! (Face un gest de cumplită deznădejde cu mâna.)

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 48, 1 decembrie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

[191] În cazul dat... (în limba latină). (N. trad.)

Cea mai noua călăuză de stil epistolar

Ce este o scrisoare? Unul dintre mijloacele de a împărtăşi gânduri şi sentimente. Dat fiind însă că scrisorile sunt foarte adesea scrise de oameni lipsiţi atât de gânduri cât şi de sentimente, această definiţie nu-i tocmai potrivită. Ne vedem deci nevoiţi să înclinăm spre definiţia dată de un funcţionar instruit de la poştă: „Scrisoarea este un substantiv fără de care funcţionarii poştali ar rămâne fără slujbă, iar mărcile nu s-ar mai vinde”. Scrisorile se împart în scrisori deschise şi închise. Acestea din urmă trebuiesc deschise cu cea mai mare băgare de seamă şi închise din nou cu grijă după citire, astfel ca destinatarul să nu poată avea vreo bănuială. În principiu nu se cade să citeşti scrisorile altora dar, pe de altă parte, binele pe care trebuie să-l faci aproapelui impune această citire. Părinţii, nevestele şi şefii, care sunt răspunzători de moralitatea şi mentalitatea noastră, de puritatea convingerilor noastre, trebuie să citească orice scrisoare. Scrisorile trebuiesc scrise citeţ şi cu chibzuială. Politeţea, respectul şi modestia, oglindite în felul de a se exprima, constituie o podoabă a oricărei scrisori, iar în scrisorile către superiori trebuie să ţii seama în afară de aceste reguli şi de tabelul rangurilor, punând înaintea numelui destinatarului titlul lui complet; de pildă: „Excelenţa Voastră, părintele şi binefăcătorul meu, Ivan Ivanovici! Spiritul Dumneavoastră luminat şi... aşa mai departe...”

Literaţii, artiştii şi pictorii nu au titluri; de aceea scrisorile adresate lor încep cu un simplu: stimate domn!

MODELE DE SCRISORI

Către un şef. Excelenţa Voastră, milostiv şi binefăcător părinte! Îndrăznesc să raportez cu cel mai adânc respect Excelenţei Voastre că ajutorul contabil Peresekin, aflându-se ieri la un botez în casa lui Ciortobolotov[192], şi-a exprimat de mai multe ori părerea că ar trebui vopsite din nou podelele instituţiei, cumpărat postav nou pentru mese şi aşa mai departe. Cu toate că această părere n-ar avea în sine nimic dăunător, se simte totuşi în ea un iz de nemulţumire faţă de starea de lucruri existentă. Păcat că printre noi se mai găsesc oameni care din pricina spiritului lor uşuratic nu pot să aprecieze binefacerile Excelenţei Voastre! Ce vor şi ce caută?! Sunt nedumerit şi întristat... Excelenţă! Binefacerile Domniei Voastre, întru care sunteţi neobosit, sunt nenumărate, dar aveţi bunătatea şi desăvârşiţi milostivirea Dumneavoastră, Excelenţă, smulgând din mijlocul nostru pe cei ce au apucat calea pieirii, târând şi pe alţii după ei... Primiţi, Excelenţă, etc... Cel ce se roagă pentru dumneavoastră. Semion Gnusnov[193].

P.S. Îndrăznesc să reamintesc Excelenţei Voastre de postul de ajutor contabil, pe care aţi binevoit să-l făgăduiţi nepotului meu Kapiton. Cu toate că-i om incult, îşi cunoaşte lungul nasului şi nu bea.

Către un subaltern. Alaltăieri, ţinându-mi mie şi nevestei mele galoşii, ai stat în curent şi, după cum ni se spune, ai răcit, din care cauză nu vii la serviciu. Pentru o asemenea nepăsare faţă de sănătatea ta, îţi fac o mustrare aspră...

Scrisoare de dragoste. Stimată Doamnă Maria Eremeevna! Având mare nevoie de bani, am onoarea să vă ofer mâna şi inima. Pentru cazul că aţi avea vreo îndoială, vă anexez aici alăturat un certificat de bună purtare, eliberat de poliţie. M. Tprunov, care vă iubeşte.

Scrisoare prietenească. Dragul meu Vasea! N-ai putea, scumpule, să-mi împrumuţi până mâine cinci ruble? Al tău, Ipohondrikov. (Trebuie răspuns în felul următor: „Nu pot.”)

Scrisoare de afaceri. Luminăţia Voastră, prinţesă Miliktrisa Kirbitievna! Îndrăznesc să reamintesc cu tot respectul Luminăţiei Voastre de mica datorie la cărţi, în mărime de 1 rublă 12 copeici, pe care am avut onoarea s-o câştig de la Luminăţia

---

[192] *Ciortovo boloto* – maşina dracului. (N. red. rom.)

[193] *Gusnii* – mişel, josnic, respingător. (N. red. rom.)

Voastră acum trei ani la Beloedov şi pe care până acum nu am avut onoarea s-o primesc. În aşteptarea etc… Zelionopupov[194].

Scrisoare dăunătoare şi funestă. Excelenţă! Ieri am aflat din întâmplare că gratificaţiile pe care le-am primit de Anul Nou nu le datorez meritelor mele personale, ci nevestei mele. Bineînţeles că este cu neputinţă să mai continui să fac serviciu la dumneavoastră şi rog să fiu mutat. Primiţi asigurarea dispreţului meu pentru dumneavoastră etc. Cutare.

Scrisoare de insultă. St. d![195] Eşti un critic!

Scrisoare către un literat. St. d.! Cu toate că nu te cunosc personal, dintr-un sentiment de iubire a aproapelui şi de compătimire sinceră pentru dumneata (după toate aparenţele eşti un om capabil), nu mă pot opri să nu-ţi dau un sfat prietenesc: lasă-te de îndeletnicirea dumitale dăunătoare! Unul dintre cei care îţi doreşte binele. (Trebuie să te fereşti să iscăleşti, fiindcă s-ar putea să te compromiţi.)

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 48, 1 decembrie. Semnată: Omul fără splină. Publicăm acest text.

---

[194] *Zelionîi pup* – buric verde. (N. red. rom.)

[195] Prescurtare pentru: stimate domn. (N. trad.)

Nuntă cu general
POVESTIRE

Contraamiralul în retragere Revunov Karaulov[196], un bătrânel mărunt şi ruginit, se întorcea într-o zi de la piaţă, ţinând de urechi o ştiucă vie. În urma lui venea bucătăreasa Uliana, care ducea la subţioară o legătură de morcovi şi un pachet de foi de tutun, pe care respectabilul amiral le folosea „împotriva moliilor, a ploşniţelor (adică a păduchilor de lemn), a libărcilor şi a celorlalte infuzorii ce trăiesc pe trupul omului şi în locuinţa acestuia”.

— Unchiule! Filipp Ermilîci! auzi el tocmai când cotea spre străduţa lui. Chiar de la dumneata viu. Am bătut un ceas la uşă! Ce bine că ne-am întâlnit!

Contraamiralul ridică ochii şi văzu în faţa lui pe nepotul său, tânărul Andriuşa Niunin[197], funcţionar la societatea de asigurare „Moftul”.

— Am o mare rugăminte, urmă nepotul, strângând mâna bătrânelului şi prinzând şi el un puternic miros de peşte... Hai să ne aşezăm pe o bancă, unchiule... Aşa-a... Uite despre ce e vorba... Astăzi se cunună un bun prieten de-al meu, un oarecare Liubimski... un băiat minunat, între noi fie zis... Dar mai lasă jos ştiuca, unchiule! Ai să-ţi murdăreşti mantaua!

— Nu-i nimica... E o spurcăciune de peşte, nu face doi bani, dar are nişte icre... o grozăvie! Îi spinteci burta, scoţi icrele, le

---

[196] *Reveti* – a urla, *revun* – cel care urlă, *karaul* – strigăt de ajutor. (N. red. rom.)

[197] *Niunea* – om miorlăit. (N. red. rom.)

amesteci, ştii, cu pesmet, cu ceapă, cu piper, şi – să-ţi lingi buzele nu altceva!

— Cum îţi spuneam, e o bomboană de băiat. Lucrează la muntele de pietate, evaluează obiectele... Dar să nu crezi cumva că-i un coate-goale sau un terchea-berchea... În ziua de azi chiar cucoanele din lumea bună fac serviciu la muntele de pietate... Te asigur că familia lui... tatăl, mama şi toţi ceilalţi... sunt oameni minunaţi, cumsecade, cu frica lui Dumnezeu... Într-un cuvânt, e o adevărată familie de ruşi, patriarhală, de care ai să rămâi încântat... Liubimski se însoară din dragoste, cu o orfană... Oameni tare de treabă!... N-ai putea, dragă unchiule, să le faci cinstea să pofteşti şi dumneata diseară la ei la masa de nuntă?

— Bine, dar... nici... nu-i cunosc! Cum să mă duc aşa?

— N-are a face! Doar nu te duci la nişte baroni sau la nişte conţi! Sunt oameni simpli, nu ţin la etichetă... Adevărat suflet rusesc: totdeauna bucuroşi de oaspeţi, fie cunoscuţi, fie necunoscuţi. Şi apoi vezi... ce mai una alta... îţi spun deschis: e o familie patriarhală, cu fel de fel de prejudecăţi, de ciudăţenii... O să ţi se pară caraghios... Dar... grozav ar vrea ca la nuntă să aibă şi un general! Să aibă la masa lor un general face pentru ei mai mult decât o mie de ruble. Recunosc că e o vanitate ieftină, o prejudecată, dar... dar de ce să nu le faci această plăcere nevinovată? Cu atât mai mult că nici dumneata n-ai să te plictiseşti la ei... Au făcut anume rost de o sticlă cu vin de Ţimliansk şi de o cutiuţă cu homari... Şi apoi, fie vorba între noi, mai ai şi dumneata prilejul să străluceşti. Acum gradul ţi se iroseşte de pomană, e ca şi cum n-ar fi, şi nimeni nu simte că ai un asemenea rang, pe când acolo ai să-l poţi pune în valoare! Zău, aşa!

— Dar o fi oare de demnitatea mea să mă duc, Andriuşa? întrebă contraamiralul, privind îngândurat la o birjă. Să mă mai gândesc...

— Ce să te mai gândeşti atâta? Vino, şi gata! Cât despre teama dumitale că nu s-ar cădea să mergi, drept să-ţi spun, mă şi jigneşti... Crezi oare că aş fi în stare să-mi duc unchiul undeva unde nu s-ar cuveni să se ducă?

— Poate... Cum crezi...

— Prin urmare, am să trec diseară să te iau… Cam pe la unsprezece; cât mai târziu, ca să nimerim tocmai la cină… să fie aristocratic…

La ora unsprezece, Niunin veni să-l ia pe unchiu-său. Revunov-Karaulov îşi îmbrăcă uniforma şi pantalonii cu lampas de aur, îşi puse decoraţiile şi plecară. Cina de nuntă începuse când lacheul, tocmit de la un birt, îi scotea amiralului mantaua lui cu glugă, iar doamna Liubimskaia, mama mirelui, venită să-l întâmpine în vestibul, îl cerceta atent printre gene.

— E chiar general? şopti ea salutând şi privind întrebător la Andriuşa care-şi scotea paltonul…

— Îmi pare foarte bine Excelenţă… „Dar ce puţin arătos e… ce trecut… Hm… Nici tu semeţie în înfăţişare, nici tu epoleţi… Hm… Dar nu-i nimic, acum nu mai putem face cale întoarsă; să ne mulţumim cu el şi gata!” Poftim, Excelenţă! „Slavă Domnului că cel puţin are decoraţii multe…”

Contraamiralul îşi înălţă bărbia proaspăt rasă, tuşi impunător şi intră în salonul cel mare… Aici i se înfăţişă un tablou în stare să moaie şi să prefacă în cenuşă chiar şi un pietroi. În mijlocul salonului era o masă mare, încărcată cu gustări şi sticle… La loc de cinste şedea mirele, Liubimski[198], în frac şi mănuşi albe. Pe chipul lui asudat plutea un zâmbet. Era vădit că nu-l încântau atât bunătăţile ce se aflau în faţa lui, cât gândul desfătărilor nupţiale care-l aşteptau. Lângă el şedea mireasa, cu ochii plânşi şi cu o expresie de mare nevinovăţie. Contraamiralul înţelese îndată că-i fată cuminte. Toate celelalte locuri erau ocupate de musafiri de ambele sexe.

— Contraamiralul Revunov-Karaulov! strigă Andriuşa.

Musafirii priviră pe sub sprâncene la noii veniţi, îşi şterseră respectuos buzele şi se ridicară de pe scaune.

— Daţi-mi voie să fac prezentările, Excelenţă! Tânărul căsătorit Epaminond Sawici Liubimski cu soţia… Ivan Ivanovici Iat, funcţionar la telegraf… Harlampi Spiridonîci Dîmba, cofetar, de naţionalitate greacă… Feodor Iakovlevici Napoleonov şi… ceilalţi… Luaţi loc, Excelenţă!

Contraamiralul se înclină uşor, se aşeză şi trase numaidecât spre el farfuria cu scrumbii.

---

198 *Liubiti* – a iubi. (N. red. rom.)

— Cum l-ai prezentat? întrebă gazda în şoaptă pe Andriuşa, aruncând priviri bănuitoare şi îngrijorate spre musafirul cu vază... Te-am rugat să-mi aduci un general, şi nu pe acest... cum îi zice... cotra... cotra...

— Contraamiral... Văd că nu te pricepi, Nastasia Timofeevna. După cum în ierarhia civilă un consilier de stat titular corespunde după tabelul rangurilor cu un general-maior, tot astfel contraamiralul corespunde cu un consilier de stat titular... Numai resorturile diferă, în fond însă e tot un drac... Ce mi-i unul, ce mi-i altul.

— Da, da... întări Napoleonov. Aşa-i...

Gazdei îi mai veni inima la loc; puse în faţa contraamiralului sticla de Ţimliansk.

— Serviţi-vă, Excelenţă! Dar scuzaţi-ne, vă rog... La dumneavoastră sunteţi obişnuit cu fineţuri, pe când la noi e mai semplu!

— Da-a... începu contraamiralul după o tăcere prelungă. Pe timpuri lumea trăia modest şi era mulţumită... Chiar şi eu, cu rangul meu, duc un trai modest...

— Sunteţi de mult la pensie, Excelenţă?

— Din 1865... Pe timpuri totul era modest... Dar...

Spunând „dar”, amiralul se opri o clipă ca să tragă aer în piept şi zări un tânăr aspirant de marină, aşezat chiar în faţa lui.

— Vasăzică dumneata eşti în... marina militară? îl întrebă el.

— Da, să trăiţi, Excelenţă!...

— Aha... Aşa... Îmi închipui că acum totul s-a schimbat, e altfel decât pe vremea mea... Toţi sunteţi răsfăţaţi, crescuţi în puf... Dar oricum, a fi marinar a fost întotdeauna greu... Nu poţi compara marina cu o prăpădită de infanterie, sau chiar cu cavaleria... Infanteria n-are nimic intelectual. Orice ţăran se descurcă în ea... Pe când la noi, tinere, nu-i acelaşi lucru! La noi e bătaie de cap, nu glumă! Orice cuvânt, chiar cel mai neînsemnat, are, ca să zic aşa, tâlcul său... hm... tainic... Bunăoară: „Sus gabierii! Desfăşuraţi trinca şi vela mare!” Ce înseamnă asta? Înseamnă că în clipa aceea oamenii orânduiţi la manevra zburătorului trebuie să se găsească neapărat la posturi. Altfel, ar trebui dată comanda: „Sus gabierii zburătorului!” Tâlcul acestei comenzi e altul... He-he... E subtil de parcă ar fi matematică! Iar dacă navighezi cu vânt puternic, dai comanda – stai să-mi aduc aminte: „Desfăşuraţi zburătorii şi

rândunicile!” Atunci oamenii de zburători şi rândunici aleargă cât îi ţin picioarele de la gabii pe vergile zburătorilor şi rândunicilor, apoi – stai să-mi aduc aminte – se împrăştie pe ţapapi şi desfac velele. În acelaşi timp – înţelegi? – cei de pe punţi trec la şcotele, fungile şi braţele zburătorilor şi rândunicilor…

— În sănătatea onorabililor musafiri! rosti cu glas tare mirele.

— Da-a, se întrerupse contraamiralul, ridicându-se în picioare şi ciocnind paharul. Multe comenzi mai sunt… S-o luăm, bunăoară, pe asta… stai să-mi aduc aminte… „Trageţi fungile zburătorilor şi rândunicilor, întindeţi şcotele!!!” Bine-e… Dar ce înseamnă această comandă şi care îi e rostul? Foarte simplu! Vezi dumneata, şcotele zburătorilor şi rândunicilor se întind în timp ce încă se trag fungile… Totul se face deodată! În felul acesta, când s-a terminat trasul fungilor, sunt şi şcotele întinse. În acelaşi timp se filează după nevoie braţele acestor vele, iar când fungile sunt trase şi întinse cât trebuie, se întind iarăşi braţele rândunicilor şi zburătorilor, braţându-se vergile în raport cu direcţia vântului…

— Unchiule! îi şopti Andriuşa. Gazda te roagă să mai vorbeşti şi de altceva. Musafirii nu pricep nimic din ceea ce spui şi… se plictisesc.

— Stai un pic… sunt bucuros că l-am întâlnit pe tânărul acesta… Tinere! Am dorit întotdeauna şi doresc… Doresc din suflet! Să dea Dumnezeu… Mă bucur… Da… Dar dacă nava merge cu vânt strâns, cu murele în tribord, cu toate velele, afară de vela mare, ce comandă trebuie dată? E foarte simplu… Stai să-mi aduc aminte… „Tot echipajul pe punte, gata pentru a face volta sub vânt!” Nu-i aşa? He-he…

— Ajunge, unchiule! îi şopti iarăşi Andriuşa.

Dar unchiul nu se lăsa. Striga o comandă după alta şi lămurea fiecare strigăt al său răguşit cu un lung comentariu. Cina era pe sfârşite, dar din pricina lui nu se rostise încă niciun toast ca lumea, nicio cuvântare. Ivan Ivanovici Iat, căruia de mult îi stătea pe limbă un discurs înflorit, începu să se frământe neliniştit pe scaun, să se încrunte şi să vorbească în şoaptă cu vecinii. Într-un rând, când amiralul se înecă la desert cu vin de Ţimliansk şi fu apucat de un acces de tuse, Ivan Ivanovici profită de pauză, sări în picioare şi începu:

— Ziua de azi, ca să zic aşa… Hm… când ne-am adunat pentru a-l sărbători pe iubitul nostru…

— Da-a… îl întrerupse amiralul. Şi toate astea trebuie să le ţii minte! Bunăoară – stai să-mi aduc aminte – „Slăbeşte vergile şi balansinele; întindeţi în tribord!”

— Suntem nişte bieţi oameni neştiutori, Excelenţă, spuse gazda, şi nu pricepem o boabă din toate astea. Spuneţi-ne mai bine ceva despre…

— Nu înţelegeţi fiindcă-s… termeni tehnici! Desigur! Dar tânărul acesta mă înţelege… Da. M-a făcut să-mi aduc aminte de tinereţe… Şi e plăcut, tinere! Navighezi pe mare, uiţi de toate grijile şi…

Ochii amiralului se umeziră şi urmă cu glas tremurător:

— De pildă – stai să-mi aduc aminte. „Sus focul! Treceţi la braţarea trincii şi velei mari şi legaţi murele!”

Amiralul îşi şterse ochii, scoase un sughiţ de plâns şi continuă:

— Imediat se trage funga focului, gabierul mare şi celelalte vele ce se găsesc deasupra lui se braţează complet, apoi murele trincii şi velei mari se leagă la locul lor şi se întind şcotele potrivit cu direcţia vântului… Plâ-â-âng… Dar sunt fericit…

— Sunteţi general şi nu ştiţi să vă purtaţi! se aprinse gazda. La vârsta dumneavoastră ar trebui să vă fie ruşine! Nu v-am dat bani ca să vă faceţi de cap!

— Ce bani? holbă ochii contraamiralul.

— Las’ că ştiţi dumneavoastră… De bună seamă că aţi şi primit de la Andrei Ilici cele douăzeci şi cinci de ruble! Iar dumneata, Andrei Ilici, nu te-ai purtat frumos! Nu te-am rugat să tocmeşti unul ca ăsta…

Moşneagul se uită la Andriuşa, care se făcuse roşu ca racul, apoi la gazdă – şi înţelese totul. „Prejudecata” familiei patriarhale, despre care îi vorbise nepotul, i se înfăţişă în toată josnicia ei… Cât ai clipi din ochi se trezi din ameţeala băuturii… Se ridică de la masă, se duse în vestibul cu paşii lui mărunţi, se îmbrăcă şi plecă…

De atunci nu s-a mai dus la nicio nuntă.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 50, 14 decembrie. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

În ziua de 10 noiembrie 1884, N. Leikin îi scria lui

Cehov: «Apoi îţi mai trimit corectura povestirii dumitale „Nuntă cu general”. Acesta e titlul pe care l-am dat povestirii dumitale „Un mic şantaj”. Corectura e şi iscălită de cenzor. Ţi-o trimit, ca s-o revezi şi să mi-o restitui. Mă tem că la noi să nu se fi încurcat termenii marinăreşti şi eu n-am dicţionar pentru termeni marinăreşti în biblioteca mea. Povestirea a ieşit groaznic de lungă şi nu ştiu cum am să pot să-i fac loc.»

În anul 1889, Cehov a transformat această povestire într-un vodevil intitulat „Nunta”.

O bomboană de liberal

În fiecare an soţiile notabilităţilor din gubernia Ciornopupsk[199] şi funcţionarii administraţiei guberniale organizează între Crăciun şi Bobotează, o reprezentaţie de amatori în scop de binefacere. Reprezentaţia de anul trecut n-a prea izbutit, fiindcă pregătirea a fost încredinţată consilierului superior Ciuşkin[200], un „încuiat” care a tăiat jumătate din piesă şi le-a impus interpreţilor vederile lui. Anul acesta însă trupa de amatori a protestat. Doamnele au hotărât să aleagă ele piesa, iar organizarea propriu-zisă şi alegerea actorilor, cântăreţilor şi conducătorilor de dansuri a fost încredinţată funcţionarului cu însărcinări speciale Kaskadov, tânăr cu studii universitare şi cu vederi liberale.

— Pe cine să alegem, domnilor? întrebă într-o dimineaţă de decembrie Kaskadov, stând cu mâna în şold, în mijlocul biroului. Dansurile vor fi conduse de locotenentul de jandarmi Podligailov, şi... bineînţeles de mine. De cântat voi cânta... tot eu şi, poate, şi locotenentul de jandarmi, Podligailov... Are un glas de bariton minunat, dar, între noi fie zis, cam prea aspru... Cine va recita şi va întreţine publicul în timpul pauzelor?

— Ar fi bun şi Tletvorski[201]... spuse şeful de birou Kisliaev[202], curăţându-şi unghiile cu un chibrit.

---

199 *Ciornîi pup* – buric negru. (N. red. rom.)

200 *Ciuşka* – rât, bot. (N. red. rom.)

201 *Tletvornîi* – pestilenţial, vătămător. (N. red. rom.)

202 *Kislîi* – acru. (N. red. rom.)

— Anul trecut a fost foarte reuşit, hoţomanul… Numai mutra lui face toate paralele! Bea, afurisitul, dar… toţi oamenii talentaţi beau! Se zice că şi Rafael trăgea la măsea!

— Tletvorski? A, da, îmi aduc aminte de el. Se pricepe el, dar are o manieră… o manieră… în sfârşit! Nikifor, cheamă-l încoace pe Tletvorski!

Un brunet înalt, puţin adus de spate, cu părul vâlvoi, cu mâini mari, roşii, şi pantaloni cu lustru, intră în birou.

— Ia loc, Tletvorski! îi spuse Kaskadov, suflându-şi nasul într-o batistă parfumată. Uite ce-i: pregătim iarăşi o reprezentaţie… Dar stai jos! Lasă-te de respectul ăsta chinezesc, exagerat faţă de superiori; n-are niciun rost. Să fim oameni! Aşadar am prevăzut, ca şi anul trecut, în pauze şi după reprezentaţie, nişte recitări… Şi, vezi dumneata… aici la Ciornopupsk n-avem deloc oameni pentru treaba asta… Eu unul cred că m-aş descurca… ei… şi locotenentul de jandarmi Podligailov declamă binişor, dar n-avem deloc timp! Suntem nevoiţi să apelăm iarăşi la dumneata… Ce zici, ai putea, dragul meu?

— Cred că da, spuse Tletvorski, plecând ochii.

— Dar vedeţi, Ivan Matveici, dacă vom fi încătuşaţi ca şi anul trecut, ne facem iar de râs!

— Nu, nu… Dăm deplină libertate! Cea mai deplină libertate, dragul meu! Recită ce vrei şi cum vrei! De aceea am şi luat asupra mea organizarea spectacolului, pentru a lăsa tuturor toată libertatea! Altfel n-aş fi primit… Să nu te simţi stingherit nici în alegerea bucăţilor, nici în nimic altceva. Declami ceva… spui o anecdotă… o poezioară… ce vrei.

— Asta se poate… S-ar putea alege nişte anecdote cu evrei…

— Cu evrei? Minunat! Foarte bine, dragul meu! Atât că… nu ştiu dacă ar fi tocmai nimerit. Vezi, frate dragă, la reprezentaţie va veni şi Madeher cu fiicele lui… E drept că-i botezat, totuşi ar fi oarecum neplăcut… Ar putea să se simtă jignit… Alege mai bine altceva…

— Tu spui cu mare haz anecdotele cu nemţi, bâigui Kisliaev.

— Da, ar merge… se învoi Kaskadov. Găseşte ceva cu nemţi… Atât că… nici asta nu cred să fie prea nimerit… Soţia Excelenţei Sale e nemţoaică, e născută baroneasă von Ritkart… Nu se poate, dragul meu! Bineînţeles că asta nu trebuie să te stingherească, dar nu strică să fii prudent. Aşa sunt vremurile… Fie zis între noi, oricine se simte îndată vizat… Anul trecut,

bunăoară, ai povestit între altele, o anecdotă cu armeni în care – îţi aduci aminte?

— Locuitorii din Nahicevan spun: „Daţi la noi maţul de la voi, şi dacă vrea Dumnezeu să fie foc la voi, dăm noi ’napoi doi maţi”. Ce poate fi jignitor în asta? Şi totuşi s-au supărat!

— Şi încă cum! întări Kisliaev.

— „Ştim noi, ziceau ei, de care Nahicevna e vorba”! Iar domnişoarele au roşit la cuvântul „maţ”. Poftim, dacă mai poţi şti ce-i cuviincios şi ce nu! Prudenţă şi iar prudenţă! Am putea alege o snoavă populară rusă… din repertoriul lui Gorbumov de pildă… Sunt lucruri minunate! O adevărată încântare! Dar nici astea nu merg: Excelenţa Sa găseşte că sunt o „batjocorire a poporului”! Întru câtva are dreptate. Ah, ce groaznice vremuri trăim, fie zis între noi! Blestemate timpuri!

— Poate să recite ceva din Nekrasov… «Şi drept pe frunte poartă aceste vorbe: „la mezat se vinde!” înscrise de-o necruţătoare soartă»[203] Minunat!

— Nu, nu… nu! strigă Kaskadov dând din mâini. Va fi o serată familială… cu doamne, cu domnişoare, şi dumneata vii cu „necruţătoare soartă”. Se poate, dragul meu? Nici să nu te gândeşti! Nu ne trebuie extreme! Alege ceva lipsit de tendinţă, ceva neutru… ceva uşor…

— Ceva uşor… dar ce? Poate „Păcătoasa” lui Tolstoi?

E cam greoi, dragul meu! se strâmbă Kaskadov. „Păcătoasa”, ultimul monolog din „Prea multă minte strică”… toate acestea sunt prea după tipic, s-au banalizat şi… au întru câtva şi un iz polemic… Alege altceva… Şi nu te sfii, te rog! Alege ce vrei… tot ce vrei!

Tletvorski ridică ochii în tavan şi rămase pe gânduri. Kisliaev se uită la el, oftă şi dădu dispreţuitor din cap:

— Se vede treaba că eşti un om imoral, dacă nu poţi să găseşti ceva moral!…

— Aici nu e vorba de moralitate, Zahar Ilici! îi luă apărarea Kaskadov. Tletvorski e cam unilateral, asta-i adevărat!

Tletvorski roşi şi îşi frecă un ochi.

---

[203] Citat din poezia *„Jalnică, da’ gătită”* în traducerea lui Aron Radu Paraschivescu: vezi N. A. Nekrasov „Opere alese” vol. I, Edit. „Cartea Rusă”, 1955. (N. red. rom.)

— Atunci de ce mă chemaţi dacă sunt imoral şi unilateral? întrebă el ridicându-se şi îndreptându-se spre uşă. Ce, v-am rugat eu?

După plecarea lui Tletvorski, Kaskadov începu să se plimbe prin odaie.

— Nu-i pot pricepe pe oamenii aceştia, Zahar Ilici, spuse el zburlindu-şi părul cu mâna. Pe cinstea mea că nu-i pricep. Nu-s tipicar, n-am vederi înapoiate… sunt chiar liberal şi am neplăceri de pe urma felului meu de a gândi, dar nu admit să cazi în extreme, ca acest domn! Eu, şi… locotenentul de jandarmi Podligailov trecem drept liber-cugetători… Societatea se uită chiorâş la noi… Excelenţa Sa mă bănuieşte că aş fi partizan al „ideilor”… Bineînţeles, eu nu mă dezic de convingerile mele! Sunt liberal! Dar… pe oameni ca acest Tletvorski… nu-i înţeleg! Ăştia cad în extreme şi, păcatele mele, nu-i pot suferi pe extremişti! Nu sunt un conservator, dar nu-i pot suferi! Judecă-mă prost, socoteşte-mă un tipicar… tot ce vrei, dar nu pot să întind mâna domnilor a la Tletvorski!

Kaskadov se lăsă istovit pe un fotoliu şi căzu pe gânduri…

— Trebuie dat afară şi atâta tot! mormăi Kisliaev, care, neavând ce face, îşi tot punea o ştampilă pe manşetă… Dat aff-fară şi… gata!

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, Nr. 51, 22 decembrie. Semnat: A. Cehonte. Publicăm acest text.

Ordin scris
DIN VIAŢA TÂRGURILOR UITATE DE LUME

Având în vedere că se apropie sărbătoarea solemnă a Naşterii Domnului nostru Isus Hristos şi luând în considerare că la sărbătorile mari se produce în sala de aşteptare o mare aglomeraţie de oameni veniţi să prezinte urări, vă reamintesc că aveţi îndatorirea să vegheaţi în chipul cel mai strict ca, în timp ce aşteaptă să le vină rândul, cei veniţi cu urări să nu se îmbulzească, să nu fumeze şi să nu producă zgomote de natură să tulbure ordinea cuvenită, şi de asemenea să nu verse arpacaş, mazăre, făină şi alte produse alimentare nici pe scară, nici în sala de aşteptare; de asemenea vă mai reamintesc îndatorirea dumneavoastră de a pune în vedere celor veniţi cu urări – pe cât posibil în mod politicos şi amabil – ca vieţuitoarele domestice aflate cu ei să se prezinte în stare neînsufleţită, pentru ca vizitatorii să nu tulbure cu ţipete de porci, gâşte şi alte animale cuvenita linişte şi tăcere. Contravenienţii vor fi traşi la o aspră răspundere, în conformitate cu legile în vigoare.

Consilier ministerial şi cavaler: M. Paukov[204]
Secretar: Ehidov[205].
Conf. cu origin.: Omul fără splină.

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki”, 1884, Nr. 52, 29 decembrie. Semnată: Omul fără splină.

[204] *Pauk* – păianjen. (N. red. rom.)
[205] *Ehidnîi* – veninos, perfid. (N. red. rom.)

Publicăm acest text.

[3] *„Sfântul Stanislav”* – una dintre cele mai mici decoraţii din Rusia ţaristă. (N. red. rom.)
[4] *Spicika* – chibrit (N. red. rom.)
[5] În Rusia ţaristă funcţionarii publici purtau uniformă. (N. red. rom.)
[6] *Trembler* – a tremura (în lb. franceză.) (N. red. rom.)
[7] *Elei* - mir. (N. red. rom.)
[8] *„Sfânta Anna”* – decoraţie în Rusia ţaristă, mai mare ca „Sfântul Stanislav”. (N. red. rom.)
[9] *„Sfântul Vladimir”* – înaltă decoraţie în Rusia ţaristă. (N. red. rom.).
[10] *Oskolski* – „Cioburi”. (N. red. rom.)